

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikostorjunnasta Tullissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki rikostorjunnasta Tullissa. Lakiin siirrettiisiin nykyisin tullilaisissa olevat Tullin rikostorjuntaa koskevat säännökset. Säännöksiä ja Tullin toimivaltuuksia tarkennettaisiin vastaamaan esitutkintalaisissa, pakkokeinolaisissa ja poliisilaisissa säädettyä. Ehdotetulla lailla varmistettaisiin jatkossakin Tullin ja poliisin toimivaltuuksien symmetrisyys, ja samalla vältettäisiin päällekkäisten toimintojen rakentaminen. Esityksellä on tarkoitus myös parantaa esitutkintaviranomaisten välistä yhteistyötä ja tietojen vaihtoa sekä rikostorjunnan toimien koordinaatiota. Tullilla olisi velvollisuus ilmoittaa poliisille tietoonsa tulleista vakavista rikoksista ja käynnistämistään toimenpiteistä rikoksen selvittämiseksi ja poliisilla olisi oikeus pyytää tiettyjen edellytysten täytyessä tullirikoksen esitutkinnan siirtämistä poliisille.

Tullilaki olisi edelleen Tullin hallinnollista toimintaa sääntelevä yleislaki, jota noudatettaisiin myös rikostorjunnan osalta, jollei Tullin rikostorjunnasta annetussa laissa toisin säädettäisi. Tullin henkilötietojen käsittelyä ja rikostorjunnan rekistereitä koskevat säännökset koottaisiin myöhemmin annettavaan Tullin rekistereitä koskevaan uuteen lakiin.

Salaisten tiedonhankintakeinojen määritelmiin ja käyttöedellytyksiin tehtäisiin täsmennyksiä, ja samalla säädettäisiin niitä koskevista eräistä uusista toimivaltuuksista.

Tullille säädettäisiin toimivaltuudet peite-toiminnan ja valeoston käyttöön sekä estää salaisen tiedonhankinnan paljastuminen tekemällä ja käyttämällä vääriä, harhauttavia ja peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistamalla ja käyttämällä vääriä asiakirjoja. Peite-toiminnan ja valeoston käytännön toteutuksesta vastaisi poliisi Tullin esittämän pyynnön perusteella, lukuun ottamatta yksinomaan tietoverkossa tapahtuvaa peitetoinn-
taa ja valeostoa.

Lisäksi tietolähteiden käytöstä tullirikostorjunnassa säädettäisiin lain tasolla yhdenmukaisesti suhteessa poliisilakiin ja pakkokeinolakiin. Tietolähteen ohjattu käyttö mahdollistettaisiin myös tullirikosten torjunnassa.

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä ilmoittamisesta säädettäisiin uuden poliisilain tavoin nykyistä tarkemmin. Laissa säädettäisiin myös niin sanotun ylimääräisen tiedon käyttämisestä. Laki sisältäisi säännökset Tullin henkilöstöön kuuluvan vaihtolovelvollisuudesta ja -oikeudesta sekä näihin liittyen ilmaisuvelvollisuudesta.

Tuomioistuimen päätösvaltaa ehdotetaan lisättäväksi salaisiin tiedonhankinta- ja pakkokeinoihin liittyvissä menetelmissä.

Perus- ja ihmisoikeuksien suojaan kiinnitettäisiin entistä tarkempaa huomiota. Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteita koskevaa sääntelyä nostettaisiin määräystasolta lakitasolle, ja laissa säädettäisiin nykyistä täsmällisemmin ja laajemmin Tullin toiminnassa noudatettavista muista periaatteista.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tullilain 46 ja 47 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta sekä muutettaviksi tullilakia, poliisilakia, rajavartiolakia, poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettua lakia, pakkokeinolakia, esitutkintalakia, ulkomaalaislakia, valtion virkamieslakia, sähköisen viestinnän tietosuoja lakia, rikoslakia, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia, Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäättökseen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättökseen soveltamisesta annettua lakia, valmisteverotuslakia, haastemieslakia ja ulosotto-
kaaresta annettua lakia. Nämä muutokset

ovat pääosin teknisiä. Tullilaista kumottaisiin Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan rikostorjuntaa koskevat säännökset. _____ voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
SISÄLLYS.....	3
YLEISPERUSTELUT.....	6
1 JOHDANTO.....	6
2 NYKYTILA.....	7
2.1 Lainsäädäntö.....	7
Tullilaki.....	7
Poliisilaki.....	8
Rajavartiolaki.....	8
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö.....	8
2.3 Nykytilan arviointi.....	11
Yleistä.....	11
Yleiset säännökset.....	11
Tullin toimivaltuudet.....	11
3 ESITYKSEN TAVOITTEET JA KESKEISET EHDOTUKSET.....	18
3.1 Tavoitteet.....	18
3.2 Keskeiset ehdotukset.....	19
Yleiset säännökset.....	19
Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa.....	19
Salainen tiedonhankinta.....	19
Vaitiovelvollisuus ja -oikeus.....	20
Erinäiset säännökset.....	20
4 ESITYKSEN VAIKUTUKSET.....	21
4.1 Vaikutukset julkiseen talouteen.....	21
4.2 Viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset.....	21
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset.....	21
5 ASIAN VALMISTELU.....	21
5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto.....	21
5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen.....	21
6 RIIPPUVUUS MUISTA ESITYKSISTÄ.....	22
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.....	23
1 LAKIEHDOTUSTEN PERUSTELUT.....	23
1.1 Laki rikostorjunnasta Tullissa.....	23
1 luku Yleiset säännökset.....	23
2 luku Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa.....	26
3 luku Salainen tiedonhankinta.....	34
4 luku Vaitiovelvollisuus ja vaitiolo-oikeus.....	78
5 luku Erinäiset säännökset.....	85
1.2 Tullilaki.....	86
1.3 Poliisilaki.....	93
1.4 Rajavartiolaki.....	93
1.5 Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta.....	93
1.6 Pakkokeinolaki.....	93
10 luku Salaiset pakkokeinot.....	93
1.7 Esitutkintalaki.....	95
2 luku Esitutkintaan osalliset.....	95
11 luku Erinäiset säännökset.....	96

1.8	Ulkomaalaislaki	96
1.9	Valtion virkamieslaki	96
1.10	Sähköisen viestinnän tietosuojalaki	96
1.11	Rikoslaki	96
	16 luku Rikoksista viranomaisia vastaan	96
1.12	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa	97
1.13	Laki Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta	97
1.14	Valmisteverotuslaki	97
1.15	Haastemieslaki	97
1.16	Ulosottokaari	97
	3 luku Esitutkinta- ja eräät muut viranomaiset sekä tuomioistuimet	97
1.17	Laki tullilain 46 ja 47 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta	97
2	TARKEMMAT SÄÄNNÖKSET JA MÄÄRÄYKSET	98
3	VOIMAANTULO	98
4	SUHDE PERUSTUSLAKIIN JA SÄÄTÄMISJÄRJESTYS	98
4.1	Johdanto	98
4.2	Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain säännökset	100
4.3	Säätämisyjärjestyksen arviointi	106
	LAKIEHDOTUKSET	108
	1. Laki rikostorjunnasta Tullissa	108
	2. Laki tullilain muuttamisesta	133
	3. Laki poliisilain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta	136
	4. Laki rajavartiolain muuttamisesta	137
	5. Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta	138
	6. Laki pakkokeinolain muuttamisesta	139
	7. Laki esitutkintalain 2 luvun 1 §:n ja 11 luvun 8 §:n muuttamisesta	142
	8. Laki ulkomaalaislain 12 §:n muuttamisesta	142
	9. Laki valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta	143
	10. Laki sähköisen viestinnän tietosuojalain 36 §:n muuttamisesta	143
	11. Laki rikoslain 16 luvun muuttamisesta	144
	12. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 12 §:n muuttamisesta	144
	13. Laki Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	145
	14. Laki valmisteverotuslain 4 ja 103 §:n muuttamisesta	145
	15. Laki haastemieslain 6 §:n muuttamisesta	146
	16. Laki ulosottokaaren 3 luvun 70 §:n muuttamisesta	147
	17. Laki tullilain 46 ja 47 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta	148
	LIITE	149
	RINNAKKAISTEKSTIT	149
	2. Laki tullilain muuttamisesta	149
	3. Laki poliisilain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta	165

4. Laki rajavartiolain muuttamisesta	166
5. Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta	168
6. Laki pakkokeinolain muuttamisesta	169
7. Laki esitutkintalain 2 luvun 1 §:n ja 11 luvun 8 §:n muuttamisesta	174
8. Laki ulkomaalaislain 12 §:n muuttamisesta	175
9. Laki valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta	176
10. Laki sähköisen viestinnän tietosuojalain 36 §:n muuttamisesta	176
12. Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 12 §:n muuttamisesta	177
13. Laki Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta	178
14. Laki valmisteverotuslain 4 ja 103 §:n muuttamisesta	179
15. Laki haastemieslain 6 §:n muuttamisesta	180
16. Laki ulosottokaaren 3 luvun 70 §:n muuttamisesta	181

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Voimassa oleva tullilaki (1466/1994) sisältää myös Tullin rikostorjunnassa sovellettavat säännökset. Tullilain rikostorjuntaa koskevia säännöksiä on vuosien aikana muutettu lukuisia kertoja. Tästä huolimatta Tullin rikostorjuntaa koskevaa sääntelyä on pidettävä riittämättömänä ottaen huomioon Tullin rikostorjunnan toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset, viimeaikainen oikeuskehitys muun muassa esitutkintalain (805/2011), pakkokeinolain (806/2011) ja poliisilain (872/2011) kokonaisuudistus sekä tarve huomioida ja korostaa perus- ja ihmisoikeuksia. Viimeksi mainituilla uudistuksilla on pyritty vastaamaan ylimpien laillisuusvalvojien ilmaisemaan huoleen poliisilain salaisia tiedonhankintakeinoja ja pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevien säännösten sekavuudesta ja vaikeasti hallittavasta kokonaisuudesta. Edellä mainitun perusteella on katsottu tarpeelliseksi säätää myös kokonaan uusi laki rikostorjunnasta Tullissa, jotta myös Tullin tullirikosten torjuntaa koskevat säännökset saadaan täsmällisiksi, selkeiksi, ajantasaisiksi sekä yhtenäisiksi edellä mainittujen esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilain uudistusten kanssa.

Tähän saakka Tullin ja poliisin käytössä olevien keinojen ja toimivaltuuksien osalta on vallinnut yhtenäinen toimivaltasymmetria. Tullimiehellä on tullilain nojalla tulliviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen toimittamassa esitutkinnassa. Peitetoimintaa ja valeostoa koskevat lainkohdat lisättiin poliisilakiin (493/1995) maaliskuussa 2001. Uudessa 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaan tulleessa poliisilaissa ja pakkokeinolaissa eräät salaiseen tiedonhankintaan liittyvät keinot, muun muassa peitetoiminta ja valeosto, on rajattu ainoastaan poliisin käyttöön. Edellä mainittuja lakeja koskevissa hallituksen esityksen perusteluissa on kuitenkin todettu, että tällä rajauksella ei ole ollut tarkoitus ottaa kantaa siihen kysymyk-

seen, voidaanko näitä keinoja sallia muiden viranomaisten käyttöön, ja että myöhemmin tulee selvittää, miltä osin nämä keinot olisivat muiden viranomaisten osalta tarpeen. Asianmukaisen ja riittävän tehokkaan rikostorjunnan näkökulmasta ei liene perusteita kyseenalaistaa jo sinänsä tarpeelliseksi arvioituja rikostorjunnan tiedonhankintamenetelmiä sillä perusteella, mikä viranomaisen niitä kulloinkin käyttää. Näin ollen voimassa olevan lain mukainen lähtökohta, vakavan ja ammattimaisen rikollisuuden torjuntaa suorittavien viranomaisten toimivaltuuksien symmetrisyys, ehdotetaan säilytettäväksi myös jatkossa. Toimivaltuussymmetrian säilyttämisen lisäksi eri esitutkintaviranomaisten käytäntöjä ohjaavat säännökset olisi perusteltua saattaa mahdollisimman yhdenmukaisiksi, jotta lainsäätäjän pakkokeino- ja poliisilain säännöksissä ja esitöissä ilmaisema tarkoitus ohjata toimintaa perus- ja ihmisoikeudet huomioon ottavalla tavalla toteutuisi mahdollisimman tehokkaasti.

Käytännössä nykyinen toimivaltuuksien rajaus johtaisi tehokkaan rikostorjunnan kannalta epätarkoituksenmukaiseen tilanteeseen, jossa rikoskokonaisuuden estämisessä tai selvittämisessä käytettävät menetelmät ja siten rikostorjunnan tehokkuus ei ole riippuvainen rikoslajista tai rikoksen vakavuudesta, vaan siitä, mikä esitutkintaviranomainen rikosta on estämässä tai selvittämässä. Tämän vuoksi tässä esityksessä ehdotetaan Tullille uusina toimivaltuuksina muun muassa oikeutta kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, oikeutta suorittaa valeosto, oikeutta peitellyyn tiedonhankintaan sekä oikeutta salaisen tiedonhankinnan suojaamiseen. Kahdesta viimeksi mainitusta toimivaltuudesta (oikeus peitellyyn tiedonhankintaan sekä oikeus salaisen tiedonhankinnan suojaamiseen) säädettiin poliisilain yhteydessä lailla 879/2011 tehdyillä muutoksilla tullilakiin, eivätkä ne näin ollen varsinaisesti ole Tullille enää uusia toimivaltuuksia. Edellä mainitut muutokset tulivat voimaan samaan aikaan uuden poliisilain kanssa vuoden 2014 alusta.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö

Tullilaki

Tullin tehtäviin kuuluu tullilain 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa määriteltyjen tullirikosten tutkinta. Tullin rikostorjunnan käytössä olevista epäkonventionaalisista tiedonhankintamenetelmistä säädetään tullilaisissa ja pakkokeinolaisissa. Tullilain mukaiset salaiset tiedonhankintamenetelmät vastaavat asiallisesti televalvonnan ja teknisen tarkkailun osalta poliisilaisissa säädettyä.

Tullimiehen voimankäytöstä säädetään tullilain 17 §:ssä. Kyseessä olevan lainkohdan mukaan tullimieheen sovelletaan vastaavasti, mitä poliisilain 2 luvun 17 §:n 1, 2 ja 5 momentissa säädetään poliisimiehen oikeudesta käyttää eräissä tapauksissa voimakeinoja. Henkilöön, joka avustaa tullimestä tämän pyynnöstä tai suostumuksella virkatehtävän suorittamisessa, sovelletaan, mitä poliisilain 9 luvun 5 §:ssä säädetään.

Tullilain 20 a §:stä ilmenee, että tulliviranomaisilla on oikeus suorittaa telekuuntelua, televalvontaa sekä teknistä tarkkailua rikoksen selvittämiseksi siten kuin pakkokeinolaisissa säädetään. Lain 20 b §:ssä säädetään Tullin oikeudesta suorittaa, siitä ennalta ilmoitettuaan, teknistä valvontaa tullirikosten ennalta ehkäisemiseksi sekä tullirikoksesta epäillyn tunnistamiseksi. Tullilain 20 c—20 i §:ssä säädetään tulliviranomaisten oikeudesta rikollisen toiminnan estämiseksi, keskeyttämiseksi tai paljastamiseksi käyttää poliisilain 5 luvun toimenpiteisiin rinnastettavaa teknistä tarkkailua ja televalvontaa.

Tullilain 43 §:n mukaan tullirikosasiaa tutkittaessa noudatetaan esitutkinnasta ja pakkokeinoista erikseen annettujen säännösten lisäksi tullilain säännöksiä. Tullimiehellä on tulliviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen toimittamassa esitutkinnassa. Tullilain 43 §:n 3 momentissa on säännöksiä tutkinnanjohtajasta ja saapumisvelvollisuudesta esitutkintaan tullirikosasioiden tutkinnassa. Pidättämiseen oikeutetuista

tullimiehistä säädetään pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 2 kohdassa.

Tullilain 43 a §:ssä säädetään Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinniotettujen henkilöiden kohtelusta ja viitataan soveltuvin osin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettuun lakiin (841/2006).

Tullilain 44 §:ssä säädetään vakuudesta, joka voidaan asettaa sellaisen henkilön vapaaksi päästämisen ehdoksi, jolla ei ole vakinaista asuntoa Suomessa, ja on todennäköistä, että hän pyrkii karttamaan oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa poistumalla maasta.

Tullilain 45 §:ssä säädetään tullimiehen oikeudesta olla ryhtymättä toimenpiteisiin syyllisen saattamisesta syytteeseen, jos rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai rikosta on pidettävä kokonaisuudessaan ilmeisen vähäisenä. Pykälässä säädetään lisäksi tullimiehen mahdollisuudesta antaa edellä mainittuun vähäiseen rikokseen syyllistyneelle henkilölle huomautus.

Tullilain 45 a §:ssä säädetään tullimiehen oikeudesta siirtää puuttumista sellaiseen tekeillä olevaan rikokseen, josta ei aiheudu välitöntä vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Toimenpiteen siirtämisen on lisäksi oltava välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi tai toimenpiteen tavoitteen turvaamiseksi.

Tullilain 46 §:ssä säädetään rangaistusvaatimuksen tai rikesakon antamiseen oikeutetuista tullimiehistä. Tullilain 46 §:ää on muutettu lailla 763/2010 sakkouudistuksen yhteydessä. Muutetussa tullilain 46 §:ssä säädetään sakkovaatimuksen, sakkomääräyksen tai mainittuja seuraamuksia (sakkorangaistus ja menettämisseuraamus) koskevan rangaistusvaatimuksen antamiseen oikeutetuista tullimiehistä. Muutettu tullilain 46 § tulee voimaan myöhemmin lailla erikseen säädettävänä ajankohtana.

Tullilain 47 a §:ssä säädetään, että mitä poliisilain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa ja 3—5 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeudesta, sovelletaan vastaavasti myös tullilaitoksen henkilöstöön kuuluvaan.

Poliisilaki

Vuoden 2014 alussa voimaan tulleen poliisilain 5 luvussa säädetään poliisin salaisista tiedonhankintakeinoista ja niiden määrittelmistä, käytön edellytyksistä, päätöksenteosta, menettelystä ja oikeusturvan takeista. Luvussa on säädökset muun muassa televalvonnasta, tukiasematietojen hankkimisesta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä kuuntelusta ja katselusta, teknisestä seurannasta, teknisestä laite-tarkkailusta, telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta, peitetoiminnasta, valeostosta, tietolähdetoiminnasta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä, valvotusta läpilaskusta, menettelystä tuomioistuimessa ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta.

Lukuisissa Tullin rikostorjuntaa koskevilla nykyisissä säännöksissä viitataan poliisilakiin. Kansalaisten oikeusturvan kannalta olisi kuitenkin perusteltua, että yksilön perustuslaillisiin oikeuksiin kohdistuvista viranomaistoimivaltuuksista säädettäisiin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti kutakin viranomaista koskevilla laeilla. Näin ollen tämän esityksen lähtökohdaksi on välttää viittaustekniikkaa ja esittää tullimiehen toimivaltuuksia koskevista pykälästä säädettäväksi Tullia koskevilla laeilla siten, että substanssisäännökset on paitsi kirjoitettu omiksi pykälikseen, niiden tarve on harkittu.

Rajavartiolaki

Rajavartiolain (578/2005) 6 luvussa ovat säännökset rikosten ennalta estämisestä ja selvittämisestä. Lain 41 §:n 1 momentin mukaan rajavartiolaitos on esitutkintalaissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen. Rajavartiolaitos suorittaa toimenpiteitä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syytteeseen saattamiseksi itsenäisesti tai yhdessä muun viranomaisen kanssa sen mukaan kuin mainitussa luvussa tai muualla säädetään.

Lain 41 §:n 2 momentin mukaan rajavartiomiehen toimivaltuuksista toimialallaan rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi ja syyteharkintaan saattamiseksi on telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknistä seuranta, peitetoimintaa,

valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta voimassa, mitä poliisiin tai poliisimiehen toimivaltuuksista ja niiden käytöstä rikosten ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai syyteharkintaan saattamiseksi poliisilaisissa, esitutkintalaisissa ja pakkokeinolaissa tai muualla laissa säädetään.

Rajavartiomiehellä on kuitenkin oikeus poliisilaisissa ja pakkokeinolaissa säädettyyn telekuunteluun, tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, televalvontaan, peiteltyyn tiedonhankintaan ja henkilön tekniseen seurantaan rajavartiolaitoksen ennalta estäessä tai selvittäessä rikoslain (39/1889) 17 luvun 8 a §:ssä tarkoitettua törkeää laittoman maahantulon järjestämistä tai mainittua rikosta ja siihen liittyvää rikoslain 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitettua ihmiskaupparikosta.

Rajavartiolain 6 luvun useimmissa pykälissä säädetään rajavartiolaitoksen ja muiden esitutkintaviranomaisten keskinäisestä toimivaltajaosta. Rajavartiolaitoksen tutkittavat rikosasiat luetellaan 42 §:ssä. Lain 44 §:n 1 momentin toimivaltajakoa koskevan säännöksen mukaan rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja tullin tehtävajakoa koskevista säännöksistä muuta johdu, tullilaisissa tarkoitettun tullirikoksen esitutkinnan Tullille ja muun rikoksen esitutkinnan poliisille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen esitutkintaviranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa esitutkinnan suorittamisen siihen saakka, kunnes esitutkinnan siirtäminen on tapahtunut. Rajavartiolain 46 §:ssä säädetään tutkinnanjohtajasta rajavartiolaitoksen toimitamassa esitutkinnassa.

Tässä esityksessä ehdotetaan tehtäväksi rajavartiolakiin ainoastaan välttämättömiä, lähinnä teknisluonteisia tarkistuksia.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

Salaisia tiedonhankintamenetelmiä koskevien lainsäädäntöjen ja käytänteiden vertailua eri EU-maiden tulliviranomaisten välillä vaikeuttaa eri maiden tulliviranomaisten toisistaan poikkeavat tehtävät ja toimivaltuudet. Osassa maista tullit suorittaa rikostorjuntaa itsenäisesti omalla toimialueellaan joko poliisi-

sin sijasta tai sen ohella. Toisissa jäsenmaissa rikosten estäminen, paljastaminen ja selvittäminen on sen sijaan keskitetty poliisille, eivätkä tulliviranomaiset näissä maissa välttämättä merkittävästi osallistu näihin tehtäviin. Alla oleva vertailu on tehty niistä maista, joissa tulliviranomainen on rinnastettavissa Suomen Tulliin, eli joissa poliisin lisäksi myös tulli on esitutkintaviranomainen ja joissa se suorittaa itsenäisesti operatiivista rikos-
torjuntaa.

Saksa: Peitetoiminta, valeostot ja tietolähteiden käyttö ovat Saksassa poliisin ja tullin yleisesti käyttämiä menetelmiä rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä. Saksassa epäkonventionaalisista menetelmistä säädetään rikosprosessilaisissa (Strafprozeßordnung). Säännökset peitetoiminnasta on lisätty Saksan rikosprosessilakiin järjestäytyneitä rikollisuutta koskevan lain hyväksymisen yhteydessä. Rikosprosessilaisissa säädetään eri toimivaltuuksien lisäksi epäsovinnaisen toiminnan edellytyksistä, sisällöstä ja väärän identiteetin luomisesta, päätöksentekomenettelystä ja salassapidosta, pääsystä asuntoon, ilmoittamisesta asunnon haltijalle ja tietojen käytöstä.

Saksassa voidaan poliisin tai tullin palveluksessa olevalle luoda tilapäinen tai pysyvä peite, jolla tarkoitetaan esimerkiksi muutettua identiteettiä. Peitetoimintaan osallistuvalla henkilöllä on oikeustoimikelpoisuus peiteidentiteetillä toimiessaan. Hän voi peiteidentiteetistä riippumatta olla esimerkiksi kantajana tai vastaajana taikka ryhtyä oikeustoimiin. Jos peitteen luomiseksi tai ylläpitämiseksi on välttämätöntä, voidaan peitetarkoitusta varten myös valmistaa tai muuttaa virallisia asiakirjoja.

Peitetoiminnalla hankittujen tietojen käyttö todisteena muussa kuin tutkittavassa asiassa on mahdollista ainoastaan, jos rikosprosessin kohteena on rikos, jonka selvittämiseksi voitaisiin käyttää rikosprosessilaisissa tarkoitettuja peitetoimenpiteitä.

Peiteidentiteetti voidaan tarvittaessa pitää salassa myös toiminnan jälkeen. Syyttäjäviranomaisella ja tuomarilla on kuitenkin oikeus vaatia peiteidentiteetin paljastamista. Rikosprosessissa peiteidentiteetin salassapito on sallittua rikosprosessilaisissa säädettyin edellytyksin ja erityisesti, jos salassapidon

lakkaaminen vaarantaisi tutkinnan tarkoituksen, yleistä turvallisuutta, henkeä tai terveyttä tai mahdollisuuden peitetoiminnan käyttöön tulevaisuudessa asianomaisen poliisimiehen tai tullimiehen avulla.

Salaisen tiedonhankinnan ja operaatioiden suojaamiseksi ja turvaamiseksi Saksan tullin rikos- ja turvallisuusviraston (Zollkriminalamt) ja vastaavalla toiminnolla ZKA:lla (Zollkriminalamt) on omat erikoisjoukot (ZUZ, Zentrale Unterstützungsgruppe Zoll). Toiminnan suojaamiseksi voidaan myös tehdä vääriä tai harhauttavia rekisterimerkintöjä tai valmistaa vääriä asiakirjoja.

Epäsovinnaisen menetelmien käytöstä on määrätty tarkemmin Saksan liittotasavallan oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön yleiskirjeessä, joka koskee tiedottajien, luottamushenkilöiden, soluttautuneiden tutkijoiden ja muiden salaista tutkintaa suorittavien poliisivirkamiesten käyttöä rikostutkinnassa.

Ranska: Peitetoiminta, valeostot, tietoverkossa tapahtuva peitetoiminta ja tietolähteiden käyttö ovat tullin käyttämiä menetelmiä, joista on säädetty kansallisessa tullilaisissa yksityiskohtaisesti vuonna 1991. Päätöksen edellä mainittujen tiedonhankintamenetelmien käytöstä tekee yleinen syyttäjä (Procureur de la République).

Yhdistynyt Kuningaskunta: Tulli on itsenäinen esitutkintaviranomainen, ja sillä on käytössään salaisen tiedonhankinnan koko kirjo. Näin ollen peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen käyttö ovat poliisin lisäksi myös tullin yleisesti käyttämiä menetelmiä. Rikoksenteko-oikeutta Yhdistyneessä Kuningaskunnassa ei tunneta, joskin tietolähteen voidaan valtuuttaa osallistumaan rikoskokonaisuuteen sillä edellytyksellä, että tällaisen osallistuvan tietolähteen rooli jää kokonaisuus huomioon ottaen vähäiseksi ja että mainitulla osallistumisella voidaan saada näyttöä asian myöhempään tuomioistuinkäsittelyyn.

Salaista tiedonhankintaa koskevat toimivaltuudet ulottuvat myös tietoverkossa tapahtuvaan tiedonhankintaan. Tullin toimivaltuuksista säädetään laissa, ja tarkentava ohjaus toteutetaan hallinnon sisäisin määräyksin ja ohjeistuksin.

Irlanti: Peitetoiminta, valeosto ja tietolähteiden ohjattu käyttö ovat Irlannissa poliisin ja tullin käyttämiä menetelmiä. Peitetoimintaa suoritetaan ja valeostoja toteutetaan myös

tietoverkossa. Menetelmien käyttö on ohjeistettu hallinnonalan sisäisin määräyksin.

Espanja: Peitetoiminta, valeostot ja tietolähteiden käyttö ovat Espanjan tullin käyttämiä menetelmiä salakuljetustyypin rikollisuuden, veropetosten ja harmaan talouden torjunnassa. Menetelmistä ja niiden käytöstä säädetään kansallisessa yleisessä rikosprosessilaissa, joka koskee tullin ohella myös poliisia. Luvan mainittujen menetelmien käyttöön antavat oikeusviranomaiset.

Kreikka: Kreikan tulli on esitutkintaviranomainen, ja sillä on laissa säädetty toimivalta käyttää rikosten estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä peitetoimintaa ja valeostoa. Lisäksi Kreikan tullilla on oikeus käyttää tietolähteitä ja suorittaa salaista nettiedustelua.

Slovakia: Slovakian tulli on esitutkintaviranomainen, ja sen oikeudesta käyttää tiedonhankintakeinoja, myös salaisia, säädetään laissa. Tulli käyttää tietolähteitä ja peitetoimintaa itsenäisesti, mutta valeostot se toteuttaa yhteistyössä poliisin kanssa. Erityisestä yksinomaan tietoverkkoon rajatusta peitetoimintatoimivaltuudesta ei säädetä eikä sitä näin ollen myöskään käytetä.

Tsekki: Tsekin tulli on esitutkintaviranomainen ja sen oikeudesta käyttää tiedonhankintakeinoja, myös salaisia, säädetään laissa. Yksityiskohtaisempi ohjailu toteutetaan asetuksin ja hallinnon sisäisin määräyksin. Tsekin tullilla on toimivalta käyttää tietolähteitä ohjatuksi. Peitetoiminnan käytännön toteutus on poliisilla, mutta tulli voi toimia samoissa operaatioissa yhteisten tutkintaryhmien muodossa. Valeostosta säädetään yleisissä rikosprosessissa koskevilla säännöksissä, joiden nojalla tulli on syyttäjän valtuuttamana toimivaltainen viranomainen toteuttamaan valeoston. Tietoverkossa toteutettava salainen tiedonhankinta on yleisesti käytetty menetelmä, josta säädetään tullia koskevassa lainsäädännössä.

Salaista tiedonhankintaa koskevilla säännöksissä ei tunneta yleistä rikoksentekeo-oikeutta. Näin ollen toimiminen esimerkiksi tietolähteenä ei oikeuta syyllistymään rikosiin. Peitetoimintaa suorittavat virkamiehet ovat tehtäviään suorittaessaan kuitenkin vapautettu rikosoikeudellisesta vastuusta.

Unkari: Unkarin tulli on esitutkintaviranomainen, ja sen oikeudesta käyttää tiedon-

hankintakeinoja säädetään kansallisessa rikosprosessilaissa. Tulli on lain nojalla toimivaltainen suorittamaan peitetoimintaa ja valeostoja sekä käyttämään tietolähteitä. Päätöksenteo toimivaltuuden käytöstä on tilanteesta riippuen joko tullilla itsellään tai syyttäjällä.

Viro: Viron tulli on esitutkintaviranomainen ja sen oikeudesta käyttää, myös salaisia, tiedonhankintakeinoja itsenäisesti säädetään laissa. Viron tulli on toimivaltainen käyttämään tietolähteitä ja tekemään valeostoja. Viron tulli käyttää valeostoa kahdella eri tasolla: ensinnäkin kyseeseen voivat tulla eräänlaiset koeostot, jossa kohteena ovat sinänsä lailliset tuotteet, kuten savukkeet tai alkoholi. Tällaisista koeluontoisista ostoista ei säädetä laissa. Toisena kokonaisuutena ovat laittomiin esineisiin ja aineisiin, kuten huumausaineisiin tai niiden lähtöaineisiin ja aseisiin kohdistuvat valeostot. Tällaisiin Viron tulli tarvitsee tuomioistuimen luvan.

Toimivaltuus niin reaali maailmassa kuin tietoverkossa toteutettuun peitetoimintaan on laissa rajattu lähtökohtaisesti ainoastaan poliisin ja suojelupoliisin keinovalikoimaan. Käytännössä kuitenkin Viron tulli on toimivaltainen viranomaisen myös peitetoiminnassa, mutta poliisin erikoiskoulutetut virkamiehet vastaavat peitetoiminnan käytännön toteutuksesta. Päätöksen peitetoiminnan käytöstä tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tekee syyttäjä.

Tullilla on edellä mainittujen tiedonhankintamenetelmien ohella oikeus antaa tietolähteille toimeksiantoja esimerkiksi huumausaine-erien ostamiseksi tai soluttautumistyyppiin tiedonhankintaan. Tietolähdetoiminnan kuvatonlainen laaja määrittely oletettavasti vähentää jonkin verran tarvetta peitetoimintaan tai valeostoon verrattuna muihin tarkastelussa oleviin maihin. Tietolähde tai virkamies voi rikoksen estämisessä tai selvittämisessä ryhtyä jonkin rikostunnusmerkistön täyttävään tekoon vain, mikäli tuomioistuimella on myöntänyt tähän luvan.

Latvia: Tullilla on vastaava toimivaltuus suorittaa peitetoimintaa ja tehdä valeostoja kuin poliisilla. Peiteoperaatioiden käytännön toteutuksessa tulli voi käytännössä turvautua poliisin erikoisyksikköön, mutta tällöin tulli kuitenkin ohjaa ja johtaa toimintaa.

Liettua: Tulliviranomaisella on poliisin nähden yhdenmukainen oikeus peitetoimintaan, valeostoon ja tietolähteiden käyttöön kuin poliisilla.

2.3 Nykytilan arviointi

Yleistä

Tullin rikostorjuntaa koskevaa sääntelyä nykyisessä tullilaisissa on pidettävä riittämättömänä ottaen huomioon Tullin rikostorjunnan toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset, viimeaikainen oikeuskehitys, kuten muun muassa esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistus, sekä tarve huomioida ja korostaa perus- ja ihmisoikeuksia. Tullilaisissa Tullin rikostorjuntaa koskevat säännökset ovat hajallaan lain eri kohdissa, eivätkä ne ole Tullin rikostorjunnan toimintaympäristön muutokset huomioiden sisällöltään ja rakenteeltaan riittävän selkeitä ja täsmällisiä ottaen huomioon se, kuinka pitkälle meneviä vaikutuksia näillä säännöksillä on ihmisten perus- ja ihmisoikeuksiin. Nykyisessä tullilaisissa ei lisäksi ole riittäviä säännöksiä Tullin ja erityisesti Tullin rikostorjunnan toiminnan yleisistä periaatteista. Tullilain 13 §:n 1 momentissa säädetään vähimmän haitan periaatteesta ja suhteellisuusperiaatteesta, mutta Tullin rikostorjunnan tehtävien ja toimivaltuuksien perusoikeusvaikutusten kannalta liian suppeasti. Uudessa poliisilaisissa näitä kantavia periaatteita on tuotu huomattavasti laajemmin ja kattavammin esiin.

Tullin rikostorjunnan nykyisiin tullilaisissa oleviin toimivaltuuksiin on tehty lukuisia muutoksia. Esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain uudistuksen yhteydessä myös Tullin tiedonhankintaan ja salaisten pakkokeinojen käyttöön liittyviin toimivaltuuksiin tehtiin kyseisten lakien edellyttämiä muutoksia. Tässä yhteydessä kokonaan uusina toimivaltuuksina tullilakiin on säädetty peitelty tiedonhankinta ja salaisen tiedonhankinnan suojaaminen. Osittain uusina toimivaltuuksina tullilakiin säädettiin tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, tekninen laitetarkkailu, teleosoitteen tai telepääte-laitteen yksilöintitietojen hankkiminen sekä tietolähteen ohjattu käyttö. Kuten edellä on

todettu, uudessa poliisilaisissa ja pakkokeino-laisissa peitetoiminta ja valeosto on rajattu pois Tullin toimivaltuuksista.

Seuraavaksi käsitellään tullilain nykytilaa tiettyjen keskeisten toimivaltuuksien ja salaisen tiedonhankinnan keinojen osalta ja samalla tarkastellaan esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain uudistuksen yhteydessä myös tullin tiedonhankintaan ja salaisten pakkokeinojen käyttöön liittyviin toimivaltuuksiin tehtyjä muutoksia sekä arvioidaan tullirikostorjuntaan liittyvän lainsäädännön edelleen kehittämistarpeita näiden muutosten johdosta. Tarkastelussa keskitytään erityisesti tarpeeseen säätää Tullille oikeudesta kohdistaa henkilöön peitetoimintaa ja oikeudesta valeoston suorittamiseen, sillä nämä toimivaltuudet olisivat Tullille kokonaan uusia.

Yleiset säännökset

Toisin kuin poliisi- ja rajavartiolaissa, voimassa olevassa tullilaisissa ei ole kattavasti säädetty tullitoiminnan yleisistä periaatteista. Siksi esityksessä ehdotetaan vahvistettavaksi tullirikostorjunnan periaateluontoista sääntelyä säätämällä Tullin rikostorjunnasta annettussa laissa perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, suhteellisuusperiaatteesta sekä vähimmän haitan periaatteesta. Siitä huolimatta, että velvollisuus kunnioittaa ja noudattaa perus- ja ihmisoikeuksia tulee suoraan perustuslaista ja Suomea sitovista kansainvälisistä perusoikeus- ja ihmisoikeusvelvoitteista samoin kuin ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytännöstä, ovat kyseiset säännökset omiaan edistämään perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Tullin rikostorjunnassa. On huomattava, että oikeuksien toteutuminen liittyy tullirikostorjunnan toimivaltuuksien käyttöön yksittäisissä tilanteissa. Siksi on tärkeää sisällyttää Tullin rikostorjunnasta annettuun lakiin periaateluontoista ja käytännön toimintaa ohjaavaa sääntelyä.

Tullin toimivaltuudet

Tullirikoksen esitutkinta

Tullirikoksen esitutkinnasta säädetään nykyään tullilain 43 §:ssä sekä tulliasetuksen (1543/1994) 7 §:ssä. Tullin esitutkintatoimi-

valtuudesta ei tällä hetkellä ole säädetty riittävän selkeästi lain tasolla, vaan tämä tullin toimivaltuus selviää lainsäädännöstä vain välillisesti. Siksi on tarpeen selkiyttää tätä Tullille kuuluvaa toimivaltaa ja säätää siitä selkeästi laissa.

Henkilöllisyyden selvittäminen

Tullilaissa ei tällä hetkellä ole säännöstä tullimiehen oikeudesta saada Tullille säädetyn yksittäisen tehtävän suorittamiseksi henkilöltä tietoja henkilöllisyyden selvittämiseksi. Tämä on selvä puute lainsäädännössä erityisesti tullirikostorjunnan tehtäviä ajatellen.

Ilmaisukiello

Ilmaisukiellosta säädetään esitutkintalain 11 luvun 5 §:ssä. Jos esitutkinnassa läsnä olevalle ilmaistaan muita kuin häntä itseään tai hänen päämiestään koskevia tutkintaan liittyviä seikkoja, esitutkintalain mukaista ilmaisukielloa koskevan pykälän mukaan tutkinnanjohtaja voi esitutkinnan aikana kieltää henkilöä ilmaistemasta kyseessä olevaa tietoa sivullisille. Ilmaisukiellon edellytyksenä on, että edellä tarkoitettujen seikkojen ilmitulo voi vaikeuttaa rikoksen selvittämistä tai aiheuttaa vahinkoa tai haittaa asianosaiselle tai muulle henkilölle. Kielto on voimassa enintään kolme kuukautta kerrallaan, ja se on annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Kielto on viipymättä kumottava, mikäli laissa tarkoitettua kiellon määrittämisen edellytystä ei enää ole.

Ilmaisukiellon osalta ongelmallista ei ole edellä kuvattu esitutkintaan liittyvän tiedonhankinnan, ja mahdollisten sivullisten intressien, suojaaminen, vaan esitutkintaa edeltävän rikoksen estämiseen liittyvän tiedonhankinnan suojaaminen. Rikoksen estämiseksi toteutettavat toimet suoritetaan usein kokonaisuuden kannalta hyvin herkässä vaiheessa, jossa vasta pyritään selvittämään myöhemmän esitutkinnan edellytysten olemassaoloa. Esitutkintaviranomaisten tiettyyn henkilöön tai tiettyyn asiaan kohdistaman mielenkiinnon päätyminen tiedonhankinnan kohteiden – joita ei siis välttämättä vielä tässä vaiheessa olla pystytty yksilöimään – tietoon saattaakin helposti viedä edellytykset

rikoksen estämiseltä tai esimerkiksi tehokkaalta rikoshyödyn takaisinsaannilta.

Voimassa olevassa laissa ei ole edellä tarkoitettua kaltaista, esitutkintavaihetta edeltävään aikaan soveltuvaa säännöstä ilmaisukiellosta. Tätä voidaan pitää selkeänä epäkohtana, jonka vuoksi rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin ehdotetaan lisättäväksi esitutkintalain 11 luvun 5 §:ää vastaava säännös ilmaisukiellosta.

Voimakeinojen käyttö

Voimakeinojen käytöstä säädetään tullilain 17 §:ssä, jossa viitataan poliisilain 2 luvun 17 §:n 1, 2 ja 5 momentteihin. Voimakeinojen käytöstä säädettäisiin jatkossakin tullilaissa, eikä siis rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa, mutta viittaus poliisimiehen voimankäyttöä koskeviin säännöksiin poistettaisiin. Sääntelytavan muutos vastaisi nykyistä paremmin tavoitetta säätää kansalaisten perustuslaillisiin oikeuksiin puuttuvista viranomaistoimivaltuuksista täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Jatkossa siis myös Tullia koskevassa lainsäädännössä säädettäisiin yksityiskohtaisesti sekä tullimiehen että tämän pyynnöstä tai tämän suostumuksella häntä tilapäisesti avustavan henkilön oikeudesta käyttää voimakeinoja.

Salainen tiedonhankinta

Tullin salaista tiedonhankintaa koskevat säännökset ovat tullilain 20 a, 20 c, 20 d ja 20 e §:ssä. Tullilain 20 a §:ssä viitataan pakkokeinolakiin niiltä osin kuin on kysymys telekuuntelusta, televalvonnasta sekä teknisestä tarkkailusta rikoksen selvittämiseksi. Pykälää on muutettu esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain uudistuksen yhteydessä siten, että pykälän vuoden 2014 alussa voimaan tullessa 1 momentissa säädetään ne salaiset pakkokeinot, joita voidaan käyttää tullirikoksen selvittämiseksi, ja 2 momentissa ne salaiset pakkokeinot, joita voidaan käyttää tullirikoksen estämiseksi. Tässä yhteydessä kokonaan uusina toimivaltuuksina Tullille on säädetty oikeus peiteltyyn tiedonhankintaan ja salaisen tiedonhankinnan suojaamiseen. Tullilain 20 c §:ssä säädetään tullimiehen oikeudesta tarkkailla muualla kuin asunnossa ole-

vaa henkilöä, jonka voidaan perustellusti epäillä syyllistyneen tullirikokseen, tai henkilöä, jonka voidaan perustellusti epäillä myötävaikuttavan tullirikokseen. 20 d §:ssä säädetään teknisestä tarkkailusta tullirikoksen estämiseksi. Tullilain 20 e §:ssä säädetään tullimiehen oikeudesta televalvontaan rikoksen estämiseksi.

Kyseisiä tullilain salaista tiedonhankintaa koskevia lainkohtia on vuosien aikana muutettu lukuisia kertoja. Tullilain muutokset yhdessä esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilainsäädännössä tapahtuneiden muutosten kanssa ovat johtaneet siihen, että tullilain salaista tiedonhankintakeinoja koskeva sääntely on jäänyt ajastaan jälkeen, eikä se vastaa nykyisen lainsäädäntö- ja toimintaympäristön vaatimuksia. Tullin tiedonhankintaa koskevien säännösten tulee kyetä vastaamaan sekä lainsäädännössä tapahtuviin muutoksiin että teknisen kehittymisen asettamiin haasteisiin, mikä on otettava huomioon uuden lainsäädännön tarvetta arvioitaessa. Muutenkin voimassa olevien Tullin tiedonhankintaa koskevien säännösten selkeydessä, systemaattisuudessa ja kattavuudessa on selkeitä puutteita. Huomiota on tässäkin tapauksessa kiinnitettävä perustuslain 2 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin ja kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Tämä ei edellytä pelkästään lainvalvontaviranomaisten toimivaltuuksien täsmällistä ja yhdenmukaista sääntelyä, vaan asettaa myös vaatimuksia valitulle lainsäädäntötekniikalle.

Perus- ja ihmisoikeusnäkökulmaa on korostettava salaisten pakkokeinojen käytöstä säädettyä. Näillä menetelmillä yleensä puututaan perustuslaissa suojattujen perusoikeuksien ydinalueeseen. Tämä koskee erityisesti yksityiselämän, kotirauhan ja luottamuksellisen viestin suojaa. Toisaalta perus- ja ihmisoikeuksien suoja joudutaan asettamaan tullirikostorjunnan tehokkuusvaatimuksia vastaan. Sinällään kattava perusoikeuksien suoja ja tehokas tullirikostorjunta eivät ole toisiaan poissulkevia. Vakavien rikosten estämisellä suojataan samalla myös perus- ja ihmisoikeuksia, joten kysymys on viimekädessä rikostorjunnan tehokkuuden ja perusteltujen perusoikeuksiin puuttumisten oikeasta tasapainosta.

Tullin salaista tiedonhankintaa koskeva luku on rakennettu noudattaen pääasiallisesti pakkokeinolain ja poliisilain rakennetta ja sisältöä. Tämä liittyy siihen, että luvuissa säänneltävät menetelmät ovat samoja, jolloin johdonmukaisuus- ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat puhuvat sen puolesta, että määritelmien, käyttöedellytysten ja menettelytapojen tulisi olla mahdollisimman pitkälle samoja. Siksi on tarkoituksenmukaista, että Tullin rikostorjuntaa koskevassa lainsäädännössä noudatetaan mahdollisimman pitkälle samaa systematiikkaa ja rakennetta kuin esitutkintalaissa ja poliisilaissa. Sääntelystä tulisi poiketa ainoastaan silloin, kun siihen on tullirikosten estämiseen tai selvittämiseen liittyvää perusteltua syytä.

Esityksessä on omaksuttu sama lähtökohta kuin uudessa poliisilaissa, eli on pyritty välttämään laajaa viittaussäädännösten käyttöä poliisilakiin ja pakkokeinolakiin. Lainsäädännön ymmärrettävyyden, selkeyden ja hallittavuuden parantamiseksi säännökset ehdotetaan kirjoitettavaksi auki. Tullin jo olemassa oleviin toimivaltuuksiin ei olla esittämässä merkittäviä muutoksia. Näihin liittyvät muutokset johtuvat käytännössä poliisilain kanssa yhtenevän systematiikan omaksumisesta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että kutakin tiedonhankintakeinoa koskevassa lainkohdassa on säännökset määritelmästä, salaisen tiedonhankintakeinon käytön edellytyksistä, toteuttamisesta ja päätöksenteosta.

Nykyistä kattavampi ja selkeämpi sääntely lisää säännösten lukumäärää huomattavasti. Voimassa olevassa lainsäädännössä salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat määritelmä-, edellytys- ja päätöksentekosäännökset on erotettu toisistaan, mikä tekee kysymyksessä olevista säännöksistä vaikeasti hahmotettavat. Lainsäädännön selkeyttämisen tavoite puoltaa sitä, että rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa, samalla tavoin kuin pakkokeinolaissa ja poliisilaissa, eri menetelmiä koskevat säännökset jaettaisiin omiin jaksoihinsa. Tämän lisäksi salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaan lukuun tarvitaan kaikkia menetelmiä koskevat yhteiset säännökset.

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Salaisen tiedonhankintakeinon yleisenä edellytyksenä olisi, että sillä voitaisiin olettaa saatavan tullirikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja. Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen erityisistä edellytyksistä säädetäisiin kutakin tiedonhankintakeinoa koskevassa substanssisäännöksessä, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seurantaa, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saataisiin käyttää vain, jos niillä voitaisiin olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tullirikoksen estämiselle. Peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttäisi lisäksi, että se olisi välttämätöntä tullirikoksen estämiseksi.

Salaisen tiedonhankinnan yleiset edellytykset ehdotetaan säädettäväksi yhdenmukaisiksi poliisilakiin ja pakkokeinolakiin nähden.

Televalvonta

Tullilain mukaisesta televalvonnasta säädetään tullilain 20 e—20 g §:ssä. Tulliviranomaiselle voidaan tullirikoksen estämiseksi antaa 20 e §:n mukaan lupa sellaisen henkilön hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jos lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella tai muutoin hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Lisäksi lupa telekuunteluun voidaan myöntää, jos henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn tullirikokseen, tullirikoksena pidettävään huumausainerikokseen taikka törkeään tulliselvitysrikokseen. Tullilla on laissa erikseen säädetyin edellytyksin oikeus kohdistaa tullirikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumien sa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta taikka teleosoi-

tetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn tullirikokseen.

Televalvontaa koskevat säännökset ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi suhteessa poliisilakiin ja pakkokeinolakiin.

Tarkkailu

Tarkkailusta säädetään tullilain 20 c §:ssä. Pykälän mukaan tullimiehellä on oikeus rikollisen toiminnan estämiseksi tarkkailla muualla kuin asunnossa olevaa henkilöä, jos tämän käyttäytymisen perusteella tai muutoin on perusteltua syytä epäillä hänen syyllistyvän tullirikokseen. Tarkkailua saadaan pykälän 2 momentin mukaan kohdistaa edellä mainitun lisäksi sellaiseen kotirauhan piirin ulkopuolella olevaan henkilöön, jonka on perusteltua syytä epäillä myötävaikuttavan tullirikokseen, josta säädetty rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Tarkkailua koskeva sääntely vastaa asiallisesti poliisia koskevaa sääntelyä.

Tekninen laitetarkkailu

Tullilaissa ei ole säädetty teknisestä laitetarkkailusta. Tekninen laitetarkkailu on uudessa poliisilaissa ja pakkokeinolaissa omaksuttu uusi käsite ja salainen tiedonhankintakeino. Teknisellä laitetarkkailulla tarkoitetaan tietokoneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan, sisältämien tietojen tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai muuta käsittelyä tullirikoksen estämiselle merkityksellisen seikan tutkimiseksi. Tietoa ei saataisi kuitenkaan hankkia viestin sisällöstä eikä tunnistamistiedoista, joista säädetään erikseen televalvontaa koskevassa säännöksessä.

Teknistä laitetarkkailua koskevat pykälät on muotoiltu asiallisesti yhdenmukaisiksi poliisilain ja pakkokeinolain kanssa.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Tullilaissa ei säädetä teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta. Kyseessä on uusi toimivaltuus, josta säädettiin itsenäisenä toimivaltuutena ensi kertaa

poliisilain ja pakkokeinolain uudistuksen yhteydessä. Poliisilain säätämisen yhteydessä vuonna 2011 toimivaltuus lisättiin myös Tullin keinovalikoimaan tullirikosten estämisessä ja selvittämisessä. Toimivaltuus soveltuisi tilanteisiin, joissa edellä mainitut tiedot hankitaan teknisellä laitteella.

Peitetoiminta ja valeosto

Peitetoimintaa ja valeostoa koskevat lainkohdat lisättiin poliisilakiin vuonna 2001. Saatujen käytännön kokemusten perusteella on havaittu, että niin peitetoiminnalla kuin valeostoillakin on erittäin tärkeä merkitys vakavan, järjestäytyneen ja ammattimaisen rikollisuuden estämisessä, paljastamisessa ja selvittämisessä.

Pakkokeinolain ja poliisilain uudistuksen yhteydessä kyseessä olevien tiedonhankintamenetelmien katsottiin kohdistuvan niin voimakkaasti perusoikeuksien ydinalueelle, ettei niitä koskevista toimivaltuuksista tulisi voida säätää viittaussäännöksiin. Tämän seurauksena pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa ja poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa peitetoiminta, valeosto ja tietolähteen ohjattu käyttö rajattiin ainoastaan poliisin keinovalikoimaan. Linjaus kyseessä olevia menetelmiä koskevista itsenäisistä säännöksistä ja näitä edeltävästä huolellisesta tarveharkinnasta, ottaen huomioon mainittujen tiedonhankintamenetelmien luonne ja niihin liittyvät oikeudellisesti ongelmalliset kysymykset, on lähtökohtaisen perusteltu. Mainitut pakkokeinolain ja poliisilain säännökset johtivat kuitenkin käytännössä uuteen tilanteeseen poliisin ja Tullin rikostorjuntatoimivaltuuksissa, eli lähtökohtaiseen toimivaltuuksien epäsymmetrisyyteen.

Toimivaltuuksien epäsymmetrisyys johtaa käytännössä varsin epätarkoituksenmukaiseen ja kaiken kaikkiaan poikkeukselliseen lopputulokseen, sillä rikoskokonaisuuden estämiseksi tai selvittämiseksi käytettävät menetelmät ja siten vakavan rikollisuuden torjunnan tehokkuus ei olisi riippuvaista rikoslajista, rikoksen vakavuudesta ja vaarallisuudesta tai yleisemminkin rikoksen moitittavuudesta, vaan siitä, mikä esitutkintaviranomainen kussakin tapauksessa toimii. Näin ollen esimerkiksi tekokokonaisuudessa, jo-

hon sisältyy huumausaineiden maahantuontia ja levitystä, maahantuonnin estämiseksi ei olisi käytettävissä vastaavia keinoja kuin maahan jo päätyneen ja pahimmassa tapauksessa katukauppaan levinneen huumausaineen markkinoilta poistamiseksi.

Toimivaltasymmetriasta poikkeaminen ei kuitenkaan luonnollisestikaan vaikuttaisi eri esitutkintaviranomaisten oman tehtäväkentän ja toimintaympäristön erityisasiantuntemukseen. Todennäköisenä toimivaltasymmetrias- ta poikkeamisen seurauksena olisikin se, että Tulli suorittaisi jatkossakin, laissa säädettyjen toimivaltuuksiensa puitteissa, tullirikollisuutta koskevaa paljastavaa toimintaa ja vastaisi tullirikosten esitutkinnasta, mutta kaikkein vakavimman rikollisuuden torjunnan osalta selvästi suppeammalla keinovalikoi- malla kuin poliisi. Tämä ei edistäisi Tullin tehtävää yhteiskunnan suojaamisessa sen paremmin kuin rikostorjunnan tehokkuutta- kaan, vaan tulisi aikaa myöten todennäköi- sesti heikentämään erityisesti valtion rajat ylittävän rikollisuuden torjunnan kokonais- vaikuttavuutta.

Poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009), jäljempänä *PTR-lain*, 2 §:n 1 momentin mukaan PTR-viranomainen voi pyynnöstä suorittaa toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueeseen kuuluvan yksittäisen rikostorjuntaan liittyvän toimenpiteen. Toisen PTR-viranomaisen tehtäväalueeseen kuuluvan toimenpiteen suorittava viranomainen saa kuitenkin käyttää ainoastaan niitä toimivaltuuksia, joita se saa käyttää omalla tehtäväalueellaan sille kuuluvissa rikostorjuntatehtävissä. Huomiota on syytä kiinnittää myös lain 7 §:n 3 momenttiin, jossa säädetään PTR-tutkintaryhmistä. Lainkohdan mukaan PTR-viranomaisen edustajalla on oikeus osallistua PTR-tiedonhankinta- ja tutkintaryhmässä ryhmän johtajan johdon ja tarpeellisen valvonnan alaisena sellaisten tiedonhankinta- ja tutkintatoimenpiteiden suorittamiseen, joihin kyseisen PTR-viranomaisen edustaja on toimivaltainen omalla tehtäväalueellaan kyseiselle PTR-viranomaiselle kuuluvissa rikostorjuntatehtävissä. Edellä esitettyä toimivaltuuksien epäsymmetriaa ei näin ollen voida poistaa tehostamalla PTR-viranomaisten yhteistyötä. Tullin rikostor-

junnan mukanaolo sen alaan kuuluvissa rikoskokonaisuuksissa on kuitenkin käytännössä havaittu tarpeelliseksi jo pelkästään substanssiosaamiseen sekä erityisesti paljastavaan toimintaan liittyvistä tekijöistä johtuen. Mikäli toimivaltuudet jäisivät epäsymmetrisiksi, laajojen rikoskokonaisuuksien esittämisiksi tai selvittämiseksi toteutettavassa käytännön yhteistyössä jouduttaisiin pohtimaan, miltä osin Tulli voisi osallistua operaatioon sekä varmistua myös esimerkiksi Tullin rikostorjunnan tullimiehen vaihtoloikeuden kattavuudesta niiden rikosten osalta, joiden torjuntatoimiin hän osallistuu ja joihin liittyvistä seikoista hän saa tutkinnan kuluessa selkoa. Lisäksi ongelmallista olisi, että rikosasioiden nouseminen esiin vaikeutuisi, koska tullirikollisuutta koskevaa paljastavaa toimintaa suorittaa Suomessa huumausainerikollisuutta lukuun ottamatta vain lähinnä Tulli.

Koska lainsäätäjän julkilausumana tavoitteena ei kuitenkaan ole ollut ammattimaisen ja vakavan rikollisuuden torjunnan tehokkuuden heikentäminen rajaamalla tiettyjä menetelmiä Tullin keinovalikoiman ulkopuolelle, vaan ainoastaan varmistua peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä koskevien toimivaltuussäännösten täsmällisyydestä ja tarkkarajaisuudesta sekä mahdollistaa näihin menetelmiin liittyvien laillisuusvalvontaprosessien hyvä laatu, Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksien kokonaisvaltainen tarkastelu on luontevaa tehdä tämän esityksen yhteydessä. Näin ollen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi kaikista tullirikosten torjunnassa käytettävistä tiedonhankintamenetelmistä, kuten myös muista Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksista.

Peitetoimintaa ja valeostoa koskevan toimivaltuuden säätäminen lailla olisi tarpeen myös Tullin kansainvälisen rikostorjuntayhteistyön kannalta. Laajoissa kansainvälisissä rikoskokonaisuuksissa toisen maan viranomaisen kanssa tehtävä yhteistyö on Tullin rikostorjunnan kokemusten mukaan vaikeutunut merkittävästi silloin, kun eri maiden viranomaisten vakavan rikollisuuden torjunnassa käytössä olevat keinot ja toimivaltuudet poikkeavat toisistaan merkittävästi.

Eurooppalaisen liikkumisvapauden laajennuttua Schengenin yleissopimuksen, viisu-

mivapauden laajentumisen ja yleisen kansainvälistymiskehityksen seurauksena myös kansainvälisen ammattimainen ja järjestäytyneet rikollisuus on lisääntynyt merkittävästi viimeisten kymmenen vuoden aikana. Keskusrikospoliisin EU:n neuvostolle vuonna 1998 tekemän järjestäytyneitä rikollisuutta koskevan selvityksen mukaan Suomessa toimi 22 sellaista rikollisryhmää, jotka täyttivät EU:n selvityksissään käyttämän järjestäytyneen rikollisuuden määritelmän. Kymmenessä vuodessa määrä nelinkertaistui, jolloin vuoden 2008 lopussa tällaisia ryhmiä oli 88 ja niissä toimi 1 200 jäsentä.

Vakavan kansainvälisen rikollisuuden ja sen aiheuttamien yhteiskunnallisten vahinkojen torjuminen edellyttää, että EU:ssa lainvalvontaviranomaisilla on riittävät toimivaltuudet tiedon hankkimiseksi rikollisesta toiminnasta ja sen vaikuttamista jo ennen rikoksen tekoa. Kansainvälisen oikeuden vastavuoroisuuden periaatteen vuoksi on myös tärkeää, että Suomen Tullin saadessa viranomaisyhteistyössä Euroopassa ja muualla yhä enemmän epäkonventionaalisiin menetelmiin perustuvaa kansainvälistä tietoa rikoksista, myös Suomen Tullilla olisi oikeus samanlaiseen kansainväliseen yhteistyöhön Suomeen suuntautuvan rikollisen toiminnan torjumisessa. Eurooppalaisen yhteistyön ja keinojen harmonisoinnin tärkeyttä kansainvälisen rikollisuuden torjunnassa on korostettu voimakkaasti muun muassa Euroopan Unionin neuvostossa. Kansainvälisessä viranomaisyhteistyössä on oltava mahdollisuus myös rajojen ylitse tapahtuvaan tehokkaaseen rikollisten seurantaan, joka tapahtuu yhteistyössä vieraan valtion asianomaisen viranomaisen kanssa.

Rajat ylittävän kansainvälisen ja kansallisen ammattimaisen ja vakavan tullirikollisuuden tehokkaampi estäminen, paljastaminen ja selvittäminen edellyttävät myös tullirikostorjunnan käytössä olevien epäkonventionaalisten tiedonhankintamenetelmien laajentamista. Tiedonhankinnassa televalvonta ja telekuuntelu ovat osoittautuneet tehokkaiksi, mutta myös haavoittuviksi menetelmiksi.

Telepakkokeinojen tehoa on jo vuosia mitattu tutkinnanjohtajien tekemillä merkityksellisyysarvioinneilla, joissa tutkinnanjohta-

jat arvioivat tiedonhankintamenetelmien tehokkuuden kussakin tutkimassaan jutussa. Erityisesti ammattirikollisten ja tunnuksia käyttävien rikollisryhmien kohdalla telekuuntelun teho on vähentynyt huomattavasti. Ammattimaiset rikosentekijät ja rikollisryhmien jäsenet sidosryhmineen ovat telekuunteluriskistä tietoisina etsineet puhelinsoittoja turvallisempia kommunikaatiotapoja. Myös Baltian maissa huumausainekaupan pääorganisoiijat alaisineen ovat yhä suuremmissa määrin ryhtyneet välttelemään Suomeen suuntautuvia huumausainekauppoihin liittyviä puhelinkeskusteluja. Ammattirikollisten piirissä luottamukselliset tiedonvaihdot toteutetaan yhä suuremmissa määrin esimerkiksi lähettien välityksellä tai ennalta sovitussa tapaamisissa, viime aikoina yhä enenevässä määrin myös internet-verkossa.

Telekuuntelun haavoittuvuudesta johtuen tullirikostorjunnan tiedonhankinnassa ja vakavan rikollisuuden torjunnassa tarvitaan uusia tehokkaampia keinoja. Nykyisillä tiedonhankintamenetelmillä erityisesti näytön saanti on osoittautunut erittäin vaikeaksi. Tietolähdetoiminnan käytön tehostaminen sekä peitetoiminnan ja valeoston mahdollistaminen myös Tullin tutkimissa kokonaisuuksissa on yksi keino, jolla vakavan ja ammattimaisen tullirikollisuuden torjunnan haasteisiin pystytään vastaamaan entistä tehokkaammin.

Peitetoiminnan ja valeoston käytännön toteuttamistarkoitusten osalta on syytä erityisesti huomata, että Tullin rikostorjunta ei vastaisuudessaakaan tulisi itse toteuttamaan nyt kyseessä olevia tiedonhankintamenetelmiä tai luomaan omaa peitetoiminta- ja valeostoorganisaatiotaan, lukuun ottamatta 23 §:n 2 momentissa tarkoitettu yksinomaan tietoverkossa tapahtuvaa peitetoimintaa ja 33 §:n 1 momentissa tarkoitettu yksinomaan tietoverkossa tapahtuva valeostoa, jotka Tulli toteuttaisi itsenäisesti. Mainittujen yksinomaan tietoverkossa tapahtuvien toimintojen toteuttaminen Tullissa olisi toiminnan edellyttämät järjestelyt ja voimavarat huomioon ottaen paitsi mahdollista, myös tarkoituksenmukaista, sillä Tulli tutkii arvion mukaan 70–80 prosenttia tietoverkkoa hyväksikäyttäen tehdyistä rikoksista. Vuonna 2013 tämä tarkoitti yli 4 000 Tullin tietoon tullutta rikosta. Nettikauppoja ja laillista postipakettiliiken-

nettä hyväksikäyttämällä tehdyt rikokset ovat tyypillisesti salakuljetusrikoksia, joissa ulkomailta tilataan huumausaineita, lääkkeitä tai dopingaineita. Tulli on tällä hetkellä ainoa esitutkintaviranomainen, joka kohdistaa suunnitelmallisia rikostorjuntatoimenpiteitä juuri tähän verkon välityksellä käytävään laittomaan tavarakauppaan. Siksi Tullin itenäistä toimivaltaa verkossa tapahtuvan peitetoiminnan ja valeoston osalta pidetään tarkoituksenmukaisena ja tärkeänä.

Suomen kokoisessa maassa esitutkintaviranomaisten voimavarat on järkevää kohdentaa siten, että jo olemassa olevia rakenteita käytettäisiin hyväksi yli viranomaisrajojen. Näin ollen lähtökohtana olisi se, että poliisi toteuttaisi Tullin rikostorjunnan pyynnöstä peitetoiminnan tai valeoston käytännön toimet ja poliisi toimittaisi näillä menetelmillä saadut tiedot erikseen sovittavalla tavalla muun tutkittavaa tai tiedustelussa olevaa tapausta koskevan aineiston yhteyteen. Päätöksenteon osalta Tullin rikostorjunta päättäisi peitetoiminnan käytöstä ja menetelmän toteuttamista koskevan pyynnön esittämisestä poliisille. Poliisi päättäisi itse tiedonhankintamenetelmän käytännön toteutuksesta siten kuin poliisilaisissa säädetään.

Menettelytapa vastaisi poliisiorganisaation sisällä jo käytössä olevaa toimintatapaa, jossa poliisin yksikkö pyytää toista yksikköä toteuttamaan puolestaan tietyt salaiseen tiedonhankintaan liittyvät menetelmät. Mikäli poliisi ei resurssi- tai muista syistä johtuen voisi toteuttaa pyynnön mukaista tiedonhankintaa, se ilmoittaisi asiasta pyynnön tekijälle viipymättä.

Esityksessä kuvattu toimintamalli yhdessä poliisin ja Tullin yhtenäisten toimivaltuuksien ja keinovalikoiman kanssa tehostaisi ja syventäisi näiden viranomaisten välistä yhteistyötä ja PTR-viranomaisten välistä yhteistyötä laajemminkin siten kuin nykyisessä hallitusohjelmassa on sisäisen turvallisuuden vahvistamisen osalta edellytetty.

Tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku

Esitutkintaviranomaiset ovat jo vuosikymmeniä keränneet rikostiedustelussa ja -tutkinnassa tarvittavia tietoja muiden kanavien ohella myös viranomaiskentän ulkopuo-

lisilta toimijoilta. Pakkokeinolain ja poliisilain uudistuksen yhteydessä sekä eräissä näitä edeltäneissä perustuslakivaliokunnan lausunnoissa ja Eduskunnan oikeusasiamiehen kannanotoissa katsottiin, että erityisesti tiedonhankinnan kohteiden oikeusturvaan liittyvistä syistä ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytysten turvaamiseksi myös ulkopuolisten tahojen toiminnasta esitutkintaviranomaisten tiedonhankinnassa tulisi säätää lain tasoisin normein. Riittävän yksityiskohtaista sääntelyä tarvitaan erityisesti tilanteissa, jossa yhteistyö viranomaiskentän ulkopuolisen toimijan, eli tietolähteen kanssa on aktiivista ja jossa henkilön voidaan katsoa toimivan viranomaisen lukuun tai tämän toimeksiannosta hankkiessaan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tarpeellisia tietoja.

Tulli pyrkii estämään, paljastamaan ja selvittämään tullirikokset jo esineiden tai aineiden maahantuontivaiheessa. Tässä toiminnassa viranomaiskentän ulkopuolisilla tietolähteillä on usein Tullin rikostorjunnan kannalta merkittävää ennakkotietoa, jonka hyödyntäminen tehostaa Tullille laissa säädettyä tehtävää suojata yhteiskuntaa.

Niin ikään tiedonhankintakeinojen käytön valvontaan liittyvät seikat puoltavat yhdenmukaista ja riittävän yksityiskohtaista sääntelyä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään uudessa poliisilaissa ja pakkokeinolaissa yksityiskohtaisesti. Tietolähteen muuhun kuin ohjattuun käyttöön ei sen sijaan sisälly laissa säädettyjä velvoitteita rekisteröinnistä, raportoinnista, kohteelle ilmoittamisesta eikä mistään muustakaan tietolähteen käyttöön liittyvästä. Näin ollen on oletettavaa, että toiminnan sisäinen valvonta vaikeutuisi, jos ohjailuinstrumentti perustuisi lakia alemman tasoisiin normeihin, eikä toiminnalle löytyisi määritelmäsäännöksen lisäksi valtuutusta laista. Tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva sääntely vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 40—42 §:ssä säädettyä.

Tullilaissa ei ole säädetty valvotusta läpilaskusta itsenäisenä toimivaltana tai sitä koskevasta päätöksen teosta Tullin osalta. Pakkokeinolain 10 luvun 41 §:ssä säädetään valvotun läpilaskun määritelmästä sekä esitutkintaviranomaisten oikeudesta käyttää valvottua läpilaskua ja 42 §:ssä menetelmän käyttöä koskevasta päätöksen teosta poliisin

osalta. Edelleen pakkokeinolain 10 luvun 42 §:ssä on todettu, että muiden esitutkintaviranomaisten valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta tulee säätää erikseen. Tullin ydintehtävä on kansainvälisen tavaraliikenteen valvonta ja siihen liittyvän rikollisuuden torjunta. Valvotut läpilaskut liittyvät siksi luonteensa puolesta keskeisesti Tullin viranomaistoimintaan. Siksi on tärkeää, että valvotusta läpilaskusta, sen määritelmästä ja edellytyksistä sekä sitä koskevasta päätöksenteosta säädetään selkeästi myös Tullin rikostorjuntaa koskevassa laissa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Tullin rikostorjunnasta annettuun lakiin koottaisiin hajallaan eri puolilla tullilakia olevat Tullin rikostorjuntaa koskevat säännökset selkeästi yhteen uuteen lakiin sekä samalla saatettaisiin Tullin rikostorjunnan säännökset ajan tasalle ja yhdenmukaisesti linjaan muuttuneen esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilainsäädännön kanssa.

Tullin rikostorjuntaa koskevan lainsäädännön muutostarpeeseen on vaikuttanut merkittävästi myös lainsäädäntötekniikkaan liittyvät syyt. On perusteltua saattaa Tullin rikostorjuntaa koskevan lainsäädännön rakenne ja systematiikka yhdenmukaiseksi uuden pakkokeino- ja poliisilainsäädännön kanssa, mikä puoltaa kokonaan uuden Tullin rikostorjuntaa koskevan lain säätämistä.

Tarkoituksena on myös saattaa Tullin salaiseen tiedonhankintaa liittyvät toimivaltuudet tarpeellisiin ja perustelluihin osiin yhdenmukaisiksi poliisin kanssa. Tullilla on ollut rikosten tutkintaoikeudet jo vuosikymmeniä ja tähän saakka rikosten esitutkinta on suoritettu poliisin kanssa yhdenmukaisin toimivaltuuksin. Tämä toimivaltasymmetria muuttui pakkokeinolain ja poliisilain voimaantulon johdosta vuoden 2014 alussa, koska tietyt salaiseen tiedonhankintaan liittyvät toimivaltuudet ja keinot on rajattu vain poliisin käyttöön. Tämä toimivaltuuksien epäsymmetrisyys johtaisi käytännössä varsin epätarkoituksenmukaiseen ja nykyiseen tilanteeseen verrattuna poikkeukselliseen lopputulokseen,

jossa rikoskokonaisuuden estämiseksi tai selvittämiseksi käytettävät menetelmät riippuivat siitä, mikä esitutkintaviranomainen kusakin tapauksessa toimii.

Tavoitteena onkin parantaa ja tehostaa Tullin vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan toimintaedellytyksiä saattamalla Tullin rikostorjunnan salaiseen tiedonhankintaan liittyvät toimivaltuudet tietyiltä perusteluilta osin yhtenäisiksi poliisin kanssa.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Yleiset säännökset

Ehdotetun rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 1 luvussa olisivat yleiset säännökset. Lukuun otettaisiin Tullin rikostorjuntaa koskevat periaatetasoiset säännökset, joita täydennettäisiin ja vahvistettaisiin suhteessa voimassa olevaan tullilakiin. Luvussa säädettyjä yleisiä periaatteita olisivat perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate.

Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

Ehdotetun lain 2 luvussa säädettäisiin Tullin toimivaltuuksista tullirikostorjunnassa. Valtaosasta näistä toimivaltuuksista säädetään jo voimassa olevassa tullilaissa, mutta esitutkintatoimivaltuudesta säädettäisiin nykyistä selvemmin. Luvussa säädettäisiin lisäksi uutena asiana Tullin ilmoitusvelvollisuudesta poliisille tietyistä käynnistetyistä rikosten selvittämiseen liittyvistä toimenpiteistä ja poliisin oikeudesta pyytää tullirikoksen esitutkinnan siirtoa poliisille, jos rikosvastuun kokonaisvaltainen toteutuminen sitä edellyttää. Luvussa säädettäisiin lisäksi nykyisin puuttuvasta tullimiehen oikeudesta saada yksittäisen tehtävän suorittamiseksi henkilöltä tietoja tämän henkilöllisyyden selvittämiseksi. Uutena toimivaltuutena luvussa ehdotetaan myös esitutkintalain 11 luvun 5 §:ssä tarkoitettua oikeutta ilmaisukiellon antamiseen.

Salainen tiedonhankinta

Tullin rikostorjunnan salaisesta tiedonhankinnasta säädettäisiin 3 luvussa. Luvussa sää-

dettäisiin salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä tullirikosten estämisessä ja selvittämisessä. Salaisten tiedonhankintakeinojen määritelmiin tehtäisiin tarkennuksia. Muutoksia tehtäisiin myös säännöksiin, jotka koskevat sitä, millaisten rikosten estämiseksi tai selvittämiseksi kutakin keinoa voidaan käyttää. Kunkin tiedonhankintakeinon osalta säädettäisiin erikseen keinon käyttämisen edellytyksistä ja päätöstoimivallasta.

Tullille ehdotetaan uusina toimivaltuuksina oikeutta kohdistaa henkilöön peitetoimintaa ja suorittaa valeosto. Tullin tarvetta näiden toimivaltuuksien käyttöön on perusteltu seikkaperäisesti tämän esityksen yleis- ja yksityiskohtaisissa perusteluissa. Näiden toimivaltuuksien toteuttaminen tapahtuisi käytännössä siten, että Tulli suorittaisi peitetoiminnan ja valeoston käyttöä koskevan tarveharkinnan ja sen perusteella Tullin rikostorjunnan päällikkö tekisi päätöksen keinon käyttämisestä. Tämän jälkeen Tullin rikostorjunnan päällikkö esittäisi poliisille peitetoimintaa tai valeostoa koskevan toteuttamisesityksen. Poliisi tekisi asiaa koskevan toteuttamisharkinnan ja päätöksen peitetoiminnan tai valeoston toteuttamisesta Tullin pyynnön perusteella.

Menettelytapa vastaisi poliisiorganisaation sisällä jo käytössä olevaa toimintatapaa, jossa poliisin yksikkö pyytää toista yksikköä toteuttamaan puolestaan tietyt salaiseen tiedonhankintaan liittyvät menetelmät. Mikäli poliisi ei resurssi- tai muista syistä johtuen voisi toteuttaa pyynnön mukaista tiedonhankintaa, se ilmoittaisi asiasta Tullille viipymättä. Ehdotuksen lähtökohtana on, että poliisi toteuttaisi Tullin rikostorjunnan pyynnöstä peitetoiminnan tai valeoston käytännön toimet, ja poliisi toimittaisi näillä menetelmillä saadut tiedot erikseen sovittavalla tavalla muun tutkittavaa tai tiedustelussa olevaa tapausta koskevan aineiston yhteyteen. Päätöksenteon osalta Tullin rikostorjunta päättäisi peitetoiminnan käytöstä ja menetelmän toteuttamista koskevan pyynnön esittämisestä poliisille. Poliisi päättäisi itse tiedonhankintamenetelmän käytännön toteutuksesta siten kuin poliisilaissa säädetään.

Yksinomaan tietoverkossa tapahtuva peitetoiminta ja valeosto olisivat Tullin itse toteutettavissa, sillä ne eivät edellytä kohteen ja

peitehenkilön fyysistä kohtaamista eivätkä näin olen edellyttä olemassa olevaa organisaatiota peitehenkilöllisyyden luomiseen ja suojaamiseen tai muita poikkeuksellisia järjestelyitä Tullissa.

Edellä kuvattu toimintamalli yhdessä poliisin ja Tullin yhtenäisten toimivaltuuksien ja keinovalikoiman kanssa tehostaisi ja syventäisi näiden viranomaisten välistä yhteistyötä ja tietojenvaihtoa ja PTR-viranomaisten välistä yhteistyötä laajemminkin siten kuin nykyisessä hallitusohjelmassa on sisäisen turvallisuuden vahvistamisen osalta edellytetty.

Laissa säädettäisiin valvotusta läpilaskusta ja sitä koskevasta päätöksenteosta, joista nykyisessä tullilaissa ei ole säännöksiä. Tullin ydintehtäviin kuuluu kansainvälisen tavara-liikenteen valvonta ja siihen liittyvän rikollisuuden torjunta. Valvotut läpilaskut liittyvät luonteensa puolesta keskeisesti ja kiinteästi Tullin viranomaistoimintaan. Tullin rikostorjunnan toimintaedellytysten ja kansallisen sekä kansainvälisen viranomaisyhteistyön tehokkuuden kannalta olisi tärkeää, että valvotusta läpilaskusta, sen määritelmästä ja edellytyksistä sekä sitä koskevasta päätöksenteosta erikseen säädetään Tullin rikostorjuntaa koskevassa laissa.

Tullin rikostorjunnasta annetun lain 3 luvussa säädettäisiin lisäksi menettelystä tuomioistuimessa salaista tiedonhankintaa koskevan lupa-asian käsittelystä, salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta, salaista tiedonhankintaa koskevasta ilmaisukiellosta, kuuntelu- ja katselukiellosta, ylimääräisen tiedon käsittelystä ja säilyttämisestä, salaisen tiedonhankinnan käytöstä ilmoittamisesta, asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta eräissä tapauksissa sekä salaisen tiedonhankinnan valvonnasta.

Vaitiolovelvollisuus ja -oikeus

Tullin henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiolovelvollisuudesta ja -oikeudesta säädettäisiin Tullin rikostorjunnasta annetun lain 4 luvussa. Laissa erotettaisiin vaitiolovelvollisuuden piiriin luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka valeostajana tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä koskeva tieto, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi hänen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiolo-

velvollisuus olisi voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

Säännös vaitiolo-oikeudesta vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain 47 a §:ää, jossa viitataan poliisin henkilöstön vaitiolo-oikeutta koskevaan ennen vuotta 2014 voimassa olleen poliisilain 7 luvun 3 §:ään. Poliisilakiin viittaamisen sijasta laissa säädettäisiin nimenomaisesti Tullin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeudesta soveltuvin osin poliisilain 7 luvun 3 §:ää vastaavasti.

Luvussa säädettäisiin ilmaisuvelvollisuudesta oikeudenkäynnissä, ja siinä todettaisiin tuomioistuimen määräyksestä tapahtuvan ilmaisemisen liittyvän siihen, loukkaisiko ilmoittamatta jättäminen asianosaisen oikeutta asianmukaisesti puolustautua tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Luvussa säädettäisiin myös uudesta ilmaisuvelvollisuudesta. Tullin henkilöstöön kuuluva olisi vaitiolovelvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka valeostajana tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä koskevan taikka tai taktista tai teknistä menetelmää koskevan tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, kun luottamuksellisesti tietoja antanut on siinä ominaisuudessa taikka valeostajan tai peitehenkilön on siinä tehtävässä perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen. Jos tällaisen tiedon ilmaisemisesta kieltäydyttäisiin, tuomioistuin voisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen tai asianomistajan syyteoikeuden toteuttamiseen liittyvissä tapauksissa eri näkökohtien punnintaan nojautuvan harkinnan perusteella asianomistajan vaatimuksesta määrätä ilmaisemaan tiedon.

Erinäiset säännökset

Lain 5 luku koskisi erinäisiä säännöksiä. Luku sisältäisi säännökset yhteistoiminnasta muiden viranomaisten kanssa sekä uusina asioina Tullin virkamerkistä ja tullimiehen aseman ilmaisemisesta samoin kuin tullirikostorjunnan tullimiehen kunnosta ja ammat-

taitaidosta. Velvollisuus kunnan ja ammattitaidon ylläpitämiseen tietyissä Tullin tehtävissä vastaisi soveltuvien osin poliisin ja rajavartiolaitoksen säännöksiä virkamiesten kunnosta ja ammattitaidosta. Lukuun sisältyisi asetuksenantovaltuuksia, jotka olisivat nykyisin voimassa olevia yksityiskohtaisempia. Säänneltävät seikat jaettaisiin kahdelle tasolle, eli niihin, joista voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella, sekä niihin, joista säädettäisiin valtiovarainministeriön asetuksella.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Vaikutukset julkiseen talouteen

Rikostorjunnasta Tullissa annettua lakia ja siihen liittyvien muiden lakien uudistamista koskevalla esityksellä ei ole merkittäviä viranomaisorganisaatioihin liittyviä taloudellisia vaikutuksia. Uusia viranomaisia ei ehdoteta perustettavaksi, ja voimassa oleva tehtävänjako eri esitutkintaviranomaisten välillä pysyisi ennallaan. Peitetoiminnan ja valeoston toteuttamisen sekä salaisen tiedonhankinnan suojaamisen järjestäminen edellyttäisi melko vähäistä lisäresursointitarvetta kyseessä olevat toimet toteuttavassa poliisissa. Näiden toimintojen keskittäminen poliisille olisi kuitenkin huomattavasti taloudellisempi vaihtoehto verrattuna siihen, että kukin esitutkintaviranomainen toteuttaisi kaikki omaan toimintaansa liittyvät kokonaisuudet itse.

4.2 Viranomaisten toimintaan kohdistuvat vaikutukset

Viranomaisten keskinäiset suhteet säilyisivät entisellään. Hallitusohjelman tavoite viranomaisyhteistyön syventämisestä toteutuisi säätämällä lailla eräistä yhteistoimintaa edellyttävistä esitutkintaviranomaisten toimivaltuuksien toteutuksesta. Tämä ei kuitenkaan mainittavasti vaikuttaisi viranomaisten työmäärään, vaan kyseessä olisi lähinnä toimintojen organisoiminen kustannustehokkaalla ja johdonmukaisella tavalla.

Viranomaisten tietojärjestelmiin ja lomakkeisiin kohdistuisi joitakin teknisluonteisina pidettäviä päivitystarpeita.

Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksiin kohdistuvien vaikutusten johdosta virkamiehille olisi järjestettävä kattava koulutus. Koulustarve on kuitenkin keskeisiltä osiltaan tästä esityksestä riippumaton ja liittyy jo esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kokonaisuudistuksen mukanaan tuomiin muutoksiin.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Tullin rikostorjunnasta annetun lain yleiset periaatteet korostavat perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamista ja tärkeää merkitystä Tullin rikostorjunnassa. Perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamista vahvistaa myös se, että Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksista säädettäisiin laissa nykyistä huomattavasti tarkemmin ja täsmällisemmin sekä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteiden nostaminen määräystasolta lakitasolle. Lisäksi esityksen ehdotuksilla tehostetaan tullirikosten ja erityisesti vakavan ja ammattimaisen rikollisuuden torjuntaa ja siten edistettäisiin niin Suomen kuin osaltaan Euroopan unionin sisäistä turvallisuutta ja yhteiskuntarauhaa.

5 Asian valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet ja aineisto

Esitysluonnos on laadittu valtiovarainministeriössä yhteistyössä Tullin kanssa. Lainvalmistelun aikana valtiovarainministeriö ja Tulli ovat olleet yhteydessä sisäasiainministeriöön, poliisihallitukseen ja Keskusrikospoliisiin ja esitelleet tulevan lain keskeisiä kohtia sekä tarjonneet mahdollisuutta alustavien kantojen ilmaisemiseen.

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Ehdotuksesta pyydettiin lausunnot sisäasiainministeriöltä, oikeusministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, puolustusministeriöltä, Eduskunnan oikeusasiamieheltä, oikeuskanslerinvirastolta, valtakunnansyyttäjänvirastolta, poliisihallitukselta, rajavartiolaitoksen esikunnalta, Tullilta, Helsingin käräjäoikeudelta, Suomen Asianajajaliitolta,

Suomen Lakimiesliitolta, Suomen Tuomari-liitolta, Suomen poliisijärjestöjen liitolta, Tullivirkamiesliitolta, Tullin Akavalaiselta Yhdistykseltä, Rajavartioliitolta ja Tulliliitolta.

Yleisesti ottaen esitysluonnoksen keskeisiin tavoitteisiin säätää Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksista täsmällisemmin ja kattavammin sekä tullirikostorjuntaa koskevan lainsäädännön saattamisesta yhdenmukaiseksi vuoden 2014 alusta voimaan tulleiden esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain kanssa pidettiin kannatettavana ja asianmukaisena. Lausunnoissa esitysluonnosta pidettiin myös selkeänä ja valittua lainsäädäntöratkaisua Tullin rikostorjuntaa koskevan lainsäädännön kokoamisesta yhteen lakiin asianmukaisena. Eräissä lausunnoissa suhtauduttiin kriittisesti ja varauksellisesti esitysluonnoksessa Tullille esitettyihin uusiin toimivaltuuksiin erityisesti peitetoiminnan ja valeoston osalta. Sisäministeriö kaipasi lisäksi lakiin säännöksiä Tullin ilmoitusvelvollisuudesta poliisille tietyistä käynnistetyistä rikosten estämiseen ja selvittämiseen liittyvistä toimenpiteistä ja poliisin oikeudesta ottaa rikoksen selvittämisen liittyvä kokonaisuus poliisin tehtäväksi tiettyjen edellytysten täytyessä. Peitetoiminnan ja valeoston osalta asiaa on lausuntokierroksen jälkeen valmisteltu yhdessä oikeusministeriön ja sisäministeriön asiantuntijoiden kanssa.

Ehdotettua lakia on jatkovalmistelussa monin kohdin muutettu lausuntojen johdosta, ja esitys sisältää nyt muun muassa edellä mainittua ilmoitusvelvollisuutta ja asian siirtoa koskevat pykälät.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Ehdotus laiksi rikostorjunnasta Tullissa liittyy voimassa olevan tullilainsäädännön kokonaisuudistukseen, joka on vireillä valtiovainministeriössä. Uudistuksessa on tarkoitus jakaa voimassa oleva tullilaki kolmeen erilliseen lakiin. Tullin rikostorjuntaa koskeva lainsäädäntö koottaisiin tässä esityksessä eh-

dotettuun rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin. Henkilötietojen käyttöä koskeva lainsäädäntö koottaisiin lakiin henkilötietojen käsittelystä Tullissa ja Tullin hallinnollista toimintaa, tulliverotusta ja valvontaa koskevat säännökset jäisivät uuteen tullilakiin, jotka on tarkoitus esitellä myöhemmin. Tullilaki olisi edelleen Tullin toimintaa sääntelevä yleislaki, jota sovellettaisiin myös Tullin rikostorjunnassa, jollei rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa toisin säädetä. Rikostorjunnasta Tullissa annettua lakia joudutaan myöhemmin muuttamaan, kun uusi tullilaki ja tullin henkilörekisterilaki esitellään muun muassa henkilötietojen käsittelyä koskevien viittaussäännösten vuoksi.

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä (754/2010) on hyväksytty eduskunnassa ja sen voimaantulosta säädetään erikseen lailla. Kyseisen lain yhteydessä on hyväksytty myös tullilain muutos (763/2010), jossa muutetaan tullilain 46 ja 47 §:ää. Kyseiset lainkohdat ehdotetaan tässä esityksessä siirrettäväksi rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan kumottavaksi laki tullilain 46 ja 47 §:n muuttamisesta. Tämä tulisi ottaa huomioon eduskunnan käsitellessä myöhemmin sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain voimaantulolaki, jonka oikeusministeriö tulee esittelemään aikaisintaan vuonna 2015.

Eduskunnassa on vireillä HE 221/2013 vp, jossa ehdotetaan säädettäväksi uusi tietoyhteiskuntakaari. Samalla on tarkoitus kumota sähköisen viestinnän tietosuojalaki, johon tässä esitettävässä laissa rikostorjunnasta Tullissa viitataan ja jota on tarkoitus myös muuttaa tällä esityksellä. Tämä on hyvä ottaa huomioon lakien eduskuntakäsittelyssä, jos esitykset ovat käsiteltävänä samaan aikaan.

Eduskunnassa on vireillä myös HE 18/2014 vp, jossa ehdotetaan muutettavaksi pakkokeinolain 10 luvun 14 §:ää. Samaa pykälää esitetään muutettavaksi myös tässä esityksessä. Nämä muutokset tulisi tarvittaessa sovittaa yhteen esitysten eduskuntakäsittelyn aikana.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki rikostorjunnasta Tullissa

1 luku Yleiset säännökset

1 §. *Soveltamisala.* Uutta lakia sovellettaisiin Tullin tehtävänä oleviin toimiin rikosten estämiseksi, paljastamiseksi ja tullirikoksista epäiltyjen syytteeseen saattamiseksi. Tullirikoksen, tullirikoksen estämisen ja tullirikoksen paljastamisen määritelmistä säädettäisiin luvun 2 §:n 1 momentin 1, 3 ja 4 kohdissa.

Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksiin sovellettaisiin esitutkintalakia ja pakkokeinolakia, jollei tässä laissa toisin säädettäisi.

2 §. *Määritelmät.* Pykälän 1 kohdassa säädettäisiin tullirikoksen määritelmästä, ja se vastaisi asiallisesti tullilain 3 §:ssä säädettyä tullirikoksen määritelmää. Lainkohdan mukaan tullirikos on rikos, jolla rikotaan tullilain tai muun lain säännöksiä, joiden noudattamisen valvonta tai täytäntöönpano on Tullin tehtävänä. Tullirikoksen määritelmän piiriin kuuluisi myös tämän lain tai muun lain nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä, joiden noudattamisen valvonta tai täytäntöönpano on Tullin tehtävänä. Tullirikokseksi katsottaisiin niin ikään rikoslain 16 luvun 3 §:ssä tarkoitettu tullimieheen kohdistuva haitanteko, 16 luvun 4 b §:ssä tarkoitettu tullimieheen kohdistuva niskoittelu, 46 luvussa tarkoitettu laitton tuontitavaraan ryhtyminen sekä sellainen 32 luvussa tarkoitettu tai muu sellainen säännösten rikkominen, johon sisältyy omaisuuden maahantuontia, maastavientiä tai Suomen kautta kuljettamista.

Rikoslain 46 luvussa on säädetty maahan- tuontiin ja maastavientiin liittyvistä rikoksista. Tavaroiden tuontia tai vientiä koskevista kielloista sekä rajoituksista, joita voivat olla lupavaatimukset tai tavarain erilaisten ominaisuuksien vaatimustenmukaisuudet, on säädetty runsaslukuisesti sekä kansallisessa että EU:n lainsäädännössä. Osaan tällaisesta lainsäädännöstä, jonka noudattamista Tulli valvoo, on sisällytetty erityiset rikosnimikkeet. Tuonti- ja vientikieltoja sekä -rajoituksia koskeva lainsäätö lisääntyy uudenlaisten tavaroiden ja aineiden markki-

noinnin vuoksi sekä otettaessa lainsäädäntöön uudenlaisia kohteita suojattavaksi tällaisilla kielloilla ja rajoituksilla. Tämän vuoksi ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena määrittellä tullirikosta ottamalla lakiin luettelo kaikesta lainsäädännöstä, jonka noudattaminen on säädetty Tullin valvottavaksi ja jonka rikominen tulisi näin katsoa tullirikokseksi, jotta Tulli olisi toimivaltainen niiden osalta.

Pykälän 2 kohdassa määriteltäisiin tullirikostorjunta. Määritelmä vastaisi asiallisesti voimassa olevaa tullilakia, ja sen mukaan tullirikostorjunnalla tarkoitetaan tullirikoksen estämistä, paljastamista ja selvittämistä.

Pykälän 3 kohdassa määriteltäisiin tullirikoksen estäminen. Sillä tarkoitettaisiin toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää tullirikos, sen yritys tai valmistelu, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tullirikokseen, taikka keskeyttää jo aloitetun rikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa. Tullirikoksen estämisen määritelmä vastaisi asiallisesti uudessa poliisilaissa olevaa rikoksen estämisen määritelmää.

Tullirikoksen estämisestä olisi kysymys ensinnäkin silloin, kun teko kyettäisiin estämään ennen kuin tunnusmerkistön mukaiseen täytäntöönpanotoimeen on ryhdytty. Myös rangaistavan yrityksen estäminen mainittaisiin nimenomaisesti. Tullirikoksen valmistelun estämisellä tarkoitettaisiin rangaistavan teon valmistelua, vaikka itse valmistelua ei ole kriminalisoitu. Lisäksi valmistelun estämiseen kuuluisi myös rangaistavan valmistelun estäminen.

Ilmaisulla ”henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen tietojen vuoksi voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän” tarkoitettaisiin välittömästi henkilön omasta toiminnasta tehtyjä havaintoja ja ulkopuolisen henkilön, esimerkiksi tietolähteen tai tuntemattomaksi jäävän henkilön tullin vihjepuhelimeen antamia vihjetietoja ja muuta välillistä selvitystä. Ilmaisun merkitys olisi asiallisesti sama kuin poliisilaissa. Havaintoihin ja muuten saatuihin tietoihin kuuluisivat myös muun muassa rikostiedustelutiedot,

tarkkailuhavainnot, muut vihjetiedot ja rikos-analyysilla tiedoista tehtävät johtopäätökset. Edellytyksenä olisi, että tällaisten tietojen perustella muodostuisi perusteltu oletus henkilön syyllistymisestä tullirikokseen.

Vaikka tullirikoksen keskeyttämiseen liittyvissä tapauksissa rikoksen tunnusmerkistön täytyminen on saattanut edetä esimerkiksi rangaistavan yrityksen asteelle, luettaisiin tullirikoksen keskeyttäminen tässä tullirikoksen estämiseen. Sama koskisi myös tullirikoksesta aiheutuvan vahingon tai vaaran rajoittamista. Kysymyksessä voisi olla esimerkiksi tilanne, jossa sinänsä tunnusmerkistön mukainen teko on jo tehty, mutta seuraus ei ole vielä ilmennyt tai sitä pystyttäisiin vielä rajoittamaan.

Pykälän 4 kohdassa määriteltäisiin tullirikoksen paljastaminen. Sillä tarkoitettaisiin toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta, kun henkilön toiminnasta tehtyjen havaintojen tai siitä muuten saatujen tietojen vuoksi voidaan olettaa, että rikos on tehty.

Voimassa olevan tullilain tiedonhankintaa koskeissa säännöksissä todetaan monin paikoin, että tiedonhankintaa voidaan käyttää rikoksen paljastamiseen. Rikoksen paljastamista ei ole kuitenkaan määritelty. Sillä tarkoitettaisiin rikoksen estämisen ja selvittämisen väliin jäävää harmaata aluetta. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa vihjetietojen mukaan rikos olisi jo tehty, mutta konkreettista perustetta epäilylle ei vielä ole, eli esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua syytä epäillä rikosta ei ole.

Nyt kysymyksessä olevassa paljastamisessa tarkoituksena on saada selville jo tehdyn rikoksen välittömästi merkityksellisiä seikkoja, kuten rikostunnusmerkistöön kuuluvat elementit sekä tekijä, teko aika ja -paikka, esitutkinnan aloittamisen perustaksi. Kysymys ei siten olisi rikoksen selvittämisestä, koska esitutkinnan käynnistämisen edellytykset puuttuvat, eikä myöskään rikoksen estämisestä, koska rikos oletetaan jo tehdyksi eikä mahdollisia rikoksesta aiheutuvia vahinkoja tai sen muita seurauksia enää voida rajoittaa.

Momentissa tarkoitettu käsite ”voidaan olettaa” olisi matalampi kuin esitutkintalain mukainen ”syytä epäillä” -kynnys, vaikka

ilmaisujen kielelliset erot ovatkin vähäisiä. Kysymys on pienestä aste-erosta. ”Syytä epäillä -kynnyksen” ylityttyä kyseessä olisi rikoksen selvittäminen, jolloin sovellettavaksi tulisivat pakkokeinolain mukaiset pakkokeinot.

Salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttö rajattaisiin tullilaisissa lähtökohtaisesti tullirikosten estämiseen. Kun kyse olisi rikoksen paljastamisesta, Tullille ei säädettäisi mahdollisuutta salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttöön. Tällaiseen esitutkintaa edeltävään tutkintaan tulee oikeusturvasyistä suhtautua erittäin pidättyväisesti. Tällä ei kuitenkaan tarkoitettaisi sitä, että Tulli ei saisi paljastaa jo tehtyjä tullirikoksia vaan että perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen johdosta tullirikoksen paljastamiseksi tehtävää salaista tiedonhankintaa rajoitettaisiin. Käytännössä muutos ei olisi kovin merkittävä, sillä kynnys esitutkinnan aloittamiselle on varsin matala.

Pykälän 5 kohdassa säädettäisiin, että tullirikoksen selvittämisellä tarkoitetaan tullirikoksen esitutkintaa.

Pykälän 6 kohdassa määriteltäisiin tullirikostorjunnan tullimies. Lainkohdan mukaan tullirikostorjunnan tullimiehellä tarkoitettaisiin tullirikostorjuntatehtävissä työskentelevää Tullin virkamiestä.

Pykälän 7 kohdassa säädettäisiin pidättämiseen oikeutetusta tullimiehestä viittaussäännöksellä pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohtaan, jossa on määritelty pidättämiseen oikeutettu tullimies.

3 §. Tullin toimivalta. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain Tullin toimivaltaa koskevia säännöksiä. Säännöksen mukaan Tulli vastaisi rikostorjunnasta sen mukaan kuin siitä rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa tai muualla laissa säädetään. Lisäksi pykälässä säädettäisiin, että Tulli on esitutkintalaisissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen.

4 §. Tullirikostorjunnan tullimiehen tehtävät ja toimivaltuudet. Pykälän 1 momentin mukaan tullirikostorjunnan tullimiehen toimivaltuuksia ja tehtäviä koskisi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, tullilain ja Tullin hallinnosta annetun lain säännökset tullimiehen toimivaltuuksista. Tullirikostorjunnan

tullimies olisi määritelty tämän luvun 2 §:n 6 kohdassa.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain 43 §:n 2 momenttia. Lainkohdan mukaan tullirikostorjunnan tullimiehellä on Tullin suorittamassa esitutkinnaissa sama oikeus ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen suorittamassa esitutkinnaissa, jollei rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa toisin säädettäisi.

Pykälän 2 momentista ilmenevä toimivaltuuksien lähtökohtainen symmetrisyys toteutuu asianmukaisesti jo voimassa olevassa tullilaisissa. Koska Tulli tutkii vakavuusasteeltaan ja rikoslajeiltaan vastaavia rikoksia kuin poliisi, toimivaltasäännösten erottelu tapausta tutkivan viranomaisen mukaan ei ole perusteltua. Voimassa olevan lain mukainen sääntelytekniikka tulisikin näin ollen säilyttää.

5 §. Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen. Pykälän mukaan Tullin olisi kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistäisi näiden oikeuksien toteutumista.

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen periaatetta ilmentävää säännöstä ei ole voimassa olevassa tullilaisissa. Koska uudessa esitutkintalaisissa ei ole vastaavaa säännöstä, pykälä olisi muotoiltu avoimeksi, ja se koskisi kaikkea Tullin rikostorjunnan toimintaa. Sen vaikutukset ulottuisivat siis myös tullirikoksen esitutkintaan.

6 §. Suhteellisuusperiaate. Tullilain 13 §:n 1 momentti ilmentää suhteellisuusperiaatetta. Lainkohdan mukaan tullitoimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

Nyt kyseessä oleva suhteellisuusperiaatetta koskeva pykälä vastaisi osittain voimassa olevan tullilain 13 §:n 1 momentin mukaista muotoilua, mutta sääntely olisi hieman yksityiskohtaisempaa. Pykälän mukaan tullirikostorjunnan tullimiehen toimenpiteiden olisi oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaaviin häneen

liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

Voimassa olevaan säännökseen nähden uutta olisi se, että toimenpiteiden olisi oltava puolustettavia, kun tullilain 13 §:n 1 momentin mukaan toimenpiteiden on oltava perusteltuja. Nyt valittu muotoilu vastaisi esitutkintalain, pakkokeinolain ja poliisilain suhteellisuusperiaatetta koskevia säännöksiä.

Suhteellisuusperiaatteen puolustettavuuden käsillä olon arvioimisessa olisi otettava huomioon voimassa olevan lain mukaisten tehtävän tärkeyden ja kiireellisyyden lisäksi tehtävän vaarallisuus, tavoiteltu päämäärä, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytyminen, ikä ja terveys sekä muut vastaavat seikat. Lisäksi huomioon otettaisiin tilanne kokonaisuudessaan.

Iän merkitys suhteellisuusperiaatteen asettamisen rajojen arvioinnissa korostuisi erityisesti nuorten henkilöiden kohdalla. Toimenpiteen kohteena olevalla henkilöllä tarkoitettaisiin henkilöä, jonka oikeuspiiriin Tulli toimenpiteellään rajoittavasti puuttuu. Tässä yhteydessä on syytä korostaa sitä, että suhteellisuusperiaatteen soveltaminen voi myös johtaa toimenpiteestä luopumiseen.

Pykälään otettavista uusista arviointiperusteista tehtävän vaarallisuus liittyisi erityisesti vastustamiseen, jota tehtävän suorittamisessa kohdataan tai mahdollisesti tullaan kohtaamaan. Perusteella olisi siis liityntä 2 luvun 18 §:ssä säädettävään voimakeinojen käyttöön. Joissakin tilanteissa saatetaan jo perustellusti ennakoida, että toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytyminen voi vaarantaa virkamiehen työturvallisuuden, mikä voidaan ottaa huomioon käytettävän keinon valinnassa. Toisaalta vaarallisuus ei välttämättä liity henkilön käyttäytymiseen, vaan voi koskea toimenpiteen suorittamisolosuhteita muutenkin. Tullimies saattaa virkatehtävää suorittaessaan joutua vaaratilanteeseen, jossa voidaan käyttää toimivaltuuksia, joita sellaisen tehtävän suorittamisessa ei normaalisti käytettäisi.

Pykälässä arviointiperusteena mainittu henkilön käyttäytyminen voisi liittyä työturvallisuuteen. Kysymys ei olisi kuitenkaan pelkästään käyttäytymiseen liittyvästä, Tulliin kohdistuvasta vaaran aiheuttamisesta, vaan henkilön käyttäytymisestä muutenkin.

Huomioon voisivat tulla otetuiksi esimerkiksi näkökohdat, jotka liittyvät siihen, miten henkilö noudattaa tullimiehen antamia käskyjä tai kehoituksia tai miten yhteistyökykyisesti hän suhtautuu laista johdettavissa oleviin velvollisuuksiinsa. Esimerkiksi pelkkä henkilön yhteistyöhaluttomuus ja kielteinen suhtautuminen viranomaiseen eivät sinällään saa olla säilöönoton tosiasiallisena syynä henkilön tunnistamisen yhteydessä (eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen päätös 30.12.1992, dnro 1063/4/91).

7 §. Vähimmän haitan periaate. Pykälä vastaisi osittain tullilain 13 §:n 1 momentissa säädettyä. Voimassa olevan säännöksen mukaan tullitoimenpide on suoritettava aiheuttamatta suurempaa haittaa tai vahinkoa kuin sen suorittamiseksi voidaan pitää puolustettavana.

Uuden säännöksen mukaan Tullin toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saisi puuttua enempää eikä kenellekään saisi aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin olisi välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

Pykälä vastaisi muotoilultaan muiden esitutkintaviranomaisten vähimmän haitan periaatetta koskevia säännöksiä. Käytännössä voimassa olevan lain mukaista vaatimusta tiukennettaisiin säätämällä erikseen, ettei kenenkään oikeuksiin saisi puuttua enempää kuin on välttämätöntä.

2 luku **Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa**

1 §. Tullirikoksen esitutkinta. Pykälässä säädettäisiin tullirikosasian esitutkinnassa toimivaltaisesta viranomaisesta ja tutkinnassa sovellettavasta lainsäädännöstä. Pykälä vastaisi olennaisilta osiltaan tullilain 43 §:n 1 momentin ja tulliasetuksen 7 §:n säännöksiä.

Pykälän mukaan tullirikosten esitutkinnan suorittaisi ensisijaisesti Tulli. Muut tietoonsa tulleet rikokset kuin tullirikokset Tulli siirtäisi yhä poliisiin tutkittaviksi.

Poliisilla olisi yleistoimivaltaisena esitutkintaviranomaisena edelleen oikeus suorittaa tietoonsa tulleen tullirikoksen esitutkinta, jollei se sovi tutkinnasta Tullin kanssa toisin. Rajavartiolaitoksen toimivallasta suorittaa esitutkinta säädetään rajavartiolaissa. Raja-

vartiolaitos voi lain 43 §:n mukaan toisen esitutkintaviranomaisen pyynnöstä suorittaa tullirikosasian esitutkinnan, jos se liittyy rajavartiolaitoksen aloittamaan esitutkintaan ja sitä koskeva syyte voitaisiin käsitellä tuomioistuimessa yhdessä rajavartiolaitoksen tutkittavana olevaa rikosta koskevan syytteen kanssa. Tätä sääntelyä ei esitetä muutettavaksi. Säännös olisi esitutkintaviranomaisten toimivaltajaon mukainen.

Tulli voisi toimittaa esitutkinnan myös rikoslain 16 luvun 3 §:ssä tarkoitetun haitanteon kohdistuessa tullimiehen virkatoimeen sekä tässä esityksessä ehdotetun 16 luvun 4 b §:ssä tarkoitetussa tilanteessa.

2 §. Ilmoittamisvelvollisuus. Pykälässä säädettäisiin Tullille velvollisuus ilmoittaa poliisille tietoonsa tulleesta epäilystä vakavasta rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä vakavan rikoksen selvittämiseksi. Säännös täydentäisi PTR-lain 3 §:n mukaista velvollisuutta ilmoittaa Tullin tietoon tulleesta rikoksesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä sille PTR-viranomaiselle, jonka tehtäväalueeseen asia myös kuuluu. Pääsääntöisesti ilmoittaminen tehtäisiin PTR-laissa kuvatulla tavalla, eli merkinnällä esitutkintaviranomaisten yhteiskäyttöisiin tietojärjestelmiin. Tarkemmas- ta käytännön menettelystä sovittaisiin tarvittaessa poliisiin kanssa. Säännöksen tarkoittama ilmoitusvelvollisuus voitaisiin toteuttaa myös esitutkintaviranomaisten alueellisissa kohdevalintakokouksissa, eli niin sanotussa maalitoiminnassa, jossa ilmoittamisen tarkoituksen toteutumisen kannalta tärkeä vastavuoroisuus toteutuisi tehokkaammin kuin yhteiskäyttöisiin rekistereihin merkitsemällä. Säännöksen tarkoituksena on varmistaa riittävä tiedonkulku Tullin ja poliisin välillä, jotta poliisi yleistoimivaltaisena esitutkintaviranomaisena voi muodostaa kattavan tilannekuvan eri viranomaisten rikosentorjunta-toimenpiteistä. Näin voidaan tehostaa esitutkintaviranomaisten välistä yhteistyötä, välttää viranomaisten päällekkäisiä toimenpiteitä, varmistaa poliisi- ja tullimiesten työturvallisuus sekä tarvittaessa mahdollistaa tullirikoksen esitutkinnan siirtäminen poliisille 3 §:ssä säädettyin edellytyksin.

3 §. Tehtävän siirtäminen. Pykälässä säädettäisiin Tullin vastuulla olevan tullirikoksen esitutkinnan siirtämisestä poliisille sen

esittämän pyynnön johdosta. Säännös täydentäisi PTR-lain 3 §:n 2 momentin säännöstä PTR-viranomaisten yhteistoiminnasta ja toimenpiteistä sopimisesta. PTR-lain 3 §:n 2 momentti säätää yksittäisen tutkintaan liittyvän toimenpiteen siirtämisestä, kun taas tässä siirron kohteena olisi koko rikoskokonaisuuden esitutkinta ja siihen liittyvät toimenpiteet.

Pykälän 1 momentin mukaan poliisi voisi pyytää esitutkinnan siirtämistä, jos rikosvastuun kokonaisvaltainen ja tarkoituksenmukainen toteutuminen sitä edellyttäisi (ns. otto-oikeus). Siirto voisi olla tarpeen esimerkiksi tilanteessa, jossa poliisilla olisi käytävissä olevien tietojen perusteella syytä epäillä Tullissa vireillä olevan asian liittyvän laajempaan poliisilla vireillä olevaan asiakokonaisuuteen ja rikosvastuun kokonaisvaltaisen toteutumisen kannalta on tarkoituksenmukaisempaa, että poliisi rikostorjunnan yleisviranomaisena tutkii asiakokonaisuuden. Rikosvastuun kokonaisvaltaisella toteutumisella tavoitellaan esimerkiksi tietyn tutkinnan kohteena olevan rikollisorganisaation koko rikollisen toiminnan (erityisesti törkeät huumausainerikokset) torjumista aina maahan-tuontivaiheesta sisämaan jakelu- ja myyntiverkostoihin saakka. Rikosvastuun tarkoituksenmukaista toteutumista yksittäistapauksessa harkittaessa poliisiin tulisi ottaa huomioon muuan muassa viranomaisten kulloistakin tapausta varten käytettävissä olevat valmiudet ja esimerkiksi asian edellyttämä kansainvälisen yhteistyön toteuttaminen. Säännöksen tarkoituksena ei olisi antaa poliisille lähtökohtaista oikeutta ottaa mikä tahansa Tullin tutkinnassa oleva vakava rikoskokonaisuus poliisiin tutkittavaksi, vaan säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa hallittu siirto niissä tilanteissa, joissa poliisilla on selkeästi paremmat edellytykset saavuttaa rikosvastuun toteutumisen kannalta kokonaisvaltampi lopputulos. Tullin tulisi turvata siirrettävässä asiassa esitutkinta siihen saakka, kunnes siirtäminen on tapahtunut.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitettua esitutkinnan siirtoa koskevan pyynnön olisi oikeutettu esittämään keskusrikospoliisiin, suojelupoliisiin tai poliisilaitoksen päällikkö. Säännöksen tarkoituksena on

varmistaa esitutkinnan hallittu siirto ja sen edellyttämä yhteistyö esitutkintaviranomaisten välillä. Pykälä vastaa näiltä osin pakkokeinolain ja poliisilain vastaavia säännöksiä, joissa luetellaan päätöksentekoon oikeutetut virkamiehet sen sijaan, että viitattaisiin poliisin hallinnosta annetun lain (110/1992) 1 §:n 1 momenttiin. Lisäksi siirtoa koskeva pyyntö tulisi esittää kirjallisesti ja se tulisi perustella. Esitutkinnan siirto poliisille olisi aina poikkeus 1 §:n pääsäännöstä, jonka mukaan Tulli ensisijaisesti suorittaa tullirikoksen esitutkinnan. Esitutkintatehtävän siirtäminen viranomaiselta toiselle puuttuisi tulliviranomaisten esitutkintatyön itsenäisyyteen siinä määrin, että on tärkeää, että siirtopyynnot perustellaan riittävästi, jotta poikkeuksellinen tehtävän siirron välttämättömyys ymmärretään, eikä toimenpiteellä vaaranneta hyvän viranomaisyhteistyön edellytyksiä.

Pykälän 3 momentin mukaan poliisiin tulisi varata Tullille tilaisuus osallistua siirretyn tullirikoksen esitutkintaan myös siirron jälkeen. Tämä voi olla tärkeää esimerkiksi tilanteissa, joissa rikoksen selvittäminen edellyttää Tullin erityisasiantuntemusta tai sen varmistamiseksi, että Tulli saa ajankohtaista tietoa mahdollisista uudenslaisista rikoskentekotavoista ja ilmiöistä.

4 §. Tutkinnanjohtaja. Pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joiden mukaan tullimies voi toimia tutkinnanjohtajana Tullin suorittamassa esitutkinnassa. Pykälä vastaisi tullilain 43 §:n 3 momentin säännöstä.

Tutkinnanjohtajana Tullin toimittamassa esitutkinnassa olisi pidättämiseen oikeutettu tullimies. Pidättämiseen oikeutetuista tullimiehistä säädetään pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 2 kohdassa, johon pykälässä selvyden vuoksi viitattaisiin.

Pykälässä säädettäisiin nykyiseen tapaan myös edellytyksistä, joiden vallitessa myös muu kuin pidättämiseen oikeutettu tullimies voisi toimia tutkinnanjohtajana. Asian laatuun liittyvästä tai muusta vastaavasta perustellusta syytä muu tullirikostorjuntatehtävissä toimiva tullimies voisi toimia saamansa määräyksen perusteella tutkinnanjohtajana rajoitetuin valtuuksin. Voimassa olevaan säännökseen verrattuna kyseessä olevan rajoitetuin toimivaltuuksin toimivan tutkinnanjohtajan toimivaltaa kavennettaisiin kuitenkin

kin siltä osin, että vastaisuudessa etsinnästä ja takavarikosta kuten muistakin pakkokeinoista päättäisi aina pidättämiseen oikeutettu tullimies.

5 §. Oikeudenkäyntivakuus. Pykälässä säädettäisiin Tullin määräämästä vakuudesta, jota vastaan tullirikoksesta pidätetty tai vangittu henkilö, jolla ei ole vakituista asuntoa Suomessa, voitaisiin pidättämisen tai vangitsemisen jatkamista puoltavasta paon vaarasta huolimatta päästää vapaaksi. Säännös vastaisi voimassa olevan tullilain 44 §:n säännöstä, eikä siten muuttaisi vallitsevaa oikeustilaa.

Tullirikoksiin syyllistyvät monesti henkilöt, joilla ei ole kotipaikkaa Suomessa. He eivät esitutkinnan jälkeen vapaaksi päästyään yleensä jää Suomeen. Heillä ei myöskään yleensä ole ulosmittauskelpoista omaisuutta Suomessa eikä heidän palaamisestaan Suomeen liioin ole varmuutta. Niin ikään tilanteet, joissa epäillyn henkilöllisyyttä esimerkiksi lukuista epäillyltä löydetävistä henkilöllisyystodistuksista johtuen ei voida varmuudella selvittää, ovat osoittautuneet käytännössä ongelmallisiksi. Jotta tullirikoksesta epäillyn henkilökohtaiset olosuhteet eivät muodostuisi pidätetyn tai vangitun vapaaksi päästämisen ehdottomaksi esteeksi, voitaisiin vapaaksi päästämisen ehdoksi edelleen vaatia vakuus silloin, kun sen harkitaan riittävästi takaavan hänen palaamisensa oikeudenkäyntiin ja turvaavan mahdollisesti tuomittavien seuraamusten suorittamisen.

Pykälässä tarkoitettu oikeudenkäyntivakuus eroaa pakkokeinolain 6 luvussa säädetystä vakuustakavarikosta muun muassa siinä, että oikeudenkäyntivakuuden voisi tuomioistuimen sijasta asettaa myös esitutkintaviranomainen ja oikeudenkäyntivakuuden soveltamisen näyttökynnys olisi korkeampi. Lisäksi oikeudenkäyntivakuus voitaisiin asettaa myös oikeudenkäyntiin saapumisen tai vankeusrangaistuksen suorittamisen varmistamiseksi. Pykälässä tarkoitettu oikeudenkäyntivakuus olisi erityinen, tullirikollisuuden erityispiirteisiin sovitettu turvaamistoinenpide.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vakuuden vaatimisen edellytyksistä ja vakuuden määrästä kuten nykyisin. Oikeudenkäyntivakuutta ja sen asettamista koskevia sääntöjä ja rajoituksia voitaisiin antaa 4 momentin nojal-

la valtiovarainministeriön asetuksella. Lähtökohtana olisi, että vakuuden asettamisesta päättäisi sama viranomainen, joka päättää pidätetyn tai vangitun vapauttamisesta. Säännöstä sovellettaisiin tullirikoksesta epäiltyyn, joka on pidätetty tai vangittu ja jolla ei ole vakituista asuntoa Suomessa. Vakuuden vaatiminen edellyttäisi lisäksi, että on todennäköistä, että henkilö poistumalla maasta karttaisi oikeudenkäynnin tai rangaistuksen täytäntöönpanon.

Vakuuden määrä olisi asetettava tasolle, jonka harkitaan takaavan henkilön saapumisen oikeudenkäyntiin ja riittävän hänelle mahdollisesti tuomittavien seuraamusten suorittamiseen. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti vakuusvaatimuksen tulisi olla asianmukainen, tarpeellinen ja oikein mitoitettu sen tavoitteen kannalta. Jos vakuuden vaatiminen olisi jossakin tapauksessa kohtuutonta, pidätetty tai vangittu voitaisiin edelleen päästää vapaaksi myös vakuutta vaatimatta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin vakuuden tuomitsemisesta menetetyksi ja 3 momentissa tuomitun sakon ja muun valtion saamisen perimisestä vakuudesta kuten nykyään. Jos vapaaksi päästetty ei saavu vastaamaan oikeudenkäyntiin eikä hänellä ole poissaololleen laillista syytä tai jos hän oikeudettomasti välttelee vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa, tuomioistuin voisi tuomita koko vakuuden tai osan siitä valtiolle menetetyksi. Tuomiolla vahvistettu sakko tai muu valtion rahamääräinen saaminen saataisiin niin ikään periä vakuudesta.

6 §. Toimenpiteestä luopuminen. Säännös vastaisi tullilain 45 §:n säännöstä, ja siinä säädettäisiin edellytyksistä, joilla tullimies voi luopua rikoksen tutkimisesta. Lainkohdan mukaan tullimiehellä olisi oikeus jättää vähäpätöisen rikoksen esitutkinta suorittamatta tai jättää asia ilmoittamatta syyttäjälle. Tullimies voisi kuitenkin antaa rikokseen syyllistyneelle huomautuksen ja kirjata sen Tullin henkilörekisteriin laissa erikseen säädetyin edellytyksin.

Huomautus voisi olla suullinen tai kirjallinen, ja rikkeen mahdollisen uusimisen todentamiseksi tullimies voisi kirjata huomautuksen asianomaiseen rekisteriin niillä edellytyksillä kuin muualla laissa säädetään. Huomautuksen kirjaaminen olisi omiaan paran-

tamaan huomautuksen kohteena olevan henkilön oikeusturvaa, sillä hän voisi halutesaan nykyistä tehokkaammin jälkikäteen tarkastuttaa huomautuksen antaneen virkamiehen toiminnan lainmukaisuus. Toisaalta tarvetta kirjata huomautukset puoltaisi myös vähäisten rikkeiden mahdollinen toistuvuus, joka voitaisiin ottaa nykyistä paremmin huomioon arvioitaessa mahdollisuutta toimenpiteestä luopumiseen. Mikäli aiempia huomautuksia ei ole ja lainvastaisen toiminnan taustalla näyttäisi olevan pikemminkin tietämättömyys tai ymmärtämättömyys kuin piittaamattomuus lain käskyistä ja kielloista, rajatapauksissa huomautettavaa voitaisiin ohjeistaa jatkossa lainmukaiseen toimintaan, ja luopua esimerkiksi rangaistusvaatimuksen antamiselta.

7 §. Rangaistusvaatimuksen antaminen ja rikesakon määrääminen. Pykälässä säädettäisiin tullimiehen oikeudesta antaa rangaistusvaatimus. Silloin kun tullirikos voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, tutkinnanjohtaja tai tehtävään määrätty muu tullimies voisi edelleen antaa rangaistusvaatimuksen siten kuin rangaistusmääräysmenettelystä annetussa laissa (692/1993) säädetään. Säännös vastaisi tullilain 46 §:n 1 momentin säännöstä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tutkinnanjohtajan tai tehtävään määrätyn muun tullimiehen oikeudesta määrätä rikesakko. Rikesakon määräämisessä noudatettaisiin rikesakkomenettelystä annetun lain (66/1983) säännöksiä. Mitä mainitussa laissa säädetään poliisipiirin päällikön tehtävistä (11 ja 13 h §) ja poliisipiiristä (22 §:n 2 mom.), sovellettaisiin vastaavasti Tullin rikostorjunnan päällikköön tai hänen määräämänsä. Pykälä vastaisi asiallisesti tullilain 46 §:n 2 momentin säännöstä.

8 §. Haastaminen ja muu tiedoksianto. Pykälässä säädettäisiin tullimiehen oikeudesta antaa tiedoksi haaste ja tehdä muita rikosasiaan liittyviä tiedoksiantoja. Pykälässä säädettäisiin myös rajatulliyhteistyötehtävissä toimivan virkamiehen oikeudesta antaa tullirikosasiassa valvontavyöhykkeellä edelleen tiedoksi haaste ja rangaistusvaatimus, minkä lisäksi hänelle ehdotetaan oikeutta antaa myös rikesakko. Mainittua lisäystä lukuun

ottamatta pykälä vastaisi olennaisilta osiltaan tullilain 47 §:n säännöstä.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin, että tullimiehen oikeudesta haasteen ja muun tiedoksiannon toimittamiseen säädetään haastemieslaissa (505/1986).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin haasteen tiedoksi antamisesta vastaajan tuota tarkoitusta varten erikseen valtuuttamalle asiamiehelle tullirikosasiassa.

Pykälän 3 momenttiin otettaisiin oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 16 §:ää vastaava säännös, jossa mahdollisuus haasteen tiedoksi antamiseen vastaajan sitä varten valtuuttamalle asiamiehelle rajattaisiin koskemaan vain tullirikoksia, joista säädetty ankarin rangaistus on enintään sakkoa tai 6 kuukautta vankeutta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin rajatulliyhteistyössä toimivan virkamiehen oikeudesta tehdä tiedoksiantoja tullirikosasiassa. Momentin säännös koskisi myös rikesakon tiedoksi antamista. Muilta osin momentti vastaisi tullilain 47 §:n 5 momentin säännöstä.

Suomi on solminut tavaroiden tullivalvontaa ja tulliselvitystä koskevat rajatulliyhteistyösopimukset Ruotsin (SopS 2/63) ja Norjan (SopS 37/69) kanssa. Sopimuksissa tarkoitettua rajatulliyhteistyötä tehdään valtakunnan rajan molemmin puolin ulottuvalla niin sanotulla valvontavyöhykkeellä. Kummankin valtion tulli-, tuonti- ja vientimääräyksiä sekä muita liikennettä koskevia määräyksiä voidaan sopimusten mukaan soveltaa toisen valtion alueella olevalla valvontavyöhykkeellä, kun tullitoimintaa harjoitetaan sen valtion lukuun, jossa määräykset on annettu.

Toisen sopimusvaltion alueella tehdyssä rajatulliyhteistyössä saattaa paljastua Suomen lain rikkomuksia, esimerkiksi Norjan puolella tulliasemalla havaitaan Suomeen tuotavaa tavaraa koskevan tulli-ilmoituksen laiminlyönti. Rikoslain 1 luvun 3 §:n mukaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, joka on kohdistunut Suomeen, sovelletaan Suomen lakia. Rikoslain 1 luvun 12 §:n mukaan tällaisen tullirikoksen syytteesen saattaminen tai rangaistuksen määrääminen edellyttää valtakunnan syyttäjän syytemääräystä, jos tekijä on ulkomaalainen. Jotta menettelystä ei muodostuisi asian merkitykseen verrattuna

suhteettoman raskasta, tullilain nykyinen säännös ehdotetaan säilytettäväksi. Koska rajatulliyhteistyössä paljastuvat rikkomukset saatettaisiin käsitellä myös rikesakkomenettelyssä, ehdotetaan lisäksi, että rajatulliyhteistyötehtävää suorittava virkamies voisi nykyisten tiedoksiantotehtäviensä antaa valvontavyöhykkeellä myös rikesakon ja että rikesakkomääräys voitaisiin antaa muulle kuin Suomen kansalaiselle ilman valtakunnan-syyttäjän määräystä.

9 §. Haastaminen takavarikkoasiassa. Pykälä vastaisi asiallisesti tullilain 48 §:ää, ja siinä säädettäisiin haastamisesta takavarikkoasiassa. Pykälän 1 momentin mukaan takavarikoidun tavaran omistajan tai haltijan ollessa tuntematon tai jos hänellä ei olisi tunnettua olinpaikkaa Suomessa, hänet haastettaisiin julkisella haasteella saapumaan tuomioistuimeen määräpäivänä. Määräpäivää ei saisi asettaa aikaisemmaksi kuin seitsemänneksi päiväksi haasteen julkaisemisesta. Haaste olisi pantava tuomioistuimen kansliaan yleisesti nähtäville.

Pykälän 2 momentin mukaan vaatimus tavaran menettämistä ratkaistaisiin takavarikoidun tavaran laillisesti haastetun omistajan tai haltijan poissaolosta huolimatta, jos hän ei saavu vastaamaan asiassa eikä näytä asiassa laillista estettä. Säännöksellä turvattaisiin mahdollisuus ratkaista vaatimus tavaran menettämistä poissaolosta huolimatta tullirikosasioissa melko tavallisissa tilanteissa, joissa takavarikoidun tavaran omistaja tai haltija on tuntematon.

10 §. Takavarikoidun tavaran luovuttaminen, myyminen, käyttäminen tai menettäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain 49 §:ää. Jollei muussa laissa toisin säädetä, takavarikoitu tavara saataisiin 1 momentin nojalla ennen menetetyksi tuomitsemista:

— 1 kohdan mukaan luovuttaa omistajalle Tullin harkitsemaa vakuuttaa vastaan. Vakuuden arvon määrittämisestä ja muista vakuuteen liittyvistä seikoista voitaisiin säätää erikseen valtiovarainministeriön asetuksella.

— 2 kohdan mukaan myydä huutokaupalla, jos omistaja suostuu siihen taikka jos tavaran säilyttäminen olisi hankalaa. Tavaran säilyttämiseen liittyvät käytännön ongelmat voisi-

vat liittyä esimerkiksi tavaran hankalaan varastointiin tai sen pilaantuvuuteen.

— 3 kohdan mukaan käyttää tavara Tullin määräämään tarkoitukseen, jos tavaran tuonti tai vienti on kielletty, sen säilyttäminen olisi hankalaa tai muusta erityisestä syystä.

— 4 kohdan mukaan vähäarvoinen esine tai esine, jonka hallussapito on rangaistavaa, voitaisiin hävittää pakkokeinoin lain 7 luvun 24 §:ssä säädetyin edellytyksin.

Pykälän 2 momentin mukaan omistusoi-keuden katsottaisiin siirtyneen valtiolle takavarikon toteuttamishetkellä, jos tuomioistuin tuomitsee takavarikoidun tavaran menetetyksi. Pykälän 1 momentin 2—4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa menetetyksi tuomitun tavaran sijasta katsottaisiin menetetyksi tavar-
an arvo.

11 §. Täytäntöönpano. Pykälä vastaisi asiallisesti tullilain 50 §:ää, ja siinä säädettäisiin takavarikkoa koskevan päätöksen täytäntöönpanosta. Pykälän 1 momentin mukaan Tulli panisi täytäntöön tutkimassaan tullirikosasiassa menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevan päätöksen. Ainoana asiallisena muutoksena voimassa olevaan tullilain säännökseen nähden olisi pykälän muotoilu ”Tullin tutkimassa”, jolla tullirikosasiaa koskevan päätöksen täytäntöönpano rajattaisiin tässä laissa ainoastaan niihin tapauksiin, joissa Tulli vastaa rikosasian tutkinnasta. Tullin organisaatiouudistuksesta johtuen tehtäisiin lisäksi teknisluonteinen muutos voimassa olevan lain muotoiluun korvaamalla ”tullipiiri” sanalla ”Tulli”.

Jos tavara olisi määrätty palautettavaksi, se olisi 2 momentin mukaan tulliselvitettävä asianmukaisesti kuten nykyäänkin. Silloin kun takavarikoitu tavara on yhteisöoikeudelliselta asemaltaan yhteisötavara, olisi myös sen Suomeen tuonnin edellytysten olemassaolo, kuten mahdollisesti tarvittavat luvat, osoitettava asianmukaisesti ennen tavaran palauttamista.

12 §. Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu. Pykälässä säädettäisiin Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinni otettujen henkilöiden kohtelusta. Pykälä vastaisi tullilain 43 a §:ää, joka säädettiin samassa yhteydessä kuin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettu laki vuonna 2006.

Pykälän 1 momentin mukaan Tullin säilyttämiin pidätettyihin ja kiinni otettuihin henkilöihin sovellettaisiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain ja tutkintavankeuslain (768/2005) säännöksiä. Säännökset poliisin toimivaltuuksista ja velvollisuuksista koskisivat Tullia niiltä osin kuin kysymys olisi Tullin säilyttämästä henkilöstä.

Pykälän 2 ja 3 momentissa tarkennettaisiin poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain soveltamista Tullissa. Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinni otettujen käytännön kohtelusta vastaisivat tullimiehet. Tämän vuoksi se, mitä poliisin osalta säädetään poliisimiehestä tai vartijasta, koskisi lainkohdassa tarkoitetuissa tilanteissa tullimiestä. Vastaavasti mitä poliisin osalta säädetäisiin säilytystilan esimiehestä tai hänen määräämästään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä, koskisi Tullin säilytystilan esimiestä tai hänen määräämäänsä pidättämiseen oikeutettua tullimiestä.

Pykälän 3 momentissa täsmennettäisiin toimivaltainen taho Tullissa eräiden poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain säännösten osalta erikseen.

13 §. Toimenpiteen siirtäminen. Pykälä vastaisi tullilain 45 a §:ää. Tullilla olisi Tullin rikostorjunnan tiedonhankintatoimenpiteitä suorittaessaan oikeus siirtää puuttumista sellaiseen tekeillä olevaan rikokseen, josta ei aiheudu välitöntä vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka välitöntä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Lisäksi edellytettäisiin, että toimenpiteen siirtämisen olisi oltava välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteiden turvaamiseksi.

Pykälä eroaisi 3 luvun 45 §:n 1 momentissa tarkoitettua toimenpiteen siirtämisestä siten, että sitä voitaisiin soveltaa toiminnan tavoitteiden turvaamiseksi myös muutoin kuin salaisen tiedonhankinnan suojaamiseksi. Tämän pykälän mukainen toimenpiteen siirtäminen saattaisi tapauskohtaisesti osoittautua tarpeelliseksi toimivaltuudeksi esimerkiksi tilanteessa, jossa varaudutaan ottamaan maahan saapuvan henkilön kiinni ja kyseessä olevan toimenpiteen turvaaminen edellyttäisi puuttumisen siirtämistä johonkin toiseen te-

keillä olevaan, pykälässä säädetyt edellytykset täyttävään rikokseen.

14 §. Tietojen saanti yksityiseltä ja julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä. Pykälän 1 momentin mukaan Tullin olisi oikeus saada yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäätöä estämättä tarvittavat tiedot tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Momentti vastaisi tullilain 28 §:n 3 momenttia sekä asiallisesti poliisilain 4 luvun 3 §:n 1 momenttia.

Muutoksena voimassa olevaan lakiin olisi 1 momenttiin liitetty Tullin oikeus saada tietoja myös julkisilta yhteisöiltä. Käytännössä on ilmennyt tilanteita, joissa esimerkiksi rekisterinpitäjänä on ollut julkinen yhteisö. Rekisterinpitäjän noudattaessa sille henkilötielolain (523/1999) 5 §:ssä säädettyä huolellisuusvelvoitetta on havaittu, että voimassa olevan tullilain 28 §:n 3 momentin mukainen tiedonsaantioikeus ei oikeuta rekisterinpitäjän edustajaa luovuttamaan pyydettyä tietoa viranomaiselle, koska mainitussa lainkohdassa säädetään ainoastaan oikeudesta saada tietoja yksityisiltä yhteisöiltä tai henkilöiltä. Näin ollen Tullin rikostutkintaan tai tiedusteluun liittyvä tiedontarve on voitu toteuttaa ainoastaan tekemällä päätös etsinnän toteuttamisesta julkisen yhteisön tietoihin. Tämä on kuitenkin käytännössä varsin raskas toimenpide yksittäisten esitutkintaan tai rikostiedusteluun mahdollisesti lisäarvoa tuovien tietojen saamiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Tullin oikeudesta saada yksittäistapauksessa pyynnöstä teleyritykseltä ja yhteisötalajalta yhteystiedot sellaisesta telesoitteesta, jota ei mainita julkisessa luettelossa, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot. Edellytyksenä olisi, että tiedot olisivat tarpeen tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tullin olisi vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja. Momentti vastaisi voimassa olevan tullilain 28 §:n 4 momenttia ja asiallisesti poliisilain 4 luvun 3 §:n 2 momenttia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin päätöksentekotasosta 1 ja 2 momentin mukaisissa

tilanteissa. Päätöksen tekisi pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Pykälän 4 momentin mukaan Tullilla olisi oikeus saada 1 ja 2 momenteissa tarkoitettut tiedot maksutta, ellei laissa toisin säädetä. Tiedot voidaan antaa Tullille sähköistä tiedonsiirtomenetelmää käyttäen, kun tietojen suojaaminen on selvitetty henkilötietolain 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Säännös olisi osittain uusi. Voimassa olevan tullilain 28 §:n 1 momentin mukaan Tullilla on oikeus saada tullilaitokselle kuuluviin tehtävien suorittamiseksi tarpeellisia tietoja myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Pykälän 2 momentissa säädetään, että ennen tietojen luovuttamista Tullille teknisen käyttöyhteyden avulla Tullin on esitettävä selvitys tietojen suojaamisesta henkilötietolain 32 §:n 1 momentin tarkoittamalla tavalla. Uutta olisi tietojen vastikkeettomuudesta säättäminen. Voimassa olevassa oikeudessa Tullille tarpeellisten tietojen vastikkeettomuutta tai vastikkeellisuutta ei ole laajalti käsitelty. Esimerkiksi telepakkokeinoihin liittyvien teleoperaattoreille suoritettavien korvausten osalta asiasta on säädetty erikseen, mutta muilta osin Tullille tarpeelliset tiedot on lähtökohtaisesti katsottu vastikkeettomiksi. Tiedonsiirrosta aiheutuvat kustannukset sitä vastoin on saatettu korvata, mikäli tiedot antavalle toimijalle on esitetty tavanomaisesta poikkeavaa tapaa toimittaa vaaditut tiedot.

Säännöksen lähtökohtana olisi siis itse tiedon maksuttomuus. Tiedot luovuttava toimija ei toisin sanoen voisi laskuttaa Tullia luovuttavista tiedoista, jotka ovat tarpeellisia Tullille laissa säädettyjen tehtävien suorittamiseksi, vaan joutuisi antamaan tiedot ilmaiseksi. Toisaalta tiedonsiirrosta aiheutuviin kustannuksiin Tulli voisi osallistua erikseen sovittavalla tavalla, mikäli tästä muutoin aiheutuisi tiedot luovuttavalle toimijalle tavanomaisesta poikkeavia kustannuksia.

Pykälän 5 momentti olisi uusi ja siinä säädetäisiin mahdollisuudesta velvoittaa se, jolta Tulli on oikeutettu saamaan 1 ja 2 momenteissa tarkoitettuja tietoja, antamaan vaaditut tiedot määräajassa. Tulli voisi asettaa veloitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon siten kuin uhkasakkolaissa (1113/1990) säädetään. Säännöksen tavoitteena olisi tehostaa Tullille sen laissa säädettyjen tehtävi-

en suorittamiseksi tarpeellisten tietojen saaminen sekä ehkäistä tietojen luovutukseen liittyvää mahdollista niskoittelua. Koska tarve saada tiedot, esimerkiksi matkustajaliikenteessä, on usein tiedossa jo hyvissä ajoin ennen tietojen luovutuksen ajankohtaa, vaaraa kohtuuttoman lyhyistä tietojen luovutukselle asetettavista määräajoista ei olisi.

Säännös olisi omiaan kannustamaan Tullia ja tietoja luovuttavia toimijoita sopimaan jo ennalta kummankin osapuolen kannalta vähiten muita toimintoja haittaavista tavoista tietojenvaihtoon, joilla samalla turvattaisiin Tullin toimintaedellytykset myös muuttuvissa toimintaympäristöissä.

Uhkasakkoa ei kuitenkaan saisi asettaa, jos asianosaista on aihetta epäillä rikoksesta ja pyydetty aineisto liittyy rikosepäilyn kohteena olevaan asiaan.

Uhkasakon asettamisesta ja sen määrästä voitaisiin säätää yksityiskohtaisemmin valtiovarainministeriön asetuksella.

15 §. Henkilöllisyyden selvittäminen. Pykälä olisi uusi suhteessa voimassa olevaan tullilakiin, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 1 §:ää ja rajavartiolaiton 36 §:ää. Lainkohdan mukaan tullirikostorjunnan tullimiehellä olisi Tullille säädetyn tullirikostorjunnallisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tullirikostorjunnan tullimiehen oikeudesta selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien perusteella, jos henkilöllisyyttä ei muutoin voida selvittää. Momentissa säädettäisiin varsin rutiininluontoiseen toimintaan liittyvästä toimenpiteestä. Jos Tullin toimenpiteen kohteeksi joutuneella henkilöllä ei ole henkilöllisyyttä varmentavaa asiakirjaa mukanaan eikä henkilöllisyyttä voida muutoin luotettavasti selvittää, Tulli voisi käytössään olevia henkilörekistereitä apunaan käyttäen selvittää henkilöllisyyden esimerkiksi vertaamalla henkilön tatuointeja tai arpia taikka muita erityis-tuntemerkkejä Tullin tai poliisin henkilörekisteriin talletettuihin tietoihin.

Ensisijaisesti henkilöllisyys tulisi selvittää konkreettisen tehtävän suorittamispaikalla ja vasta toissijaisesti poliisiasemalla. Käytän-

nössä kuitenkin henkilö usein kuljetetaan poliisilaitokselle, missä henkilöllisyys selvitetään poliisin käytössä olevien henkilörekistereiden avulla. Tämä johtuu siitä, että kaikissa poliisijoneuvoissa ei ole poliisin henkilörekistereiden käyttömahdollisuutta.

Jos kiinni otetun henkilöllisyys on mahdollista luotettavasti selvittää poliisin henkilörekistereissä olevan kasvokuvan perusteella, ei henkilöllisyyttä tarpeettomasti saisi selvittää muiden henkilötuntemerkkien perusteella. Henkilöllisyyden selvittämisellä ei saisi puuttua kiinni otetun oikeuksiin enempää eikä kiinniotetulle saisi aiheuttaa suurempaa haittaa kuin olisi tarpeellista.

Henkilöllisyyden selvittämisessä olisi soveltuvin osin noudatettava, mitä henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2—4 momentissa säädetään. Tämä tarkoittaisi muun muassa sitä, että henkilöön kohdistuva perusteellinen etsintä olisi toimitettava sitä varten varatussa erillisessä tilassa. Jos etsinnässä kosketellaan henkilön kehoa käsin tai tarkastettavan ruumiilliseen koskemattomuuteen puututaan muulla vastaavalla tavalla, on tarkastuksen suorittajan oltava samaa sukupuolta tarkastettavan kanssa. Käytännössä tämä koskisi lähinnä tilanteita, joissa henkilöllisyys jouduttaisiin selvittämään erityistuntemerkkien, kuten tatuointien tai arpien perusteella.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että jos kiinni ottaminen on välttämätöntä henkilöllisyyden selvittämiseksi, tullirikostorjunnan tullimiehellä olisi tässä tarkoituksessa oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitettuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon. Välttämättömyydellä tarkoitettaisiin sitä, että kiinniottaminen olisi viimesijainen keino henkilöllisyyden selvittämiseksi.

Kiinni otettu olisi päästettävä vapaaksi heti, kun henkilöllisyyden selvittämiseksi tarvittavat tiedot olisi saatu. Laissa säädetyt enimmäisajat, kuten 24 tunnin määräaika kysymyksessä olevan pykälän 3 momentissa, olisivat ehdottomia takarajoja. Erityisesti vähemmän haitan periaatteesta johtuu, että kiinni otettu on päästettävä vapaaksi niin pian kuin se on mahdollista.

16 §. Ilmaisukielto. Toimivaltuus olisi uusi ja se vastaisi asiallisesti esitutkintalain 11 luvun 5 §:ssä säädettyä ilmaisukieltoa. Ilmaisukielton asettaminen voisi käytännössä tulla kyseeseen rikostiedusteluvaiheen tiedonhankinnassa tilanteissa, joissa tietoja hankitaan tämän lain 4 luvun 4 §:n 1 tai 2 momentin nojalla kolmannelta ja joihin liittyy riski tiedonhankinnan paljastumisesta tiedonhankinnan kohteelle. Vaara rikoksen estämisen tai selvittämisen taikka rikoksella saadun hyödyn takaisin saamisen vaikeutumisesta voi aktualisoitua esimerkiksi tilanteessa, jossa tietojenhankinnan kohteena oleva henkilö tekee rekisterinpitäjälle itseään koskevan rekisterikyselyn ja rekisterinpitäjä noudattaa henkilötietolain 26 §:ssä säädettyä rekisteröidyn tarkastusoikeutta.

Henkilötietolain 27 §:n 1 momentissa säädetään rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoituksista. Pykälän 2 momentin mukaan rekisteröidyllä on kuitenkin oikeus saada muut hänestä tallennetut tiedot, jos vain osa tiedoista on sellaisia, joihin 1 momentissa säädetyt rajoitukset soveltuvat. Käytännössä tällaisissa tilanteissa rekisterinpitäjä joutuisi itsenäisesti tekemään päätöksen siitä, onko kyseessä tieto, jonka ilmaiseminen haittaisi 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettulla tavalla rikoksen estämistä. Tällöin rekisterinpitäjä joutuisi ottamaan riskin siitä, että rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoittamisen liian laaja tulkinta katsottaisiin myöhemmin rekisteröidyn tarkastusoikeuden perusteettomaksi rajoittamiseksi ja johtaisi näin ollen rekisterinpitäjään kohdistuviin haitallisiin seuraamuksiin. Kuitenkin jo pelkkä toteamus siitä, että esitutkintaviranomainen on kysynyt kohdehenkilöä koskevia seikkoja yksilöimättä, mistä asiassa on ollut kyse, on omiaan haittaamaan rikoksen estämistä ja selvittämistä sekä rikoksesta aiheutuvien haittojen rajoittamista. Näin ollen henkilötietolain 27 §:n 1 momentissa säädetyt rekisteröidyn tarkastusoikeuden rajoitukset eivät kaikissa tapauksissa riittävällä tavalla suojaa rikostiedusteluvaiheessa olevaa juttua ja siten edistä rikoksen estämistä.

Ennen esitutkintakynnyksen ylittymistä tapahtuvissa tiedonhankintatoimissa ei ole mahdollista antaa esitutkintalain 11 luvun 5 §:ssä säädettyä ilmaisukieltoa, vaan se voi-

daan antaa vasta silloin, kun on syytä epäillä rikoksen tapahtuneen. Säännöksellä turvattaisiin Tullin mahdollisuus selvittää tutkinnallisesti herkässä vaiheessa olevien tapausten taustoja esimerkiksi tutkinnan suuntaamiseksi vaarantamatta kuitenkaan mahdollista myöhempiä esitutkintaa ja sen tarkoitusta.

Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu tullimies voisi kieltää henkilöä ilmaisemasta Tullin suorittamassa tiedonhankinnassa tämän tietoon tulleita muita kuin henkilöä itseään koskevia rikostiedusteluun tai tutkintaan liittyviä seikkoja. Edellytyksenä kiellon antamiselle olisi 2 momentin mukaan se, että tällaisten seikkojen ilmitulo voisi vaikeuttaa rikoksen estämistä tai selvittämistä taikka aiheuttaisi asianosaisille tai muille vahinkoa tai haittaa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ilmaisukiellon kestosta, sen tiedoksiantamisesta ja kiellon sisällöstä. Lainkohdan mukaan kiello olisi voimassa enintään kolme kuukautta kerrallaan, ja se olisi annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Kiellossa olisi yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloajasta ja ilmoitettava kiellon rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta, josta säädettäisiin pykälän 5 momentin viittaussäännöksellä.

Pykälän 4 momentin mukaan ilmaisukiello olisi kumottava viipymättä ennen määräajan päättymistä, jos 2 momentissa tarkoitettua määräämisen edellytystä ei enää olisi. Kielion saajalle olisi ilmoitettava kiellon kumoamisesta.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin ilmaisukiellon rikkomisesta tuomittavasta rangaistuksesta. Momentin mukaan rangaistus 1 momentissa säädetyn salassapitovelvollisuuden rikkomisesta tuomittaisiin rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

3 luku Salainen tiedonhankinta

1 §. Salaisen tiedonhankintakeinojen soveltaminen. Pykälässä säädettäisiin salaisen tiedonhankintakeinojen soveltamisalasta tullirikostorjunnassa. Pykälässä lueteltaisiin tullirikoksen estämisessä tai vaaran torjumisessa käytettävät salaiset tiedonhankintakeinot.

Tullirikosten selvittämisen osalta pykälän 2 momentissa viitattaisiin pakkokeinolakiin. Pykälä olisi uusi ja se vastaisi pääpiirteissään poliisilain 5 luvun 1 §:n 1 ja 5 momenttia.

Pykälän 1 momentin mukaan 3 luvussa säädettäisiin televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peitellyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), telesoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peitetoiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä tullirikoksen estämiseen.

Tullilla ei olisi edelleenkään oikeutta telekuunteluun eikä tietojen hankkimiseen telekuuntelun sijasta, ja salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttö rajattaisiin tullirikosten estämiseen. Tullirikoksen estämisen määritelmästä säädettäisiin 1 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa. Rikoksen paljastamisessa Tullille ei säädettäisi mahdollisuutta salaisten tiedonhankintamenetelmien käyttöön. Rikosten paljastaminen salaista tiedonhankintaa käyttämällä voi poliisilain 5 luvun 3 §:n mukaan tulla kysymykseen lähinnä suojelupoliisin toiminnassa, eikä sanotussa pykälässä lueteltujen maanpetos- ja terrorismirikosten paljastamisen voida lähtökohtaisesti katsoa kuuluvan tullirikostorjunnan piiriin. Tällä ei kuitenkaan tarkoitettaisi sitä, etteikö Tulli saisi paljastaa jo tehtyjä tullirikoksia, vaan tullirikoksen paljastamiseksi tehtävää salaista tiedonhankintaa rajoitettaisiin perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen edellyttämällä tavalla yhdenmukaisesti uuden poliisilain kanssa. Käytännössä muutos nykyiseen ei olisi kovin merkittävä, sillä kynnys esitutkinnan aloittamiselle on melko matala.

Momentissa kuvattaisiin lyhyesti salaisten tiedonhankintakeinojen luonnetta mainitsemalla mahdollisuudesta käyttää näitä keinoja salassa niiden kohteena olevilta henkilöiltä. Tämä tarkoittaisi ainoastaan mahdollisuutta keinojen salaiseen käyttöön. Se ei kaikissa tapauksissa olisi kuitenkaan välttämätöntä. Jos tiedon antaminen ei vaarantaisi esimerkiksi tullirikoksen estämistä, syytä tiedonhankintakeinojen käyttöön salassa ei olisi.

Pykälän 1 momentissa säädetystä tiedonhankintakeinoista Tullille kokonaan uusia,

tullirikosten estämiseksi käytettäviä menetelmiä koskevia toimivaltuussäännöksiä olisivat peitetoiminta ja valeosto.

Tämän lain mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen määritelmät vastaisivat poliisilain 5 luvun vastaavia määritelmiä sekä pakkokeinolain 10 luvun salaisten pakkokeinojen määritelmiä. Salaisen tiedonhankinnan tai salaisten tiedonhankintakeinojen käsitteitä käytettäisiin tässä laissa yhdenmukaisesti suhteessa uuteen poliisilakiin.

Pykälässä ei olisi kysymyksessä toimivaltasäännös, joka oikeuttaisi tiedonhankintakeinojen käyttämiseen yksittäistapauksessa. Momentissa mainittaisiin ainoastaan ehdotetun lain mukaisten salaisten tiedonhankintakeinojen käyttötarkoitus, joka olisi tullirikoksen estäminen.

Pykälän 2 momentissa viitattaisiin tullirikoksen selvittämiseksi käytettävien salaisten pakkokeinojen osalta pakkokeinolain 10 lukuun, joita noudatettaisiin, jollei tässä laissa toisin säädetä.

2 §. Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset. Pykälä olisi tullirikosten estämistä koskevilla säännöksissä uusi, ja se vastaisi asiallisesti soveltuvien osin poliisilain 5 luvun 2 §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin kaikille tässä luvussa tarkoitetuille salaisille tiedonhankintakeinoille yhteisestä yleisestä edellytyksestä ("voidaan olettaa saatavan tullirikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja"). Nykyisin edellytyksistä säädetään toimivaltuuskohtaisesti tullilain säännöksissä. Joidenkin tiedonhankintakeinojen säännöksissä säädettäisiin kuitenkin edelleen niiden erityisistä edellytyksistä.

Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tullirikoksen estämiselle. Peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä tullirikoksen estämiseksi.

Momentin alussa olevalla ilmaisulla "sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen

käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään" tarkoitettaisiin sitä, että kutakin tiedonhankintakeinoa koskevassa säännöksessä säädettäisiin kyseistä keinoa koskevista edellytyksistä, kuten esimerkiksi se, että tiedonhankintakeinon kohteena olevan henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tiettyä vakavuustasoa olevaan tullirikokseen tai että tiedonhankintakeinoa saadaan käyttää vain tiettyyn tilaan tai paikkaan kohdistuvana.

Momentin sääntely muuttaisi salaisten tiedonhankintamenetelmien käytön edellytyksiä nykyisestä. Tiedonhankintamenetelmien käytön edellytykset säänneltäisiin yhdenmukaisesti pakkokeinolain 10 luvun salaisten pakkokeinojen ja poliisilain 5 luvun salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytysten kanssa.

Erittäin tärkeää merkitystä koskeva edellytys ulotettaisiin koskemaan tämän lain mukaisista salaisista tiedonhankintamenetelmistä suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua. Kyseisillä menetelmillä voidaan puuttua perus- ja ihmisoikeuksiin siinä määrin, että niiden käytölle on perusteltua asettaa tämänkaltainen erityinen edellytys. Henkilön tekninen seuranta olisi 17 §:n 3 momentissa tarkemmin määritettävää teknistä seuranta.

Erittäin tärkeää merkitystä tullirikoksen estämiselle ei edellytettäisi televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, peitellyn tiedonhankinnan, muun teknisen seurannan kuin henkilön teknisen seurannan sekä teleosoitteen tai telepätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen osalta. Näillä salaisilla tiedonhankintakeinoilla ei puututa tiedonhankinnan kohteen perus- ja ihmisoikeuksiin yhtä tuntuvasti, kuin edellä mainituilla keinoilla, jolloin sääntely voidaan jättää kutakin tiedonhankintakeinoa koskevien edellytysten varaan.

Salaisten tiedonhankintakeinojen joukossa on sellaisia, jotka on tarkoitettu viimesijaisiksi suhteessa muihin salaisiin tiedonhankintakeinoihin. Momentin mukaan peitetoiminnan ja valeoston käytöltä edellytettäisiin po-

liisilain tapaan viimesijaisuutta, ja vaatimus kuvattaisiin poliisilain kanssa yhdenmukaisella ilmauksella ”välttämätöntä”. Näiden keinojen osalta edellyttäisiin ensinnäkin, että niillä saatavilla tiedoilla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tullirikoksen estämiseksi. Lisäksi kyseessä olevien tiedonhankintakeinojen käytön tulisi olla välttämätöntä tullirikoksen estämiseksi. Näiden menetelmien käytölle asetettaisiin siten, yhdenmukaisesti uuden poliisilain kanssa, muita salaisia tiedonhankintakeinoja selvästi tiukemmat erityiset edellytykset. Peitetoiminnan ja valeoston sääntelyn yhdenmukaisuus suhteessa poliisiin olisi käytännössä välttämätöntä, sillä poliisi vastaisi peitetoiminnan ja valeoston käytännön toteutuksesta Tullin esitettyä asiaa koskevan pyynnön.

Pykälän 3 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos käytön tarkoitus on saavutettu tai tiedonhankintakeinon edellytyksiä ei enää ole. Poliisilain 5 luvun 2 §:n 3 momentin kanssa yhdenmukaisella säännöksellä korostettaisiin sitä, ettei tiedonhankintakeinoja voida missään tapauksessa käyttää kauempaa kuin on tarpeen, vaikka lupa olisikin vielä voimassa. Selvää on, että salaisen tiedonhankintakeinon käyttö on lopetettava viimeistään silloin, kun luvan voimassaolo päättyy.

3 §. Salaisen tiedonhankinnan jatkaminen rikoksen selvittämiseksi. Pykälän nojalla tullirikoksen estämiseksi aloitettua tiedonhankintaa saadaan jatkaa kolme vuorokautta, jos tullirikoksen estämiseksi aloitetun tiedonhankinnan aikana ilmenee, että on syytä epäillä tiedonhankinnan kohteena oleva rikos tehdyksi. Salaista tiedonhankintaa saa kuitenkin jatkaa rikoksen selvittämiseksi enintään luvan tai päätöksen voimassaoloajan. Jos tullirikoksen selvittämiseksi on tarpeen käyttää pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettua salaista pakkokeinoa, asia on saatettava mainitun ajan kuluessa sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan pakkokeinon käyttämisestä.

Pykälä olisi uusi ja se vastaisi poliisilain 5 luvun 4 §:ää. Lainkohdan tarkoittamissa tapauksissa mahdollistettaisiin salaisen tiedonhankintakeinon käytön jatkaminen sil-

loin, kun tullilain mukainen peruste käytölle poistuu, mutta tiedonhankintaa olisi tarpeen jatkaa pakkokeinolain nojalla. Ilman ehdotettua säännöstä tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava esimerkiksi heti, kun tullirikoksen estämisessä ei onnistuttaisi, vaan kyseinen rikos epäiltäisiin tehdyksi eikä sen seurauksia voitaisi enää estää tai rajoittaa.

Pykälän nojalla tullilain perusteella aloitettua salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä saataisiin rikoksen selvittämiseksi jatkaa vielä kolme vuorokautta, mutta kuitenkin enintään luvan tai päätöksen voimassaoloajan. Jos lupa päättyisi esimerkiksi kahden vuorokauden kuluessa tilanteen toteamisesta, ei tiedonhankintakeinon käyttöä saataisi kuitenkaan jatkaa kolmea vuorokautta. Momentissa tarkoitettussa ajassa tulisi hakea pakkokeinolain mukainen lupa tai päätös tai lopettaa tiedonhankintakeinon käyttö.

Tiedonhankinta televerkoista

4 §. Televalvonta ja sen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin televalvonnasta ja sen edellytyksistä. Voimassa olevan tullilain televalvontaa koskeva sääntely yhdenmukais-tettaisiin soveltuvin osin uuden poliisilain vastaavan sääntelyn kanssa. Ehdotettu pykälä vastaisi pääpiirteissään poliisilain 5 luvun 8 §:n 1—3 momenttia.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin televalvonnan käsite. Määritelmä vastaisi poliisilain 5 luvun 8 §:n 1 momentin määrittelyä. Se vastaisi asiasisällöltään myös voimassa olevan tullilain 3 §:n 1 momentin 10 kohdan määritelmää. Televalvonnalla tarkoitettaisiin tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty viestintämarkkinalain (393/2003) 2 §:ssä tarkoitettuun yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. Tunnistamistiedolla tarkoitettaisiin sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 2 §:n 8 kohdassa tarkoitettua tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkois-

sa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Luottamuksellisen viestin suojasta säädetään yleisesti sähköisen viestinnän tietosuojalaissa. Sähköisen viestinnän tietosuojalain 4 §:n 1 momentin mukaan viesti, tunnistamistiedot ja paikkatiedot ovat luottamuksellisia, jollei kyseisessä tai muussa laissa toisin säädetä. Sanotun pykälän 2 momentin mukaan viesti ei ole luottamuksellinen, jos se on saatettu yleisesti vastaanotettavaksi. Viestiin liittyvät tunnistamistiedot ovat kuitenkin luottamuksellisia. Verkkoviestin eli radioaaltojen, sähköisen viestintäverkon tai muun vastaavan teknisen järjestelyn avulla yleisön saataville toimitetun tiedon, mielipiteen tai muun viestin tunnistamistietojen luovuttamisesta säädetään puolestaan sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain (460/2003) 17 §:ssä. Sähköisen viestinnän tietosuojalain 4 §:n 1 momentissa säädetty luottamuksellisuus tarkoittaa sitä, että viestejä, tunnistamistietoja ja paikkatietoja saa käsitellä vain erikseen laissa säädettyihin tarkoituksiin. Momentti antaa suojaa kaikille viestintäverkossa liikkuville viesteille. Tunnistamistietojen käytössä on yleensä kysymys viestinnän osapuolen selvittämisestä.

Sähköisen viestinnän tietosuojalain perusteluissa (HE 125/2003 vp) täsmennetään tunnistamistietojen käsitettä siten, että niihin voi kuulua tietoja, jotka viittaavat muun muassa viestinnän reititykseen, keston, ajankohtaan tai siirrettävän tiedon määrään, käytettyyn protokollaan, lähettäjän tai vastaanottajan päätelaitteen sijaintiin tietyn tukiaseman alueella, lähetävään tai vastaanotettavaan verkkoon ja yhteyden alkuun, loppuun tai keston. Tiedot voivat myös koskea muotoa, jossa viesti välitetään verkossa. Olennaista on, että näiden tietojen tulee olla yhdistettävissä tilaajaan tai käyttäjään. Esimerkiksi sähköpostiviestin tunnistamistietoja ovat viestin otsikkotiedot, jotka koskevat lähettäjä, vastaanottajaa, reittitietoja ja aikamerkin- töjä. Tunnistamistiedon käsitteen kannalta on huomattava, että tilaaja, johon tunnistamistieto voidaan yhdistää, voi olla luonnollisen henkilön lisäksi myös oikeushenkilö. Lisäksi on huomattava, että televalvonnan avulla on mahdollisuus saada tunnistamistietoja tele-

viesteistä, mutta oikeus saada tunnistamistietoja ei merkitse oikeutta televalvontaan.

Selkeyssyistä määritelmässä käytettäisiin poliisilain tavoin televiestin sijaan viestin käsitettä, joka olisi yhdenmukainen myös pakkokeinolain telekuuntelun ja televalvonnan määritelmän kanssa. Niin ikään teleosoitteen ja telepäätelaitteen käsitteet olisivat yhdenmukaisia suhteessa poliisilakiin ja pakkokeinolakiin. Televalvonnan piiriin kuuluisi myös teleosoitteen ja telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkiminen. Ehdotettu määritelmä kattaisi tekniikkaneutraalisti kaikkien siirrettävissä olevien teleosoitteiden ja telepäätelaitteiden sijainnin selvittämisen riippumatta siitä, onko esimerkiksi kysymys matkaviestimestä vai jostakin sen kaltaisesta laitteesta.

Teleosoitteen ja telepäätelaitteen käytön tilapäinen estäminen vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain mukaista tilapäistä sulkemista. Ehdotettu ilmaisu kuvaisi paremmin toimenpiteen luonnetta. Teleosoitteen käyttö voitaisiin estää paitsi teleyrityksen toimesta myös Tullin käytössä olevalla teknisellä menetelmällä, laitteella tai ohjelmistolla.

Niin ikään selkeyssyistä momentissa säädetäisiin yhdenmukaisesti poliisilain kanssa tunnistamistiedon määritelmästä, joka perustuu sähköisen viestinnän tietosuojalain 2 §:n 8 kohdassa säädettyyn. Tunnistamistiedon tyhjentävä ja yksiselitteinen määrittely ei ole mahdollista. Määritelmän rajoittuminen viestiä koskeviin tietoihin tarkoittaisi sitä, että viestiin liittymätön tietokoneiden välinen ohjausliikenne ei olisi luottamuksellisen viestinnän suojan piirissä. Rajaus vastaisi asiallisesti myös poliisilain ja pakkokeinolain mukaisesta televalvonnasta säädettyä.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin, että Tullille voidaan rikoksen estämiseksi antaa lupa sellaisen henkilön hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän

1) tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;

2) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn tullirikokseen, josta säädetty ankarin

rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;

3) tullirikoksena pidettävään huumausainerikokseen; taikka

4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Edellytyksenä ovat rikokset vastaisivat rangaistusankaruudeltaan ja rikostyyppien osalta asiallisesti nykyisen tullilain 20 e §:ssä lueteltuja televalvonnan perusteena olevia tullirikoksia. Säännös vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 8 §:n 2 momenttia.

Pykälän 3 momentin mukaan Tullilla olisi oikeus televalvontaan 2 momentin estämättä, jos sen välitön toteuttaminen on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

Momentissa tarkoitettu toimenpide olisi käytännössä vastaavanlainen kuin sähköisen viestinnän tietosuojalain 35 §:ssä tarkoitettu hätäpaikannus, eli henkilö voitaisiin paikantaa henkilön tele- tai päätelaitteen sijaintitietojen avulla. Tulli voisi toteuttaa henkilön kiirepaikantamisen joko omien tietojärjestelmiensä avulla tai pyytämällä virka-apua poliisilta tai hätäkeskuslaitokselta. Toimenpiteen luonne eroaisi hätäpaikannuksesta siten, että kiirepaikannuksen tarkoituksena olisi paikantaa henkilö, jotta voitaisiin estää tämän toiminta, kun hänen on perusteltua syytä olettaa syyllistyvän toisen henkeen tai terveyteen kohdistuvaan rikokseen. Säännös olisi Tullia koskevassa lainsäädännössä uusi, ja se vastaisi poliisilain 5 luvun 8 §:n 3 momenttia.

Toimivaltuus tulisi sovellettavaksi lähinnä PTR-yhteistyön alaan kuuluvissa tilanteissa, joissa henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjuminen edellyttäisi sen käyttöä. Niin ikään sivullisten suojaamiseen tai työturvallisuuteen liittyvät tekijät saattaisivat tapauskohtaisesti edellyttää mahdollisuutta momentissa tarkoitettuun televalvontaan. Mahdollisuudella kiirepaikantamiseen voitaisiin myös kohdentaa Tullin resurssija tietyille alueille henkilön kiinniottamiseksi.

Momentissa oleva maininta ”välitön toteuttaminen” tarkoittaisi sitä, että ensisijaisesti tulee käyttää 1 momentissa tarkoitettua sijaintitiedon hankkimista. Jos tämä arvioitaisiin kuitenkin liian hitaaksi toimenpiteeksi tavoitteen saavuttamiseksi, henkilö olisi mahdollista paikantaa heti.

Maininnalla ”2 momentin estämättä” tarkoitetaan sitä, että toimenpide voitaisiin kohdistaa muunkin kuin 2 momentissa tarkoitettun henkilön puhelimeen. Päätöksenteosta säädettäisiin tarkasteltavana olevan luvun 6 §:n 3 momentissa.

5 §. *Televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella.* Pykälän mukaan Tulli saisi kohdistaa tullirikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteen tai telepäätelaitteeseen, jos jonkun voitaisiin lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai muuhun teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään tullirikokseen. Pykälä olisi tullilaissa uusi ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 9 §:n 1 ja 4 kohtia.

Televalvonta koskien suostumuksen antajan hallinnassa olevaa teleosoitetta tai telepäätelaitetta tarkoittaisi tosiasiallista hallintaa. Näin ollen esimerkiksi työnantaja ei voisi antaa suostumusta työntekijän käytössä olevan matkapuhelimen televalvontaan. Myöskään satunnainen toisen matkapuhelimen käyttäminen ei voisi oikeuttaa suostumuksen antamiseen matkapuhelimen omistajan viestinnän osalta.

Suostumus tulisi antaa kirjallisessa muodossa. Se voitaisiin kirjata esimerkiksi kuulustelupöytäkirjaan. Kiireellisissä tilanteissa suostumus voitaisiin kuitenkin antaa suullisesti, mutta se tulisi vahvistaa kirjallisesti niin pian kuin mahdollista. Todistajaksi katsotaan esimerkiksi henkilö, jonka hallussa on viesti, joka koskee teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta.

Loukatun suostumusta koskevan opin mukaisesti jokainen voisi pätevästi antaa suostumuksensa hallinnassaan olevan teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jos suostumus on annettu vapaaehtoisesti ennen toimenpiteeseen ryhtymistä ja ymmärtäen sen merkitys. Suostumuksen tulee olla aidosti vapaaehtoinen. Sen saamiseksi Tullin puolelta ei saa käyttää taivuttelua tai muuta vastaavaa johdattelua. Tulli voisi tuoda esiin mahdollisuuden käyttää suostumusperusteista televalvontaa, mutta johtopäätösten tekeminen

tiedonhankintakeinon käytöstä olisi aina jätettävä asianomaiselle henkilölle.

Suostumukseen perustuvassa televalvonnassa olisi siis kyse estettävästä tullirikoksesta, johon suostumuksen antaja liittyisi tavalla tai toisella. Käytännössä suostumuksen antajalla ja estettävällä teolla tai estettävän teon tekijällä tulisi olla sellainen yhteys, että suostumuksen antajan hallinnassa olevan teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvonnalla voisi olla merkitystä estettävän tullirikoksen kannalta. Toimivaltuuden tarve saattaisi käytännössä ilmetä esimerkiksi tilanteessa, jossa yrityksen identiteetti kaapataan ja jossa yrityksen nimissä tämän jälkeen ryhdytään toimiin, joiden tavoitteena on mahdollistaa myöhemmässä vaiheessa ilmenevä tullirikos.

6 §. Televalvonnasta päättäminen. Säännös vastaisi keskeisiltä osiltaan tullilain 20 e ja 20 f §:ää. Sääntely yhdenmukaistettaisiin soveltuvien osin poliisilain 5 luvun 10 §:n 1, 2, 4 ja 5 momentin säännösten kanssa. Tulli päättäisi televalvonnasta jäljempänä mainitulla tavalla silloin, kun kysymyksessä on uhkaavan vaaran torjuminen. Muissa tapauksissa televalvonnasta päättäisi tuomioistuin.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin päättäisi 4 §:n 2 momentissa sekä 5 §:ssä tarkoitettua televalvonnasta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Tämä olisi lähtökohta kaiken televerkoista toteutettavan tiedonhankinnan osalta.

Jos 4 §:n 2 momentissa tarkoitettua asiaa on toimitettava viivytyksettä, 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu tullimies saisi päättää televalvonnasta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta. Päätöksentekotasoa kiiretilanteessa yhdenmukaistettaisiin poliisilain 5 luvun 10 §:n 2 momentin kanssa siten, että momentissa tarkoitettua kiirepäätöksen voisi siis tehdä pidättämiseen oikeutettu tullimies. Voimassa olevan tullilain 20 f §:n 2 momentissa säädetään, että kiiretilanteessa päätöksen tekee tehtävään määrätty tullirikostorjunnan esimies. Muilta osin momentti vastaisi voimassa olevan tullilain 20 f §:n 2 momenttia.

Jos pidättämiseen oikeutettu tullimies on kiireellisessä tilanteessa tehnyt päätöksen ja tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistutukset olisi heti hävitettävä. Poikkeuksen tästä muodostaisivat tapaukset, joissa ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää 53 §:n mukaisesti.

Asia tulisi saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi siitä huolimatta, että televalvonnan käyttäminen lopetetaan 24 tunnin kuluessa sen käytön aloittamisesta. Muuten hyvin lyhytaikaisella tiedonhankinnalla voitaisiin kiertää päätöksentekomenettelylle annettavia vaatimuksia. Asian saattaminen tällaisissakin tapauksissa tuomioistuimen käsiteltäväksi edistäisi toiminnan lainmukaisuutta.

Pykälän 3 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu tullimies päättäisi 4 §:n 3 momentissa tarkoitettua televalvonnasta. Pidättämiseen oikeutetun tullimiehen päätösvaltaan erotettaisiin siis kiirepaikannusta edellyttävä televalvonta.

Pykälän 4 momentin mukaan lupa voitaisiin antaa tai päätös voitaisiin tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Ne voitaisiin myöntää koskemaan myös päätöstä edeltänyttä tiettyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi. Sääntely vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain 20 f §:n 1 momenttia ja poliisilain 5 luvun 10 §:n 5 momenttia.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin vaatimukseen ja päätökseen sisällytettävistä tiedoista. Lainkohta olisi voimassa olevaan tullilakiin nähden uusi ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 10 §:n 5 momenttia. Vaatimuksessa ja päätöksessä olisi mainittava tiedot, joiden perusteella tiedonhankintakeinon edellytysten täyttymistä voidaan arvioida. Muutos korostaisi Tullin velvollisuutta esittää ja perustella tosiseikkoja, joiden perusteella tuomioistuin voi tehdä tiedonhankintakeinon käytön edellytysten täyttymisestä omat johtopäätöksensä. Säännöksen tavoitteena olisi laadukas lupaprosessi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä olisi mainittava

1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen oletettu teko aika tai toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;

4) suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;

5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

6) toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;

7) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu tullimies;

8) televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

Tullin tiedonhankintakeinoja koskevien pöytäkirjojen ja päätösten tietosisältövaatimuksista on voimassa Tullihallituksen määräyksiä ja ohjeita. Nyt ehdotetaan, kuten uudessa poliisilaisissa ja pakkokeinolaisissa, että lakitasolla säädettäisiin kunkin tiedonhankintakeinon osalta erikseen niitä koskevien vaatimusten ja päätösten sisältövaatimuksista. Ehdotettu sisältövaatimus vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 10 §:n 6 momentin ja pakkokeinolain 10 luvun vastaavan salaisen pakkokeinon päätöksen sisältöä.

Toimenpiteen perusteena olevalla tullirikoksella tarkoitettaisiin tässä estettävää rikosta ja toimenpiteen perusteena olevalla vaaralla sitä vaaraa, jonka torjumiseksi toimenpide suoritetaan. Momentin 2 kohdassa mainitulla henkilöllä tarkoitettaisiin tässä laissa säädetyin salaisen tiedonhankintakeinon yhteydessä henkilöä, jonka perustellusti voidaan olettaa syyllistyvän tullirikokseen. Viimeksi mainittu ei olisi kuitenkaan esitutkintalain tarkoittamalla tavalla rikoksesta epäilty. Ilmaisulla ”tosiseikat, joihin häneen kohdistuva rikosepäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat” (kohta 3) tarkoitettaisiin tosiseikkoja, joiden perusteella henkilön voitaisiin perustellusti olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen tullirikokseen. Kohdat 4—7 tulisivat sovellettavaksi sellaisenaan. Salaisissa tiedonhankintakeinoissa siirryttäisiin yleisemminkin televerkossa suoritettavien tiedonhankintakeinojen sekä myös teknisen kuuntelun ja teknisen katselun osalta luvan tai päätöksen alkamis- ja päättymisajankohdan kellonaikatarkkuuteen (5 kohta). Nämä ajankohdat tulisi mainita päätöksessä.

7 §. Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset. Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tukiasematietojen hankkiminen. Säännöksellä tarkoitettaisiin tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja teleosoitteista. Tukiasematietojen hankkiminen voisi siis koskea myös tulevaisuudessa kirjautuvia teleosoitteita ja telepäätelaitteita. Pykälä olisi Tullia koskevassa lainsäädännössä uusi ja vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 11 §:ää. Tukiasematietojen hankkimisella kajottaisiin vähemmän kohteen perusoikeuksiin kuin televalvonnalla. Lisäksi tiedonhankinnan kohteiden perustuslailla suojattujen oikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellistä olisi tukiasematietojen hankkiminen rikoksen estämiseksi kohteita poissulkevassa tarkoituksessa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tukiasematietojen hankkimisen edellytyksistä yhdenmukaisesti suhteessa uuteen poliisilakiin. Momentin mukaan Tullille voitaisiin antaa lupa tukiasematietojen hankkimiseen tullirikoksen estämiseksi oletettuna tapahtuma-aikana oletetun tekopaikan läheisyydessä sijaitsevasta tukiasemasta, kun henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetään televalvonnan edellytyksiä koskevassa 4 §:n 2 momentissa.

Pykälän 3 momentin mukaan Tullilla olisi lisäksi oikeus tukiasematietojen hankkimiseen, jos se olisi välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Käytännössä tarve momentissa tarkoitettujen tukiasematietojen hankkimiseen voisi aktualisoitua lähinnä PTR-yhteistyön alaan kuuluvissa tilanteissa. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 11 §:n 3 momenttia.

8 §. Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen. Pykälä olisi Tullia koskevassa lainsäädännössä uusi ja se vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 12 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päätäisi tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu tullimies saisi päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuimien olisi ratkaissut luvan myöntämistä

koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Pykälän 2 momentin mukaan lupa annettaisiin tietyksi ajanjaksoksi. Lupa koskisi, kuten poliisilain 5 luvun 12 §:n 2 momentissa tarkoitettu lupa, myös päätöksentekohetkeä edeltäviä tietoja. Myös päätöksentekohetkeä edeltävillä tiedoilla voi olla merkitystä tullirikoksen estämisen kannalta. Olennaista on se, että tietojen merkitys pystytään perustelemaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin seikoista, jotka tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava. Momentin 2 kohtaa tulisi soveltaa siten, että kysymyksessä ovat tosiseikat, joiden perustella tukiaseman alueen on syytä olettaa olevan tullirikoksen estämisen kannalta merkityksellinen.

Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta ja tekninen tarkkailu

9 §. Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin tarkkailutoimivaltuudesta ja sen edellytyksistä kuten poliisilaisissa. Ehdotettu pykälä vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 13 §:ää. Toimivaltuus noudattelisi poliisilain säätämisen yhteydessä muutetun tullilain 20 a §:n 2 momentin muotoilua. Lainkohdan mukaan tullirikoksen estämiseksi voidaan käyttää suunnitelmallista tarkkailua sen mukaan kuin poliisilain 5 luvussa säädetään. Ehdotettu säännös korvaisi myös nykyisen tullilain 20 c §:n, jossa säädetään tarkkailun edellytyksistä.

Pykälän 1 momentissa olisi poliisilain 5 luvun 13 §:n 1 momentin kanssa samansisältöinen tarkkailun määritelmä. Momentin mukaan tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Tarkkailun yleisellä määritelmällä on merkitystä tarkkailun eri muotojen määritelmien kannalta. Tämä koskisi erityisesti 2 momentin mukaista suunnitelmallista tarkkailua.

Voimassa olevan tullilain 3 §:n 1 momentin 7 kohdassa ja 20 c §:ssä säädetään rikollisen toiminnan estämiseksi tai keskeyttämi-

seksi suoritettavasta tarkkailusta. Tarkkailulla tarkoitetaan ensin mainitun säännöksen mukaan jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai hänen toimintaansa kohdistuvaa tiedonhankintaa. Tarkoitus on, että momentin määritelmä asiallisesti vastaisi voimassa olevan tullilain 3 §:n 1 momentin 7 kohdassa olevaa. Tullilain määritelmässä tarkkailulta edellytetään jatkuvuutta tai toistuvuutta. Näitä ”jatkuvuuden” ja ”toistuvuuden” käsitteitä on pidetty käytännössä epäselvinä, joten ne ehdotetaan kokonaan poistettaviksi.

Tässä laissa esitetyssä tarkkailussa henkilöstä tehtäisiin rikoksen estämistä edistäviä havaintoja. Tarkkailuun kuuluu sen kohteena olevaan henkilöön kohdistettu tiedonhankintatarkoitus, mikä erottaa sen valvonnasta. Toimenpiteelle olisi luonteenomaista myös havaintojen tekeminen salaa. Tarkkailu voidaan toteuttaa siten, ettei tiedonhankinnan kohde havaitse olevansa havaintojen tekemisen kohteena, vaikka sinänsä tarkkailu toteutetaan täysin avoimesti esimerkiksi tunnusellisesta virka-autosta. Kysymykseen tulee siten sekä havaintojen tekeminen sinänsä salaa että niiden tekeminen tiedonhankintatarkoitus salaten.

Havaintojen tekeminen viittaa tarkkailijan ja tarkkailtavan henkilön välisen vuorovaikutuksen passiivisuuteen. Esimerkiksi keskusteluun tiedonhankinnan kohteen kanssa tiedonhankintatarkoituksessa ei saisi hakeutua aktiivisesti. Peitetoiminnassa ja rajoitetusti myös jäljempänä ehdotetussa peiteltyssä tiedonhankinnassa puolestaan toiminnan luonteeseen kuuluvat aktiivinen vuorovaikutus tiedonhankinnan kohteen kanssa ja pyrkiminen vuorovaikutustilanteisiin. Tämä ei kuitenkaan estä tarkkailussa vuorovaikutusta tiedonhankinnan kohteen kanssa esimerkiksi sellaisissa tilanteissa, joissa tarkkailun toteuttaja paljastuu tahattomasti tai olisi ilman vuorovaikutusta välittömässä vaarassa paljastua. Tarkkailua voidaan toteuttaa tietyn etäisyyden päästä mutta myös lähietäisyydeltä, esimerkiksi kahvilan viereisestä pöydästä. Tällöin tarkkailija voisi siis tarvittaessa poistua tilanteesta myös vuorovaikutuksen keinoin, käytännössä keskustelemalla tiedonhankinnan kohteen kanssa. Tällaisissa tilanteissa aloitteen vuorovaikutukseen tulisi kuitenkin tulla tiedonhankinnan kohteelta.

Tarkkailussa saisi nykyisen käytännön mukaisesti käyttää omien aistihavaintojen tukena muun ohessa kiikaria, kameraa, videokameraa, valonvahvistinta tai muuta vastaavalaista teknistä laitetta. Rajanvedossa tekniiseen katseluun olennaista olisi se, että mainittua keinoa käytettäisiin 15 §:n 1 momentin mukaan paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla. Tarkkailussa käytettävien teknisten laitteiden tulisi koko tiedonhankinnan ajan olla tullimiehen valvonnassa ja käyttämiä.

Selvyyden vuoksi on mainittava, että tarkkailu on mahdollista myös tietoverkossa. Tarkkailun toteuttaminen tietoverkossa tietokoneen välityksellä esimerkiksi katselemalla henkilön keskustelupalstalla käymää keskustelua ei olisi teknistä tarkkailua, vaikka tietokoneen käyttö onkin välttämätöntä tarkkailun toteuttamiseksi. Kysymys olisi tähän toimintaympäristöön liittyvästä erityispiirteestä. Tietokonetta käytettäisiin näissä tilanteissa muiden käyttäjien tavoin. Momentissa tarkoitettu tarkkailu vastaisi sisällöllisesti poliisilain mukaista tarkkailua.

Pykälän 2 momentin mukaan suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan muun kuin lyhytaikaisen tarkkailun kohdistamista henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen. Tarkkailun määritelmän mukaisesti myös suunnitelmallista tarkkailua käytettäisiin salaa, mikä pitäisi sisältää myös vuorovaikutuksen välttämisen. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 13 §:n 2 momentin säännöstä.

Suunnitelmalliselle tarkkailulle ei voida määrittää mitään vähimmäiskestoja. Tällaiseen tarkkailuun tarvittava vähimmäisaika riippuisi tapauskohtaisista olosuhteista. Tarkkailu voitaisiin katsoa suunnitelmalliseksi myös silloin, kun tarkkailu ei kerrallaan kestä pitkää aikaa, mutta se toistetaan jonkin ajan kuluttua. Lyhytkestoisuuden arvioinnin kannalta merkityksellistä olisi siis ensimmäisen ja viimeisen tarkkailutoimenpiteen välinen aika. Suunnitelmalliselle tarkkailulle olisi tyypillistä sen seuraaminen, mitä rikoksesta epäilty tekee ja keitä henkilöitä hän tapaa.

Suunnitelmallinen tarkkailu voisi kohdistua ainoastaan 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön. Muihin kuin häneen kohdistuva tarkkailu olisi siten mahdollista ainoastaan ly-

hytkestoisena yksittäisenä toimenpiteenä lähinnä siitä syystä, että oikean tarkkailukohteen varmistamiseksi käytännössä joudutaan kohdistamaan havaintojen tekemistä myös muihin ihmisiin.

Pykälän 3 momentin mukaan Tullin rikos-
torjunnan tullimies saisi tullirikoksen estämiseksi kohdistaa 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön suunnitelmallista tarkkailua, jos on perusteltua syytä olettaa hänen syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen (RL 46:6) tai tulliselvitysrikokseen (RL 46:7).

Kuten yleisperusteluista ilmenee, tämä kynnys liittyisi siihen, että suunnitelmallisella tarkkailulla puututtaisiin henkilön yksityisyyden suojaan. Tämän vuoksi sen käyttämiselle säädetäisiin vastaava kynnys kuin poliisilaissa. Suunnitelmallisen tarkkailun edellytyksenä olisi 1 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan tullirikoksen estämistä koskevan määritelmän mukaan myös se, että sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle.

Pykälän 4 momentin mukaan tässä pykälässä tarkoitettua tarkkailua ei saisi kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Teknistä laitetta ei saisi käyttää rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa. Aistinvarainen tarkkailu rikoksen estämiseksi saisi kuitenkin kohdistua myös kotirauhan piirissä olevaan henkilöön.

Vakituiseen asumiseen käytettävät tilat kuuluvat kotirauhan suojan ydinalueeseen. Tässäkin yhteydessä ”tilalla” tarkoitettaisiin seinillä ja katolla taikka vastaavilla rakenteilla rajattua paikkaa. Vakituiseen asumiseen käytettäviä tiloja ei voida määritellä tyhjentävästi. Tilan tosiasiallinen käyttö ei välttämättä liity sen alkuperäiseen tarkoitukseen.

Rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaan kotirauhan suojaamia paikkoja ovat asunnot, loma-asunnot ja muut asumiseen tarkoitettut tilat, kuten hotellihuoneet, teltat, asuntovaunut ja asuttavat alukset, sekä asuintalojen porraskäytävät ja asukkaiden yksityisaluetta olevat pihat niihin välittömästi liittyvine rakennuksineen. Säännös suojaa kotia ja sen välitöntä

ympäristöä. Asunnolla tarkoitetaan muun ohessa kerros- ja rivitalo- ja huoneistoja sekä omakotitaloja ja niiden osia.

Asunnot ja niiden osat olisivat tyypillisesti ”vakituiseen asumiseen käytettävän tilan” määritelmän piirissä. Vaikka asuintalon porraskäytävä kuuluukin kotirauhan suojan piiriin, sitä ei voida lukea vakituiseen asumiseen käytettäviin tiloihin. Myöskään kotirauhan suojan piiriin kuuluvat piharakennukset eivät kuuluisi momentissa tarkoitettuihin tiloihin, jos niitä ei käytetä vakituiseen asumiseen. Loma-asuntoja, hotellihuoneita, telttoja ja asuntovaunuja sekä muita vastaavia tiloja ei yleensä käytetä vakituiseen asumiseen.

Momenttiin liittyisi tarkkailusta ja suunnitelmallisesta tarkkailusta päättävän tullirikostorjunnan tullimiehen arviointivelvollisuus, johon tarvittaessa liittyisi selonottovelvollisuus. Jos tila on vakituiseen asumiseen tarkoitettu, vallitsee oletus siitä, että tila on samalla vakituiseen asumiseen käytettävä. Tämä lähtökohta voitaisiin kumota vastakkaista asiantilaa koskevalla selvityksellä. Vastavasti, jos tilaa ei ole tarkoitettu vakituiseen asumiseen, vallitsisi oletus siitä, että tilaa ei käytetä sellaiseen asumiseen. Tämäkin oletus voisi kumoutua. Esimerkiksi hotellihuonetta tai toimistona käytettävää huoneistoa voidaan tosiasiallisesti käyttää vakituiseen asumiseen ja toisaalta asuinhuoneistoa voidaankin tosiasiallisesti käyttää toimistona.

10 §. Suunnitelmallisesta tarkkailusta päättäminen. Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu tullimies päättäisi suunnitelmallisesta tarkkailusta. Päätös voitaisiin 2 momentin mukaan tehdä kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi. Pykälän 3 momentissa säädettäisiin suunnitelmallista tarkkailua koskevan päätöksen sisällöstä, jonka osalta voidaan viitata 6 §:n perusteluissa esitettyyn. Ehdotettu säännös vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 14 §:ää.

11 §. Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset. Uuden poliisilain säätämisen yhteydessä peitelty tiedonhankinta tuli myös Tullin käyttöön rikoksen estämiseksi säädettyjen keinojen valikoimaan. Kuten muidenkin Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksien kohdalla, myös peitelystä tiedonhankinnasta olisi asianmukaista säätää omassa pykälässään,

jolloin toimivaltuus voitaisiin kohdentaa viittaussäännöstä tarkemmin nimenomaan tullirikosten torjuntaan.

Pykälässä säädettäisiin tiedonhankinnasta, jossa olisi peitetoimintaa muistuttavia piirteitä, mutta joka olisi lyhytaikaista ja jossa ei muodostettaisi samanlaista luottamussuhdetta kohdehenkilön kanssa kuin peitetoiminnassa. Ehdotettu pykälä olisi keskeisiltä piirteiltään yhdenmukainen suhteessa poliisilain 5 luvun 15 §:ään. Tullilain mukainen toimivaltuus rajattaisiin kuitenkin tullirikosten estämisen kannalta välttämättömään.

Pykälän 1 momentin mukaan peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitettaisiin tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa tullirikostorjunnan tullimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään väärää, harhauttavaa tai peiteltyjä tietoja. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 15 §:n 1 momentin vastaavaa määritelmää.

Maininta tiettyyn henkilöön kohdistuvasta tiedonhankinnasta tarkoittaisi, että toimenpide voi kohdistua muuhunkin kuin 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa rikollisryhmä tilaa taksin, jota tosiasiallisesti kuljettaa tullirikostorjunnan tullimies, ja mainittu henkilö on ryhmän mukana. Lisäksi toimivaltuuden piiriin kuuluisi esimerkiksi tietyn henkilölle tarkoitetun lähetysten toimittaminen perille lähetinä esiintyen. Tällaisissa tilanteissa on mahdollista, että lähetysten ottaa vastaan muu kuin 2 momentissa tarkoitettu henkilö. Peiteltyä tiedonhankintaa voisi olla myös se, että tullirikostorjunnan tullimies tarjoilijaksi tekeytyneenä harjoittaa tiedonhankintaa ravintolassa mainitun henkilön läheisyydessä.

Tarkkaa aikarajaa peiteltyyn tiedonhankinnan kestolle ei voida antaa, koska vuorovaikutuksen toinen osapuoli voi omilla toimillaan pitkittää tilannetta, vaikka tiedonhankinnan tavoite olisikin jo saavutettu. Epäluonteva irtautuminen tilanteesta voisi myös paljastaa tiedonhankinnan.

Erotuksena tarkkailusta ja suunnitelmallisesta tarkkailusta toimivaltuuden käytölle olisi luonteenomaista nimenomaan pyrkimys henkilökohtaiseen tapaamiseen tai vastaa-

vaan vuorovaikutukseen tiedonhankinnan kohteen kanssa, ei kuitenkaan vastaavanlaiseen pitkäaikaiseen kanssakäymiseen ja erityisen luottamussuhteen muodostamiseen kuin peitetoiminnassa. Peiteltyssä tiedonhankinnassa ei siten olisi kysymys soluttautumisesta. Toimivaltuutta ei saisi käyttää peitetoimintaa koskevan sääntelyn kiertämiseksi. Muutoinkaan tarkasteltavana olevalla lainkohdalla ei olisi tarkoitus korvata peitetoimintaa koskevaa sääntelyä.

Toiminnan luonteeseen kuuluisi lisäksi ainoastaan väriin, harhauttavien tai peiteltyjen tietojen käyttäminen. Esimerkkinä voidaan mainita kuljetustoimintaa harjoittavan yrityksen haalareiden ja nimikyltin käyttäminen. Tällaista suojausta voitaisiin käyttää ainoastaan tullirikostorjunnan tullimiehen tehtävän salaamiseksi, toisin sanoen tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Tiedonhankinnan suojaaminen olisi mahdollista tarkasteltavana olevan luvun 45 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että Tulli saisi käyttää peiteltyä tiedonhankintaa rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voitaisiin perustellusti olettaa hänen syyllistyvän

1) tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;

2) huumausainerikokseen;

3) salakuljetukseen; tai

4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Näyttökynnys toimivaltuuden käytölle olisi matala. Toisaalta peiteltyä tiedonhankintaa voitaisiin käyttää vain melko vakavien tullirikosten estämisessä.

Peitelty tiedonhankinta ei olisi pykälän 3 momentin mukaan lähtökohtaisesti sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella. Tiedonhankinnan toteuttaminen asunnossa olisi näin ollen kategorisesti kiellettyä. Peiteltyssä tiedonhankinnassa saattaa kuitenkin syntyä tilanteita, joissa tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi peiteltyä tiedonhankintaa suorittavan virkamiehen on voitava käyttäytyä luontevasti. Tapauskohtaisesti tähän saattaa liittyä tarve käydä asunnossa lyhytaikaisesti. Koska peitelty tiedonhankinta on jo luonteeltaankin lyhytkestoista tiedonhankintaa, näissä tilanteissa ei voisi ol-

la kysymys oleskelusta asunnossa. Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 66/2010 vp näyttäisi mahdollistavan tulkinnan, jonka mukaan lyhytkestoinen asunnossa käyminen, jossa asuntoon ei jäädä oleskelemaan, ei olisi vielä asunnossa tapahtuvaa tiedonhankintaa.

Pakkokeinolain 10 luvun 27 §:n 4 momentin nojalla peiteltyä tiedonhankintaa pitkäkestoisempaa peitetoimintaa on sallittua suorittaa asunnossa asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotirauhan suojaan liittyvien niiden näkökohtien, jotka soveltuvat peitetoiminnan lisäksi yhtä lailla myös peiteltyyn tiedonhankintaan, mukaan edellytetään kuitenkin paitsi peitetoimintaa koskevan säännöksen mukaisesti asuntoa käyttävän aktiivista myötävaikutusta, myös sitä, että asunnossa käyminen on välttämättömästi peitelty tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. (Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön täydentäminen. Oikeusministeriön julkaisuja 42/2012, s. 27). Asunnossa käymisen kynnys peitelty tiedonhankinnan paljastumisen estämistarkoituksessa voidaan siis asettaa varsin korkealle. Käytännössä kyse olisi lähinnä tilanteista, joissa peiteltyä tiedonhankintaa suorittava tullimies olisi sellaisessa roolissa, johon kuuluisi esimerkiksi tilauksen tai tavaroiden toimittaminen. Kieltäytyminen tullimiehen omaksumaan rooliin kuuluvasta tavanomaisesta, asunnon haltijan aktiivisella myötävaikutuksella tapahtuvasta lyhytaikaisesta käymisestä asunnossa olisi omiaan aiheuttamaan riskin tiedonhankinnan paljastumisesta sekä mahdollisesti myös vaarantamaan peiteltyä tiedonhankintaa toteuttavan tullimiehen turvallisuuden. Momentin tiukka muotoilu ilmentäisi kuitenkin yksiselitteisesti edellä mainitussa perustuslakivaliokunnan lausunnossa ilmaistua, kotirauhan suojaan perustunutta näkemystä, jonka mukaan varsinaisia tiedonhankintatoimia ei peiteltyssä tiedonhankinnassa ole mahdollista toteuttaa asunnossa.

12 §. Peitelystä tiedonhankinnasta päättäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 16 §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies päättäisi peitelystä tiedonhankinnasta.

Pidättämiseen oikeutettuun tullimieheen liittyvä vaatimus erityisestä salaisen tiedonhankinnan koulutuksesta johtuu siitä, että peitellyn tiedonhankinnan ja peitetoiminnan rajan tiedostaminen olisi erityisen tärkeää, jotta toimivaltuutta ei käytettäisi tavalla, jossa olisi tosiasiallisesti kysymys peitetoiminnasta. Koulutuksella voitaisiin myös parantaa työturvallisuutta, vähentää riskiä rikosprovokaatioon ja tiedonhankinnan paljastumiseen sekä edistää toiminnan tuloksellisuutta.

Pykälän 2 momentin mukaan päätös peitelystä tiedonhankinnasta olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä olisi mainittava

1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;

2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja siitä vastaava Tullin rikostorjunnan tullimies;

3) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos;

4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;

5) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;

6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta;

7) peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

Toimenpiteellä tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että kysymyksessä on lähetyksen toimitaminen tiettyyn osoitteeseen, ja tavoitteella sen selvittämistä, kuka lähetyksen ottaa vastaan. Toimivaltuuden käytön osalta edellytettäisiin erikseen siitä vastaavan tullirikostorjunnan tullimiehen nimeämistä, jonka tehtävänä olisi huolehtia muun muassa siitä, ettei toiminnassa ole tosiasiallisesti kysymys peitetoiminnasta. Päätöksessä olisi mainittava myös estettävänä oleva tullirikos, mutta ei tarvitsisi nimetä sitä henkilöä, jonka perustelusti voidaan olettaa syyllistyneen rikokseen. Päätöksessä tulisi mainita ainoastaan tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö, joka voisi tosiasiallisesti olla toistaiseksi Tullille tuntematon.

Kuten muidenkin tiedonhankintakeinojen osalta, myös peiteltyä tiedonhankintaa koskevassa päätöksessä henkilöön kohdistuvan epäilyn taustalla olevat tosiseikat, joihin epäily perustuu, tulisi kuvata päätöksessä niin, että ulkopuolinen tarkastelija voi vakuuttua keinon käytön edellytysten olemas-

saolosta. Peitellyn tiedonhankinnan osalta ei edellytettäisi alkamis- ja päättymisajankohdan määrittelyä kellonaikatarkkuudella, koska kysymys on pikemminkin yksittäisen toimenpiteen suorittamisesta sopivana ajankohdana. Peitellyn tiedonhankinnan osalta päätöksentekijä voisi asettaa rajoituksia ja ehtoja kuten muidenkin salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yhteydessä. Rajoitukset voisivat johtua esimerkiksi suhteellisuusperiaatteesta sekä tarkoituksenmukaisuus-, oikeus- ja työturvallisuusnäkökohdista. Peiteltyä tiedonhankintaa ei olisi mahdollista toteuttaa asunnossa edes silloin, kun asuntoon meneminen tapahtuisi asunnonhaltijan myötävaikutuksella, elleivät 11 §:n 3 momentissa säädetyt edellytykset ole käsillä. Asunnossa tapahtuvana peiteltyä tiedonhankintana ei kuitenkaan pidettäisi vielä sitä, että lähetyksen vastaanottaja pyytäisi esimerkiksi lähetystä kuitatessaan lähettinä esiintyvän tullimiehen odottamaan asuntonsa eteisessä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. On mahdollista, että henkilöön kohdistuva epäily täsmentyy toimenpiteen toteuttamista odottaessa sellaiseen tekkoon, jonka estämisessä toimivaltuutta ei ylipäänsä voida käyttää. Myös muu olosuhteiden muuttuminen voi aiheuttaa tarpeen tarkistaa päätöstä. Momentti velvoittaisi toimenpiteestä vastaavan tullirikostorjunnan tullimiehen seuraamaan peitellyn tiedonhankinnan edellytysten olemassaoloa ja tiedonhankinnan tarpeellisuutta erityisesti silloin, kun päätöksentekohetki ja tiedonhankinnan toteuttaminen eroavat ajallisesti paljon toisistaan.

13 §. Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset. Teknisen kuuntelun määritelmästä ja edellytyksistä säädetään nykyisin tullilain 20 d §:ssä. Pykälällä ajantasaistettaisiin voimassa olevassa laissa Tullille säädetty toimivaltuus tekniseen kuunteluun, ja sääntely yhdenmukaistettaisiin soveltuvien osin poliisilain sääntelyn kanssa. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 17 §:ää. Poliisilain tapaan teknisen kuuntelun määritelmästä ja sen käytön edellytyksistä ehdotetaan säädettäväksi samassa pykälässä.

Pykälän 1 momentissa määritettäisiin tekninen kuuntelu. Teknisellä kuuntelulla tar-

koitettaisiin rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön, keskustelun osapuolten taikka pykälän 4 momentissa tarkoitettun henkilön toiminnan selvittämiseksi. Määritelmässä mainittaisiin kuuntelun ja tallentamisen ohella myös muunlainen keskustelun tai viestin käsittely sekä tekniikkaneutraalisti teknisen laitteen ohella myös menetelmät ja ohjelmistot. Ehdotettu määritelmä on olennaisesti täsmällisempi kuin voimassa olevan tullilain 20 d §:ssä ja se vastaisi poliisilain teknisen kuuntelun määritelmää.

Ilmaisu ”rikoslain 24 luvun 5 §:n estämättä” liittyisi siihen, että mainitussa pykälässä säädetään rangaistavaksi salakuuntelu. Ilmaisen lisääminen tarkoittaisi sitä, että teknisen kuuntelun yhteydessä ei syyllistytä salakuunteluun, kunhan kyseistä salaista tiedonhankintakeinoa käytetään asianmukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että päätös teknisen kuuntelun käyttämisestä on syntynyt oikeassa järjestyksessä ja että kuuntelua käytetään lainmukaisesti.

Mikäli havaitaan, että momentissa tarkoitettu henkilö poistuu muuten kuin hetkellisesti tilasta, kuuntelu olisi keskeytettävä, tai mikäli kysymys ei olisi reaaliaikaisesta kuuntelusta, tiedot tulisi poistaa jälkikäteen tallenteelta. Toisaalta sen havaitseminen, että mainittu henkilö palaa takaisin tilaan, voi olla käytännössä mahdotonta ilman, että kuuntelu pidetään käynnissä koko ajan.

Jos henkilö poistuu hetkellisesti tilasta, kuuntelua ei yleensä tarvitsisi keskeyttää. Kuuntelukiellosta, tallenteiden tarkastamisesta ja tutkimisesta sekä teknisen kuuntelun keskeyttämisestä säädetäisiin tarkemmin 49—51 §:ssä. Myös näissä tapauksissa saataisivat tulla sovellettaviksi 52 ja 53 §:n säännökset ylimääräisestä tiedosta. Tietojen hävittämisestä säädetäisiin 54 §:ssä.

Teknisen kuuntelun määritelmään liittyy se, että esimerkiksi julkisessa tilassa käytyä kovaäänistä keskustelua koskeva tiedonhankinta ei edellytä pakko- tai tiedonhankintakeinon käyttöä. Sama koskee luonnollisesti

keskustelua, johon kuuntelija osallistuu (KKO 1981 II 182). Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, ettei teknistä kuuntelua ole myöskään se, että kuuntelulaitteella seurataan epäillyn henkilön liikkumisen aiheuttamia ääniä. Teknistä kuuntelua on puolestaan se, että teknisellä laitteella kuunnellaan tai tallennetaan, mitä puhelinkeskustelun toinen osapuoli sanoo puhelimeen, kun kuuntelu kohdistuu puheen synnyttämiin ääniaaltoihin.

Pakkokeinolaissa olevaa teknisen kuuntelun määritelmää muutettiin vuonna 2003 siten, että määritelmässä mainitaan ainoastaan ”viesti” aikaisemman ilmaisun ”suullinen viesti” sijaan. Muutoksen valmistelutöissä (HE 52/2002 vp) muutosta perusteltiin muun ohessa salausteknologian ja -järjestelyjen käytön lisääntymisellä. Hallituksen esityksessä todetaan, että kun on kysymys esimerkiksi sähköpostin lähettämisen yhteydessä tapahtuvan tietokonepäätteen näppäimistön käytön teknisestä tarkkailusta, tällaisen tarkkailun lukeminen teknisen kuuntelun määritelmässä tarkoitetuksi keskusteluksi tai suulliseksi viestiksi on tulkinnanvaraista. Tällainen näppäimistökuuntelu kuuluisi myös momentissa tarkoitettun teknisen kuuntelun määritelmän piiriin. Erona 19 §:n mukaiseen tekniseen laitetarkkailuun olisi se, että teknisellä laitetarkkailulla ei saisi hankkia tietoa viestin sisällöstä.

Voimassa olevassa laissa ei säädetä teknisen kuuntelun tavoitteesta. Määritelmäsäännöksessä mainittaisiin nimenomaisesti, että teknisen kuuntelun tavoitteena on keskustelun tai viestin sisällön selvittäminen. Varsinaisen merkityssisällön selvittämisen lisäksi tavoitteena voi olla keskustelun tai viestinnän osapuolten tunnistaminen taikka epäillyn henkilön toiminnan selvittäminen muuten.

Pykälän 2 momentin mukaan teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Kuuntelu voitaisiin toteuttaa kohdistamalla se muuhun kuin vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan tai muuhun paikkaan.

Pykälän 3 momentin mukaan Tullilla olisi oikeus rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen kuunteluun. Tullille voidaan antaa lupa myös viranomaisten tiloissa olevaan rikoksen johdosta vapautensa

menettäen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voitaisiin toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän.

Teknistä kuuntelua voitaisiin momentin nojalla kohdistaa henkilöön hänen ollessaan rikoslain 24 luvun 11 §:n mukaisessa kotirauhan suojaamassa tilassa, kunhan se ei ole vakituiseen asumiseen käytetty tila. Merkitystä ei olisi sillä, mihin tekninen laite, menetelmä tai ohjelmisto asennetaan. Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamisesta ja poisottamisesta säädettäisiin tarkasteltavana olevan luvun 22 §:ssä.

Momentti osittain vastaisi pääpiirteissään voimassa olevan tullilain 20 d §:n 1 momentin säännöksiä. Vapautensa menettäen kuuntelun osalta ei edellytettäisi sitä, että hänen tulisi olla sellissä tai suorittaa rangaistusta rangaistuslaitoksessa taikka olisi pakkolaitokseen eristetty tai tutkintavanki. Tällainen edellytys olisi tarpeeton, koska käytännössä vapautensa menettänyttä voidaan tosiasiallisesti kuunnella ainoastaan niissä tiloissa, joissa hänellä on lupa käydä tai oleskella. Teknisen kuuntelun edellytyksenä olisi edelleen, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän momentissa tarkoitettuun tullirikokseen.

Selvyyden vuoksi 3 momentissa säädettäisiin erikseen tilaan tai muuhun paikkaan kohdistuvasta kuuntelusta. Tekninen kuuntelu voitaisiin toteuttaa kohdistamalla se tosiasiallisesti tilaan tai paikkaan, johon kohdistuva kuuntelu on ylipäänsä sallittua. Kysymys olisi siten niin sanotusta tilakuuntelusta.

Momentin mukaisissa tilanteissa Tulli ei voi toteuttaa teknistä kuuntelua esimerkiksi paljastumisriskin vuoksi jatkuvana seuranta-toimenpiteenä, vaan ainoastaan tietyissä rikoksen estämisen kannalta merkityksellisissä tiloissa ja paikoissa. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa epäilty henkilö siirtyy yleiseltä paikalta varastotilaan. Tullirikostorjunnan tullimies ei voi paljastumatta seurata henkilöä kyseiseen tilaan, vaan tekninen kuuntelu on toteutettava muulla tavoin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kyseinen ti-

la on varustettava kuuntelulaitteilla ennakoon.

Teknisen kuuntelun edellytykseksi asetettaisiin myös varsin korkea näyttökynnys (todennäköisyys) sen suhteen, että mainittu henkilö oleskelee tai käy kyseisessä tilassa tai muussa paikassa. Henkilön ja tilan välinen yhteys olisi heikoimmillaan silloin, kun tämä vain käy siellä. Voidaan perustellusti olettaa, että hän esimerkiksi tuo tilaan huumausaine-erän toiselle henkilölle. Oleskelulla tarkoitettaisiin käymistä pidempiaikaista viipymistä kyseisessä tilassa tai muussa paikassa, mutta ei kuitenkaan vielä asumisen kaltaista pysyvyyttä.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin teknisen kuuntelun perusterikoksista. Edellytyksenä olisi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän

1) tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;

2) tullirikokseksi katsottavaan huumausainerikokseen;

3) salakuljetukseen; tai

4) törkeään tulliselvitysririkokseen.

Teknisen kuuntelun edellytyksenä olisi tarkasteltavana olevan luvun 2 §:n 2 momentin mukaan lisäksi se, että tämän keinon käytöllä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle. Momentti vastaisi asiallisesti tullilain 20 d §:n 3 momentissa säädettyä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin Tullin oikeudesta tekniseen kuunteluun 2 momentista huolimatta tilanteessa, jossa se on välttämätöntä Tullin rikostorjunnan toimenpiteen turvallisesti suorittamiseksi tai toimenpiteen suorittavan virkamiehen, kiinni otettavan tai muun henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Momentissa tarkoitettu tekninen kuuntelu voisi olla kyseessä, mikäli esimerkiksi ennen kotietsinnän tai kiinnioton toteuttamista on toimenpiteen suorittajien turvallisuuteen liittyvistä syistä tarpeen varmistua, onko tilassa virkatoimen kohteena olevan henkilön lisäksi muita henkilöitä.

14 §. Teknisestä kuuntelusta päättäminen. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistu-

päätäisi rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Momentin mukainen päätöksentekotasoa vastaa poliisilain päätöksentekotasoa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää 13 §:n 5 momentissa tarkoitetusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitetusta teknisestä kuuntelusta. Muissa kuin 1 momentissa mainituissa tilanteissa olisi kysymys esimerkiksi teknisen kuuntelun kohdistamisesta varastohalliin, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan tai käyvän ja jossa kuuntelulla voidaan perustellusti olettaa saatavan tullirikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja. Tullin toimivaltaan kuuluvissa tilanteissa päätöksenteko ei siis edellyttäisi enää nykyisen tullilain 20 d §:n 1 momentissa tarkoitettujen päällikkötaoisten tullimiesten päätöstä, vaan päätöksentekotasoa olisi yhdenmukainen suhteessa poliisilakiin.

Pykälän 3 momentin mukaan teknistä kuuntelua koskeva lupa voitaisiin antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Sääntely olisi asiallisesti yhdenmukainen suhteessa poliisilain 5 luvun 18 §:n 3 momenttiin.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin vaatimuksen ja päätöksen sisällöstä. Vaatimuksessa ja päätöksessä tulisi tuoda esille ne tosiseikat, joiden perusteella voidaan arvioida tietyn tilan tai muun paikan olevan sellainen, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan tai käyvän. Tämä liittyy teknisen kuuntelun edellytyksissä mainittuun tuloksellisuussodotukseen. Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota siihen, että teknisen kuuntelun kohdistuessa tilaan ei tilaa tarvitsisi kaikissa tapauksissa yksilöidä vastaavalla tavalla kuin epäillyn henkilön asuntoa. Tiedossa saattaa esimerkiksi olla, että henkilö on tulossa kaupunkiin johonkin hotelliin, mutta päätöksen tekemisvaiheessa ei vielä tiedetä, mihin hotelliin tai hotellihuoneeseen hän tulee majoittumaan.

15 §. Tekninen katselu ja sen edellytykset. Säännöksellä ajantasaistettaisiin Tullille voimassa olevassa laissa säädetty toimivaltuus tekniseen katseluun ja sääntely yhden-

mukaistettaisiin soveltuvin osin uuden poliisilain sääntelyn kanssa. Ehdotettu pykälä vastaisikin asiallisesti poliisilain 5 luvun 19 §:ää. Teknisen katselun määritelmästä ja edellytyksistä säädetään nykyisin tullilain 20 d §:ssä. Uuden poliisilain tapaan teknisen katselun määritelmästä ja sen käytön edellytyksistä ehdotetaan säädettäväksi samassa pykälässä.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tekninen katselu. Sillä tarkoitettaisiin rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön taikka tilan tai muun paikan tarkkailua tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla. Määritelmä vastaisi poliisilain teknisen katselun määritelmää.

Teknisen kuuntelun määritelmän tavoin myös teknisen katselun määritelmässä todettaisiin, että tekninen katselu kohdistuu tiettyyn henkilöön. Hänen ohella teknistä katselua voitaisiin kuitenkin kohdistaa myös tiettyyn tilaan tai muuhun paikkaan. Tekniikkaneutraalisti säännöksessä mainittaisiin erilaisten kameroiden lisäksi myös muut tekniset laitteet, menetelmät ja ohjelmistot. Tekninen katselu eroaisi tarkkailusta ja suunnitelmallisesta tarkkailusta siinä, että teknisessä katselussa käytettäisiin paikkaan sijoitettuja teknisiä laitteita, menetelmiä tai ohjelmistoja.

Kuten teknisen kuuntelun määritelmässä, myös teknisen katselun määritelmässä määritettäisiin tiedonhankintakeinon suhde rikoslaissa kiellettyyn toimintaan. Rikoslain 24 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan salakatseluun syyllistyy se, joka oikeudettomasti teknisellä laitteella katselee tai kuvaa

1) kotirauhan suojaamassa paikassa taikka käymälässä, pukeutumistilassa tai muussa vastaavassa paikassa oleskelevaa henkilöä taikka

2) yleisöltä suljetussa 3 §:ssä (julkisrauhan rikkominen) tarkoitetussa rakennuksessa, huoneistossa tai aidatulla piha-alueella oleskelevaa henkilöä tämän yksityisyyttä loukaten.

Teknisen katselun määritelmän ilmaus ”rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä” tarkoittaisi sitä, että katselun yhteydessä ei syyllistytty salakatseluun, kunhan kyseistä tiedonhankin-

takeinoa käytetään asianmukaisesti. Tämä tarkoittaa sitä, että päätös teknisen katselun käyttämisestä on syntynyt oikeassa järjestyksessä ja katselua käytetään lainmukaisesti.

Tässä yhteydessä on syytä kuitenkin korostaa salaisten tiedonhankintakeinojen käytössä sovellettavien periaatteiden merkitystä silloin, kun teknistä katselua toteutetaan salalla, joka ilman toimivaltuutta tarkoittaisi salakatseluun syyllistymistä. Erityisesti tämä koskee rikoslain 24 luvun 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja tiloja ja muita paikkoja. Suhteellisuusperiaatteen mukaisesti punninnassa on otettava huomioon tiedonhankintakeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien, tässä tapauksessa kotirauhan ja yksityisyyden suojan loukkaaminen. Huomioon on lisäksi otettava vähimmän haitan periaate ja hienotunteisuusperiaate. Erityisesti käymälätiloihin, pukeutumistiloihin ja muihin vastaaviin tiloihin teknistä katselua ei tulisi kohdistaa ilman painavia perusteita.

Tekninen katselu voitaisiin toteuttaa myös muulla kuin viranomaisen laitteella. Tämä voi tapahtua esimerkiksi niin, että esimerkiksi kaupungin hallitsema kameravalvontalaitteisto kohdistetaan Tullin intressissä tiettyyn epäiltyyn henkilöön. Mikäli puolestaan kaupungin kameravalvontajärjestelmästä vain toimitettaisiin Tullille mahdollisesti rikoksen estämistä tai selvittämistä tukevaa kuvamateriaalia ja tallentaminen olisi tapahtunut muuten kuin Tullin kontrolloimana ja intressissä, kysymys ei olisi teknisestä katselusta.

Tietyn henkilön katselua tai kuvaamista teknisellä laitteella ei siis pidettäisi teknisenä katseluna, jos laite ei ole paikkaan sijoitettu. Näissä tapauksissa toimenpiteen kestosta riippuen kysymyksessä olisi tarkkailu tai suunnitelmallinen tarkkailu. Paikkaan sijoittamista koskeva vaatimus tarkoittaisi käytännössä sitä, että teknisen katselun toteuttaminen ei ole lyhytaikaista toimintaa. ”Paikkaan sijoitetulla” tarkoitettaisiin esimerkiksi sitä, että laite, menetelmä tai ohjelmisto on kiinnitetty seinään, kattoon tai muuhun kiinnittämiseen soveltuvaan kohteeseen. Lisäksi tekniselle katselulle sen määritelmästä johtuen olisi ominaista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto seuraisi kohdetta yleensä ilman tullirikostorjunnan tullimiehen tai muun esitutkintavirkamiehen samanaikaista havaintojen

tekemistä ja paikallaoloa. Seurantalaitteen asentamisesta ja poisottamisesta säädettäisiin tarkasteltavana olevan luvun 22 §:ssä. Jos kysymys on sellaisesta kohdehenkilön seurannasta, jossa virkamies reaaliaikaisesti käyttää hallussaan olevaa laitetta kohdehenkilön seurantaan, toimenpide olisi tapauksesta riippuen tarkkailua tai suunnitelmallista tarkkailua.

Pykälän 2 momentissa ilmaistaisiin asunto-katselukiello. Momentin mukaan teknistä katselua ei saisi kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Vakituksella asumisella tarkoitettaisiin samaa kuin voimassa olevassa oikeudessa. Ilmaisua ”vakituiseen asumiseen käytettävä tila” on selostettu 9 §:n perusteluissa.

Pykälän 3 momentin mukaan Tullilla olisi oikeus rikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen katseluun. Tullille voidaan antaa lupa myös viranomaisen tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen katseluun. Katselu voitaisiin toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän.

Teknisen kuuntelun sääntelyn tavoin momentista ilmeni, että teknisen katselun kohteena olisi tietty henkilö, mutta kuuntelu voitaisiin toteuttaa kohdistuvana tiettyyn tilaan, jolla on riittävän kiinteä yhteys kyseiseen henkilöön. Tältä osin voidaan viitata siihen, mitä edellä 13 §:n perusteluissa on todettu teknisestä kuuntelusta. Teknistä katselua voitaisiin kohdistaa rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuihin kotirauhan suojaamiin tiloihin, jotka eivät ole vakituiseen asumiseen käytettäviä, josta säädettäisiin 4 momentissa. Katselun kohteena voisivat myös olla kotirauhan suojan piiriin kuuluvat muut paikat kuin tilat.

Pykälän 4 momentin mukaan rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettun kotirauhan suojaaman tilan tai muun paikan ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tullirikokseen.

Muun teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Momentissa oleva viittaus 13 §:n 4 momenttiin tarkoittaisi sitä, että teknisessä katselussa sovellettaisiin teknisen kuuntelun perusteri-ko-suvelletta.

Nykyisin teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön käyttäytymisen perusteella tai muutoin voidaan perustellusti hänen olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai myötävaikuttavan tällaisen tullirikoksen tekemiseen. Käytössä olevista rangaistusasteikoista johtuen tämä tarkoittaa käytännössä, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on niissä tullirikoksissa, joihin lainkohdassa viitataan, vähintään vuosi vankeutta. Näin ollen ehdotetun 4 momentin viimeisen virkkeen edellytys rikoksesta säädetty vähintään yhden vuoden enimmäisvankeusrangaistus ei käytännössä muuttaisi teknisen katselun edellytyksiä voimassa olevan tullilain mukaisista edellytyksistä.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin Tullin oikeudesta tekniseen katseluun 2 momentin estämättä tilanteessa, jossa se on välttämätöntä Tullin rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi tai toimenpiteen suorittavan virkamiehen, kiinni otettavan tai muun henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi. Momentissa tarkoitettu tekninen katselu voisi tulla kyseeseen esimerkiksi varmistauduttaessa ennen kotietsinnän tai kiinnioton toteuttamista, ettei tila ole ansoitettu tai ettei tilassa virkatoimen kohteena olevan henkilön lisäksi oleskele muita henkilöitä.

16 §. Teknisestä katselusta päättäminen. Teknisestä katselusta päättämistä koskeva säännös yhdenmukaistettaisiin soveltuvien osin poliisilain vastaavan sääntelyn kanssa. Asiasta säädettäisiin erillisessä pykälässä, joka vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 20 §:ää.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuin päättäisi teknisestä katselusta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta, kun katselu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan

tai muuhun paikkaan taikka rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen henkilöön.

Momentissa oleva päätöksentekoa koskeva sääntely vastaisi poliisilain 5 luvun 20 §:n 1 momenttia. Päätöksentekoa koskevan sääntelyn osalta korostettaisiin kotirauhan suojaamien tilojen ja muiden paikkojen suojausta.

Pykälän 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu tullimies päättäisi 15 §:n 5 momentissa tarkoitettusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä katselusta. Momentissa tarkoitettusta teknisestä katselusta voisi olla kysymys esimerkiksi teknisen katselun lyhytkestoisesta toteuttamisesta ennen kiinniottoa virkatoimen turvalliseksi suorittamiseksi tai sen kohdistamisesta varastohalliin, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan todennäköisesti olettaa oleskelevan ja käyvän ja jossa katselulla voidaan perustellusti olettaa saatavan rikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja.

Pykälän 3 momentin mukaan lupa tekniseen katseluun voitaisiin antaa tai päätös siitä tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan. Kuukauden määräaika ulotettaisiin jatkossa myös tekniseen katseluun, jonka enimmäiskestosta ei nykyisin säädetä. Luvan voimassaoloaika teknisen katselun osalta olisi sama kuin poliisilaisissa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin teknistä katselua koskevan vaatimuksen ja päätöksen sisällöstä tavalla, joka vastaisi muita salaisia tiedonhankintakeinoja koskevaa sääntelyä. Päätöksessä mainittavien ilmaisujen soveltamista on käsitelty edellä teknisestä kuuntelusta päättämisen yhteydessä.

17 §. Tekninen seuranta ja sen edellytykset. Teknisen seurannan määritelmästä ja edellytyksistä säädetään voimassa olevan tullilain 20 d §:ssä. Tullilaisissa säädetty toimivaltuus tekniseen seurantaan ajantasaistettaisiin, ja sitä koskeva sääntely yhdenmukaistettaisiin soveltuvien osin poliisilain sääntelyn kanssa. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 21 §:ää. Uuden poliisilain tapaan teknisen seurannan määritelmästä ja sen käytön edellytyksistä ehdotetaan säädettäväksi samassa pykälässä.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tekninen seuranta. Sillä tarkoitettaisiin esineen, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaa siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo ole-

valla radiolähettimellä tai muulla sellaisella teknisellä laitteella taikka menetelmällä tai ohjelmistolla. Määritelmä vastaisi poliisilain teknisen seurannan määritelmää.

Periaatteessa minkä tahansa esineen, aineen tai omaisuuden liikkumista voitaisiin seurata. Määritelmässä mainittaisiin selkeyden vuoksi liikkumisen seuranta erotuksena muista teknisestä tarkkailun muodoista. Tämä sisältäisi luonnollisesti myös tiedon esineen, aineen tai omaisuuden sijainnista, kun se ei ole liikkeessä.

Määritelmässä ei rajoitettaisi voimassa olevan tullilain 20 d §:n mukaisia seurantamenetelmiä, vaan tekninen seuranta voitaisiin toteuttaa tekniikkaneutraalisti erilaisilla teknisillä laitteilla, menetelmillä ja ohjelmistoilla. Lisäksi määritelmässä mainittaisiin selkeyden vuoksi se, että esineissä, aineissa tai omaisuudessa jo olemassa olevia ominaisuuksia voidaan hyödyntää. Tällöin tekninen seuranta toteutettaisiin joko kokonaisuudessaan jo olevan ominaisuuden avulla tai sitä täydennettäisiin jollakin tavalla Tullin toimesta. Esimerkkinä voidaan mainita ajoneuvossa jo olevan paikannuslaitteen aktiivoinen salaa teknisen seurannan toteuttamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan Tulli saisi tullirikoksen estämiseksi kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai sellaisen henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai käyttämään esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen teknistä seurantaa, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän rikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Teknisen katselun tavoin myös teknistä seurantaa koskevassa voimassa olevan lain säännöksessä säädetään, että edellytyksenä toimenpiteen käyttämiselle on epäily rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Johtuen edellä teknisen katselun yhteydessä esitetyistä seikoista muutos teknisen seurannan perusterikoksen ankaruudessa ei käytännössä olisi merkityksellinen. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 21 §:n 2 momenttia.

Tekninen seuranta saisi kohdistua henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai käyttämään esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen. Tällä tarkoitettaisiin sitä, että säännöksen sovelta-

misalan piiriin kuuluisivat ensinnäkin tilanteet, joissa esine, aine tai omaisuus on varmasti henkilön hallussa. Soveltamisalaa kuuluisivat kuitenkin myös tilanteet, kun se ei ole vielä mainitun henkilön hallussa tai käytössä, mutta perustellusti voidaan olettaa päätyvän kuitenkin hänelle myöhemmin. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa Tullin tiedon mukaan sivullinen luovuttaa teknisen seurannan kohteena olevalle henkilölle jonkin esineen. Tällaista esinettä seuraamalla päästäisiin siis selville tullirikoksesta epäillyn henkilön tai tullirikoksessa käytetyn esineen sijaintipaikasta.

Tullilain 20 a §:n 2 momentin viittaussäännöksen mukaan Tulli voi tullirikoksen estämiseksi käyttää vastaisuudessa henkilön teknistä seurantaa sen mukaan kuin poliisilain 5 luvussa säädetään. Pykälän 3 momentissa säädetäisiin henkilön teknisestä seurannasta tarkkarajaisesti kuten poliisilain 5 luvun 21 §:ssä. Momentin mukaan, jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaitte hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen (henkilön tekninen seuranta), saadaan toimenpide suorittaa vain, jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tullirikokseen.

Henkilön teknistä seurantaa voitaisiin siis suorittaa, kun henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän rikokseen, jonka johdosta myös teknisen kuuntelun käyttäminen on mahdollista. Teknisen seurannan toteuttamisesta valmisteltaessa olisi jatkossa siis eroteltava toimenpiteet, joissa tarkoitus on seurata mainittua henkilöä, ja toimenpiteet, joissa tarkoitus on seurata esinettä, ainetta tai omaisuutta. Henkilön teknisen seurannan edellytyksenä olisi tarkasteltavana olevan luvun 2 §:n 2 momentin mukaan lisäksi se, että kyseisellä keinolla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tullirikoksen estämiselle. Henkilön tekninen seuranta voitaisiin toteuttaa esimerkiksi sijoittamalla seurantalaitte seurattavan henkilön yllä olevaan takkiin tai muuhun vaatekappaleeseen tai hänen mukanaan olevaan salkkuun. Mikäli seurantalaitte sijoitettaisiin kulkuneuvoon, kyseessä olisi kuitenkin aina tekninen seuranta, ei 3 momentissa tarkoitettu henkilön tekninen seuranta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin Tullin rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi tai toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai muun henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi välttämättömästä teknisestä seurannasta.

18 §. Teknisestä seurannasta päättäminen. Teknisestä seurannasta päättämistä koskeva sääntely yhdenmukaistettaisiin soveltuvin osin poliisilain kanssa. Toisin kuin voimassa olevassa tullilaissa, teknisestä seurannasta päättämisestä säädettäisiin erillisessä pykälässä, joka vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 22 §:ää.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päättäisi henkilön teknisestä seurannasta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei sietäisi viivytystä, pidättämiseen oikeutettu tullimies saisi päättää seurannasta siihen asti, kunnes tuomioistuimien olisi ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Jos pidättämiseen oikeutettu tullimies on kiireellisessä tilanteessa tehnyt päätöksen ja tuomioistuimien katsoo, ettei edellytyksiä tiedonhankintakeinon käytölle ole ollut, keinon käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi hävitettävä (56 §). Poikkeuksen tästä muodostaisivat tapaukset, joissa ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää 53 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu tullimies päättäisi muusta 17 §:n 4 momentissa tarkoitettusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä seurannasta.

Pykälän 3 momentin mukaan lupa voitaisiin antaa tai päätös tehdä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Teknistä seuranta koskevan luvan voimassaoloaika olisi yhdenmukainen pakkokeinolakiin ja poliisilakiin nähden.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin teknistä seuranta koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä mainittavista tiedoista tavalla, joka vastaisi muita salaisia tiedonhankintakeinoja koskevissa vaatimuksissa ja päätöksissä mainittavia tietoja.

19 §. Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset. Pykälässä säädettäisiin teknisen laitetarkkailun määritelmästä ja edellytyksistä. Tullilain 20 a §:n 2 momentin viittaussääntönsä mukaan Tulli voi tullirikoksen estämiseksi käyttää henkilön teknistä laitetarkkailua sen mukaan kuin poliisilain 5 luvussa säädetään. Muiden salaisten tiedonhankintakeinojen tapaan myös teknisestä laitetarkkailusta ja sen edellytyksistä on asianmukaista säätää täsmällisesti ja tarkkarajaisesti kutakin viranomaista koskevassa erityislaissa. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 23 §:ää.

Pykälän 1 momentti sisältäisi teknisen laitetarkkailun määritelmän. Sillä tarkoitettaisiin tietokoneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan, sisältämien tietojen tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai muuta käsittelyä tullirikoksen estämiselle merkityksellisen seikan tutkimiseksi. Määritelmä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 23 §:n 1 momentin määritelmää teknisestä laitetarkkailusta.

Erilaisten kannettavien ja muuten mukana pidettävien laitteiden yleistymisen myötä esitutkintaviranomaiset eivät enää voi olla varmoja siitä, missä paikassa laitetta käytetään. Laitteen käyttämispaikalla ei olisi teknisessä laitetarkkailussa merkitystä, koska toimivaltuudella ei selvitettäisi, mitä laitteen sijaintipaikassa tapahtuu. Teknisessä laitetarkkailussa ei näkö- tai kuulohavainnoin seurattaisi kyseistä paikkaa. Tekninen laitetarkkailu ei siis tältä osin olisi rinnastettavissa tarkkailuun, suunnitelmalliseen tarkkailuun, tekniseen kuunteluun tai tekniseen katseluun.

Teknisellä laitetarkkailulla tarkkailtaisiin teknistä laitetta ja yleensä laitteen sisältämiä epäillyn henkilön tallentamia tietoja. Tällaiset tiedot voisivat olla laitteeseen tallennettuna asiakirjassa. Teknisellä laitetarkkailulla voitaisiin seurata henkilön ja teknisen laitteen välistä vuorovaikutusta. Toimivaltuudella voitaisiin hankkia laitteen tai sen ohjelmiston yksilöintitietoja sekä tietoa viestiin liittyvästä signaalointi- tai ohjausliikenteestä. Eräs teknisen laitetarkkailun muoto olisi niin sanottu näppäimistökuuntelu, jonka tavoitteena on esimerkiksi selvittää verkkopalvelimen salasanan sisältö. Toimenpiteen

tulisi olla luonteeltaan pääasiallisesti teknistä erotukseksi yksinomaan aistinvaraisesta, näkö- tai kuulohavainnoin tapahtuvasta tarkkailusta. Näppäimistökuuntelusta viestin sisällön selvittämiseksi on käsitelty edellä 13 §:n perusteluissa.

Määritelmän mukaisesti mikä tahansa tekninen laite ei voisi olla teknisen laitetarkkailun kohteena. Laitteen tulisi olla tietokoneeseen rinnastettava. Tietokoneen lisäksi esimerkiksi erilaiset kannettavat sähköiset muistiot ja niin sanotut älypuhelimet kuuluisivat määritelmän piiriin. Myös kulunvalvontajärjestelmän toiminnan tarkkailu voisi olla määritelmässä tarkoitettua teknistä laitetarkkailua.

Tekninen laitetarkkailu voitaisiin toteuttaa vastaavilla laitteilla, menetelmillä ja ohjelmistoilla kuin muukin tekninen tarkkailu. Teknistä laitetarkkailua voitaisiin tehdä minkä tahansa tullirikoksen estämiselle merkityksellisen seikan tutkimiseksi. Toimivaltuudella ei rajoitettaisi mahdollisuutta käyttää muita teknisen tarkkailun muotoja.

Pykälän 2 momentin mukaan teknisellä laitetarkkailulla ei saisi hankkia tietoa viestin sisällöstä eikä edellä 4 §:ssä tarkoitetuista tunnistamistiedoista. Tällä selventävällä säännöksellä vedettäisiin rajaa muihin luvun tiedonhankintakeinoihin. Kuten edellä 13 §:n perusteluissa todetaan, näppäimistön käytön tarkkailu viestin sisällön selvittämiseksi olisi teknistä kuuntelua. Teknisellä laitetarkkailulla ei saisi myöskään kiertää telepakkokeinoja koskevien säännösten soveltamista, vaikka perusterikosten perusteella kynnys teknisen laitetarkkailun käyttämiseenkin olisi korkea. Jos teknisen laitetarkkailun aikana kävisi ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 4 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin, tiedonhankintakeinon käyttö olisi keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä tallenteet ja tiedonhankintakeinolla saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä 55 §:n 1 momentin mukaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin teknisen laitetarkkailun edellytyksistä. Momentin mukaan Tullille voidaan antaa rikoksen estämiseksi lupa tekniseen laitetarkkailuun, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän

13 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tullirikokseen. Tulli saisi kohdistaa teknistä laitetarkkailua henkilön todennäköisesti käyttämään tietokoneeseen tai muuhun vastaavaan tekniseen laitteeseen taikka sen ohjelmiston toimintaan. Teknisen laitetarkkailun edellytyksenä olisi tarkasteltavana olevan luvun 2 §:n 2 momentin mukaan lisäksi se, että laitetarkkailulla voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen estämiselle tai paljastamiselle.

Momentissa oleva rajausta epäillyn henkilön käyttämiin laitteisiin merkitsisi sitä, että laitteiden ei tarvitse olla hänen omistamiaan tai muutoin hallitsemiaan. Kohteena voisi olla myös laite tai ohjelmisto, jota epäilty henkilö ei vielä käytä, mutta tulee tulevaisuudessa käyttämään. Sana ”todennäköisesti” kuitenkin tarkoittaisi sitä, että näyttökynnys laitteen ja epäillyn henkilön väliselle yhteydelle olisi korkea. Mikäli havaitaan, että teknistä laitetta käyttää joku muu kuin mainittu henkilö, toimenpide olisi luvun 43 §:n 1 momentin mukaisesti keskeytettävä sekä mahdolliset tallenteet ja toimenpiteellä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot hävitettävä, jollei saman pykälän 2 momentin mukaan teknistä kuuntelua voi kohdistaa sellaiseen muuhun henkilöön, jonka osalta kysymyksessä olevan tiedonhankintakeinon edellytykset täyttyvät. Tekninen laitetarkkailu rinnastettaisiin perusterikosvaatimuksen osalta tekniseen kuunteluun, minkä vuoksi momentissa viitattaisiin 13 §:n 4 momenttiin.

20 §. Teknisestä laitetarkkailusta päättäminen. Teknisestä laitetarkkailusta päättämistä koskeva säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 24 §:ää.

Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimien päätäisi teknisestä laitetarkkailusta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu tullimies saisi päättää teknisestä laitetarkkailusta siihen asti, kunnes tuomioistuimien ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

Jos pidättämiseen oikeutettu tullimies on kiireellisessä tilanteessa tehnyt päätöksen ja

tuomioistuimien katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi hävitettävä (56 §). Poikkeuksen tästä muodostaisivat tapaukset, joissa ylimääräistä tietoa voitaisiin käyttää 53 §:n mukaisesti.

Pykälän 2 momentin mukaan lupa voitaisiin antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Teknistä laitetarkkailua koskevan luvan voimassaoloaika olisi sama kuin pakkokeinoilla ja poliisilaissa.

Pykälän 3 momentin mukaan teknistä laitetarkkailua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä mainittavista tiedoista säädettäisiin tavalla, joka vastaisi muita salaisia tiedonhankintakeinoja koskevissa vaatimuksissa ja päätöksissä mainittavia tietoja.

21 §. Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen. Pykälässä säädettäisiin tarkkarajaisesti teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen edellytyksistä. Tullilain 20 a §:n 2 momentin viittaussäännöksen mukaan Tulli voi tullirikoksen estämiseksi käyttää teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista sen mukaan kuin poliisilain 5 luvussa säädetään. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 25 §:ää.

Tullilain 28 §:n 4 momentin mukaan Tullilla on myös oikeus saada tullirikosten estämistä ja tutkintaa varten teletointia harjoittavalta yhteisöltä yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa. Lisäksi tullilain 28 §:n 3 momentin mukaan tullimiehellä on oikeus saada tehtävään määrätyn tullirikostorjunnan esimiehen pyynnöstä tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäätöön estämättä.

Pykälän 1 momentin mukaan Tulli saisi tullirikoksen estämiseksi hankkia teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on rikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Voimassa olevassa laissa tiedonsaantioikeudelle ei ole asetettu rikoksen vakavuuteen

liittyvää edellytystä, joka ehdotetussa momentissa olisi vähintään vuosi vankeutta. Ei liene kuitenkaan löydettävissä sellaista Tullin tehtävää, joissa olisi tarpeellista käyttää teknistä laitetta teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi, mutta jossa tehtävään ei liittyisi rikosta. Toimivaltuudella myös puututtaisiin ihmisen yksityiselämän suojaan, joten rikoksen vakavuuteen liittyvä käyttöedellytys on perusteltua asettaa. Käytännössä ehdotus helpottaisi Tullin tiedonsaantia momentin mukaisissa tilanteissa, mutta samalla tiukentaisi tiedonsaantioikeuden edellytyksiä jonkin verran.

Pykälän 2 momentin mukaan Tulli saisi käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto tarkastaisi teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettujen vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Pykälän 3 momentin mukaan teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu tullimies.

22 §. Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen. Pykälä olisi nykyiseen sääntelyyn nähden osittain uusi. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 26 §:ää, ja siinä säädettäisiin tullilain 20 d §:n 2 momentissa säädettyä tarkemmin tullimiehen oikeudesta tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseen ja poisottamiseen.

Pykälän 1 momentin mukaan Tullilla olisi oikeus sijoittaa tekniseen tarkkailuun käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto toimenpiteen kohteena olevaan esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan taikka tietojärjestelmään, jos tarkkailun toteuttaminen sitä edellyttää. Tullirikostorjunnan tullimiehellä olisi tällöin oikeus laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi salaa mennä edellä mainittuihin kohteisiin tai tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteiden tai tietojärjestelmän suojaus tai

haitata sitä. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

Voimassa olevan tullilain 20 d §:n 2 momentissa säädetään tullimiehen oikeudesta sijoittaa teknisessä tarkkailussa käytettävä laite tiloihin, joissa tekninen tarkkailu on sallittu, sekä oikeudesta päästä kyseisiin tiloihin laitteen asentamiseksi ja poistamiseksi. Ehdotetussa säännöksessä kuvattaisiin nykyistä sääntelyä tarkemmin niitä toimia, joita teknisen tarkkailun toteuttamiseksi saataisiin tehdä ja jotka vastaisivat teknisen tarkkailun säännöksiin muuten tehtäviä muutoksia.

Voimassa olevaan lakiin nähden laajennusta merkitsisi se, että asentamisen, käyttöönoton tai poistamisen turvaamiseksi voitaisiin kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteen tai tietojärjestelmän suojaus tai haitata sitä. Tästä mainittaisiin laissa nimenomaisesti. Kysymyksessä olisi lukituksen avaamiseen rinnastettava toimenpide.

Pykälän 2 momentin mukaan tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saa asentaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuin on antanut siihen luvan pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta.

Myös tässä tapauksessa kotirauhan suojan ydinalueeseen kuuluvaa vakituiseen asumiseen käytettävää tilaa suojattaisiin. Jos tuomioistuin antaa luvan tiedonhankintakeinon käyttöön, sen on pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta erikseen päätettävä myös luvan antamisesta laitteen sijoittamiseksi tällaiseen tilaan. Tämä yleensä koskisi tapauksia, joissa tekninen tarkkailu itsessään kohdistuisi vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. On myös mahdollista, että laite, menetelmä tai ohjelmisto joudutaan sijoittamaan vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, vaikka tarkkailu kohdistuu sen ulkopuolella olevaan tilaan tai muuhun paikkaan. Jos tällaisessa tapauksessa tiedonhankintakeinon käyttöön ei tarvittaisi tuomioistuimen lupaa, sellainen lupa olisi kuitenkin hankittava laitteen, menetelmän tai ohjelmiston sijoittamista varten. Lupa olisi haettava ennen kuin tiedonhankintakeinoa ryhdytään käyttämään. Lupaa ei enää tarvittaisi erikseen laitteen, menetelmän tai ohjelmiston poistamiseen.

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saisi ilman tuomioistuimen lupaa asentaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan momentissa tarkoitetuissa vaaran estämiseksi tapahtuvissa tapauksissa, eli niin sanotuissa rynnäkkötarkkailutilanteissa.

Peitetoiminta ja valeosto

Peitetoimintaa ja valeostoa koskeva sääntely toteutettaisiin kolmella pykälällä:

1) toimivaltuussäännökset (23 § ja 32 §), jossa säädettäisiin myös peitetoiminnan ja valeoston määritelmistä;

2) peitetoiminnan ja valeoston toteuttamista koskevat pykälät (24 § ja 33 §); sekä

3) tiedonhankintakeinoista päättämistä koskevat pykälät (28 § ja 34 §).

Erityisesti tiedonhankintamenetelmien toteuttamista koskevien säännösten osalta on syytä huomata, että Tullin rikostorjunta ei vastaisuudessaakaan tulisi itse toteuttamaan kyseessä olevia tiedonhankintamenetelmiä, lukuun ottamatta 24 §:n 1 momentissa tarkoitettua yksinomaan tietoverkossa tapahtuvaa peitetoimintaa ja 33 §:n 1 momentissa tarkoitettua yksinomaan tietoverkossa tapahtuvaa valeostoa.

Suomen kokoisessa maassa esitutkintaviranomaisten voimavarat on järkevää kohdentaa siten, että jo olemassa olevia rakenteita käytettäisiin hyväksi yli viranomaisrajojen. Näin ollen tämän esityksen lähtökohtana on, että poliisi toteuttaisi Tullin rikostorjunnan pyynnöstä peitetoiminnan tai valeoston käytännön toimet, ja poliisi toimittaisi näillä menetelmillä saadut tiedot erikseen sovittavalla tavalla muun tutkittavaa tai tiedustelussa olevaa tapausta koskevan aineiston yhteyteen. Päätöksenteon osalta Tullin rikostorjunta päättäisi menetelmää koskevan pyynnön esittämisestä poliisille, ja poliisi päättäisi itse tiedonhankintamenetelmän varsinaisesta käytöstä siten kuin poliisilain 5 luvussa säädetään.

23 §. Peitetoiminta ja sen edellytykset. Pykälä 1 momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 28 §:n 1 momenttia ja siinä säädettäisiin peitetoiminnan määritelmästä. Määritelmän mukaan peitetoiminnalla tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa tiettyyn henkilöön tai henkilöryhmään kohdistuvaa taikka

tämän toimintaan kohdistuvaa tiedonhankintaa soluttautumalla.

Määritelmäsäännös ei edellyttäisi, että kohteena oleva henkilö tai henkilöryhmä kyettäisiin nimeämään tai yksilöimään esimerkiksi fyysisiltä ominaisuuksiltaan, vaan riittävää olisi, että henkilö tai henkilöryhmä voitaisiin yksilöidä esimerkiksi harjoitetun toiminnan kautta. Koska peitetoiminnan eräänä tavoitteena on selvittää rikollisorganisaation rakenteita ja siinä toimivia henkilöitä, olisi perusteetonta, että tällaisen selvittämistyön edellytyksenä olisi tieto esimerkiksi henkilön nimestä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Tullin toimivaltuudesta. Säännöksen mukaan Tulli saisi tullirikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi kohdistaa henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella hänen voitaisiin perustellusti olettaa syyllistyvän tai myötävaikuttavan tullirikokseksi katsottavaan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun rikokseen. Edellytyksenä olisi lisäksi, että tiedonhankintaa olisi rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena. Erona poliisilain peitetoimintaa koskevaan toimivaltasäännökseen olisi, että tässä laissa säädettäisiin toimivaltuudesta peitetoimintaan myös rikoksen estämiseksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin Tullin oikeudesta kohdistaa henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa. Tietoverkossa toteutettavan peitetoiminnan käyttöedellytyksenä olisi, että kohdehenkilön voidaan hänen lausumiensa tai muun käyttäytymisen perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän sellaiseen tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Tietoverkossa toteutettavaa peitetoimintaa arvioitaessa on syytä tarkastella hieman yleisemmällä tasolla tietoverkossa tapahtuvaa rikostiedustelua ja siinä käytettäviä menetelmiä. Jos esitutkintaviranomainen rikosten ennalta estämisen tarkoituksessa valvoo tapahtumia ilman konkreettista kohdetta tietoverkossa, kyseessä olisi eräänlainen yleisvalvonta. Keskeisenä erona reaali maailmassa tapahtuvaan valvontaan olisi kuitenkin valvonnan tapahtuminen virtuaalisessa ympäris-

tössä. Tämä voisi olla vaikkapa Internetissä oleva keskustelufoorumi tai kauppapaikka.

Esitutkintaviranomaisen havaitessa tietoverkossa suoritettavan valvonnan yhteydessä seikkoja, joiden perusteella jonkun on perusteltua syytä olettaa syyllistyvän tullirikokseen, tiedonhankintaa voidaan jatkaa tämän luvun 9 §:n 1 momentissa säädettyä tarkkailuna. Tarkkailulle on luonteenomaista tiettyyn henkilöön salaa kohdistettava havaintojen tekeminen tarkkailutarkoituksessa. Mikäli tietoverkossa toteutettavan tarkkailun perusteella käsitys kohteen syyllistymisestä tullirikokseen vahvistuu, henkilöön voidaan kohdistaa 9 §:n 2 momentissa tarkoitettua suunnitelmallista tarkkailua, ottaen huomioon 9 §:n 3 ja 4 momenteissa säädetty suunnitelmallisen tarkkailun edellytykset ja rajoitukset.

Tarkkailussa ja suunnitelmallisessa tarkkailussa tiedonhankintaa toteuttava virkamies ei lähtökohtaisesti saisi olla aktiivisessa vuorovaikutuksessa tiedonhankinnan kohteen kanssa. Rikoksen estämisen edellyttäessä syvemmälle kohdehenkilön yksityiselämään ulottuvia keinoja kyseeseen voisi mahdollisesti tulla tietoverkossa toteutettava muoto 11 §:ssä tarkoitettu peitelystä tiedonhankinnasta. Mikäli peiteltyyn tiedonhankintaan kuuluva lähtökohtaisen passiivinen vuorovaikutus ei olisi rikoksen estämisen kannalta riittävää, vaan rikoksen estäminen tosiasiasa edellyttäisi aktiivista kanssakäymistä tiedonhankinnan kohteen kanssa, kyseeseen voisi tulla tietoverkossa tapahtuva peitetoiminta.

Huomionarvoista siirryttäessä edellä luetelluissa tiedonhankintamenetelmissä (valvonta, tarkkailu, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, peitetoiminta) lievemmästä keinosta ankarampiin on, että kunkin yksittäisen menetelmän käyttö voi olla varsin lyhytaikaista. Virtuaalisessa ympäristössä etenevien tapahtumien ja tapahtumaketjujen ennalta tuntematon etenemistahti määrittäisi tapauskohtaisesti sen, mikä tiedonhankintamenetelmä voisi milloinkin olla tullirikoksen estämisen tai selvittämisen kannalta vaikutuksellinen.

Pykälässä tarkoitettua, yksinomaan tietoverkossa tapahtuvasta peitetoiminnasta voisi olla kyse esimerkiksi tilanteessa, jossa tehtävään määrätty, salaiseen tiedonhankintaan

erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies rikoksen estämis- tai selvittämistarkoituksessa pyrkii todellisen identiteettinsä salaten tietoverkossa hankkimaan rikoksen estämisen tai selvittämisen kannalta välttämätöntä tietoa taikka esimerkiksi luomaan valeoston edellyttämän luottamussuhteen mahdollisen tulevan valeoston kohteeseen. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta voisi olla kyse myös tilanteessa, jossa tietoverkossa todellisen identiteettinsä salaten toimiva tullimies esittää myyjälle tarkentavia kysymyksiä myytävästä kohteesta tai sen toimitustavasta ennen varsinaista valeostoon sisältyvää ostotarjousta.

Pykälän 4 momentti olisi yhdenmukainen poliisilain 5 luvun 28 §:n 4 momenttiin nähden, ja se ilmentäisi yksityisyyden suojan ja kotirauhan kunnioittamista. Lainkohdan mukaan peitetoiminta olisi sallittua asunnossa vain, mikäli sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että kotietsinnästä säädetään erikseen. Käytännössä tällä korostettaisiin sitä, että asunnossa toteutettavan peitetoiminnan yhteydessä ei saisi tehdä toimenpiteitä, jotka olisivat luonteeltaan kotietsintään rinnastuvia, vaikka sisäänpääsy asuntoon olisi tapahtunut asunnon käyttäjän aktiivisella myötävaikutuksella.

24 §. Peitetoiminnan toteuttaminen. Pykälän 1 momentin mukaan tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan peitetoiminnan toteuttaisi poliisi siten kuin 28 §:ssä säädetään. Tämän luvun 23 §:n 3 momentissa tarkoitettua, yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan voisi kuitenkin toteuttaa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.

Huolimatta 23 §:n 2 momentissa Tullille säädetyistä toimivaltuuksista suorittaa peitetoimintaa Tulli ei siis 1 momentin mukaan itsenäisesti suorittaisi tehtäviä, joissa käytetään kyseessä olevia toimivaltuuksia, vaan käytännön toteutuksesta vastaisi poliisi sen mukaan, mitä poliisin oikeuksista rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta säädetään poliisilaissa ja pakkokeinolaissa.

Pykälän 2 momentin mukaan salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu Tullin rikostorjunnan tullimies voisi osallistua rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan peitetoiminnan tai valeoston käytännön toteutukseen poliisin esitettyä asiaa koskevan pyynnön. Tullin rikostorjunnan tullimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista olisi tällöin soveltuvin osin voimassa, mitä poliisilain 5 luvun 28—30 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 27—29 §:ssä säädetään poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista. Peitetoiminnan toteuttamiseen osallistumisen edellyttämän erityiskoulutuksen osalta noudatettaisiin soveltuvin osin vastaavissa tehtävissä toimivien poliisien koulutus- ja kelpoisuusvaatimuksia.

25 §. Rikoksentelekielto. Pykälän mukaan yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava tullimies ei saisi tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen. Pykälä vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 29 §:ää. Säännös olisi kuitenkin hieman poliisilaissa säädettyä rikoksentelekieltoa suppeampi, sillä pykälässä säädettävä rikoksentelekielto koskisi ainoastaan 23 §:n 3 momentissa tarkoitettua, yksinomaan tietoverkossa toteutettavaa peitetoimintaa, jonka Tulli voisi 24 §:n 1 momentin mukaan toteuttaa itsenäisesti. Johtuen tietoverkossa toteutettavan peitetoiminnan erityispiirteistä pykälässä ei olisi tarpeen säätää poliisilaissa säädetyntäkaltaisia poikkeuksia pääsäännöstä, eli rikoksentelekiellosta.

Poliisin toteuttamaan, tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavaan peitetoimintaan sovellettaisiin rikoksentelekielton osalta joko poliisilain 5 luvun 29 §:ää tai pakkokeinolain 10 luvun 28 §:ää riippuen siitä, onko kyseessä rikoksen estäminen vai sen selvittäminen.

26 §. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen. Pykälä vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 30 §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa peitetoimintaa suorittavan tullimiehen osallistumisesta järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa yksinomaan tietoverkossa toteutettavan peitetoiminnan käyttö ammattimaisen, vakavan ja järjestäytyneen tullirikollisuuden

toiminnassa. Peitehenkilö saattaa helposti joutua virkatehtävää hoitaessaan tilanteeseen, jossa hänen menettelynsä voisi asiaa jälkikäteen tarkasteltaessa merkitä jonkin rikostunnusmerkistön täyttymistä. Erityisesti toimitaessa rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettussa järjestäytyneessä rikollisryhmässä vaara rikokseen syyllistymisestä on suuri. Tämän rikoksen rangaistavuus voi johtua rikoksesta, joka tehdään vasta osallistumisteon jälkeen ja voi siten olla vaikeasti ennakoitavissa.

Säännös koskisi vain tilanteita, joissa yksinomaan tietoverkossa suoritettavaa peite tehtävää toteuttava tullimies soluttautuisi rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä tarkoitettuun ryhmään, jossa mukanaolo on sellaisenaan hyvin laajasti rangaistavaa. Lainkohta oikeuttaisi virkatehtävää toteuttavan tullimiehen toimimaan ryhmässä vain eräänlaisena ryhmän teknisenä avustajana ryhmän luottamuksen hankkimiseksi ja ryhmän seurannan tehostamiseksi.

Jos yksinomaan tietoverkossa suoritettavaa peitetoimintaa toteuttava tullimies toimisi 1 momentin asettamissa rajoissa, hän olisi rangaistusvastuusta vapaa, vaikka jokin osa hänen menettelystään olisikin täyttänyt rikoksen tunnusmerkit. Momentissa tarkoitettu toimiminen voisi olla kyseessä, mikäli henkilö toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä hankkimalla osallistuisi henkilöiden, esineiden tai aineiden kuljettamisen järjestämiseen. Niin ikään rikollisryhmän taloudellisten asioiden hoito tai muu tähän rinnastava ryhmän avustaminen voisi olla momentissa tarkoitettua toimintaa. Edellytyksenä olisi, että toimenpide ensinnäkin tehtäisiin ilman hänen myötävaikutustaan. Toiseksi, tullimiehen toiminta ei saisi tulla aiheuttamaan vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle, vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle. Lisäksi avustamisen tulisi edistää merkittävästi toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittavan tullimiehen oikeudesta osallistua 42 §:ssä tarkoitettun valvotun läpilaskun kohteena olevan toimituksen järjestämiseen, jos osallistuminen merkittävästi edistäisi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

Poliisin toteuttamaan, tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavaan peitetoimintaan sovellettaisiin järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen ja valvottuun läpilaskuun osallistumisen osalta joko poliisilain 5 luvun 30 §:ää tai pakkokeinolain 10 luvun 29 §:ää riippuen siitä, onko kyseessä rikoksen estäminen vai sen selvittäminen.

27 §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskeva esitys ja suunnitelma.* Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 31 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevassa esityksessä olisi mainittava

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö riittävästi yksilöitynä;
- 3) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos riittävästi yksilöitynä;
- 4) toiminnan tavoite;
- 5) toiminnan tarpeellisuus; sekä
- 6) muut toiminnan edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että toiminnan toteuttamisesta olisi laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulisi sisältää yksinomaan tietoverkossa tapahtuvaa peitetoimintaa koskevan päätöksenteon ja toiminnan toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelmaa olisi olosuhteiden muuttuessa tarkistettava.

28 §. *Peitetoiminnasta päättäminen.* Pykälässä säädettäisiin peitetoiminnasta päättämisestä ja peitetoiminnan toteuttamista koskevan pyynnön esittämisestä poliisille.

Pykälän 1 momentin mukaan tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta ja peitetoiminnan toteuttamista koskevan pyynnön esittämisestä poliisille päättäisi Tullin rikostorjunnan päällikkö. Tulli vastaisi peitetoiminnan edellytysten täyttymisestä suhteessa tiedonhankinnan kohteeseen sekä poliisille esitettävän, peitetoimintaa koskevan pyynnön asianmukaisuudesta ja siinä annettujen tietojen oikeellisuudesta.

Poliisi päättäisi 2 momentin mukaan peitetoiminnan toteutuksesta. Tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi toteutettavaan peitetoimintaan sovellettaisiin poliisilain 5 lu-

vun 32 ja 33 §:ää ja pakkokeinolain 10 luvun 31 ja 32 §:ää.

29 §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäminen.* Pykälässä säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan pykälässä tarkoitettua tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun tullirikostorjunnan tullimiehen toteuttamasta tiedonhankinnasta päättäisi keskusrikospoliisin päällikkö Tullin valvontaosaston päällikön tai tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun tullimiehen esityksestä. Tulli vastaisi yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan edellytysten täyttymisestä ja toimenpiteen suorittamisesta suhteessa tiedonhankinnan kohteeseen sekä poliisille esitettävän, yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevan esityksen asianmukaisuudesta ja siinä annettujen tietojen oikeellisuudesta.

Pykälän 2 momentin mukaan yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskeva päätös voitaisiin antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan. Päätös olisi 3 momentin mukaan tehtävä kirjallisesti ja siinä olisi mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) toiminnan toteuttava yksikkö ja toiminnan toteuttamisesta vastaava tullimies;
- 3) tunnistetiedot peitetoimintaa suorittavista tullimiehistä;
- 4) tiedonhankinnan perusteena oleva tullirikos;
- 5) peitetoiminnan kohteena oleva henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 4 kohdassa tarkoitettuun tullirikokseen;
- 6) tosiseikat, joihin epäily ja peitetoiminnan edellytykset perustuvat;
- 7) toiminnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 8) päätöksen voimassaoloaika; sekä
- 9) voidaanko toiminnassa tehdä 26 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä, ja toimenpiteiden perusteena olevat tosiseikat sekä peitetoiminnan mahdolliset rajoitukset ja ehdot.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevaa päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Toi-

minnan lopettamisesta olisi tehtävä kirjallinen päätös.

30 §. *Ratkaisu peitetoiminnan edellytyksistä.* Pykälä vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 33 §:ää. Mikäli poliisin toteuttamalla, tullirikoksen estämiseksi suoritettulla peitetoiminnalla saatua tietoa olisi tarkoitus käyttää oikeudenkäynnissä syyllisyyttä tukevana selvityksenä, 28 §:n 1 momentissa tarkoitettua pyynnön esittäneen tullimiehen olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi, olivatko tämän luvun 23 §:n 2 momentissa tarkoitettua peitetoiminnan edellytykset olemassa.

Poliisilain tavoin pykälä ilmentäisi sitä, että päätöksentekotason tulee olla sitä korkeampi mitä perusteellisemmasta perus- ja ihmisoikeuksiin puuttuvasta salaisesta tiedonhankintakeinosta on kysymys. Tuomioistuin arvioisi sen, oliko tiedonhankintaa rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena. Yksinomaan tietoverkossa toteutettava peitetoiminta ei kuitenkaan edellyttäisi tuomioistuimen ratkaisua.

31 §. *Peitetoiminnan laajentaminen.* Pykälässä säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan tiedonhankintaa toteuttava tullimies saisi laajentaa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan koskemaan myös muun rikoksen estämistä tai selvittämistä, jos tiedonhankinnan aikana ilmenee, että toiminnan kohteen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tiedonhankinnan perusteena olevan tullirikoksen lisäksi siihen välittömästi liittyvään muuhun 23 §:n 2 momentissa tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tullirikokseen, jonka estämiseksi tai selvittämiseksi on välittömästi tehtävä yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa. Toiminnan laajentaminen olisi kuitenkin saatettava ilman aiheutonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen tullimiehen ratkaistavaksi.

Pykälän 2 momentin mukaan yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorit-

tava tullimies saisi laajentaa toiminnan koskemaan myös muuta kuin tiedonhankinnan kohteena olevaan henkilöä, mikäli toiminnan aikana ilmenee perusteltua syytä olettaa myös muun henkilön syyllistyvän 23 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen, jonka estämiseksi tai selvittämiseksi häneen olisi välittömästi kohdennettava yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa. Toiminnan laajentaminen olisi kuitenkin saatettava ilman aiheutonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kuluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen tullimiehen ratkaistavaksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentaminen kohdistuu muun kuin tullirikoksen estämiseen tai selvittämiseen ja jossa toiminnan toteuttaisi poliisi. Toiminnan laajentamista koskevassa asiassa meneteltäisiin tällöin poliisilain 5 luvun 35 §:ssä tarkoitetulla tavalla.

32 §. Valeosto ja sen edellytykset. Valeostosta tullirikosten estämiseksi ei säädetä voimassa olevassa tullilaissa, joten toimivaltuuden ulottaminen myös ammattimaisen ja vakavan tullirikollisuuden torjuntaan olisi muutos nykytilaan verrattuna. Peitetoiminnan tavoin myös valeosto olisi kuitenkin erittäin tärkeä menetelmä ammattimaisen ja vakavan tullirikollisuuden torjunnassa ja mahdollistaisi nykyistä tehokkaamman puuttumisen erityisesti vaarallisten esineiden ja aineiden laitomaan maahantuontiin liittyvään rikolliseen toimintaan. Toimivaltuus vastaisi soveltuvin osin poliisilain 5 luvun 35 §:ää.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin valeoston määritelmästä. Määritelmä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 35 §:n 1 momenttia. Valeostolla tarkoitettaisiin esitutkintaviranomaisen tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena olisi rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi saada viranomaisen haltuun tai löytää estettävään rikokseen liittyvä esine, aine tai omaisuus, taikka saada haltuun tai löytää todiste rikosasiassa tai rikoksella saatu hyöty.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valeostoa koskevasta toimivaltuudesta. Säännöksen

mukaan Tulli voisi tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi tehdä valeoston, mikäli estettävänä tai selvitetävänä olisi tullirikos, josta säädetty ankarin rangaistus olisi vähintään kaksi vuotta vankeutta ja olisi todennäköistä, että valeostolla saavutettaisiin 1 momentissa säädetty tavoite. Momentissa säädettäisiin lisäksi, että muun kuin näyterän ostaminen edellyttäisi ostamisen olevan välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi.

Pykälän 3 momentin mukaan valeoston toteuttaja saisi tehdä vain sellaista tiedonhankintaa, joka olisi välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi. Valeosto olisi toteutettava siten, ettei se saisi sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin valeostosta asunnossa. Lainkohdan mukaan valeosto asunnossa olisi sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuisi asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Valeostolla ei voitaisi kiertää kotietsintää koskevia säännöksiä, vaan momentissa todettaisiin kotietsinnästä säädettävän erikseen.

33 §. Valeoston toteuttaminen. Pykälässä säädettäisiin valeoston käytännön toteutuksesta. Pykälä noudattelisi peitetoiminnan yhteydessä esitettyä systematiikkaa, eli Tullin käytännön toimet muussa kuin yksinomaan tietoverkossa tehtävässä valeostossa rajoittuisivat lähtökohtaisesti kyseessä olevasta tiedonhankintamenetelmästä päättämiseen ja sen käyttöä koskevan pyynnön esittämiseen poliisille. Poliisi asiaa harkittuaan toteuttaisi valeoston siten kuin poliisilaissa ja pakkokeinolaissa asiasta säädetään, mikäli valeoston toteuttamiselle ei olisi estettä.

Pykälän 1 momentin muotoilu – yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto – poikkeaisi sekä poliisilain että pakkokeinolain mukaisesta valeostosta. Säännöksen mainituista laeista poikkeava muotoilu selittyy sillä, että toimivaltuuden rajaaminen yksinomaan tietoverkkoon vastaisi asiallisesti paremmin Tullin tarpeita kuin viittaaminen poliisilain 5 luvun 36 §:n 2 momentin mukaiseen, yksinomaan yleisön saataville tehtävää myyntitarjouksesta tehtävään valeostoon.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävällä valeostolla tarkoitettaisiin sananmukaisesti valeostoa, jossa myyjän ja valeostajan välinen

vuorovaikutus tapahtuu kokonaisuudessaan tietoverkossa. Valeoston kohteena oleva myyjä ja sen toteuttava virkamies eivät siis fyysisesti kohtaisi tiedonhankinnan kuluessa. Mikäli itse valeostoon liittyisi tapahtuma, jossa myyjä tai palveluntarjoaja ja valeostaja joutuisivat kohtaamaan fyysisesti, kyseessä ei olisi yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto, ja näin ollen tiedonhankinnan käytännön toteutuksesta vastaisi poliisi siten kuin 1 momentissa säädetään. Nyt tarkoitettussa yksinomaan tietoverkossa tapahtuvassa valeostossa olisikin siis kyse tilanteista, joissa tietoverkossa anonyymisti toimiva henkilö syyllistyisi 32 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tullirikokseen, jonka estämiseksi tai selvittämiseksi valeoston toteuttaminen olisi välttämätöntä.

Pykälän 2 momentti vastaisi logiikaltaan edellä 24 §:n 2 momentissa peitetoiminnan osalta esitettyä. Vaikka lähtökohtana siis olisi, että poliisi toteuttaisi valeoston, momentissa säädettäisiin salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun tullimiehen oikeudesta osallistua tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi toteutettavan valeoston toteutukseen, mikäli poliisi esittäisi asiaa koskevan pyynnön. Tullimiehen osallistuessa poliisin suorittaman valeoston käytännön toteutukseen hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan olisi voimassa, mitä poliisilain 5 luvun 35—38 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 34—37 §:ssä säädetään poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista. Valeoston toteuttamiseen osallistumisen edellyttämän erityiskoulutuksen osalta noudatettaisiin soveltuvin osin vastaavissa tehtävissä toimivien poliisien koulutus- ja kelpoisuusvaatimuksia.

34 §. Valeostosta päättäminen. Valeostosta päättäminen toteutettaisiin peitetoiminnan osalta esitetyllä tavalla. Pykälän 1 momentin mukaan tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavasta valeostosta ja sen toteuttamista koskevan pyynnön esittämisestä poliisille voisi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättämisestä säädettäisiin 35 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisi päättäisi valeoston käytännön toteutuksesta. Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan valeoston toteuttamista koskevaan päätökseen so-

vellettaisiin tällöin poliisilain 5 luvun 36 §:ssä säädettyä. Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan valeoston toteuttamista koskevaan päätökseen sovellettaisiin puolestaan pakkokeinolain 10 luvun 35 §:ää.

35 §. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättäminen. Pykälässä säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättämisestä.

Pykälän 1 momentin mukaan tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun tullirikostorjunnan tullimiehen yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättäisi keskusrikospoliisin päällikkö tehtävään määrätyn salaisen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun tullimiehen esityksestä. Tulli vastaisi yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston edellytysten täyttymisestä ja toimenpiteen suorittamisesta suhteessa tiedonhankinnan kohteeseen sekä poliisille esitettävän, yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa koskevan esityksen asianmukaisuudesta ja siinä annettujen tietojen oikeellisuudesta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa koskevan päätöksen ajallisesta kestosta. Päätös voitaisiin antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 36 §:n 2 momenttia.

Pykälän 3 momentin mukaan päätös olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä olisi mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos;
- 2) toteutettavan valeoston kohteena oleva henkilö;
- 3) tosiseikat, joihin epäily ja valeoston edellytykset perustuvat;
- 4) valeoston kohteena oleva esine, aine, omaisuus tai palvelu;
- 5) valeoston tarkoitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) valeoston suorittamista johtava ja valvoa pidättämiseen oikeutettu tullimies; sekä
- 8) valeoston rajoitukset ja ehdot.

36 §. Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva suunnitelma. Pykälässä säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskevasta suunnitelmasta, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 37 §:ssä säädettyä. Pykälän 1 momentin mukaan yksinomaan

tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta olisi laadittava kirjallinen suunnitelma, jos se olisi tarpeen toiminnan laajuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi. Pykälän 2 momentin mukaan suunnitelmaa olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

37 §. *Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva päätös.* Pykälässä säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskevista päätöksistä soveltuvin osin yhdenmukaisesti suhteessa poliisilain 5 luvun 38 §:ään nähden. Pykälän 1 momentin mukaan päätös yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksen tekisi yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta vastaava salaisen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yksinomaan tietoverkossa tehtävää valeostoa koskevan päätöksen sisällöstä. Momentin mukaan päätöksessä olisi mainittava:

- 1) valeostosta päättänyt tullimies, päätöksen antopäivä ja sisältö;
- 2) valeoston toteuttava yksikkö;
- 3) tunnistetiedot valeoston suorittavista tullirikostorjunnan tullimiehistä;
- 4) selvitys siitä, miten on varmistuttu, että valeosto ei saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi; sekä
- 5) toteuttamisen rajoitukset ja ehdot.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta poiketa väliaikaisesti 2 momentissa tarkoitettun päätöksen kirjallisesta muodosta, mikäli kyseessä olisi toimenpide, joka ei sietäisi viivytystä. Päätös olisi kuitenkin laadittava kirjallisesti viipymättä valeoston jälkeen.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskevaa päätöstä olisi 4 momentin mukaan olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

38 §. *Tullimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa.* Pykälässä säädettäisiin tullimiehen turvaamisesta peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 39 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen

oikeutettu tullimies saisi päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa toteuttava tullimies varustettaisiin kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen olisi perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi. Tullin rikostorjunnan tullimiehen osallistuessa 24 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla poliisiin toteuttamaan peitetoimintaan tai 33 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla poliisiin toteuttamaan valeostoon noudatettaisiin, mitä poliisilain 5 luvun 39 §:ssä säädetään poliisin oikeudesta varustaa tiedonhankintaa toteuttava poliisimies kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella.

Pykälän 1 momentti koskisi niin sanottua turvakuuntelua ja -katselua. Salakuuntelua koskevan rangaistussäännöksen perusteella omien keskustelujen nauhoittaminen salaa ei ole rangaistavaa. Momentissa tarkoitettu laitteen käyttäminen ei muutenkaan olisi sellaista oikeudetonta toimintaa, jonka perusteella voisi seurata rangaistusvastuu salakuuntelusta tai salakatselusta. Turvakuuntelu ja -katselu saataisiin kohdistaa ainoastaan peiteltyä tiedonhankintaa toteuttavan tullimiehen kanssa vuorovaikutuksessa oleviin henkilöihin. Ilmaisu ”kuuntelun ja katselun” tarkoittaisi sitä, että tapauksesta riippuen voitaisiin käyttää joko kuuntelun tai katselun mahdollistavaa laitetta taikka sekä kuuntelun että katselun mahdollistavaa laitetta.

Pykälän 2 momentin mukaan kuuntelu ja katselu saataisiin tallentaa. Tallenteet olisi hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei enää tarvittaisi tullimiehen turvaamiseen. Jos niitä olisi kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, tallenteet saataisiin säilyttää ja niitä saataisiin käyttää tässä tarkoituksessa. Tällöin tallenteet olisi hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Pykälän 2 momentti sisältäisi turvakuuntelu- ja katselutallenteiden säilyttämisen- ja hyödyntämisaikarajoitukset. Tallenteita ei saisi säilyttää ja käyttää muuhun kuin säännöksessä mainittuun tarkoitukseen. Kysymys näissä tapauksissa saattaisi olla esimerkiksi siitä, että tullimieheen on kohdistettu väkivaltaa tai väkivallan uhkaa, että hän joutunut käyttämään väkivaltaa taikka että peiteltyä tiedonhankinnan yhteydessä on jollekin aiheutunut

vahinkoa. Näissä tapauksissa tallenteita saatettaisiin tarvita rikosasian tai vahingonkorvausasian käsittelyn yhteydessä.

Tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku

39 §. Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset. Pykälä olisi Tullia koskevassa lainsäädännössä uusi, ja siinä säädettäisiin tietolähdetoiminnasta. Pykälän 1 momentissa tietolähdetoiminta määriteltäisiin tarkoittamaan muuta kuin satunaista, luottamuksellista Tullille laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista tull- ja muun esitutkintaviranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (tietolähde).

Pykälän 2 momentissa määriteltäisiin tietolähteen ohjattu käyttö. Lainkohdan mukaan Tulli voisi käyttää tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja. Momentista käy siten selkeästi ilmi, että tietolähteitä voidaan käyttää Tullin rikostorjunnan toiminnassa varsin laajasti. Tietolähdetoiminnan käyttöön ei liity esimerkiksi rikollisen teon rangaistusasteikkoon perustuvia rajoituksia. Käytännössä tässä tarkoitettu tietolähteen ohjattu käyttö kohdistettaisiin kuitenkin lähinnä vakavan ja ammattimaisen tullirikollisuuden estämiseen ja selvittämiseen.

Pykälän 2 momentin muotoilu ”saa pyytää” viittaa viranomaisen ainakin jonkinasteiseen aktiivisuuteen suhteessa tietolähteeseen. Vaikka tietolähde tietenkin saa valita seuransa kuten haluaa ja tarpeelliseksi katsoessaan ilmoittaa tietoonsa tulleista seikoista viranomaiselle, kyseessä olevan viranomaisen aktiivinen rooli toiminnassa nostaa esiin kysymyksen tietolähteen oikeusturvasta. Käytännössä kyse on viime kädessä tietolähteen toimimisesta viranomaisen aloitteesta ja tämän lukuun. Paitsi tietolähteen, myös tiedonhankinnan kohteen sekä toiminnassa mukana olevien virkamiesten oikeusturvaan liittyvät kysymykset ovat keskeisiä tietolähteen käytöstä säätämistä lain tasoisin normeihin puoltavia tekijöitä.

Pykälän muotoilu ”tiedonhankintaan suostunutta henkilöä” ilmentäisi tietolähdetoiminnan taustalla olevaa lähtökohtaa vapaaehtoisesta tietojen antamiseen. Näin ollen Tullille laissa säädetyn tiedonsaantioikeuden perusteella tietoja antanutta henkilöä ei katsottaisi 1 momentissa tarkoitetuksi tietolähteeksi, vaikka henkilö luovuttaisikin esimerkiksi asemansa perusteella Tullille tietoja 1 momentissa tarkoitettulla tavalla muutoin kuin satunnaisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tietolähteen ohjatun käytön rajoituksista. Lainkohdan mukaan tietoja ei saisi pyytää hankittavaksi tavalla, joka edellyttäisi viranomaisille kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä olisi tietolähteelle tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan salitusta ja kielletystä toiminnasta.

Pykälässä säädettäisiin lisäksi, että tietolähteen turvallisuudesta olisi tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen. Koska Tullin toimivaltuudet rikostorjunnassa rajoittuvat tullirikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen, tapauskohtainen huolehtiminen tietolähteen turvallisuudesta toteutettaisiin käytännössä yhteistyössä poliisin kanssa. Yhteistyö noudattelisi eräiden muidenkin tämän lain säännösten tavoitetta päällekkäisten toimintojen välttämiseksi ja resurssien keskittämiseksi sinne, missä kyseistä toimintaa jo harjoitetaan.

40 §. Tietolähdettä koskevien tietojen käsittely ja palkkion maksu. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tietolähdettä koskevat tiedot voitaisiin tallettaa henkilörekisteriin. Henkilörekisteriin sisällytettävien tietojen käsittelyssä noudatettaisiin tullilain säännöksiä. Tietolähteen rekisteröinnin avulla pyritäisiin paitsi lisäämään tullin tosiasiallisia mahdollisuuksia hyödyntää tietolähteitä valtakunnallisesti myös ennaltaehkäistä tilanteet, joissa tietolähde toimisi samanaikaisesti eri yksiköiden ja mahdollisesti myös eri esitutkintaviranomaisten järjestelmällistä tietolähdetoimintaa suorittavien yksiköiden tietolähteenä. Lisäksi rekisteröinti parantaisi mahdollisuuksia toiminnan, mukaan lukien palkkioiden maksun, lainmukaisuuden valvontaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin mahdollisuudesta maksaa tietolähteelle palkkio. Palkkion määräytymisen perusteista annettaisiin tarkempi ohjeistus asiaa koskevassa hallinnollisessa määräyksessä. Palkkiot perustuisivat tietynasteiseen yhteismitallisuuteen niin, että samankaltaisesta tiedosta maksettavat palkkiot olisivat valtakunnallisesti samansuuruisia, riippumatta siitä, mikä esitutkintaviranomainen toteuttaa toimintaa. Muunlainen käytäntö voisi johtaa eräänlaiseen tiedon kaupitteluun.

Lisäksi 2 momentissa viitattaisiin poliisilain tavoin tuloverolain (1535/1992) 92 b §:ään, jossa säädetään palkkion verotomuudesta. Kyseessä olevan säännöksen mukaan viranomaisen maksama tai välittämä rikoksen ennalta estämistä, rikoksen selvittämistä, rikoksentehtäjän kiinnisaamista sekä rikokseen saadun hyödyn takaisin saamista edesauttaneen tiedon johdosta saatu palkkio on verovapaata. Palkkiosta ei olisi myöskään maksettava muita lakisääteisiä työnantaja- ja eläkemaksuja. Kyseessä ei ole saajalleen sellainen tulo, että sitä voitaisiin pitää varsinaisesti palkkaan rinnastettavana säännöllisenä tulona, vaan tulo olisi varsin satunnainen ja vähäinen. Toiseksi on huomattava, että palkkion veronalaisuus merkitsisi tietolähteen paljastumisriskiä verotusmenettelystä johtuvien seikkojen vuoksi. Verotukseen liittyvien tietojen tietynasteinen julkisuus voisi paljastaa henkilön toiminnan tietolähteenä paitsi yleisellä tasolla myös rikollisille. Tätä voidaan pitää tietolähteelle selkeänä vaaratekijänä.

Edellä mainittujen lisäksi 2 momentissa ehdotetaan myös säädettäväksi, että lähtökohtaisesti vain rekisteröidyille tietolähteille voitaisiin maksaa palkkio. Tätä voidaan pitää perusteltuna toimintaan liittyvän valvonnan kannalta. On selvää, että tietolähteen rekisteröinti lisäisi tietolähteiden käytön kontrolloitavuutta, jolloin vastaavasti mahdollisuus maksaa palkkio vain rekisteröidylle tietolähteelle lisäisi palkkioiden maksuun ja määriin liittyviä seurantamahdollisuuksia. Rekisteröinnin ja palkkion maksamisen kytkeminen toisiinsa ehkäisee mahdollisuuksia maksaa esimerkiksi huomaamatta useampia kertoja.

Momentissa säädettäisiin kuitenkin poliisilain tavoin mahdollisuudesta poiketa rekiste-

röintiä koskevasta pääsäännöstä. Vaikka siis palkkionmaksun edellytyksenä lähtökohtaisesti olisikin rekisteröinti, perustellusta syystä palkkio voitaisiin maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle.

41 §. Tietolähteen ohjatusa käytöstä päättäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 42 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies päättäisi tietolähteen ohjatusa käytöstä. Päätöksentekotaso vastaisi tietolähteen ohjattuun käyttöön liittyvien erilaisten riskien vuoksi keskeisimmiltä osiltaan edellä peitellyn tiedonhankinnan, yksinomaan tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan ja yksinomaan tietoverkossa tehtävän valvonnan kohdalla esitettyä.

Pykälän 2 momentin mukaan tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva päätös voitaisiin antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan. Esimerkiksi tulevaisuuteen suuntautuviin telepakkokeinoihin verrattuna tiedonhankintakeinoja koskevan päätöksen pitkäköö voimassaoloaika voidaan perustella tiedonhankintakeinon luonteella. Tietolähteen ohjattuun käyttöön liittyy elimellisenä tekijänä virkamiehen ja tietolähteen välillä vallitseva luottamuksellinen suhde, jota ei välttämättä saavuteta kovinkaan nopeasti. Toisaalta ohjatun käytön voitaneen olettaa vain harvoin olevan kertaluonteista, vaan parhaat tulokset tultaneen saavuttamaan tietolähteen pitkäjänteisellä ohjauksella.

Päätöksen sisältöä koskeva 3 momentti vastaisi muiden vastaavatyypisten tiedonhankintakeinojen päätösten sisältöä koskevia säännöksiä. Momentissa säädettäisiin, että päätös tietolähteen ohjatusa käytöstä olisi tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä olisi mainittava

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava Tullin rikostorjunnan tullimies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva henkilö, jos hän on päätöstä tehtäessä yksilöitävissä;
- 6) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;

- 7) päätöksen voimassaoloaika;
8) tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

Pykälän 4 momentin mukaan päätöstä olisi olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Tietolähteen ohjatun käytön lopettamisesta olisi tehtävä kirjallinen päätös. Sääntely pääosin vastaisi peitellyn tiedonhankinnan ja tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan osalta ehdotettua.

42 §. Valvottu läpilasku ja sen edellytykset. Kuten yleisperusteluista ilmenee, valvottua läpilaskusta (controlled delivery) ei ole itsenäisenä keinona säädetty voimassa olevassa laissa, vaan menetelmän on katsottu olevan eräänlainen eri toimivaltuuksien yhdistelmä. Elimellisenä osana valvottuun läpilaskuun on liittynyt maan rajat ylittävä kuljetus, kyseessä olevaan kuljetukseen liittyvä kansainvälinen oikeusapupyyntö ja päätös toimenpiteen siirtämisestä. Valvottua läpilaskua sen tähän saakka tunnetussa muodossaan muistuttavat menetelmät ovat kuitenkin käyttökelpoisia myös kansallisessa, valtion rajojen sisälle rajoittuvassa rikostorjunnassa.

Nyt kyseessä oleva uusi valvottua läpilaskua koskeva toimivaltasäännös koskisi siis niin maan rajojen sisäpuolella kuin maan rajat ylittäviä valvottun läpilaskun muotoja. Pykälä vastaisi asiallisesti uuden poliisilain 5 luvun 43 §:ää ja uuden pakkokeinolain 10 luvun 41 §:ää.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin valvottu läpilasku. Momentin mukaan Tulli saisi olla puuttumatta esineen, aineen tai omaisuuden kuljetukseen tai muuhun toimitukseen tai siirtää tällaista puuttumista, jos tämä olisi tarpeen tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamiseksi taikka tekeillä olevaa rikosta vakavamman rikoksen tai laajemman rikoskokonaisuuden estämiseksi.

Valvottu läpilasku olisi siis eräs toimenpiteiden siirtämisen erityismuoto. Esitutkintalain 3 luvun 12 §:ssä säädetään yleisesti esitutkintatoimenpiteen siirtämisestä. Tällainen siirtäminen yleensä tarkoittaisi kuitenkin sitä, että esitutkintaviranomainen ei vähään aikaan tee tutkittavan jutun kanssa mitään. Valvotussa läpilaskussa olisi kysymys siitä, että poliisi tai Tulli seuraisi parhaillaan käynnissä olevaa toimitusta, vaikka siirtäkin puuttumista siihen. Luvun 45 §:ssä puolestaan sää-

dettäisiin salaisten tiedonhankinnan suojaamisesta. Pykälän mukaan puuttuminen muuhun kuin tiedonhankintakeinon kohteena olevaan rikokseen saataisiin siirtää, jos siirtäminen on välttämätöntä tiedonhankintakeinon paljastumisen estämiseksi.

Valvotussa läpilaskussa kysymys olisi usein laittomasti hallussa pidettävien esineiden, aineiden tai omaisuuden kuljetuksen seurannasta. Tiedonhankintakeinolla pyrittäisiin selvittämään kuljetuksen taustalla olevaa vakavaa tai laajaa rikollisuutta sikäli kuin kysymys ei olisi tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamisesta. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa valvotun läpilaskun kohteena oleva tavara on määrältään tai arvoltaan vähäinen. Valvotulla läpilaskulla ei tällöin pyrittäisi ensisijaisesti estämään tai selvittämään kyseessä olevaan yksittäistä salakuljetusrikosta, vaan siihen liittyvää rikoskokonaisuutta ja tähän osalliseksi epäiltyjen roolia salakuljetuskokonaisuudessa. Valvottua läpilaskua koskevalla sääntelyllä ei rajoitettaisi muiden samankaltaisten toimenpiteiden kuten suunnitelmallisen tarkkailun tai teknisen tarkkailun käyttöä.

Pykälän 2 momentin mukaan Tulli saisi käyttää valvottua läpilaskua sellaisen tullirikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta taikka jossa on kyseessä tullirikokseksi katsottava huumausainerikos, salakuljetus tai tulliselvitysrikos. Edellytyksenä olisi lisäksi, että läpilaskua voidaan valvoa ja siihen voidaan tarvittaessa puuttua. Toimenpiteestä ei saisi myöskään aiheutua merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Viranomaisyhteistyöstä valvotun läpilaskun toteuttamiseksi säädetään PTR-laissa.

Momentissa mainitulla tullirikoksella tarkoitettaisiin sitä rikosta, jonka osallisten tunnistamisesta on kysymys, tai sitä kuljetukseen mahdollisesti liittyvää rikosta vakavampaa rikosta tai rikoskokonaisuuteen kuuluvaa rikosta, jota pyritään estämään.

Valvotun läpilaskun edellytyksenä olisi lisäksi tilanteen oleminen Tullin kontrollissa siten, että läpilaskuun voitaisiin tarvittaessa puuttua. Puuttuminen voisi olla tarpeen, jos valvotusta läpilaskusta aiheutuisi momentissa

tarkoitettua vaaraa taikka jos valvottua läpilaskua koskevan oikeusapupyynnön esittänyt toisen valtion esitutkintaviranomainen pyytäisi pysäyttämään toimituksen. Valvotusta läpilaskusta ei siis saisi aiheutua momentissa tarkemmin määriteltävää vaaraa, ja siihen ryhtyminen edellyttäisi vaaraa koskevaa riskiarviota, joka olisi pidettävä ajan tasalla läpilaskun aikana. Ilmaisu ”merkittävä” osoittaisi, että vähäinen vaara ei riitä estämään tai vaadi keskeyttämään läpilaskua.

Pykälän 3 momentin mukaan Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea sitovaan velvoitteeseen liittyvästä kansainvälisestä valvotusta läpilaskusta on lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen laissa säädetään. Momentilla viitattaisiin PTR-lain 4 §:ään, jossa säädetään menettelystä valvotun läpilaskun toteuttamisessa. Mainittuun pykälään tehtiin eräitä muutoksia uuden poliisilain valmistelun yhteydessä.

43 §. Valvotusta läpilaskusta päättäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 44 §:ää, ja siinä säädettäisiin valvotusta läpilaskusta päättämisestä. Poikkeuksena uuteen poliisilakiin nähden pykälä ulotettaisiin soveltumaan myös rikoksen selvittämiseksi käytettävään valvottuun läpilaskuun pakkokeinolain 10 luvun 42 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Pykälän 1 momentin mukaan Tullin rikostorjunnan päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää Tullin suorittamasta valvotusta läpilaskusta. Valvottuun läpilaskuun liittyvien erilaisten riskien vuoksi päätöksentekotaso olisi näin asetettu melko korkeaksi. Etenkin kiireellisten tilanteiden vuoksi salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun tullimiehen päätöstoimivalta olisi kuitenkin käytännön tilanteissa tarpeen.

Pykälän 2 momentin mukaan valvottua läpilaskua koskeva päätös voitaisiin antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Koska viranomainen ei ole valvotun läpilaskun kohteena olevan esineen, aineen tai omaisuuden kuljetuksessa tai muussa toimituksessa aktiivinen toimija eikä näin ollen voi osaltaan vaikuttaa valvotun läpilaskun kohteena olevan esineen tai tavaran kuljetukseen, kuu-

kauden enimmäisaika saattaa osoittautua käytännössä melko lyhyeksi. Tällöin valvotusta läpilaskusta voitaisiin tehdä myös uusi päätös, jos sen edellytykset olisivat edelleen olemassa.

Pykälän 3 momentin mukaan valvottua läpilaskua koskevassa päätöksessä olisi mainittava

- 1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen tekoaika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;
- 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

Päätöksessä mainittavat tiedot vastaisivat lähtökohtaisesti muiden salaisten tiedonhankintakeinojen päätöksissä mainittavia tietoja. Valvottua läpilaskua koskevalla päätöksellä voi olla merkitystä jälkikäteen tehtävän rikosoikeudellisen vastuuarvion kannalta. Tämän vuoksi päätöksestä ja myös sitä koskevasta pöytäkirjasta tulisi ilmetä tarkasti valvotun läpilaskun käytännön toteuttamisen kannalta keskeiset seikat. Tämä koskisi myös toteuttamissuunnitelmaa.

Pykälän 4 momentin mukaan tässä pykälässä tarkoitetun päätöksen ilmoittamisesta PTR-lain 5 §:ssä tarkoitetulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella. Tällainen ilmoittaminen tärkeää, jotta valvotun läpilaskun toteuttamisessa mukana olevilla viranomaisilla on ajantasaista tietoa käynnissä olevista läpilaskuista.

Yhteiset säännökset

44 §. Menettely tuomioistuimessa. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 45 §:ää, ja siihen koottaisiin keskeiset tuomioistuinkäsittelyä koskevat säännökset.

Pykälän 1 momentin mukaan salaista tiedonhankintaa koskevan lupa-asian käsittelemisessä ja ratkaisemisessa tuomioistuimessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 3 luvun 1, 3, 8 ja 10 §:ssä säädetään

vangitsemisasian käsittelystä. Peitetoimintaa koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa.

Myös salaisia tiedonhankintakeinoja koskevassa päätöksenteossa tulisi sovellettavaksi pakkokeinolain 3 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen toimivaltaista tuomioistuinta koskeva sääntely. Sama koskisi tuomioistuimen päätösvaltaa koskevia 1 §:n 2 momentin määräyksiä. Noudatettavaksi tulisi myös vaatimuksen kirjallista muotoa koskeva 3 §:n 1 momentin säännös. Tiedonhankintakeinon edellytyksiä koskevan selvityksen osalta noudatettavaksi tulisi 3 luvun 8 § kokonaisuudessaan. Sovellettavaksi tulisi 3 luvun 10 §:n vaatimus siitä, että päätös on annettava heti tai samaan rikoskokonaisuuteen kuuluvien asioiden käsittelyn päätyttyä.

Peitetoimintaa koskevat lupa-asiat käsiteltäisiin keskitetysti Helsingin käräjäoikeudessa. Sama koskisi jäljempänä tarkemmin käsiteltävän 57 §:n mukaista valeostosta ja ohjatun tietolähteen käytöstä ilmoittamista koskevaa asiaa. Helsingin käräjäoikeudessa on sen koko ja asiantuntemus huomioon ottaen mahdollista erikoistua peitetoimintaa koskeviin lupa-asioihin sekä salaisten tiedonhankintakeinojen käytöstä ilmoittamista koskeviin kysymyksiin. Istuntojärjestelyin voidaan varmistua siitä, että istuva tuomari on perehtynyt salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja koskevien asioiden käsittelyyn. Keskittäminen olisi perusteltua myös näiden tiedonhankintakeinojen käytöstä tietoisien henkilöiden lukumäärän rajoittamiseksi sekä tarvittavien turvajärjestelyjen toteuttamiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskeva vaatimus olisi otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen virkamiehen läsnä ollessa. Määrättävältä virkamieheltä edellytettäisiin sellaista perehtymistä asiaan, että hän voisi vastata kysymyksiin ja perustella vaatimusta. Asia olisi ratkaistava kiireellisesti, jollaista vaatimusta ei ole säädetty voimassa olevassa laissa. Salaisten tiedonhankintakeinojen käyttö voisi ilman tuomioistuimelle asetettua velvoitetta kiireelliseen käsittelyyn menettää merkityksensä.

Momentissa säädettäisiin lisäksi, että käsittely voitaisiin pitää myös käyttäen vi-

deoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään, mikä vastaisi pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 2 momentissa säädettyä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että kun tuomioistuin on myöntänyt luvan televontaan, se saa tutkia ja ratkaista televontaluvan myöntämisen uuteen teleosoitteen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä virkamiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää rikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voitaisiin käsitellä virkamiehen läsnä olematta myös, jos tiedonhankintakeinon käyttö on jo lopetettu. Kysymys olisi näissä tapauksissa tilanteesta, jossa pidättämiseen oikeutettu tullimies olisi väliaikaisesti päättänyt salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä 6 §:n 2 momentin, 8 §:n 1 momentin, 18 §:n 1 momentin tai 20 §:n 1 momentin nojalla, mutta tiedonhankintakeinon käyttö olisi ehditty lopettaa ennen tuomioistuimen myöntämää lupaa.

Käytännössä sekä Tullin että tuomioistuimen voimavarojen tarkoituksenmukaista ja tehokasta käyttöä rajoittaa se, että kaikki teleosoitteiden ja telepäätelaitteiden vaihtamista koskevat asiat tulee käsitellä istunnossa. Ongelmat korostuvat silloin, kun epäilty henkilö vaihtaa teleosoitteita tai telepäätelaitteita tarkoituksellisesti erittäin tiuhaan. Tällaisen kevennetyn menettelyn käyttäminen olisi tuomioistuimen harkinnassa, ja sitä voitaisiin käyttää vain luvan voimassa ollessa. Lupa-asia tulisi siten käsitellä vähintään kerran kuukaudessa vaatimuksen esittämisestä huolehtivan virkamiehen läsnä ollessa.

Lisäksi kevennetyn menettelyn edellytyksenä olisi, että kysymys on samasta henkilöstä ja samasta tiedonhankintakeinon käytön perusteena olevasta rikoksesta kuin aikaisemmin myönnettyssä luvassa.

Pykälän 4 momentin mukaan asia voitaisiin ratkaista kuulematta henkilöä, jonka perustelusti voidaan olettaa syyllistyneen tai syyllistyneen rikokseen, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen taikka kuunneltavan tai katseltavan tilan haltijaa. Käsiteltäessä 5 §:ssä tarkoitettua asiaa teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijalle olisi kuitenkin varattava tilai-

suus tulla kuulluksi, jollei siihen rikoksen estämiseen liittyvästä syystä ole estettä. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä kuuntelua tai katselua koskevaa asiaa olisi henkilöä säilyttävän laitoksen edustajalle varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei se ole hänen aikaisempi kuulemisensa huomioon ottaen tarpeetonta. Momentin viimeinen virke vastaisi asiallisesti poliisilain 45 §:n 4 momentissa olevaa sääntelyä.

Pykälän 5 momentin mukaan lupa-asiassa annettuun päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saisi ilman määräaikaa kannella. Kantelu olisi käsiteltävä kiireellisenä. Sääntely tältä osin vastaisi pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 5 momenttia ja poliisilain 5 luvun 45 §:n 5 momenttia. Momentissa säädettäisiin lisäksi, että vaatimuksen esittäjä ei saa kuitenkaan kannella peitetoimintaa koskevasta päätöksestä. Tarkoituksena on rajoittaa peitetoiminnasta tietoisten henkilöiden määrää. Jos lupaa peitetoimintaan ei annettaisi, voisi vaatimuksen esittäjä aina hakea uutta lupaa oikeusvoimavaikutuksen puuttumisen vuoksi. Kantelu voisi tulla salaisen tiedonhankintakeinojen luonteen vuoksi myös tarpeettomaksi. Jos lupaa ei myönnettäisi, tilaisuus salaiseen tiedonhankintaan voi olla viiveen vuoksi käytännössä menetetty.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin, että peitetoimintaa koskevassa asiassa tuomioistuimelle toimitetaan vain välttämättömät tiedot. Asian käsittelyssä olisi kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan. Momentin säännöksillä pyritään turvaamaan peitetoimintaa suorittavien virkamiesten ja heidän läheistensä henki ja terveys sekä turvaamaan tiedonhankinnan tavoitteen saavuttaminen. Momentti tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että tuomioistuimelle ei tarvitsisi toimittaa tietoa siitä, kuka on tiedonhankinnan kohteena tai millä paikkakunnalla tiedonhankintaa harjoitetaan. Olennaista ja riittävää olisi epäillyn rikoksen tai rikollisen toiminnan kuvaaminen yleisellä tasolla. Asian käsittely voitaisiin tarvittaessa pitää muualla kuin tuomioistuimessa, esimerkiksi Tullin tai poliisin tiloissa. Salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja tietoturvallisuuden

varmistamiseen olisi kiinnitettävä erityistä huomiota. Keskeisimmät salassapitoa koskevat säännökset ovat oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetussa laissa (370/2007).

45 §. *Salaisen tiedonhankinnan suojaaminen.* Uuden poliisilain yhteydessä muutetun tullilain nojalla Tullin rikostorjunnalla on ollut vuoden 2014 alusta lähtien mahdollisuus salaisen tiedonhankinnan paljastumisen estämiseen siten kuin tullilain 20 a §:ssä ja poliisilain 5 luvun 46 ja 47 §:ssä säädetään. Tullilain 20 a §:ssä luetellaan tyhjentävästi ne Tullin rikostorjunnan tiedonhankintamenetelmät, joita tiedonhankinnan paljastumisen estäminen voi koskea. Koska siinä yhteydessä ei ollut mahdollista säätää uusista toimivaltuuksista, viranomaistoiminnan suojaamisen edellyttämät säännösmuutokset ja -lisäykset ehdotetaan tehtäväksi tämän lain säätämisen yhteydessä. Käytännössä tämä tarkoittaisi Tullin osalta yhtä uutta erikseen lueteltujen tiedonhankintamenetelmien paljastumisen estämistä koskevaa säännöstä. Pykälällä pyrittäisiin turvaamaan salaisten tiedonhankintamenetelmien tehokas käyttäminen niiden erityisluonne huomioon ottaen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Tullin rikostorjunta voisi, silloin kuin se on välttämätöntä salaisen tiedonhankintakeinon käytön paljastumisen estämiseksi lykätä puuttumista rikokseen, jos puuttumisen lykkäämisestä ei aiheutuisi merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Edellytyksenä olisi lisäksi, että puuttumisen lykkääminen olisi välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi. Momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain 45 a §:ää.

Pykälän 2 momentin säännös olisi uusi ja vastaisi poliisilain 5 luvun 46 §:n 2 momenttia. Lainkohdassa säädettäisiin Tullin rikostorjunnan oikeudesta käyttää harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä tai käyttää harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa tai käyttää väriä asiakirjoja. Säännös olisi rajattu koskemaan vain tiettyjä Tullin käytössä olevia tiedonhankintamenetelmiä, joille on leimallista niiden salainen

luonne. Juuri viimeksi mainittu edellyttää, että menetelmien käyttöä on pyrittävä suojaamaan niin, ettei toiminnan yhteys Tulliin paljastu liian varhaisessa vaiheessa.

Ehdotettu 2 momentti mahdollistaisi siinä mainittujen tietojen, rekisterimerkintöjen ja asiakirjojen laatimisen ja käytön muun muassa tarkkailun ja teknisen tarkkailun paljastumisen estämiseksi. Näiden Tullin tiedonhankintamenetelmien käyttäminen edellyttää, että kohteena oleva henkilö ei tiedä häneen kohdistuvasta tarkkailusta, mikä asettaa tiettyjä vaatimuksia myös toimenpiteiden toteuttamiselle.

Tarkkailussa ja teknisessä tarkkailussa käytettävä välineistö vaatii suojaamista niin, että esimerkiksi välineistön omistajatiedot eivät paljastaisi Tullin toimintaa liian varhaisessa vaiheessa. Vaikka 2 momentissa mainituilla keinoilla turvattaisiinkin ensisijaisesti toiminnan toteutusta suojaamalla välineistö, voisi niiden tarve olla joissakin tilanteissa myös suojata tehtävää suorittavia tullirikostorjunnan tullimiehiä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän oikaisemisesta. Rekisterimerkintä olisi oikaisettava viipymättä, kun oikaisu ei enää vaarantaisi tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa taikka kun se ei enää olisi välttämätön toiminnan turvaamiseksi. Rekistereiden sisältämien tietojen oikeellisuus pyritäisiin turvaamaan mahdollisimman pitkälle niin, että rekisterit eivät sisältäisi sellaisia merkintöjä, jotka eivät ole välttämättömiä salaisten tiedonhankintakeinojen suojaamisen kannalta.

Rekisterimerkinnän oikaisua voitaisiin siirtää siihen ajankohtaan, kun se ei ole enää välttämätön tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi. Tapauskohtaiset olosuhteet määrittäisivät yksittäistapauksissa tarpeen merkintöjen käyttämiseen tai säilyttämiseen, ja oikaisu voitaisiin tehdä esimerkiksi vasta siinä tilanteessa, kun salainen tiedonhankintatehtävä on kokonaisuudessaan toteutettu eikä esimerkiksi yksittäisen virkamiehen suojaaminen enää edellyttäisi suojauksen ylläpitoa.

46 §. Suojaamisesta päättäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 47 §:ää, ja sillä säädettäisiin salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättämisestä. Py-

kälän 1 momentin mukaan Tullin rikostorjunnan päällikkö päättäisi 45 §:n 2 momentissa tarkoitetun rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta. Päätöksentekotasoa olisi asetettu hieman korkeammalle kuin poliisiorganisaatiossa, jossa poliisilain 5 luvun 47 §:n 1 momentin mukaan päätöksen salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta vastaavissa tilanteissa tekee keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai valtioneuvoston asetuksella säädetyn poliisiyksikön päällikkö.

Pykälän 2 momentin mukaisesta muusta salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päätäisi salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Pykälän 3 momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 47 §:n 3 momenttia. Lainkohdan mukaan Tullin rikostorjunnan olisi pidettävä luetteloa Tullin tekemistä rekisterimerkinnöistä ja valmistamista asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

47 §. Salaista tiedonhankintaa koskeva ilmaisukielto. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain yhteydessä hyväksytyä, vuoden 2014 alussa voimaan tullutta tullilain 20 i §:ää, jossa viitataan poliisilain 5 luvun 48 §:ään. Lainkohdassa säädettäisiin salaista tiedonhankintaa koskevasta ilmaisukiellosta. Pykälän 1 momentin mukaan pidättämiseen oikeutettu tullimies saisi tärkeästä tullirikoksen estämiseen liittyvästä syystä kieltää sivullista ilmaisemasta tämän tietoon tulleita seikkoja salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä. Edellytyksenä olisi lisäksi, että sivullinen olisi tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä olisi pyydetty avustamaan salaisen tiedonhankintakeinon käytön toteuttamisessa.

Ilmaisukiellosta säädetään esitutkintalain 11 luvun 5 §:ssä. Näiltä osin kysymys olisi kuitenkin poliisilain 5 luvun 48 §:n tavoin sellaisista tilanteista, joissa Tulli ilmaisee jollekin henkilölle muita kuin häntä itseään tai hänen päämiestään koskevia tutkintaan liittyviä seikkoja, jotka eivät ole ennestään hänen tiedossaan. Salaista tiedonhankintaa koskevassa ilmaisukiellossa ei olisi kysymys tutkinnassa saatujen tietojen ilmaisemisesta sivullisille, vaan tavoitteena olisi huolehtia siitä, ettei salainen tiedonhankinta paljastu liian varhaisessa vaiheessa. Lisäksi tavoitteena

olisi suojata salassa pidettäviä taktisia ja teknisiä menetelmiä.

Esimerkkinä momentin soveltamisalasta voidaan mainita tilanne, jossa asunto-osakeyhtiön huollosta vastaava huoltoyhtiön edustajaa pyydetään avaamaan taloyhtiön yhteisten tilojen lukituksia teknisen tarkkailun laitteen asentamiseksi. Momentin perusteella ilmaisukieltoa ei voitaisi kuitenkaan antaa kenelle tahansa sivulliselle. Salainen tiedonhankinta on pyrittävä lähtökohtaisesti toteuttamaan siten, ettei sen paljastumisvaaraa ole. Ilmaisukielto kattaisi tilanteet, joissa sivullinen on avustanut Tullia, ja myös tilanteet, joissa häntä on pyydetty avustamaan. On mahdollista, ettei alun perin pyydetty sivullinen voikaan avustaa Tullia, vaan jonkun toisen henkilön on toimittava hänen puolestaan. Salainen tiedonhankinta voisi paljastua, jos avustamaan pyydetty henkilö voisi rajoituksetta ilmaista hänen tietoonsa tulleita seikkoja.

Ilmaisukielto voitaisiin pykälän 2 momentin mukaan antaa enintään vuodeksi kerrallaan. Kielto olisi annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Siinä olisi yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta. Sääntely pääosin vastaisi esitutkintalain 11 luvun 5 §:ää. Vastaavuus koskisi myös 3 momenttia, jossa säädettäisiin, että rangaistus ilmaisukielton rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

48 §. Määräaikojen laskeminen. Voimassa olevan tullilain tiedonhankintaa koskevissa säännöksissä ei säädetä määräaikojen laskemisesta. Käytännössä epä tietoisuutta on aiheutunut siitä, sovelletaanko päätöksiin säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia (150/1930). Ongelmat ovat koskeneet kuukautta ja sitä pidempiä ajanjaksoja. Näiltä osin lainsäädännön täsmentämistarpeisiin on kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan apulaisoikeusasiamies.

Ottaen huomioon tämän lain yhtenä keskeisenä tavoitteena oleva Tullia koskevien säännösten täsmentäminen, määräaikojen laskemisesta esitetään säädettävän asiallisesti yhdenmukaisesti poliisilain 5 luvun 49 §:ään

nähdessä. Pykälän 1 momentin mukaan tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen laskemiseen ei sovellettaisi säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia.

Pykälän 2 momentin mukaan aika, joka on määrätty kuukausina, päättyy sinä kuukauden päivänä, joka järjestysnumeroltaan vastaa määräyksen antopäivää. Jos vastaava päivä ei ole siinä kuussa, jona määräaika päättyisi, pidetään sen kuukauden viimeistä päivää määrääjän päättymispäivänä. Säännös tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että jos kuukauden mittaisen luvan voimassaolo alkaisi 31 päivänä maaliskuuta, voimassaolo lakkaisi 30 päivänä huhtikuuta.

49 §. Kuuntelu- ja katselukiellot. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain 20 i §:ää ja poliisilain 5 luvun 50 §:ää. Lainkohdan mukaan teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskevista kielloista olisi soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 10 luvun 52 §:ssä säädetään. Kieltoja sovelletaan teknisessä kuuntelussa ja teknisessä katselussa.

Rikoksesta epäillyn sijaan kysymys olisi tämän lain soveltamistapauksissa toimenpiteen kohteena olevasta henkilöstä, jonka voitaisiin perustellusti olettaa syyllistyvän toimenpiteen edellytyksenä olevaan tullirikokseen. Pakkokeinolain 10 luvun 52 §:n 2 momentissa mainitusta poiketen tutkittava rikos tarkoittaisi tämän lain osalta Tullin estettävää rikosta.

Pakkokeinolain 10 luvun 52 §:n 2 momentti tulisi sellaisenaan sovellettavaksi. Viitatus pykälän 4 momentin osalta kysymys olisi henkilöstä, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen estettävänä tai paljastettavana olevaan tai siihen välittömästi liittyvään rikokseen. Kyseisen momentin mukaan kuuntelukielloja ei tämän lain nojalla tapahtuvassa kuuntelussa sovellettaisi, jos pakkokeinolain 52 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettujen henkilöiden voitaisiin perustellusti olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen estettävään taikka siihen välittömästi liittyvään rikokseen.

Kuuntelukiello ei myöskään koskisi tilannetta, jossa toisiinsa välittömästi liittyvissä teoissa toista henkilöistä olisi syytä epäillä rikoksesta ja toisen osalta kysymys olisi vasta rikoksen estämisestä. Edellytyksenä olisi kuitenkin se, että pakkokeinolain 52 §:n

4 momentissa vaaditulla tavalla molempien osalta tulisi olla tehtynä päätös teknisestä kuuntelusta tai teknisestä katselusta.

50 §. Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen. Pykälän mukaan pidättämiseen oikeutetun tullimiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen olisi ilman aiheetonta viivytystä tarkastettava salaisen tiedonhankintakeinon käytössä kertyneet tallenteet ja asiakirjat.

Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 51 §:ää ja tullilain 20 h §:ää, jonka 1 momentin mukaan tehtävään määrätyn tullirikostorjunnan esimiehenä toimivan tullimiehen on viipymättä tarkastettava 20 c—20 e §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä suoritettaessa kootut tiedot ja 20 d §:ssä tarkoitetun teknisen tarkkailun avulla hankitut tallenteet. Yksinomaan sivullista koskevat tiedot on tarkastuksen jälkeen viipymättä hävitettävä, jollei niitä tarvita rikoksen selvittämiseen.

Salaisen tiedonhankinnan sääntelyä koskevat ehdotukset rakentuvat sille lähtökohdalle, että pidättämiseen oikeutettu virkamies on keskeisessä asemassa näitä toimenpiteitä toteutettaessa ja on velvollinen valvomaan niiden lainmukaista suorittamista. Näin ollen ehdotetaan, että hänen tulisi huolehtia myös tallenteiden ja asiakirjojen tarkastamisesta. Mikäli pidättämiseen oikeutettu tullimies määräisi muun virkamiehen tarkastamaan tallenteita ja asiakirjoja, määräyksen antaja vastaisi siitä, että kyseisellä virkamiehellä on tarvittavat tiedot ja taito sekä kokemus tehtävän suorittamiseksi.

Tarkastamisvelvollisuus laajennettaisiin uuden poliisilain tavoin koskemaan kaikkia salaisia tiedonhankintakeinoja. Tämä liittyisi siihen, että tarkastamisella on olennainen merkitys siltä kannalta, että toiminnasta vastaava pidättämiseen oikeutettu tullimies voi tosiasiallisesti valvoa keinojen lainmukaista käyttämistä.

Tallenteiden tarkastamisessa voitaisiin hyödyntää teknistä laitetta, menetelmää tai ohjelmistoa siten, että sen avulla tarkastamisen piiriin tulisivat vain sellaiset tallenteiden kohdat, joilla on viestintää. Näin tyhjät kohdat voitaisiin pyyhkiä yli tai ohittaa.

51 §. Tallenteiden tutkiminen. Velvollisuudesta tarkastaa eräillä Tullin rikostorjunnan tiedonhankintakeinoilla saatua materiaalia säädetään voimassa olevan tullilain 20 h §:n

1 momentissa. Säännös siirrettäisiin muiden yksinomaan rikostorjuntaa koskevien säännösten tavoin tullilaista nyt ehdotettuun lakiin, ja pykälä yhdenmukaistettaisiin suhteessa poliisilain 5 luvun 52 §:ään.

Pykälän mukaan salaisen tiedonhankintakeinon käytössä kertyneitä tallenteita saisi tutkia vain tuomioistuimien ja pidättämiseen oikeutettu tullimies. Pidättämiseen oikeutetun tullimiehen määräyksestä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennetta saisi tutkia myös muu tullimies, asiantuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna tiedonhankintaa toteutettaessa.

52 §. Ylimääräinen tieto. Pykälässä määriteltäisiin ylimääräinen tieto, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 53 §:ää ja pakkokeinolain 10 luvun 55 §:ää. Niin ikään voimassa olevan tullilain 20 h § sivuaa ylimääräistä tietoa, eikä säännös näin ollen olisi Tullia koskevassa lainsäädännössä uusi.

Pykälän mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitettaisiin televalvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai vaaran torjumiseen taikka joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämistä tai paljastamista varten lupa tai päätös on annettu.

53 §. Ylimääräisen tiedon käyttäminen. Pykälässä säädettäisiin ylimääräisen tiedon käyttämisestä, ja sillä ajantasaistettaisiin voimassa olevan tullilain 20 h §:n myös ylimääräistä tietoa sivuava säännös vastaamaan asiallisesti poliisilain 5 luvun 54 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saisi käyttää tullirikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista tullirikosta, jonka estämisessä sitä olisi saatu käyttää tämän luvun mukaisena tiedonhankintakeinoja, tai josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja kun ylimääräisen tiedon käytöllä voitaisiin olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiseksi.

Pyrkimys aineellisesti oikeaan lopputulokseen rikosprosessissa, jota Suomessa omaksuttu vapaa todistusteoria osaltaan ilmentää, puoltaa mahdollisuutta käyttää rikoksen estämisessä kertynyttä ylimääräistä tietoa toisen rikoksen selvittämisessä. Hallituksen esityksessä HE 52/2002 vp suhtauduttiinkin myönteisesti ylimääräisen tiedon hyödyntämiseen nimenomaan vapaan todistusteorian

pohjalta. Toisaalta yleisperusteluissa esitellystä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ilmenevän mukaisesti ylimääräisen tiedon käytöstä olisi säädettävä kattavasti ja täsmällisesti. Huomioon on myös otettava perustuslain 10 §:n 3 momentti, jonka mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Johdonmukaisena voidaan pitää sitä, että ylimääräisen tiedon käyttö tullirikoksen selvittämisessä olisi mahdollista ensinnäkin silloin, kun tieto koskee sellaista tullirikosta, jonka estämisessä kyseisen tiedon tuottanutta tiedonhankintakeinoa olisi saatu käyttää. Rikosten selvittämisintressin kannalta tätä ei kuitenkaan voida pitää riittävänä. Suhteellisuusperiaate huomioon ottaen mahdollisuus käyttää ylimääräistä tietoa tulisi ulottaa muihinkin tietyn vakavuustason rikoksiin. Ylimääräisen tiedon käyttämisessä pitää myös huomioida, että rikosten esitutkinnassa jonkin rikoksen selvittäminen ja toisen rikoksen estäminen saattavat liittyä toisiinsa. Esitutkinnassa käytettävien salaisten pakkokeinojen käytön sivutuotteena saattaa myös ilmetä seikkoja, jotka edellyttävät Tullilta toimia rikoksen paljastamiseksi.

Edellä mainituista johtuen 2 momentissa säädettäisiin ylimääräisen tiedon käytöstä tullirikoksen estämiseksi. Momentin mukaan ylimääräistä tietoa saisi lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, Tullin rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Ylimääräisen tiedon käytöllä Tullin rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi tarkoitettaisiin tiedon välillistä hyödyntämistä niin, että tietoa ei käytettäisi näyttönä eikä liiemmin tiedonhankintakeinon käytön perusteena. Ylimääräisen tiedon hyödyntäminen toiminnan suuntaamiseksi voisi liittyä esimerkiksi rikoksen estämiseen tai paljastamiseen, analyysitoimintaan, esitutkinnan aloittamiskynnyksen selvittämiseen tai esitutkinnan suuntaamiseen. Esitutkinnan suuntaamista olisi esimerkiksi tutkintalinjan valinta. Tällaiselle tietojen käytölle ei asetettaisi rajoituksia. Ylimääräistä tietoa voitaisiin

siten käyttää apuna tässä tarkoituksessa vähäisenkin rikoksen osalta. Ylimääräisen tiedon hyödyntämisestä rikoksen selvittämiseksi säädettäisiin 1 momentissa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Kun otetaan huomioon ylimääräisen tiedon käyttötarkoitus näissä tapauksissa, mitään lisäedellytyksiä tiedon käytölle ei ehdoteta asetettavaksi. Koska lainkohdassa mainituissa tilanteissa ei kuitenkaan lähtökohtaisesti olisi Tullin toimivaltaan kuuluvan vaaran tai vahingon estämisestä, momentissa säädettäisiin asian siirtämisestä viipymättä toimivaltaiselle viranomaiselle. Momentin soveltamisalaan kuuluvista tapauksista voidaan esimerkkinä mainita tilanne, jossa törkeän huumausainerikoksen selvittämiseksi toteutettavassa telekuuntelussa saataisiin tieto, jonka mukaan joku muu kuin kuuntelun kohteena oleva henkilö on lähdessä pahoinpitelemään toista henkilöä. Momentissa tarkoitettun vaaran tai vahingon ei välttämättä kuitenkaan olisi liityttävä rikokseen, vaan kysymys voisi olla esimerkiksi onnettomuuden estämisestä.

Pykälän 4 momentti sisältäisi viittauksen uuteen pakkokeinolakiin. Pakkokeinolain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämiseksi rikoksen estämiseen ja selvittämiseen säädettäisiin pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ssä. Koska pakkokeinolaki on kuitenkin muotoiltu poliisilähtöisesti, rikoksen selvittämisessä saadun ylimääräiseen tiedon käsittelyn osalta noudatettaisiin soveltuvin osin tässä pykälässä säädettyä.

54 §. Tietojen hävittäminen. Pykälässä säädettäisiin salaisella tiedonhankintakeinolla saadun tiedon hävittämisestä, ja se vastaisi poliisilain 5 luvun 55 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan salaisella tiedonhankintakeinolla saatu tieto olisi hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran torjumiseksi. Momentti koskisi kaikkea salaisella tiedonhankinnalla saatua tietoa. Rikoksen estämisen tai paljastamisen yhteydessä saatu ylimääräinen mihinkään rikokseen liitymä-

tön tieto tulisi hävittää pikaisemmin kuin pakkokeinolain 10 luvun 57 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Varsin pian tulisi käydä selväksi jo tiedon luonteesta johtuen, että sitä joko tarvitaan tai että se voidaan hävittää.

Pykälän 2 momentti koskisi puolestaan ylimääräistä tietoa. Momentin mukaan ylimääräinen tieto voitaisiin kuitenkin säilyttää ja tallettaa tullilaissa tai henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskisi 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikosta taikka jos tieto olisi tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna rikoksen estämiseksi. Tieto, jota ei ole talletettu rekisteriin tai liitetty esitutkinta-aineistoon, olisi hävitettävä ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun on käynyt ilmeiseksi, ettei tietoa voitaisi käyttää tai sitä ei enää tarvita rikoksen estämisessä tai selvittämisessä. Momentti vastaisi pitkälti voimassa olevan pakkokeinolain 10 luvun 57 §:n 1 momenttia. Momentti sallisi säilyttämisen ja tallettamisen niissä tapauksissa, joissa ylimääräistä tietoa saisi käyttää 50 §:n 1 momentin mukaisesti.

Pykälän 3 momentin mukaan 7 §:ssä tarkoitettujen tukiasematiedot olisi hävitettävä, kun asia olisi lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 55 §:n 3 momenttia ja pakkokeinolain 10 luvun 57 §:n 2 momenttia. Voimassa olevan tullilain 20 h §:n 1 momentissa säädetään 20 c—20 e §:ssä tarkoitetuilla tiedonhankintakeinoilla saatujen tietojen ja kertyneiden tallenteiden hävittämisestä. Lain 20 h §:n 1 momentin mukaan yksinomaan sivullista, käytännössä matkaviestimen sijaintia koskevat tiedot on tarkastuksen jälkeen viipymättä hävitettävä, jollei niitä tarvita rikoksen selvittämiseen.

55 §. Teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen. Pykälässä säädetäisiin teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämisestä eräissä tilanteissa, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 56 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan kuuntelu olisi keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä, jos kävisi ilmi, että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei

oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, johon teknistä kuuntelua kohdistetaan. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskisi myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 4 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka jos 19 §:n 3 momentissa tarkoitettu henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta.

Keskeyttämiseen mennessä kertyvä tieto saattaisi olla myös 52 §:ssä tarkoitettua ylimääräistä tietoa. Sitä voitaisiin hyödyntää 53 §:n mukaisesti. Tällöin tallenteita ja muistiinpanoja ei tarvitsisi heti hävittää, vaan niiden säilyttäminen määräytyisi 54 §:n mukaan. Keskeyttämiseen mennessä kertyneitä tallenteita ja muistiinpanoja ei tarvitsisi myöskään hävittää niissä tilanteissa, joissa keskeyttämisen jälkeen 2 momentin mukaisesti käytetään teknistä kuuntelua tai teknistä laitetarkkailua 19 ja 20 §:n nojalla. Jos tuomioistuin päätyy siihen, että teknisen kuuntelun tai teknisen laitetarkkailun edellytykset eivät täyty, tallenteet ja muistiinpanot olisi hävitettävä.

Jos 1 momentissa tarkoitettussa tilanteessa olisi ennen tiedonhankintakeinon keskeyttämistä tullut syy perustellusti olettaa jonkun syyllistyvän 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuun tullirikokseen, voitaisiin teknistä kuuntelua tai teknistä laitetarkkailua 2 momentin mukaan kohdistaa mainittuun henkilöön. Tällöin päätöksentekoon sovellettaisiin, mitä 14 §:ssä ja 20 §:ssä säädetään. Jos tuomioistuin ei myöntäisi lupaa tekniseen kuunteluun, kuuntelu olisi lopetettava sekä sillä saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä.

Momentti mahdollistaisi pidättämiseen oikeutetun tullimiehen tekemän väliaikaisen päätöksen eräiden teknisen kuuntelun muotojen osalta. Jos kysymys olisi rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn teknisestä kuuntelusta, asia olisi saatettava tuomioistuimeen. Momentin mukaiset toimintatavat koskisivat myös tilannetta, jossa tekninen laitetarkkailu on keskeytetty 1 momentin nojalla. Tilanteen sitä edellyttäessä voitaisiin ryhtyä siis tekniseen kuunteluun. Jos keskeyttämistilanteessa ilmenisi tarvetta tunnistamistietojen hankkimiseen, televalvonnasta

päätäminen tapahtuisi tämän luvun 6 §:n mukaisesti. Teknistä laitetarkkailua voitaisiin käyttää 19 ja 20 §:n mukaisesti, jolloin kysymykseen tulisi myös pidättämiseen oikeutetun tullimiehen kiireellisessä tilanteessa tekemä väliaikainen päätös.

56 §. Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 57 §:ää. Voimassa olevaan lakiin verrattuna uudessa pykälässä säädettäisiin, että jos pidättämiseen oikeutettu tullimies olisi 6 §:n 2 momentissa, 8 §:n 1 momentissa, 18 §:n 1 momentissa tai 20 §:n 1 momentissa tarkoitetussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuimien katsoisi, ettei edellytyksiä toimenpiteelle ole ollut, tiedonhankinnan käyttö olisi lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot olisi heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saataisiin kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 53 §:n mukaan.

57 §. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen. Pykälässä säädettäisiin salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittamisesta tiedonhankinnan kohteelle, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 58 §:ää. Voimassa olevan tullilain 20 g §:ssä säädetään teknisestä tarkkailusta ja televalvonnasta ilmoittamisesta. Näin ollen tämä esitys tarkoittaisi huomattavaa laajennusta viranomaisen velvollisuuteen ilmoittaa tiedonhankintakeinon käytöstä sen kohteena olleelle henkilölle.

Pykälän 1 momentin mukaan televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpilaskusta olisi viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä olisi kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Kohteelle ilmoittamisesta olisi samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Momentissa lueteltaisiin ne salaiset tiedonhankintakeinot, joista ilmoitus tiedonhankin-

nan kohteelle olisi tehtävä. Ilmoituksen tulisi olla sillä tavoin yksilöity, että tiedonhankinnan kohde voisi tarvittaessa pyrkiä selvittämään häneen kohdistetun salaisen tiedonhankintakeinon käytön perusteita. Ilmoituksessa olisi mainittava esimerkiksi se, mistä tiedonhankintakeinosta olisi kysymys, sekä se, missä ja milloin sitä olisi käytetty. Taktista ja teknistä toteutustapaa koskevia yksityiskohtia ei kuitenkaan tarvitsisi paljastaa. Todisteellista tiedoksiantoa ei tarvittaisi, vaan ilmoitus voitaisiin tehdä tiedonhankinnan kohteelle esimerkiksi kirjeitse viimeiseen tiedossa olevaan osoitteeseen. Ilmoituksen kirjaaminen esimerkiksi pelkästään esitutkintapöytäkirjaan tai muuhun asiakirjaan ei olisi momentissa tarkoitettua ilmoittamista. Muulle henkilölle kuin tiedonhankinnan kohteelle ei tarvitsisi ilmoittaa salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä, vaikka hän olisi tosiasiallisesti joutunut toimenpiteen kohteeksi. Tällainen tilanne voisi muodostua esimerkiksi tila-kuuntelussa.

Ilmoitus tulisi tehdä ensinnäkin silloin, kun salaisen tiedonhankintakeinon käyttö olisi lopetettu tuloksettomana eikä keinolla saadun tiedon voitaisi olettaa olevan senlaatuista, että se myöhemmin johtaisi jatkotoimenpiteisiin tai toimisi esimerkiksi rikosprosessissa todisteena. Ongelmallisia tilanteita saattaa aiheutua, jos jonkun tiedonhankinnan kohteen kohdalla tiedonhankintakeinon käyttö päätetään aikaisemmin kuin toisten osallisten kohdalla. Tällaisissa kokonaisuuksissa voitaisiin käyttää 2 momentissa tarkoitettua ilmoituksen lykkäämistä.

Vaikka rikoksen estämiseksi suoritettavaa toimintaa ei olisikaan päätetty tai keskeytetty, olisi salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoitettava viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta. Ilmaisulla ”viimeistään” tarkoitettaisiin sitä, että ilmoitusta ei saisi aiheuttomasti viivyttää. Käytännössä epäselvyyttä on aiheuttanut se, milloin tiedonhankinta katsotaan lopetetuksi. Jos menetelmän käyttö on tosiasiallisesti lopetettu ennen luvan tai päätöksen voimaansaolon päättymistä, eikä uutta lupaa ole haettu, laskettaisiin vuoden määräaika tosiasiallisesta lopettamishetkestä. Mikäli tiedonhankinta on päättynyt luvan tai päätöksen voimaansaoloajan päättymiseen, laskettaisiin vuoden mää-

raaika tästä päättymishetkestä. Takautuvasti käytettävissä tiedonhankintakeinoissa määräaika laskettaisiin luvan tai päätöksen teko-
hetkestä, vaikka tietoja ei olisi vielä saatu.

Jos samaa rikosta ja samaa tiedonhankinnan kohteena olevaa henkilöä koskien on tehty uusi päätös saman tiedonhankintakeinon käytöstä, laskettaisiin vuoden määräaika viimeisen samaa asiaa koskevan tiedonhankinnan tosiasiallisesta lopettamisesta taikka luvan tai päätöksen voimassaoloajan päättymisestä. Päätösten voimassaolon välillä voidaan hyväksyä muutaman päivän katkoksia, jotta tiedonhankintaa voidaan pitää yhdenjaksoisena.

Tuntemattomaksi jääneelle tiedonhankinnan kohteelle ilmoitusta ei voitaisi luonnollisesti tehdä. Mikäli tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys myöhemmin selviäisi, tulisi ilmoitus kuitenkin tehdä. Tällaiset tilanteet saattaisivat myös muodostaa poikkeuksen pykälässä säädetyistä määräajoista, koska niitä ei joissakin tapauksissa kyettäisi noudattamaan. Jos henkilöllisyydeltään tunnettu tiedonhankinnan kohde olisi kateissa, Tullilta ei edellytetäisi kovin laajoja toimenpiteitä pelkästään ilmoituksen tekemiseksi. Riittävää olisi, että asiasta laaditaan etsintäkuulutus, esimerkiksi olinpaikkailmoitus, ilmoituksen antamista varten.

Pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuin voisi pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saataisiin lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se olisi perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saataisiin tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se olisi välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoituksen lykkäämisestä tai kokonaan tekemättä jättämisestä päättäisi tuomioistuin, vaikka kysymys olisi sellaisesta salaisesta tiedonhankintakeinosta, jonka käytöstä olisi päättänyt pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Voimassa olevassa laissa ei säädetä lykkäämisen kestosta. Ehdotuksen mukaisesti ilmoitusta voitaisiin lykätä enintään kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Uuden lykkäyksen

myöntämisen tulisi olla poikkeuksellista. Toistuvan ilmoittamisen lykkäämisen sijaan tulisi hakea kokonaan ilmoittamatta jättämisestä, jos edellytykset olisivat olemassa, koska esimerkiksi kymmenen vuoden kuluttua tehtävällä ilmoituksella ei käytännössä olisi merkitystä tiedonhankinnan kohteelle. Lykkäämistä ja uudelleen lykkäämistä tulisi hakea ennen määräajan päättymistä. Jos määräajan päättymisen ja päätöksen tekemisen väliin jäisi aikaa, seurauksena olisi se, että väli aikana tiedonhankinnan kohde voisi asianosaisjulkisuuteen vedoten saada tiedon salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä.

Lykkäämisen mahdollistavana perusteena olisi ensinnäkin käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaaminen. Tiedonhankinta voisi liittyä mihin tahansa vireillä olevaan rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavaan toimintaan. Lykkääminen olisi mahdollista myös valtion turvallisuuden varmistamiseksi, joka perusteena tulisi kuitenkin käytännössä sovellettavaksi lähinnä suojelupoliisin toiminnassa. Lisäksi ilmoittamisen lykkääminen olisi mahdollista hengen tai terveyden suojaamiseksi. Tämä peruste voisi esimerkiksi henkilön turvaamiseksi tehtyjen toimenpiteiden johdosta poistua tietyn ajan kuluttua, jolloin ilmoittaminen tiedonhankinnan kohteelle voitaisiin tehdä. Lykkäämisen kynnysnä olisi, että se on perusteltua. Kynnys lykkäämiselle ei siis tältä osin olisi kovin korkea.

Ilmoitus saataisiin jättää tuomioistuimen päätöksellä kokonaan tekemättä vain silloin, jos se olisi välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Kynnys kokonaan ilmoittamatta jättämiselle olisi puolestaan korkea, mitä kuvattaisiin ilmauksella ”välttämätöntä”. Mikäli tuomioistuin ei myöntäisi lykkäystä tai päättäisi kokonaan ilmoittamatta jättämisestä, saisi vaatimuksen esittäjä kannella päätöksestä. Koska pykälässä mainitut suojattavat intressit ovat jo lähtökohtaisesti painavia, tiedonhankinnan kohteella ei olisi oikeutta saada tietoa tiedonhankinnan käytöstä kantelua käsiteltäessä, ellei ylempi tuomioistuin toisin määräisi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin tilanteista, joissa kohteen henkilöllisyys ei olisi tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettua mää-

rääjän tai lykkäyksen päättyessä. Tiedonhankintakeinon käytöstä olisi tällöin ilmoitettava kohteelle kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä.

Pykälän 4 momentin mukaan kohteelle ilmoittamisesta olisi samalla annettava kirjallisesti tieto myös luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Pykälän 5 momentin suunnitelmallisesta tarkkailusta, peittelystä tiedonhankinnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peite-toiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ei olisi velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan soveltuvin osin, mitä pakkokeinolain 10 luvun 60 §:ssä säädetään. Oikeusturvatarve korostuu oikeudenkäynnissä, mitä kysymystä on käsitelty edellä. Momentissa mainittujen tiedonhankintakeinojen käytöstä ei tarvitsisi lainkaan ilmoittaa, jos niiden kohteena olevassa asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos se olisi puolestaan aloitettu, ratkaistaisiin kysymys ilmoittamisesta pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n mukaisesti. Myöskään vaaratilanteissa tehdystä tiedonhankinnasta ei tarvitsisi ilmoittaa.

Pykälän 6 momentin mukaan, kun harkitaisiin ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianomaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan. Momentti vastaisi asiallisesti pakkokeinolain 10 luvun 60 §:n 5 momenttia.

Voimassa olevaan lakiin verrattuna uudessa säännöksessä säädettäisiin intressipunninnasta, joka liittyy oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ilmaistaan nimenomaisesti Euroopan neuvoston ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamista koskevan yleissopimuksen (SopS 86/1998), eli *EIS:n* 6 artiklan 1 kappaleessa sekä kansallaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976) 14 artiklan 1 kappaleessa. Oikeuden voi katsoa sisältyvän myös perustuslain 21 §:n 1 momentissa ilmaistuun asian asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen.

Varsinkaan peitetoimintaa ja valeostoa ei yleensä käytetä rikosprosessissa hyödynnettävän näytön hankkimiseen, vaan niiden avulla päästään sellaisen näytön jäljille, joka tuodaan avoimesti esiin esitutkinnassa. Voi kuitenkin esiintyä myös tapauksia, joissa salainen tiedonhankintakeino on vaikuttanut tutkittavaan rikokseen tai joissa sitä ainakin epäillään. Voidaan esimerkiksi väittää, että huumeen myynti on johtunut sellaisesta valeostosta, jota on pidettävä rikosprovokaationa, tai että peitehenkilö on houkutelut jonkun rikoksentehtävään provokaatioksi luonnehdittavalla menettelyllä.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttaminen edellyttää, että oikeutta käydään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asiaan vaikuttavat seikat on saatettava asianosaisten tietoon. Syytetyn oikeuksiin kuuluu muun ohessa oikeus vastäytön esittämiseen, oikeus saada yksityiskohtainen tieto itseensä kohdistuvien syytteiden perusteista sekä oikeus saada omat todistajansa kutsutuiksi ja kuulustelluiksi. Näytön puute johtaa epävarmuustilanteessa asian ratkaisemiseen vastaajan eduksi. Jos esimerkiksi valeostajan tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä ei voida ilmaista, tuomioistuimen harkittavaksi tulee, mikä merkitys ilmaiseematta jättämisellä on näytön arvioinnin ja asian lopputuloksen kannalta. Tällaisella kysymyksellä voisi olla merkitystä jo harkittaessa syytteen nostamista.

Kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä ilmenee, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei ole kuitenkaan ehdoton muut ihmisoikeudet syrjäyttävä ihmisoikeus. Ihmis- ja perusoikeuksia joudutaan yhteentörmäystilanteissa punnitsemaan toisiaan vastaan, mitä momentti ilmentäisi. Kysymys olisikin siis yksittäistapauksellisesta intressivertailusta.

Pykälän 7 momentin mukaan ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä 44 §:ssä säädetään. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsiteltäisiin Helsingin käräjäoikeudessa noudattaen soveltuvin osin 44 §:n 6 mo-

menttia. Pykälän 1 momentin mukaan kärkeä oikeuden käsiteltäväksi kuuluisivat myös peitetoimintaa koskevat ilmoittamisasiat. Viittaus 44 §:n 6 momenttiin tarkoittaisi sitä, että tiedonhankintamenetelmän käytön ilmoittamista koskevista asioista olisi tuomioistuimelle välitettävä vain välttämättömät tiedot ja että erityistä huomiota olisi kiinnitettävä salassapitovelvollisuuden toteutumiseen ja tietoturvallisuusjärjestelyihin.

58 §. Pöytäkirja. Säännöksen mukaan muun salaisen tiedonhankintakeinon kuin tarkkailun käytöstä olisi käytön lopettamisen jälkeen laadittava ilman aiheutonta viivytystä pöytäkirja. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 59 §:ää.

Pykälä vastaisi asiallisesti osittain myös tullilain 20 g §:n 3 momenttia, jonka mukaan toimenpiteen suorittaneen tullimiehen on viivymättä laadittava pöytäkirja teknisestä kuuntelusta. Voimassa olevasta 20 g §:n 3 momentista poiketen pykälässä mainittaisiin, että pöytäkirjaamisvelvollisuus koskee kaikkia salaisia tiedonhankintakeinoja tarkkailua lukuun ottamatta. Selvyyden vuoksi 9 §:n 1 momentin mukainen tarkkailu rajattaisiin pöytäkirjaamisvelvollisuuden ulkopuolelle. Tarkkailusta olisi tarvittaessa tehtävä merkintä muuhun asiakirjaan, esimerkiksi tehtävänsuorituslomakkeeseen. Pöytäkirjassa mainittavista tiedoista säädettäisiin jatkossa uuden poliisilain tavoin valtioneuvoston asetuksella.

59 §. Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa. Säännös vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 60 §:ää, ja siinä säädettäisiin asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta eräissä tapauksissa. Pykälän 1 momentin mukaan henkilöllä, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei olisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetyistä huolimatta oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitetun tiedonhankintakeinon käytöstä ennen kuin 54 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty. Hänellä ei olisi myöskään henkilötietolaissa tai henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annetussa laissa tarkoitettua rekisteröidyn tarkastusoikeutta. Tarkoituksena olisi ainoastaan lainsäädännöllisesti selkeyttää tilannetta suhteessa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin ja henkilötietolakiin.

Pykälän 2 momentin mukaan, kun 57 §:ssä tarkoitettu ilmoitus olisi tehty, 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä olisi oikeus saada tieto salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskevasta asiakirjasta tai tallenteesta, jollei antamatta jättäminen olisi välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen, terveyden, yksityisyyden tai salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamiseksi. Harkittaessa asiakirjan, tallenteen tai tiedon antamatta jättämistä arvioinnissa olisi otettava huomioon 1 momentissa tarkoitettun henkilön oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Asianosaisen tietopyynnön käsittely noudattaisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Mikäli virkamies kieltäytyisi kokonaan tai joiltakin osin viranomaisen asiakirjan antamisesta, kieltäytyminen voitaisiin saattaa viranomaisen ratkaistavaksi. Muutoksenhaku tapahtuisi hallintolainkäyttölain (586/1996) mukaisesti. Momentissa olisi kysymys samanlaisesta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyvästä intressipunninnasta kuin 57 §:ssä, joten siltä osin voidaan viitata kyseisen pykälän perusteluihin.

Pykälän 3 momentin mukaan tieto ääni- tai kuvallenteesta voitaisiin antaa vain luovuttamalla tallenne viranomaisen luona kuuluttavaksi tai nähtäväksi, jos tallenteen sisältö huomioon ottaen olisi syytä olettaa, että tiedon antaminen muulla tavoin voisi johtaa tallenteesta esiintyvän henkilön yksityisyyden suojan loukkaamiseen. Vastaavanlainen säännös sisältyy poliisilain 5 luvun 60 §:n 3 momenttiin ja pakkokeinolain 10 luvun 62 §:n 3 momenttiin.

60 §. Teleyrityksen avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin. Säännös vastaisi osittain poliisilain 5 luvun 61 §:ää. Pykälän momentin mukaan teleyrityksen olisi tehtävä ilman aiheutonta viivytystä televerkkoon televalvonnan edellyttämät kytkennät. Sama koskisi myös niitä tilanteita, joissa televalvonta toteutetaan viranomaisen toimesta teknisellä laitteella. Teleyrityksen olisi lisäksi annettava pidättämiseen oikeutetun tullimiehen käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot.

61 §. Korvaus teleyritykselle. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 62 §:ää.

Lainkohdan 1 momentissa säädettäisiin, että teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettu viranomaisen avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista siten kuin viestintämarkkinalain (393/2003) 98 §:ssä säädetään. Korvauksen maksamisesta päättäisi Tullin rikostorjunnan toimenpiteen suorittanut Tullin rikostorjunnan yksikkö. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 62 §:n 1 momenttia.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin muutoksenhausta, joka vastaisi poliisilain 5 luvun 62 §:n 2 momenttia ja pakkokeinolain 10 luvun 64 §:n 2 momenttia.

62 §. Salaisen tiedonhankinnan valvonta. Pykälässä säädettäisiin salaisen tiedonhankinnan valvonnasta eräin tarkistuksin samalla tavoin kuin tullilain 20 j §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 65 §:ssä.

Pykälän 1 momentin mukaan Tulli ja sen salaisia tiedonhankintakeinoja käyttävien yksiköiden esimiehet valvoisivat tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa. Tulli antaisi vuosittain valtiovarainministeriölle kertomuksen salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käytöstä ja valvonnasta Tullissa.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiovarainministeriön olisi annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus salaisten tiedonhankintakeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta Tullissa. Tämä edellyttäisi sitä, että Tulli toimittaisi 1 momentissa säädetystä valtiovarainministeriölle tarvittavat tiedot kertomuksen laatimiseksi. Tämän momentin osalta muutosta voimassa olevan lain sääntelyyn merkitsisi se, että kertomuksen antamisvelvollisuus ulotettaisiin koskemaan kaikkia salaisia tiedonhankintakeinoja, sekä se, että valtiovarainministeriö antaisi omaan hallinnonalaansa kuuluvaa Tullia koskevan kertomuksen.

63 §. Rangaistusasteikon lieventämisen vaikutus. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 64 §:ää. Lainkohdan mukaan tässä luvussa tarkoitettujen tiedonhankintakeinojen käyttöön ei vaikuta se, että rangaistus mitattaisiin rikoslain 6 luvun 8 §:ää soveltaen lievennetyltä rangaistusasteikolta.

Pykälällä selkeytettäisiin sitä, että salaisen tiedonhankintakeinon käytön edellytykset arvioitaisiin niin kuin kysymyksessä olisi tyy-

tetty teko tai tekijän toiminta. Tämän vuoksi edellytyksiä koskevissa säännöksissä ei enää erikseen mainittaisi rikoksen yritystä. Vastava pakkokeinojen edellytyksiä koskeva tulkintasäännös sisältyy pakkokeinolain 11 luvun 1 §:ään.

64 §. Tarkemmat säännökset. Pykälän mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tässä luvussa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen käytön järjestämisestä ja valvonnasta sekä toimenpiteiden kirjaamisesta ja valvontaa varten annettavista selvityksistä.

4 luku **Vaitiolo- ja vai- tiolo-oikeus**

**1 §. Vaitiolo- ja vai-
tiolo-oikeus.** Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 1 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan Tullin henkilöstöön kuuluva virkamies ei saisi ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka valeostajana tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen tai valeostajana tai peitehenkilönä toimineen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiolo- ja vai-
tiolo-oikeus olisi voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi jo käynnissä olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

Pykälän 1 momentissa otettaisiin salassapito- ja vai-
tiolo-oikeuden piiriin henkilöllisyyttä koskevat tiedot, jotka samalla turvallisuuden vaarantamiseen liittyvällä edellytyksellä ovat poliisilain 7 luvun 1 §:n 1 momentin ja 3—5 §:n mukaisesti vai-
tiolo-oikeuden piirissä. Lisäksi säännös laajennettaisiin koskemaan myös luottamuksellisesti tietoja antanutta. Voimassa olevaan säännökseen verrattuna säännös kirjoitettaisiin yleisempään muotoon, vaikka se edelleen koskisi luottamuksellisella tietojen antamisella, valeostolla tai peitetoiminnalla tapahtuvaa tiedonhankintaa. Sen mukaan vai-
tiolo- ja vai-
tiolo-oikeus koskisi tilannetta, jossa tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai käynnistettävän tiedonhankinnan. Luvun 3 §:n 1 momentin mukaan luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskeva tieto kuuluisi edelleen vai-
tiolo- ja vai-
tiolo-oikeuden piiriin niissä tapauk-

sisä, joissa 1 momentissa tarkoitettua vaaraa ei voi olettaa olevan.

Momentissa ja jäljempänä muissa luvun säännöksissä käytettävä ilmaisu ”tietoja luottamuksellisesti antanut” kattaisi pakkokeinolain 10 luvun 39 §:ssä ja tämän lain 3 luvun 39 §:ssä tarkoitetussa tietolähdetoiminnassa toimivien lisäksi satunnaisesti luottamuksellisesti tietoja antavat.

Pykälän 2 momentti olisi luonteeltaan informatiivinen, ja sen mukaan muissa kuin 1 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa Tullin henkilöstöön kuuluvan virkamiehen vaitiolovelvollisuuden osalta noudatettaisiin, mitä tullilaissa, viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa ja muussa laissa sekä tässä luvussa säädettäisiin. Lisäksi 2 momentin mukainen vaitiolovelvollisuus koskisi myös sitä, joka on työsopimussuhteessa Tulliin tai joka hänelle myönnettyjen valtuuksien nojalla tai muulla perusteella suorittaa Tullille kuuluvaa tehtävää. Näin ollen vaitiolovelvollisuus saattaisi ulottua Tullin virkamiesten lisäksi myös esimerkiksi konsultteihin tai muihin viranomaisiin.

Keskeinen vaitiolovelvollisuutta sääntelevä säädös eli viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki mainittaisiin 2 momentissa siis erikseen. Lain 23 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen palveluksessa oleva ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä. Lain 24 §:ssä säädetään salassa pidettävistä viranomaisen asiakirjoista. Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädetään rikoksesta tehtyjen ilmoitusten sekä esitutkintaa varten saatujen ja laadittujen asiakirjojen salassapidosta, mikä liittyy esitutkintalain 9 luvun 7 §:n 1 momentissa säädettäväksi ehdotettuun esitutkinta-asiakirjojen julkisuuteen. Sinällään pykälän samoin kuin ehdotetun luvun muutkin säännökset koskisivat myös esitutkintaa.

Tämän lain mukaisiin toimenpiteisiin liittyisivät viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 4, 5 ja 9 kohta, jotka koskevat muun ohessa Tullin rikosten ennaltaehkäisemistä varten ylläpitämiä rekistereitä ja rikosten ehkäisemistä koskevia selvityksiä, taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevia tietoja sisältäviä asiakirjoja, jos tiedon antaminen

niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä, sekä asiakirjoja, jotka koskevat valtion turvallisuuden ylläpitämistä, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vaaranna valtion turvallisuutta.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin vaitiolovelvollisuuden voimassaolosta myös palvelussuhteen päätyttyä.

2 §. *Tietojen antaminen vaitiolovelvollisuuden estämättä.* Pykälässä säädettäisiin perusteista, joiden mukaan Tulli voisi luovuttaa salassa pidettäviä tietoja. Pykälä vastaisi tullilain 25 §:n 2—4 momentin säännöksiä ja poliisilain 7 luvun 2 §:n 1 momenttia. Tullilain 25 §:n salassapitosäännöksen 2—4 momentissa on lueteltu tapauksittain kenelle ja mihin tarkoitukseen liiketoimintaa koskevia ja muitakin tietoja saa luovuttaa. Henkilötietojen luovuttamisesta säädetään erikseen tullilain 26 §:ssä.

Perustuslain 12 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta.

Tietojen luovuttamista koskevat yleiset säännökset ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa. Lain lähtökohta on viranomaisen toiminnan julkisuus ja yleinen oikeus tiedonsaantiin. Tiedonsaantioikeutta rajoitetaan laissa muun muassa salassapitosäännöksin. Tiedonsaantioikeutta voidaan rajoittaa esimerkiksi säätämällä luvanvaraisuus rajoitusperusteeksi tai erilaisin tosiasiallisin toimenpitein. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain salassapidosta poikkeamista koskeva 7 luku sisältää säännökset yleisistä perusteista, joiden mukaan salassa pidettäväksi säädetyistä asiakirjasta voidaan antaa tieto.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Tullin henkilöstöön kuuluvan virkamiehen tai muun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettun henkilön vaitiolovelvollisuus ei estä tiedon antamista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetynt tehtäväänsä vuoksi on tarve saada tieto muuten salassa pidettävästä seikasta. Oikeus luovuttaa tietoja koskee siis myös salassa pidettäviä tietoja.

Julkisuuslain 26 §:n 1 momentin 1 kohdassa edellytetään erityislain nimenomaista säännöstä oikeudesta antaa salassa pidettävä tieto. Momentista ilmeni siis selvästi pykälässä tarkoitettun tiedon luovutuksen sallittavuus salassapitosäännöksistä riippumatta.

Pykälän 2 momentin mukaan 1 §:n 2 momentissa säädetty vaihtolovelvollisuus ei myöskään estäisi ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi. Momentti vastaisi asiallisesti tullilain 25 §:n 4 momenttia ja poliisilain 7 luvun 2 §:n 2 momenttia. Nykyisessä säännöksessä käytetty Tullihallitus tai tullipiiri korvattaisiin termillä Tulli.

3 §. Vaitiolo-oikeus. Pykälässä säädettäisiin Tullin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeudesta. Pykälä vastaisi asiallisesti voimassa olevan tullilain 47 a §:ää, jossa viitataan poliisin henkilöstön vaitiolo-oikeutta koskevaan poliisilain 44 §:ään. Viittaustekniikan sijasta pykälässä säädettäisiin nimenomaisesti Tullin henkilöstöön kuuluvan vaitiolo-oikeudesta soveltuvien osin kuten poliisilain 7 luvun 3 §:ssä. Oikeustila muuttuisi nykyiseen verrattuna tullilakiin ehdotettujen uusien epäkonventionaalisten tiedonhankintamenetelmien vuoksi siten, että poliisilain 44 § tulisi kokonaisuudessaan sovellettavaksi tullitoiminnassa, siis myös valeostoa ja peite-toimintaa koskevien määräysten osalta.

Ehdotettu pykälä sisältää kaksi tavoitetta, joita ovat Tullille tietoja antaneen henkilön suojaaminen sekä Tullin taktisten ja teknisten menetelmien suojaaminen. Vaitiolo-oikeus rajoittaa tuomioistuinten, muiden viranomaisten ja yksityisten henkilöiden oikeutta saada tietoja Tullin henkilöstöön kuulualta. Vaitiolovelvollisuus taas rajoittaa Tullin henkilöstöön kuuluvan ilmaisuvapautta.

Pykälän 1 momentin mukaan henkilöstöön kuuluvalla olisi kuten nykyisinkin oikeus olla ilmaisematta hänelle tietoja luottamuksellisesti antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa sekä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä. Tullin henkilöstöön kuuluva voisi häntä esimerkiksi tuomioistuimessa tai esitutkinnan yhteydessä kuultaessa tai toisen

viranomaisen tai yksityisen tahon tiedustellessa olla ilmaisematta edellä mainittua henkilöllisyyttä tai kyseisiä tietoja.

Tullilla on rikostorjuntatehtävissä samanlainen tarve kuin poliisillakin voida pitää momentissa tarkoitettut tiedot salassa. Henkilöt, joilla on rikoksen paljastamisen tai selvittämisen kannalta tärkeitä ja oleellisia tietoja, suostuvat usein kertomaan tietonsa vain sillä edellytyksellä, että kertojan osuus rikoksen paljastamisessa tai selvittämisessä pidetään salassa. Tietolähteen henkilöllisyyden suojaaminen turvaa tietolähdettä ja hänen läheisiään mahdollisilta kostotoimenpiteiltä sekä edesauttaa Tullin tiedonsaantimahdollisuuksia.

Pykälän 2 momentin säännös olisi uusi, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 3 §:n 2 momenttia. Lainkohdassa säädettäisiin selvennyksen vuoksi siitä, että velvollisuudesta pitää 1 momentissa tarkoitettut tiedot ja menetelmät salassa tietyissä tapauksissa säädetään 1 §:n 1 momentissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 5 kohdassa. Säännöksen mukaan Tullin taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevat tiedot ovat salassa pidettäviä, jos tiedon antaminen niistä vaarantaisi rikosten ehkäisemistä ja selvittämistä tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä.

4 §. Ilmaisovelvollisuus oikeudenkäynnissä. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 4 §:ää, ja siinä säädettäisiin edellytyksistä, joilla tuomioistuin voisi velvoittaa Tullin palveluksessa olevan ilmaisemaan edellä 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettun tiedon, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle olisi lisäksi, että virallinen syyttäjä ajaisi syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen.

Tietoja antaneen henkilön taikka valeostajan tai peite-toiminnassa toimineen henkilöllisyyttä ei kuitenkaan saisi tällöinkään määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä

turvallisuudelle. Momentin säännös vastaisi asiallisesti tullilain 47 a §:ää, jossa on viitattu poliisilain 44 §:n 3 momenttiin, eikä se näin ollen merkitsisi muutosta vallitsevaan oikeustilaan.

Uuden poliisilain ilmaisuvelvollisuutta oikeudenkäynnissä koskevan 7 luvun 4 §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa on käsitelty ilmaisuvelvollisuuteen liittyvää problematiikkaa melko kattavasti. Kuten poliisilainkin esitöissä todettiin, ilmaisemisen tulisi siis liittyä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edistämiseen. Vaikka täydennys ennen kaikkea koski rikosasian vastaajan puolustautumismahdollisuuksia, sanalla ”asianosainen” tuotaisiin esiin se, että tarvittaessa on kiinnitettävä huomiota myös asianomistajan oikeuksiin. Kuten useat muistakin luvun säännöksistä pykälä liittyisi pakkokeinolain 10 luvun 58 §:ään ja tämän lain 3 luvun 57 §:ään, joissa säädettäisiin tiedonhankintakeinosta ilmoittamisesta.

Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ilmaistaan nimenomaisesti EIS 6 artiklan 1 kappaleessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 1 kappaleessa. Oikeuden voi katsoa sisältyvän myös perustuslain 21 §:n 1 momentissa ilmaistuun asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen. Periaatteen merkityksen voi katsoa korostuvan vakavien rikosten käsittelyssä.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyviin näkökohtiin ja tullilain 47 a §:n taustalla olevaan poliisilain 44 §:ään on myös perustuslakivaliokunta kiinnittänyt huomiota epäsovinnainten rikostorjunta- ja rikostutkimenetelmistä säätämisen yhteydessä (PeVL 5/1999 vp). Valiokunta on todennut oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin kuuluvan sen, että syytetty ja hänen puolustajansa saavat tiedon ja mahdollisuuden lausua kaikesta siitä asiaan vaikuttavasta aineistosta, jolla voi olla vaikutusta tuomioon.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyviin seikkoihin myös eduskunnan hallintovaliokunta kiinnitti huomiota nyttemmin kumotun poliisilain (493/1995) 44 §:n muuttamisen yhteydessä (HaVM 10/2005 vp). Valiokunnan mukaan syytetyn oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei vaarannu silloin, kun peitetoiminnalla ja valeostolla

saatuja tietoja ei ole käytetty syyteharkinnan perustana eikä oikeudenkäynnissä, vaan ne ovat ainoastaan auttaneet poliisitoiminnan suuntaamisessa. Tämä näkökohta sinällään koski myös tämän lain 3 §:ssä tarkoitettujen muiden menetelmien sekä henkilöiden henkilöllisyyden ilmaisemista.

Kumotun poliisilain 44 §:n 3 momentin voi katsoa rakentuvan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukselle. Lähtökohtana tulee olla, että oikeutta käydään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asian ratkaisuun vaikuttavat tiedot on saatettava asianosaisten tietoon. Pykälän perusteluissa (HE 57/1994 vp) korostetaan näyttönä käytettävän aineiston ja kertomusten merkitystä. Syyttäjän tai asianomistajan tehtävänä on akkusatorisessa menettelyssä näyttää toteen vastaajan syyllisyys. Näytön puute johtaa epävarmuustilanteessa asian ratkaisemiseen vastaajan eduksi. Jos esimerkiksi valeostajan tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä ei voida ilmaista, tuomioistuimen harkittavaksi tulee, mikä merkitys ilmaisematta jättämisellä on näytön arvioinnin ja asian lopputuloksen kannalta.

On ajateltavissa, että ehdotetussa 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettujen henkilöiden tai menetelmien käyttämisellä voisi olla vaikutusta arvioitaessa vastaajan teon rangaistavuutta, vaikka niillä ei näytöllisesti olisikaan merkitystä. Tämä koskee, paitsi vastaajan teon aikaansaamista, myös sen vahingollisuuden ja vaarallisuuden arviointia rikoslain 6 luvun säännösten kannalta. Rangaistuksen määrittämiseen liittyy se, että joissakin tapauksissa esitutkintaviranomaisen suorittaman seurannan tai osallistumisen voi katsoa mahdollistavan rikollisen toiminnan aiheuttaman vaaran tai aiheuttamien vahinkojen estämisen tai minimoinnin.

Vastaajan teon rangaistavuutta arvioitaessa on otettava kuitenkin huomioon se, että nyt kysymyksessä olevien menetelmien tai henkilöiden käytön vaikutuksesta ei ole esimerkiksi korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja. Turun hovioikeus on tahallisuusarvioinnin osalta sittemmin korkeimpaan oikeuteen päätyneessä asiassa (KKO 2006:64) katsonut, että poliisin toimesta tapahtunut rikoksen seuranta ei vaikuta rikoksen törkeysar-

vosteluun eikä huumausaineen kätköpaikan oleminen poliisin valvonnassa kokonaisarvosteluun perustuvaan törkeysarvosteluun. Lähtökohtana voidaankin lisäksi pitää sitä, että rikoksenteelijä vastaa omasta menettelystään huolimatta siitä, onko esimerkiksi häneltä huumausainetta ostanut valeostajana toiminut virkamies vai muu henkilö tai onko rikoksen tekemiseen hänen kanssaan osallistunut henkilö virkamies vai ei. Huomattava on myös se, että ehdotettujen sekä yksinomaan tietoverkossa että reaali maailmassa tehtävää peitetoimintaa ja valeostoa koskevien säännösten lähtökohtana olisi poliisilain tavoin se, että valeostolla tai peitetoiminnalla ei kehtää saada tekemään rikosta, jota hän ei muutenkin tekisi.

Pykälässä ei säädettäisi siitä, miten ja kenen aloitteesta ilmaisuvelvollisuutta koskeva asia tutkittaisiin tuomioistuimessa. Käytännössä tämä tapahtuu rikosasian vastaajan pyynnöstä. Pykälä sanamuotonsa perusteella mahdollistaisi kuitenkin myös sen, että myös asianomistaja pyytää ilmaisemista asiassa, jossa hänen tietensä saattaa olla saatavissa muutakin selvitystä kuin virallisen syyttäjän esittämä näyttö. Aihe ilmaisemista koskevaan pyyntöön saattaa ilmetä vasta oikeudenkäynnissä.

Oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin liittyisi myös pakkokeinolain 10 luvun 60 § salaisesta tiedonhankinnasta ilmoittamisesta. Pykälässä säädetään lähtökohtainen velvollisuudesta ilmoittaa rikoksesta epäillylle lähes kaikista häneen kohdistuneista salaisen tiedonhankinnan keinoista. Eräissä tapauksissa ilmoituksen tekemistä voidaan lykätä tai jättää ilmoitus kokonaan tekemättä. Mahdollisuus lykätä ilmoittamista tai luopua siitä kokonaan ei kuitenkaan pykälän 5 momentin mukaan koske tapauksia, joissa ilmoituksen lykkääminen tai tekemättä jättäminen loukkaisi oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.

5 §. Ilmaisuvollisuus rikosta selvitetäessä. Voimassa olevaan lakiin verrattuna uuden pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että Tullin henkilöstöön kuuluva on vaitiolovelvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä

esitutinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, kun luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa taikka valeostajan tai peitehenkilön on siinä tehtävässä perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen. Pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 5 §:ää.

Esitutinnan edellytysten arvioiminen koskisi sen selvittämistä ja harkitsemista, onko jotakin henkilöä syytä epäillä rikoksesta. Käytännössä kysymys olisi momentin loppuosan tarkoittamalla tavalla siitä, että henkilön on perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen toimiessaan momentissa tarkoitettussa ominaisuudessa.

Rikosvastuun toteuttamiseen liittyvistä syistä 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu tieto olisi ilmaistava kaikissa tapauksissa, kun tiedon ilmaisemista voidaan pitää välttämättömänä. Momentin mukaisissa tapauksissa tieto käytännössä ilmaistaisiin esitutinnan käynnistämistä harkitsevalle, jota koskisi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain ja tämän luvun mukainen vaitiolovelvollisuus- tai oikeus. Poliisi-, tull- ja syyttäväviranomaisia koskevat esimerkiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:n 1 momentti sekä 24 §:n 1 momentin 3—5 ja 9 kohta. Huomioon olisi otettava myös esitutkintalain 4 luvun 15 §, jonka mukaan esitutkintaviranomainen voisi rajoittaa asianosaisen oikeutta saada tieto esitutkinnassa ilmi tulleista seikoista myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n 2 momentissa tarkoitetuilla perusteilla.

Momentissa edellytystä ”välttämätön” käytettäisiin samassa merkityksessä kuin salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan 3 luvun säännöksissä. Kysymyksessä oleva kynnys olisi korkea ja tarkoittaisi sitä, että esitutinnan edellytysten arvioiminen tai rikoksen selvittäminen ei onnistu ilman 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua seikan ilmaisemista.

Pykälän 2 momentin mukaan Tullin henkilöstöön kuuluva olisi velvollinen ilmaisemaan 1 momentissa tarkoitettua tiedon myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että luottamuksellisesti tietoja antanut siinä ominaisuudessa taikka valeostaja tai

peitehenkilö siinä tehtävässä on syyllistynyt rikokseen.

Momentissa käsitteellä ”rikos” ei tarkoiteta tekoa, jonka peitehenkilö tai valeostaja saisi tehdä pakkokeinolain 10 luvun 28 §:n 2 momentin tai 29 §:n tai 34 §:n nojalla taikka nyt tarkasteltavana olevan lain 3 luvun 25, 26 tai 32 §:n nojalla. Rajanveto kuitenkin varsinkin esitutkinnan käynnistämisen edellytyksiä selvitetessä saattaa olla vaikea, minkä vuoksi viranomaistoiminnan luottamuksen ja rikosvastuun toteuttamisen edistämiseksi ”rikoksen” käsitettä ei tulisi tulkita liian suppeasti. Tämän esityksen mukaan tietolähteenä toimimiseen ei liittyisi minkäänlaista oikeutta siinä tehtävässä tehdä rikoksen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja. Jotta rikos kuuluisi momentin soveltamisalaan, sillä tulisi riittävän kiinteä yhteys 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuun tiedonhankintaan. Rikosvastuun toteuttamiseen liittyviin seikkoihin rikoksen selvittämisessä sovellettaisiin vastaavasti, mitä 1 momentin perusteluissa on mainittu.

Pykälän 3 momentin mukaan, jos Tullin henkilöstöön kuuluva kieltäytyy ilmaisemasta 1 tai 2 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuimien voisi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei olisi laillista perustetta. Tuomioistuimien voisi samoin asianomistajan vaatimuksesta määrätä, että Tullin henkilöstöön kuuluvan on annettava tieto luottamuksellisesti tietoja Tullille antaneen henkilöllisyydestä, jos ilmaiseminen on välttämätöntä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 14 §:ssä tarkoitettua asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä noudatettaisiin soveltuvin osin esitutkintalain 7 luvun 9 §:n säännöksiä todistajankuulustelusta tuomioistuimissa.

Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 7 luvun 5 §:n 3 momenttia, ja siinä olisi kyse samantyyppisestä vaikenemisen murtamisjärjestelmästä kuin esitutkintalain 7 luvun 9 §:ssä niskoittelevan todistajan vaitiolon murtamiseksi. Tämä ilmeni myös suoraan momentin viimeisestä virkkeestä. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen erääseen ratkaisuun liittyvistä syistä myös asianomistajalla

olisi rajoitettu oikeus pyytää eräiden vaitiolo-oikeuden piiriin kuuluvien tietojen ilmaisemista. Kuten momentista ilmeni, luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyys tulisi ilmaista myös sen mahdollisen rikoksen asianomistajalle, johon henkilö on syyllistynyt tietoja Tullille antaessaan. Käytännössä näissä tapauksissa olisi kysymys rikoslain 15 luvun 6 §:ssä tarkoitettua väärästä ilmiannosta. Yleensä luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön nimi tulisi asianomistajan tietoon esitutkinnan ja rikosprosessin edetessä joka tapauksessa. Jos näin ei kävisi tapauksissa, joissa esitutkinta jätetään toimitamatta, lopetetaan saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, rajoitetaan tai keskeytetään ja Tullin henkilöstöön kuuluva ei pyynnöstä ilmaise luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä, asianomistaja voisi tuomioistuimissa pyytää ilmaisemista. Edellytyksenä olisi, että ilmaiseminen on tarpeen asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi.

Pakkokeinolain 10 luvun säännösten mukaisesti peitehenkilönä tai valeostajana voisi toimia vain poliisimies tai Tullin rikostorjunnan tullimies, joten peitetoimintaa tai valeostoa koskevissa tapauksissa olisi kysymys mahdollisesta poliisi- tai tullimiehen tekemästä rikoksesta. Momentin mukainen ilmaisuvelvollisuus ei koskisi poliisi- tai tullimiestä, jota rikoksesta epäillään tai tullaan mahdollisesti epäilemään. Esitutkintalain 4 luvun 3 §:ssä säädetyn itsekriminointikiellon mukaisesti rikoksesta epäillyllä on oikeus olla myötävaikuttamatta sen rikoksen selvittämiseen, josta häntä epäillään. Tämä periaate koskisi esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaan myös tapauksia, joissa vasta selvitetään sitä, onko rikosta syytä epäillä eli onko aihetta esitutkinnan käynnistämiseen. Momentin mukaan käsiteltäväksi tulevien rikosten problematiikkaa on tarkasteltu 2 momentin perusteluissa.

Pykälän 4 momentin mukaan harkitessaan 3 momentissa tarkoitettua määräyksen antamista tuomioistuimen olisi kiinnitettävä huomiota siihen, voiko ilmaisuvelvollisuus aiheuttaa vaaraa valtion turvallisuudelle tai jonkun hengelle tai terveydelle taikka vaarantaa käynnissä olevan tiedonhankinnan, ja siihen, miten perusteltua ilmoittaminen toisaalta on ottaen huomioon rikosepäilyn laatu

ja asianomistajan oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Momentissa säädettäisiin siis intressipunninnasta, joka liittyy oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukseen. Oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ilmaistaan nimenomaisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 kappaleessa sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 1 kappaleessa. Oikeuden voi katsoa sisältyvän myös perustuslain 21 §:n 1 momentissa ilmaistuun asian asianmukaisen käsittelyn vaatimukseen.

Varsinkaan peitetoimintaa ja valeostoa ei yleensä käytetä rikosprosessissa hyödynnettävän näytön hankkimiseen tehdystä rikoksesta, vaan niiden avulla päästään sellaisen näytön jäljille, joka tuodaan avoimesti esiin esitutkinnassa. Voi kuitenkin esiintyä myös tapauksia, joissa salainen tiedonhankinta- tai pakkokeino on vaikuttanut tutkittavaan rikokseen tai joissa ainakin epäillä tällaista. Voidaan esimerkiksi väittää, että huumeen myynti on johtunut sellaisesta valeostosta, jota on pidettävä rikosprovokaationa, tai että peitehenkilö on houkutelut jonkun rikosten-tekotilanteeseen provokaatioksi luonnehdittavalla menettelyllä.

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteuttaminen edellyttää, että oikeutta käydään avoimesti, tasapuolisesti ja saman oikeudenkäyntiaineiston perusteella, jolloin kaikki asiaan vaikuttavat seikat on saatettava asianosaisten tietoon. Syytetyn oikeuksiin kuuluu muun ohessa oikeus vastanäytön esittämiseen, oikeus saada yksityiskohtainen tieto itseensä kohdistuvien syytteiden perusteista sekä oikeus saada omat todistajansa kutsutuiksi ja kuulustelluiksi. Näytön puute johtaa epävarmuustilanteessa asian ratkaisemiseen vastaajan eduksi. Jos esimerkiksi valeostajan tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä ei voida ilmaista, tuomioistuimen harkittavaksi tulee, mikä merkitys ilmaisematta jättämisellä on näytön arvioinnin ja asian lopputuloksen kannalta. Tällaisella kysymyksellä voisi olla merkitystä jo harkittaessa syytteen nostamista.

Kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten ratkaisukäytännöstä ilmenee, oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ei ole

ehdoton muut ihmisoikeudet syrjäyttävä ihmisoikeus. Esimerkkinä voidaan mainita melko tuoreet tapaukset Al-Khawaja ja Tahery v. Yhdistynyt kuningaskunta 15.12.2011 tai Ellis ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta, 10.4.2012. Ensin mainitun ratkaisun perusteissa todetaan, että oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuutta arvioitaessa oli otettava huomioon paitsi syytetyn oikeuden myös julkiset ja asianomistajien edut syytteen asianmukaisen ajamisen suhteen. Tarvittaessa tuli ottaa huomioon myös todistajien oikeuden.

Ihmis- ja perusoikeuksia joudutaan yhteentörmäystilanteissa punnitsemaan toisiaan vastaan. Kysymys olisi yksittäistapauksellisesta intressivertailusta. Momentin mukaan tulisi arvioida muun muassa sitä, miten perusteltua ilmoittaminen on. Tämän mukaan pitäisi aina tapauskohtaisesti arvioida, miten perusteltu konkreettinen rikosepäily on. Ilmoituksen perusteltavuutta arvioitaessa tulisi myös huomioida rikosepäilyn laatu, esimerkiksi rikoksen seuraukset tai vakavuus, ja asianomistajan oikeus valvoa oikeuttaan. Voihan olla, että ilmoituksentekijä pyrkii haittaamaan käynnissä olevaa esitutkintaa tekemällä shikaaninomaisia tai muuten ilmeisen aiheettomia ilmoituksia esitutkintaviranomaisen toiminnasta. Ensiksi mainitun osalta saattaisi tulla sovellettavaksi väärää ilmiantoa koskeva rikoslain 15 luvun 6 §.

Pykälän 5 momentissa todettaisiin, että jos 3 momentissa tarkoitettu asia koskee valeostoa, peitetoimintaa tai tietolähteen ohjattua käyttöä, asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Muu ilmaisuvelvollisuutta koskeva asia käsiteltäisiin siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemista koskevan pyynnön esittäjän ja ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön olisi oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Valeostoa ja peitetoimintaa koskevien asioiden ohjaaminen Helsingin käräjäoikeuteen vastaisi poliisilain ja pakkokeinolain muotoiluja ja johtuisi siitä, että pakkokeinolain 10 luvun 43 §:n 1 momentin ja tämän lain 3 luvun 44 §:n 1 momentin mukaan näitä tiedonhankintakeinoja koskevat asiat käsiteltäisiin Helsingin käräjäoikeudessa. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus olisi päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

6 §. *Viittaussäännös tietojen luovuttamisesta.* Pykälä olisi lähinnä informatiivinen, ja sen mukaan Tullin henkilökisteriin talletettujen tietojen luovuttamisesta muille viranomaisille teknisen käyttöyhteyden avulla, konekielisessä muodossa tai tietojen luovuttamisesta ulkomaille säädettäisiin tullilaissa.

5 luku Erinäiset säännökset

1 §. *Yhteistoiminta muiden viranomaisten kanssa.* Pykälä olisi uusi suhteessa voimassa olevan tullilain rikostorjuntaa koskeviin säännöksiin, ja sen mukaan viranomaisten yhteistoiminnasta rikostorjunta-asioissa säädetään PTR-laissa. Säännöksen tarkoituksena olisi tuoda ilmi yhteistoiminta muiden esitutkintaviranomaisten kanssa myös tämän lain alaan kuuluvissa asioissa.

2 §. *Virkamerkki ja tullimiehen aseman ilmaiseminen.* Voimassa olevaan tullilakiin nähden uudessa pykälässä säädettäisiin virkamerkistä ja tullimiehen aseman ilmaisemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan Tulli vahvistaa virkamerkin, jota Tullin rikostorjunnan tullimiehen on pidettävä virkatehtävää suorittaessaan aina mukanaan. Laissa säädettäisiin virkamerkin vahvistamisesta sekä virkamiehen velvollisuudesta sen mukana pitämiseen virkatehtäviä suoritettaessa. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä virkamerkin ulkonäöstä sekä sen ominaisuuksista ja käytöstä.

Pykälän 2 momentin mukaan tullimiehen olisi tarvittaessa ilmaistava toimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa tullimies ja vaadittaessa tai tarvittaessa esitettävä virkamerkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

Lähtökohtaisesti tullimiehen ei olisi tarpeen ilmaista virka-asemaansa. Velvollisuus voisi liittyä esimerkiksi tapauksiin, joissa tullimies ei käytä virkapukua tai joissa hän pyrkii huoneistoon tai rakennukseen niin, että toimenpiteen kohteena oleva henkilö ei näe häntä. Tullimiehen aseman ilmaisemiseen riittäisi se, että tullimies suullisesti ilmaisisi asemansa. Ilmaiseminen voitaisiin ilman pyyntöäkin toteuttaa virkamerkin esittämisellä. Vaadittaessa virkamerkki olisi aina esitet-

tävä, jos se olisi toimenpiteen suorittamista vaarantamatta mahdollista. Erityisesti toimenpiteen suorittaminen saattaa vaarantua salaisessa tiedonhankinnassa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muun kuin 1 momentissa tarkoitettusta tullimiehen asemaa ilmaisevasta tunnisteesta. Tällaisen tunnisteiden hyväksyisi ja sen käytöstä päättäisi Tullin rikostorjunnan päällikkö. Tarve momentin mukaisen tunnisteiden käytölle voisi ilmetä esimerkiksi tilanteessa, jossa Tullin viranomaisstatus on käytännön syistä johtuen tarpeen ilmaista kolmannelle, mutta toiminnan suojaamiseksi tai sen tavoitteen saavuttamiseksi salattava ulkopuolisilta.

3 §. *Tullirikostorjunnan tullimiehen kunto ja ammattitaito.* Pykälä olisi uusi verrattuna voimassa olevaan Tullin rikostorjuntaa ja sen henkilöstöä koskevaan sääntelyyn. Pykälässä säädettäisiin Tullin rikostorjunnan operatiivisissa tehtävissä työskentelevien tullimiesten velvollisuudesta ylläpitää tehtävien edellyttämää fyysistä kuntoa ja ammattitaitoa. Velvollisuus kunnan ja ammattitaidon ylläpitämiseen tietyissä Tullin tehtävissä vastaisi soveltuvien osin poliisin ja rajavartiolaitoksen säännöksiä virkamiesten kunnosta ja ammattitaidosta.

Säännöksen tarkoituksena olisi edistää Tullin rikostorjunnan tullimiesten työkuntoa ja toisaalta ylläpitää työturvallisuuden hyvää tasoa. Pykälä koskisi Tullin rikostorjunnan operatiivisissa tehtävissä työskenteleviä tullimiehiä. Pykälän melko avoin muotoilu ”tehtävien edellyttämää fyysistä kuntoa” johtuu siitä, että myös operatiivisessa rikostorjunnassa on varsin erityyppisiä tehtäviä. Fyysisen kunnan ja ammattitaidon tehtäväkohtaiset vaatimukset olisivat siis vahvasti riippuvaisia työtehtävistä.

Pykälä ja siinä viitattu, 4 §:n 2 momentin nojalla annettu valtiovarainministeriön asetus edellyttäisivät säännöksen soveltamisalaan kuuluvia Tullin rikostorjunnan tullimiehiä pitämään kunnostaan asianmukaista huolta. Toisaalta se myös velvoittaisi työnantajaa tarjoamaan mahdollisuuden hyvän fyysisen kunnan ja ammattitaidon ylläpitämiseen sekä ottamaan huomioon säännöksen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden kunnan ja ammattitaidon heidän työtehtäviään ja toimenkuvaa suunniteltaessa. Tällä voidaan ar-

vioida olevan myönteinen vaikutus paitsi tullimiesten yleiseen työhyvinvointiin myös työturvallisuuteen.

Vastuu työtehtävien edellyttämän fyysisen kunnan ylläpidosta ja kehittämisestä olisi siis ensisijaisesti tullimiehellä itsellään. Fyysisen kunnan kehittäminen liikunnan keinoin toteutettaisiin pääosin vapaa-aikana. Työnantaja tukisi tavoitetta kunnan ylläpitoon osoittamalla liikuntapaikkoja tai välineistöä taikka järjestämällä ohjattua liikuntaa ja liikuntatilaisuuksia. Henkilö, jonka fyysinen kunto ei vastaisi hänen tehtäviensä vaatimuksia, voitaisiin siirtää fyysisesti vähemmän vaativiin tehtäviin, jos se olisi työturvallisuudesta johtuvista syistä tai virkatehtävien suorittamisen varmistamiseksi välttämätöntä. Säännöksen soveltamisalaan kuuluvat Tullin rikostorjunnan tullimiehet olisivat velvollisia osallistumaan kuntotesteihin.

Tullimiehen kuntoon ja ammattitaitoon liittyvät yksityiskohtaisemmat säännökset annettaisiin 4 §:n 2 momentin nojalla valtiovarainministeriön asetuksella.

4 §. Asetuksenantovaltuudet. Pykälä vastaisi asiallisesti tullilain 54 §:ää, ja sen mukaan tämän lain alaan kuuluvista seikoista voidaan säätää yksityiskohtaisemmin asetustasoisesti. Ehdotettu säännös olisi kuitenkin voimassa olevaa yksityiskohtaisempi, ja asetustasolla säänneltävät seikat olisi jaettu kahdelle tasolle: niihin, joista voitaisiin säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella sekä niihin, joista voitaisiin säätää tarkemmin valtiovarainministeriön asetuksella.

Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää yksityiskohtaisemmin Tullin rikostorjunnan tullimiehistä, Tullin rikostorjunnan toiminnallisista johtosuhteista, virkamerkistä sekä kansainväliseen sopimukseen perustuvien toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoituksista ja selvityksistä.

Pykälän 2 momentin mukaan valtiovarainministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin Tullin rikostorjunnan tullimiehen aseman ilmaisemisesta ja tullimiehen yksilöimisestä, haltuun otetun omaisuuden säilyttämisestä ja takavarikoidun tavarantoimittamisesta, myymisestä, käyttämisestä ja menettamisestä, kulkuneuvon pysäyttämisessä

käytettävistä merkeistä ja menetelmistä, sekä tullimiehen kunnosta ja ammattitaidosta.

Lisäksi valtiovarainministeriön asetuksella voitaisiin säätää tarkemmin virka-avun antamisesta muulle kuin poliisille tai rajavartiolaitokselle, toimenpiteiden kirjaamisesta sekä 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetun oikeudenkäyntivakuuden asettamisesta sekä 2 luvun 14 §:n 5 momentissa tarkoitetusta uhkasakosta.

5 §. Voimaantulo. Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian.

1.2 Tullilaki

1 §. Pykälässä säädetään tullilain soveltamisalasta. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että tullilain säännösten soveltuvuutta tullirikostutkintaan rajoitettaisiin niiltä osin kuin asiasta säädettäisiin rikostorjunnasta Tullista annetussa laissa.

3 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä jätetään pois kohdat 5—10, jotka sisältävät Tullin rikostorjuntaan liittyviä määritelmiä, joista säädetään jatkossa rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun kyseessä olevia tiedonhankintakeinoja koskeissa säännöksissä.

14 §. Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan täydennettäväksi siten, että lainkohdassa tarkoitetuissa tilanteissa, kuten henkilön saapuessa tullialueelle, Tulli voisi tarkastaa hänen matkustusasiakirjansa ja henkilöllisyystodistuksensa henkilöllisyyden selvittämiseksi. Tullin on tulkittu voivan tarkistaa nämä asiakirjat tullilain 14 §:n 1 momentin 6 kohdan nojalla, jonka mukaan tulliviranomaisella on oikeus saada tarpeelliset tavaranhaltijaa, muuta asianosaista, tavaraa, kulkuneuvoa, matkustajaa ja kulkuneuvon henkilökuntaa koskevat asiakirjat ja tiedot. Oikeustilan selventämiseksi ehdotetaan säädettäväksi asiasta nimenomaisesti.

Esityksessä ehdotetaan myös, että 1 momentin 2 kohdasta poistettaisiin säännös oikeudesta suorittaa henkilöön kohdistuva etsintä. Asiasta ehdotetaan säädettäväksi nykyistä tarkemmin lain 15 §:ssä.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan 1 momentin 5 kohdassa olevaan viittaukseen rikoslakiin lisättäväksi säädösnumero, koska tällä esityksellä muutetaan myös 3 §:ää, jossa rikoslaki on nykyisin mainittu ensimmäisen ker-

ran. Muutoksen jälkeen ensimmäinen viittaus rikoslakiin on 14 §:n 1 momentin 5 kohdassa, jolloin on asianmukaista lisätä säädöskoelmaan numero tähän kohtaan.

15 §. Pykälässä säädettäisiin Tullin oikeudesta suorittaa henkilöön kohdistuva etsintä. Tarkoituksena on selventää tullilain nykyistä sääntelyä ja ottaa huomioon pakkokeinolain henkilöön kohdistuvaa etsintää koskeva uusi sääntely. Kuten nykyisinkin, etsintä voitaisiin tehdä henkilön saapuessa tullialueelle, lähtiessä tullialueelta, käydessä kulkuneuvossa tai muussa paikassa, jossa tavaraa puretaan, lastataan tai säilytetään, sekä muualla tullialueella, jos siihen on erityisiä syitä. Tarkennuksena nykysääntelyyn säännökseen kirjoitettaisiin etsinnän nimenomaisesti tarkoitettavan samanlaisia etsintää kuin pakkokeinolaissa tarkoitettu henkilöön kohdistuva etsintä. Pakkokeinolain mukaan henkilöntarkastus tehdään sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa. Henkilönkatsastus puolestaan käsittää katsastettavan kehon tarkastamisen, verinäytteen tai muun näytteen ottamisen taikka muun kehoon kohdistuvan tutkimuksen.

Pykälän 2 momentin mukaan henkilöntarkastuksen suorittamisesta sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai mukanaan olevissa tavaroissa, päättää tullitoimenpidettä suorittava tullimies. Tällaisen tarkastuksen Tullin on voitava tehdä sen tehtävänä olevan tavaroiden tuonnin ja viennin valvomiseksi. Tarkastus ei siis kokonaan kattaisi pakkokeinolain mukaista henkilöntarkastusta, koska se ei mahdollistaisi sen tarkastamista, mitä henkilöllä on muuten kuin vaatteissaan yllään. Tällaisella tarkastuksella olisi ehdotetun 3 momentin mukaan samat edellytykset kuin Tullin suorittamalla henkilönkatsastuksella, joka voitaisiin kohdistaa henkilöön, jota epäillään todennäköisin syin rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin vuosi vankeutta. Kun henkilöä epäillään rikoksesta, ylittyy myös esitutkinnan käynnistämisen kynnys. Tämän vuoksi säädettäisiin, että tarkastukset voidaan suorittaa esitutkintaa aloittamatta, mikä vastaa nykyistä sääntelyä. Esitutkinnan aloittamisesta päätettäisiin vasta tarkastuksen jälkeen. Henkilönkatsastuksesta ja sen tarkas-

tamisesta, mitä henkilöllä on muutoin kuin vaatteissaan yllään, päättäisi tehtävään määrätty tullirikostorjunnan tai tullivalvonnan esimiehenä toimiva tullimies.

Pykälän 4 momentti edellyttäisi tarkastusten tekemiseltä hienotunteisuutta sekä tarpeettoman haitan tai vahingon välttämistä henkilölle tai tämän omaisuudelle. Pykälän 3 momentissa tarkoitetuista tarkastuksista tulisi laatia pöytäkirja. Lisäksi henkilöön kohdistuvan etsinnän suorittamisessa on noudatettava pakkokeinolaissa säädettyjä menettelyjä. Pakkokeinolaissa on säädetty edellytyksiä tarkastustiloille, terveydenhuollon ammattihenkilöiden suorittamasta etsinnästä ja tarkastuksen suorittajan sukupuolesta. Pykälää muutettaisiin myös siten, että siinä viitattaisiin uuteen vuoden 2014 alusta voimaan tulleeseen pakkokeinolakiin.

16 §. Tullimiehen oikeudesta turvallisuustarkastuksen tekemiseen ehdotetaan säädettäväksi uudessa 17 d ja 17 e §:ssä, ja ne korvaavat nykyisen 16 §:n säännökset. Pykälässä ehdotetaan sen sijasta säädettäväksi teknisestä valvonnasta.

Nykyiseen sääntelyyn verrattuna teknisen valvonnan soveltamisalaa laajennettaisiin hieman siten, että teknisen valvonnan käyttö ei jatkossa rajoittuisi ainoastaan tullirikoksen ennalta estämiseen tai tullirikoksesta epäillyn henkilön tunnistamiseen. Teknistä valvontaa voisi ehdotuksen mukaan jatkossa suorittaa tullilainsäädännön noudattamisen valvomiseksi. Muutoksella mahdollistettaisiin teknisen valvonnan käyttö yleisemmin tullivalvonnassa, eikä pelkästään tullirikostorjunnan tehtävissä.

Pykälän 1 momentissa määriteltäisiin tekninen valvonta. Sillä tarkoitettaisiin ennalta määräämättömään henkilö- ja tavaraliikenteeseen kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista.

Pykälän 2 momentin mukaan Tullilla olisi tullilainsäädännön noudattamisen valvomiseksi oikeus suorittaa teknistä valvontaa Suomen valtakunnan rajanylityspaikoilla sekä matkustajaterminaaleissa, tavaraliikenteelle tarkoitetuilla satama-alueilla, tavaraliikenteelle tarkoitetuissa varastoissa ja muissa vastaavissa paikoissa ja tiloissa, joita Tulli saa valvoa. Tullin olisi ilmoitettava teknis-

tä valvonnasta ennalta. Ilmoittaminen tapahtuisi käytännössä valvonnasta tiedottavilla kylteillä.

17 §. Pykälän 1 vastaisi tullilain 17 §:ää, jossa viitataan poliisilain 2 luvun 17 §:ään. Säännöstä muutettaisiin voimassa olevaan tullilakiin nähden siltä osin, että jatkossa myös Tullia koskevassa laissa säädettäisiin yksityiskohtaisesti paitsi tullirikostorjunta- tai tullivalvontatehtävissä työskentelevän tullimiehen oikeudesta käyttää voimakeinoja, myös tullimiehen pyynnöstä tai tämän suostumuksella häntä tilapäisesti avustavan henkilön oikeudesta käyttää voimakeinoja.

Pykälän 1 momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 17 §:ää. Lainkohdan mukaan tullirikostorjunta- tai tullivalvontatehtävissä työskentelevällä tullimiehellä olisi virkatehtävää suorittaessaan oikeus käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, ellei laissa toisin säädetä. Voimakeinojen käytön edellytyksenä olisi, että käyttö liittyisi vastarinnan murtamiseen, henkilön paikalta poistamiseen, kiinniottamisen toimittamiseen, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseen, esteen poistamiseen taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseen.

Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa olisi, kuten tälläkin hetkellä, otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Jos voimakeinojen käyttäminen olisi välttämätöntä, niitä olisi käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka kuin se olisi välttämättä tarpeen laissa säädetyn virkatehtävän suorittamiseksi. 1 momenttiin olisi näin ollen liitetty myös lievimmän keinon periaatetta ilmentävä vaatimus.

Pykälän 2 momentti olisi uusi, ja siinä säädettäisiin tullimiehen oikeudesta hätävarjeluuun yhdenmukaisesti suhteessa poliisilain 2 luvun 17 §:n 2 momenttiin. Momentin mukaan tullimiehellä olisi virantoimituksessa muiden voimakeinojen ohella lisäksi oikeus hätävarjeluuun siten kuin rikoslain 4 luvun 4 §:ssä säädetään. Tällaisessa hätävarjelussa tullimies toimisi virkavastuulla. Arvioitaessa hätävarjelun puolustettavuutta olisi otettava

huomioon tullimiehelle hänen koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Tullimies olisi virantoimituksessa virka-aikanaan riippumatta siitä, onko hän parhailaan suorittamassa tiettyä virkatehtävää. Ehdotettu sääntely tarkoittaisi sitä, ettei tullimiestä arvioitaisi enää siviilihenkilönä hätävarjelutilanteessa. Virkavastuulla toimiminen liittyy siihen, että korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2004:75 todetuin tavoin voimakeinojen käytön oikeudesta hätävarjelutilanteessa arvioitaessa poliisimiehelle voidaan perustellusti asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle. Kuten uuden poliisilain hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, uudistuksella korostetaan julkisen vallan vastuuta virkamiehen hätävarjelutilanteessa. Ottaen huomioon tullimiehille annettava voimankäyttökoulutus sekä voimankäytön harjoittelu, tullimiehen voidaan perustellusti katsoa rinnastuvan voimankäyttöä arvioitaessa poliisiin. Näin ollen tullimies olisi, kuten poliisimieskin, hätävarjelutilanteessa tai sen liioittelussa laillisuusvalvonnan alaisena. Käytännön tilanteissa hankalaksi ovat erityisesti osoittautuneet tilanteet, joissa voimankäyttöperuste ja rikosoikeudellinen hätävarjelu- tai pakkotilaoikeus ovat limittyneet niin, että on vaikea osoittaa kummasta tarkkaan ottaen on kyse. Esityksellä tarkistettaisiin tätä epäkohtaa ja jatkossa mainitunlaiset tilanteet pystyittäisiin arvioimaan tämän rakennelman mukaan yhtenäisenä kokonaisuutena. Virkavastuun liittäminen hätävarjeluuun parantaisi kärsineen oikeusturvaa, koska tämä selkiyttäisi ja korostaisi valtion vahingonkorvausvastuuta.

Momentissa olevalla viittauksella rikoslain 4 luvun 4 §:ään tarkoitettaisiin sitä, että hätävarjelutilanteissa sovellettavaksi tulisi myös 4 §:n 1 momentin loppu, jonka mukaan hätävarjeluteko ei ilmeisesti saa ylittää sitä, mitä on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavana, kun otetaan huomioon hyökkäyksen laatu ja voimakkuus, puolustautujan ja hyökkääjän henkilö sekä muut olosuhteet. Niin ikään 2 momentti hätävarjelun liioittelusta voisi tulla sovelletuksi myös tullimiehen voimankäyttötilanteissa. Hätävarjelutilanteissa ei siis sovellettaisi ehdotetun pykälän 1 momentin jälkimmäistä virkettä voima-

keinojen puolustettavuuden arviointiperusteista eikä rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentin säännöstä rangaistusvastausta vapautumisesta tapauksissa, joissa on ylitetty pykälän 2 momentissa säädettyt voimakeinojen käytön rajat. Tullimiehen hätävarjelutilanteissa olisi kuitenkin otettava huomioon momentin kolmas virke, jonka perusteella tullimiehen toiminnalle voidaan lähtökohtaisesti hätävarjelussa asettaa korkeammat vaatimukset kuin tavalliselle kansalaiselle. Tämä koskee niin ryhtymistä puolustustekoon kuin sen mitoittamistakin.

Pykälän 3 momentti vastaisi asiallisesti voimassa olevaa sääntelyä. Tullilain 17 §:ssä säädetään voimakeinojen käytön ohella poliisilakiin viittaamalla myös tilanteista, joissa ulkopuolinen avustaa tullimiestä tämän pyynnöstä tai suostumuksella. Momentti vastaisi lisäksi asiallisesti poliisilain 2 luvun 17 §:n 3 momenttia. Lainkohdan mukaan sillä, joka tullimiehen pyynnöstä tai tämän suostumuksella tilapäisesti avustaa tullimiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen apuun voimakeinojen käytössä erittäin tärkeän ja kiireellisen tullirikostorjunnan tai tullivalvonnan virkatehtävän suorittamisessa, olisi oikeus tullimiehen ohjauksessa sellaisten voimakeinojen käyttämiseen, joihin tullimies toimivaltansa nojalla hänet valtuuttaa.

Pykälän 4 momentti vastaisi poliisilain 2 luvun 17 §:n 5 momenttia. Lainkohdassa todettaisiin, että voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja 7 §:ssä ja että hätävarjelun liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:n 2 momentissa ja 7 §:ssä.

17 a §. Säännös olisi voimassa olevaan tullilakiin nähden uusi, ja se vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 18 §:ää. Kysymyksessä oleva sääntely on yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin ulottuvien vaikutustensa vuoksi sellaista, että perustuslain 80 §:n 1 momentin nojalla siitä tulisi säätää laissa.

Varautumisvelvollisuus koskee korostetusti hätävarjelutilanteita, koska niissä voidaan joutua käyttämään voimakkaita voimakeinoja. Tällaisissa tilanteissa on tilanteen kiireellisyys erityisesti huomioon ottaen mahdollisuuksien mukaan huolehdittava voimakeinojen käytön suunnittelusta, johdosta ja val-

vonnasta. Hätävarjelun osalta säännöksen soveltamisala saattaa jäädä kuitenkin kapeaksi sen vuoksi, että hätävarjelutilanteille on tyypillistä niiden yllätyksellisyys ja ennalta arvaamattomuus.

Tarkasteltavana olevan pykälän kannalta rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 1 luvussa mainituilla periaatteilla on korostunut merkitys, vaikkakin periaatteiden noudattamistarve on aina tapauskohtaista. Lain 1 luvun 5 §:ään liittyisi se, että yleensä voimakeinoilla puututaan perustuslaissa suojattuihin perusoikeuksiin, erityisesti henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Tullin on toimittava asiallisesti ja sovinnollisuutta edistäen. Lisäksi Tullin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä hoitamaan sille laissa säädetty tehtävät.

Voimakeinojen käytön ohjaamisessa keskeisimpiä periaatteita ovat suhteellisuusperiaate ja vähimmän haitan periaate, joista säädetäisiin rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 1 luvun 6 ja 7 §:ssä. Lisäksi voimakeinojen käytön yhteydessä saattaa tulla kysymykseen tullimiehen aseman ilmaiseminen (5 luvun 2 §). Viimeksi mainittua voidaan pitää välttämättömänä tilanteessa, jossa toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä on välttämätöntä kehottaa luopumaan menettelystään, esimerkiksi vastarinnasta, ja jossa kohdehenkilö ei tiedä kehotuksen esittäjän olevan tullimies.

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin, että jos virkatehtävää suoritettaessa on syytä epäillä kohdattavan vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Pykälän 2 momentin mukaan virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä olisi varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen olisi tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ymmärrettävällä tavalla. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 18 §:n 2 momenttia.

17 b §. Voimassa olevan tullilain säännöksistä ampuma-aseen käyttöön soveltuu 17 §, jossa viitataan poliisilain 2 luvun 17 §:n 1, 2 ja 5 momentteihin. Perustuslain 80 §:n

1 momentista johtuen kuitenkin myös ampuma-aseen käytöstä on asianmukaista säätää riittävän yksityiskohtaisesti tullilaisissa.

Uusi 17 b § itsenäisenä säännöksenä Tullia koskevassa sääntelyssä vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 19 §:ää. Pykälän 1 momentin mukaan ampuma-asetta voidaan käyttää vain silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen, eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä.

Säännöksessä mainittaisiin erikseen esine ja eläin. Samassa momentissa käytetyllä sanalla ”toisen” tarkoitettaisiin muuta henkilöä kuin sitä, jonka toiminnan pysäyttämisestä on kysymys. Vaara voisi aiheutua myös ampuma-asetta käyttävälle.

Pykälän 2 momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 19 §:n 2 momenttia, jossa määritellään ampuma-aseen käyttö. Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampumaselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitetun ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät olisi ampuma-aseen käyttöä. Säännös otettaisiin uuden poliisilain tavoin lakiin, koska ampuma-aseen käyttöä koskeva määritelmä poikkeaa siitä, mitä ampuma-aseen käytöllä yleisesti ymmärretään.

Voimakkeiden käyttöä ohjataan Tullissa tällä hetkellä Tullihallituksen antamalla määräyksellä 189/190/12. Ampuma-aseista ja muista voimankäyttövälaineistä sekä voimakkeiden käytön määritelmistä säädettäisiin jatkossakin lakia yksityiskohtaisemmin alemmantasoisin normein. Määräyksen sijasta yksityiskohtaisempi ohjaus toteutettaisiin jatkossa tullilain 54 §:n nojalla asetustasoisesti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin ampuma-aseen käyttöä koskevasta päätöksenteosta. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 2 luvun 19 §:n 3 momenttia. Momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättäisi tullirikostorjunnan esimiehenä toimiva tullimies, jos se olisi tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen mahdollista. Pääsäännön mukainen korotettu päätöksentekotaso

liittyy momentissa mainittujen aseenkäytön tapojen vakavuuteen. Koska voimankäyttöä koskevat tilanteet saattavat käytännössä syntyä nopeasti eikä tilanteessa ole aina mahdollista saada tullirikostorjunnan esimiehenä toimivan tullimiehen päätöstä, laissa on tarpeen säätää edellytyksistä, joilla voidaan poiketa mainitusta pääsäännöstä. Ampuma-aseen käyttöä ja sillä uhkaamista koskevan päätöksen saaminen voisi käytännössä usein kuitenkin liittyä johdettuun operatiivisen toiminnan tilanteeseen, joka on ennalta suunniteltu tai joka on tilanteen pitkittyessä ehtinyt kestää jo jonkin aikaa. Kuten edellä 2 momentissa todetaan, ampuma-aseen käyttöön katsotaan kuuluvan myös sen käytöstä varoittamisen. Velvollisuus varoittaa kuuluisi asetta käyttävälle tullimiehelle jo 17 a §:n 2 momentin nojalla, minkä vuoksi päätöksenteon osoittamista tullirikostorjunnan esimiehenä toimivalle tullimiehelle ei tältä osin tarvittaisi.

17 c §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi. Liikkuma- ja toimintavapauden rajoittaminen muulla vastaavalla tavalla käsitettäisiin esimerkiksi sylkemistä estävän sirteen käyttämisen, jos kohdehenkilö sylkee joko tullimiehiä tai sivullisia kohti. Kohdehenkilölle, joka käyttäytyy rauhallisesti, ei tulisi laittaa liikkuma- tai toimintavapautta rajoittavia välineitä ilman painavaa syytä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ensinnäkin, että liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saisi jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saisi myöskään aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Pykälän 1 ja 2 momentti ilmentäisivät osittain tullimiehen voimankäytöstä annetun Tullihallituksen määräyksen muotoiluita. Pykälässä säädettäisiin kuitenkin rajoittamisesta yksityiskohtaisemmin perustuen tutkintavakuuslain 13 luvun 2 §:n ja poliisin säilyttämisen henkilöiden kohtelusta annetun lain 11 lu-

vun 2 §:n sitomista koskeviin säännöksiin. Näihin pykäliin myös viitattaisiin selvyyden vuoksi pykälän 3 momentissa. Kuten edellä voimakeinojen käytön ja ampuma-aseen käytön yhteydessä on jo mainittu, sitomisesta säättäminen omassa pykälässään Tullia koskevassa lainsäädännössä toteuttaisi myös perustuslain 80 §:n 1 momentissa säädettyä, jonka mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista on säädettävä lailla. Toisaalta Tullihallituksen määräyksen kohdan 4.1. tavoin pykälän 2 momentissa ei mainitaisi, että kohdehenkilöä ei saa kahlita liikkuvan ajoneuvon rakenteisiin. Tällaiseen johdopäätökseen voidaan tulla jo 2 momentin toisen virkkeen ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 1 luvun 5—7 §:ssä säädettäväksi ehdotettujen yleisten periaatteiden perusteella.

17 d §. Säännös vastaisi soveltuvin osin tullilain 16 §:ää ja poliisilain 2 luvun 12 §:ää. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tullimiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Tullimies voisi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle tarkastuksen tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi muussakin tapauksessa, jos se perustellusta syystä on tarpeen tullimiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi.

Voimassa olevan lain 16 §:n 1 momenttiin verrattuna momenttia muutettaisiin ensinnäkin siten, että ensimmäiseen virkkeeseen lisättäisiin muotoilu ”muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen”. Säännös koskisi siis kaikkia Tullin suorittamia henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvia toimenpiteitä. Lisäksi tarkastuksen suorittamistapa muutettaisiin vastaamaan sitä, miten henkilöntarkastus määritettäisiin pakkokeinolain 8 luvun 29 §:n 1 kohdassa. Turvallisuustarkastuksen toimittamisesta säädettäisiin tarkemmin 17 d ja 17 c §:ssä.

Momentissa säädettäisiin lisäksi turvallisuustarkastuksen tekemisestä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä muussakin kuin momentissa mainituissa henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvien toimenpiteiden yhteydessä. Tämä laajentaisi turvallisuustarkastuksen soveltamisalaa voimassa olevaan lakiin verrattuna. Esimerkiksi puhutellutilanteissa saattaa tulla vastaan tilanteita, joissa ei ole ainakaan vielä kiinniottamisen edellytyksiä, mutta olosuhteista, joita ovat esimerkiksi näköhavainto mahdollisesta aseesta tai henkilön vihamielinen käyttäytyminen, tai ennakkotiedoista, joita ovat esimerkiksi viranomaiselle tullut varoitus taikka kyseisen henkilön käyttäytymistä koskevat aikaisemmat tiedot, voidaan päätellä tullimiehen toimenpiteen kohteena olevalla henkilöllä olevan vaarallisia esineitä tai aineita. Tarkastuksen tarve saattaisi liittyä sekä toimenpiteen suorittamisen tilanteeseen yleisemmin että toimenpiteen kohteena olevaan henkilöön. Huomiota olisi kiinnitettävä myös siihen, minkälaiset mahdollisuudet tullimiehellä on tapahtumapaikka huomioon ottaen puolustaa itseään.

Lakiin lisätty säännös ei siis oikeuttaisi tekemään ratsiatyyppisiä turvallisuustarkastuksia, vaan tarkastukselle olisi aina oltava perusteltu syy. Esimerkiksi pelkästään kielteinen suhtautuminen viranomaisesta kohtaan ei olisi sellainen perusteltu syy, joka oikeuttaisi tekemään turvallisuustarkastuksen, vaan tämän lisäksi tulisi olla jokin muu tarkastuksen tekemiseen oikeutettava peruste, esimerkiksi henkilön aikaisempi käyttäytyminen. Tämän esityksen yleisperusteluissa esitellyn eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisun mukaisesti syyksi ei myöskään riittäisi ainoastaan se, että henkilö on jonkin moottori- pyöräkerhon jäsen.

Pykälän 2 momentti olisi voimassa olevaan tullilakiin nähden uusi, ja vastaisi poliisilain 2 luvun 12 §:n 2 momentin säännöstä. Lainkohdassa säädettäisiin, että henkilö tai hänen mukanaan olevat tavarat voidaan vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Pykälän 3 momentti vastaisi osittain tullilain 16 §:n 2 ja 3 momenteja sekä asiallisesti poliisilain 2 luvun 12 §:n 4 momenttia. Lainkohdan mukaan 1 momentissa tarkoitettu

vaaralliset esineet tai aineet olisi tarvittaessa otettava pois tarkastettavalta. Pois olisi otettava myös esineet tai aineet, joiden hallussapito olisi muuten lain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen nojalla kielletty.

17 e §. Pykälä olisi voimassa olevaan tullilakiin nähden uusi, ja siinä säädettäisiin turvallisuustarkastuksen toimittamisen tavoista ja tarkastuksessa käytettävistä menetelmistä yhdenmukaisesti suhteessa uuteen poliisilakiin.

Turvallisuustarkastus on käytännön viranomaistoiminnassa rutiininomainen toimenpide. Turvallisuustarkastukseen sisältyy käytännössä henkilön vaatteiden, taskujen, lompakon, laukujen ja muiden hänen mukanaan olevien tavaroiden tarkastaminen. Pykälän tarkoitus olisi siis varmistaa paitsi tullimiehen, myös henkilön itsensä ja muiden terveyden ja turvallisuuden suojaaminen. Tarkastuksen ja sen toimittamisen tarkoituksena olisi myös varmistaa kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä vapautensa menettäneen henkilön pysyminen viranomaisen hallinnassa.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin turvallisuustarkastuksessa käytettävistä menettelytavoista. Näitä olisivat ensinnäkin käsin tunnustelu, joka pitäisi sisällään Tullin toimenpiteen kohteeksi joutuneen yllä olevien vaatteiden sekä hänen mukanaan olevien tavaroiden päällispuolisen tarkastuksen. Turvallisuustarkastus käsin tunnustelemalla mahdollistaisi henkilön yllä olevien vaatteiden ja mukana olevien tavaroiden tietynasteisen tarkastamisen myös tavaroiden sisällön osalta. Turvallisuustarkastus ei kuitenkaan antaisi toimivaltuutta tarkastaa esimerkiksi henkilön matkapuhelimeen tallennettuja tietoja eikä salkussa olevien asiapapereiden tai taskusta löytyvän muistikirjan sisältöä. Käsin tunnustelu on käytännössä Tullin yleisin käyttämä menetelmä turvallisuustarkastuksen toimittamisessa.

Turvallisuustarkastus voitaisiin toimittaa myös metallinilmaisinta käyttäen, mikäli se arvioitaisiin tapauskohtaisesti tarkoituksenmukaiseksi ja riittäväksi keinoksi toteuttaa turvallisuustarkastus. Metallinpaljastimella suoritettava turvallisuustarkastus olisi Tullin

toimenpiteen kohteeksi joutuneen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen vähemmän puuttuva keino kuin esimerkiksi käsin tunnustelu. Metallinpaljastimen käyttö ei kuitenkaan Tullin toiminnassa ole aina mahdollista tai edes tarkoituksenmukaista.

Säännöksessä mainitaan myös koulutetun koiran käyttö. Koulutetulla koiralla tarkoitettaisiin viranomaisen käyttöön koulutettua koiraa. Koira on tarkan hajuaistinsa vuoksi erittäin hyödyllinen esimerkiksi silloin, kun Tullin toimenpiteen kohteeksi joutuneelle tehdään turvallisuustarkastus ja henkilö on katkenyt vaatteisiinsa räjähdetäi muita vastaavia aineita siten, ettei niitä muutoin pystyttäisi havaitsemaan. Muulla vastaavalla teknisellä laitteella tarkoitettaisiin esimerkiksi läpivalaisulaitetta. Ilmaisulla muulla siihen rinnastettavalla tavalla korostettaisiin virkamiehen tilannekohtaista harkintaa, jos tilanne ei mahdollistaisi edellä mainittujen keinojen käyttämistä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Tullin suorittaman turvallisuustarkastuksen yhteydessä noudatettavista periaatteista huomioiden myös rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 1 luvussa säädetyt Tullin rikostorjuntaa ja tullilain 13 §:ssä säädetyt Tullin toimintaa koskevat yleiset periaatteet. Vähimmän haitan periaatteesta säätäminen erikseen tässä pykälässä on perusteltua jo pelkästään Tullin tehtävien moninaisuudesta johtuen. Periaatteen tarkoituksena on painottaa sitä, että turvallisuustarkastuksen suorittamisessa, vaikkakin se olisi rutiinitoimenpide, tulisi noudattaa aina kokonaisarviointiin perustuvaa harkintaa.

Säännökseen sisältyisi erikseen hienotunteisuusperiaate. Periaatteen mukaan tarkastettavaa olisi kohdeltava asianmukaisesti. Huomioon otettavat seikat voisivat liittyä esimerkiksi henkilön ikään, terveydentilaan ja häveliäisyysnäkökohtiin. Häveliäisyysnäkökodilla tarkoitettaisiin muun muassa sitä, että tilanteen sen mahdollistaessa turvallisuustarkastuksen toimittaisi samaa sukupuolta oleva. Käytännön viranomaistoiminnassa ei tätä kuitenkaan välttämättä aina voida noudattaa jo pelkästään Tullin henkilöstön sukupuolijakauman takia.

20 a—20 j § ja niiden edellä oleva väliotsikko. Tiedonhankinnassa käytettävistä eri

menettelyistä ja niiden käyttämisen edellytyksistä säädettäisiin ehdotetussa rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa, joten säännökset kumottaisiin tarpeettomina.

28 §:n 3—5 momentti. Oikeudesta tietojen saantiin eräistä rekistereistä säädettäisiin rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa.

42 §:n edellä oleva väliotsikko, 43, 43 a, 44, 45, 45 a, 46, 47 ja 47 a §. Lainkohdat kumottaisiin, koska tullirikoksia ja niiden selvittämistä koskeva sääntely sisältyisi rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin.

48 § ja sen edellä oleva väliotsikko sekä 49 ja 50 §. Takavarikoituun tavaraan liittyvästä menettelystä säädettäisiin rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa, joten lainkohdat ehdotetaan kumottaviksi.

1.3 Poliisilaki

1 §. Soveltamisala ja määritelmät. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä huomioidaan rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa Tullille esitetyt uudet toimivaltuudet. Tällä hetkellä pykälä säätelee siinä luetellut tietyt salaiset tiedonhankintakeinot pääsääntöisesti ainoastaan poliisin käyttöön ja siksi on tarpeen muuttaa pykälää siten, että Tullille säädettävät poliisilain pääsäännöstä poikkeavat peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä koskevat uudet toimivaltuudet huomioidaan. Poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi edellä mainittuja tiedonhankintakeinoja koskeva informatiivinen viittaus lakiin rikostorjunnasta Tullissa. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi lyhyt kuvaus siitä, miltä osin poliisilain 5 luvun 1 §:n 4 momentissa säädetystä pääsäännöstä on tarkoitus poiketa Tullin osalta.

1.4 Rajavartiolaki

10 §. Tullitehtävässä, poliisitehtävässä ja esitutkintatehtävässä noudatettavat yleiset periaatteet. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että rajavartiolaitoksen tullitehtävien hoitamisessa noudatettavien periaatteiden joukkoon lisätään myös rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa tarkoitettut periaatteet.

44 §. Esitutinnan siirtäminen toiselle esitutkintaviranomaiselle. Lain 44 §:n 1 mo-

menttia muutettaisiin siten, että jatkossa lainkohdassa viitattaisiin tullilain sijasta rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin, koska tullirikoksen esitutkintaan liittyvät voimassa olevan tullilain säännökset siirrettäisiin rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin.

78 §. Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu. Lain 78 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekninen tarkennus, jolla sana ”tulli” korvattaisiin erisnimellä ”Tulli”.

1.5 Laki poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta

Lain nimike ehdotetaan muutettavaksi siten, että sana ”tulli” korvataan erisnimellä ”Tulli”.

1 §. Lain tarkoitus. Lain 1 §:ään ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos, jolla sana ”tulli” korvataan erisnimellä ”Tulli”.

2 §:n edellä olevaan väliotsikkoon Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos, jolla sana ”tulli” korvataan erisnimellä ”Tulli”.

4 §. Menettely kansainvälisen valvonnan läpilaskun toteuttamisessa. Valvotusta läpilaskusta säädetään 4 §:n 4 momentissa lueteltujen säännösten lisäksi myös rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 42 §:ssä. Näin ollen jatkossa momentin mukainen viittaus ulotettaisiin koskemaan momentissa lueteltujen lainkohtien lisäksi myös edellä mainittua rikostorjunnasta Tullissa annetun lain säännöstä. Lisäksi momenttiin ehdotetaan yhdenmukaisuuden vuoksi lisättäväksi viittaus myös rajavartiolain mukaisiin vastaaviin toimivaltuuksiin.

1.6 Pakkokeinolaki

10 luku Salaiset pakkokeinot

1 §. Soveltamisala. Pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 1 momenttia tarkistettaisiin siten, että momentissa mainittaisiin eräiden salaisien tiedonhankintakeinojen käytöstä säädetävän poliisilain lisäksi myös rikostorjunnasta Tullissa annettavassa laissa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi tekniluontoinen muutos, jonka tavoitteena on edistää sääntelyn informatiivisuutta. Kos-

ka rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa säädetään Tullin toimivaltuudesta käyttää eräitä momentissa mainittuja tiedonhankintakeinoja, momentin jättäminen alkuperäiseen muotoon antaisi harhaanjohtavan käsityksen eri viranomaisten toimivaltuuksista. Varsinaiset toimivaltasäännökset ja Tullia koskevat päätöksentekosäännökset olisi sijoitettu Tullin osalta pakkokeinolain sijasta rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin siltä osin kun kyse olisi peitetoinnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tällä hetkellä pykälä säättää nämä salaiset tiedonhankintakeinot pääsääntöisesti ainoastaan poliisin käyttöön ja siksi on tarpeen muuttaa momenttia siten, että Tullille säädettävät pakkokeinolain pääsäännöstä poikkeavat peitetointia, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä koskevat uudet toimivaltuudet huomioidaan. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi edellä mainittuja tiedonhankintakeinoja koskeva informatiivinen viittaus lakiin rikostorjunnasta Tullissa. Lisäksi momenttiin ehdotetaan otettavaksi lyhyt kuvaus siitä, miltä osin pakkokeinolain 10 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetystä pääsäännöstä on tarkoitus poiketa Tullin osalta.

14 §. Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset. Pykälän 1 momenttiin tehtäisiin tekninen muutos, jolla pakkokeinolain sääntely saatettaisiin vastaamaan paremmin eri viranomaisten tarpeita. Voimassa olevan lain 1 momentin määritelmäsäännös on muotoiltu poliisilähtöisesti. Koska myös Tullilla on 1 päivästä tammikuuta 2014 alkaen laissa säädettyjen edellytysten täytyessä toimivaltuus käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, määritelmäsäännökseen on asianmukaista lisätä, että peiteltyssä tiedonhankinnassa voi olla kyse myös Tullin rikostorjunnan tullimiehen tehtävän salaamiseksi käytettävistä vääristä, harhauttavista tai peiteltyistä tiedoista.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin toimivaltuuden käyttöedellytyksistä Tullissa. Koska salaisia tiedonhankintakeinoja koskevan sääntelyn tulee olla asianmukaisesti rajattu kunkin esitutkintaviranomaisen tarpeita vastaavaksi, toimivaltuuden perusterikosluettelo on rajattu koskemaan ainoastaan niitä tietyn vakavuusasteen ylittäviä tullirikoksia, joiden tehokkaassa estämisessä tai selvittämisessä

peitelty tiedonhankinta olisi välttämätöntä. Peitelty tiedonhankinnan perusterikokset ovat lähtökohtaisesti vakavuusasteeltaan rinnasteisia poliisia koskeviin, pykälän 2 momentissa säädettäviin perusterikoksiin.

Erona poliisia koskevaan sääntelyyn olisi se, ettei Tullille esitetä säädettäväksi toimivaltuutta käyttää peiteltyä tiedonhankintaa 2 momentin 2 kohdan mukaiseen seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytön tai parituksen, 4 kohdan mukaisen terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelun eikä 6 kohdan mukaisen suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvän varkauden tai kätkemisrikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Edellä mainitut rikokset eivät lähtökohtaisesti esiinny tullirikoksina, eikä Tulli näin ollen tarvitse toimivaltuuksia näiden rikosten estämiseen tai selvittämiseen. Toisaalta 3 momentissa esitettäisiin säädettävän perusterikoksena salakuljetuksesta. Tällä mahdollistettaisiin peitelty tiedonhankinnan käyttö kaikkein vakavimpien salakuljetustyyppisten rikosten estämisessä tai selvittämisessä, joissa ei ole kyse muista perusterikoksiksi säädettyistä rikosnimikkeistä.

15 §. Peitelystä tiedonhankinnasta päättäminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos, jolla pakkokeinolaissa säädettäisiin vastaisuudessa peiteltyä tiedonhankintaa koskevasta päätöksentekotasosta Tullissa. Ilman esitettävää muutosta peitelystä tiedonhankinnasta voisi Tullissa päättää ainoastaan tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies, mutta ei sen sijaan tämän esimiehenä toimiva Tullin rikostorjunnan päällikkö. Muutoksella sääntely saatettaisiin vastaamaan asiallisesti poliisin päätöksentekotasoa.

39 §. Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjattun käytön edellytykset. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos, jolla pakkokeinolain tietolähdetoimintaa ja tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva säännös saatettaisiin koskemaan myös Tullia. Muutos on välttämätön lainsäädännön yhtenäisyyden takia, ottaen huomioon sen että pakkokeinolain 10 luvun 39 §:ssä säädetty tietolähteen määritelmä-

säännös koskee myös Tullia. Tietolähdetoiminnan organisoiminen Tullissa lainsäätäjän tarkoitusta vastaavalla, tiedonhankinnan kohteen oikeusturvan huomioon ottavalla, oikeusvarmalla ja turvallisella tavalla edellyttää, että myös tietolähteen ohjattua käyttöä koskeva sääntely on yhtenäinen suhteessa poliisilain säännöksiin.

Pykälän 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännös soveltuisi myös Tullin suorittamaan tietolähdetoimintaan. Näin ollen momenttiin lisättäisiin maininta, jonka mukaan tietolähdettä koskevien tietojen tallentamisesta henkilörekisteriin ja palkkion maksamisesta säädettäisiin poliisilain lisäksi myös rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa.

40 §. Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos, jolla tietolähteen ohjattua käyttöä koskevan päätöksentekotasoa saatetaan vastaamaan asiallisesti poliisia koskevaa sääntelyä. Momentin mukaan tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman rikoksen selvittämiseksi päättäisi Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi viranomaisneutraaliksi, jotta se muotoilunsa puolesta soveltuisi tietolähteen ohjattuun käyttöön myös Tullissa. Näin ollen momentin 2 kohdan mukaan tietolähteen ohjattua käyttöä koskevassa päätöksessä olisi mainittava tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies.

47 §. Salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muutos, jolla parannettaisiin säännöksen informatiivisuutta. Momentissa säädettäisiin nimenomaisesti, että vastaisuudessa poliisiin lisäksi myös Tulli saisi käyttää harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhaanjohtavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, silloin kun se olisi välttämätöntä jo toteutetun tai käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi. Vuoden 2014 alussa voimaan tullessa pakkokeinolaissa ei säädetä erikseen Tullin toi-

mivaltuudesta pykälän 2 momentin mukaisissa tilanteissa. Salaista tiedonhankintaa koskevan sääntelyn selkeyden lisäämiseksi olisi suotavaa, että momentissa tarkoitettujen kaltaisten menetelmien käytöstä rikoksen selvittämiseksi säädettäisiin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti pakkokeinolaissa.

48 §. Suojaamisesta päättäminen. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että momenttiin lisättäisiin nimenomainen maininta salaisen pakkokeinon suojaamisesta päättämisestä Tullissa. Momentin mukaan Tullin tutkiman tullirikoksen estämiseksi suoritettavan 47 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta päättäisi Tullin rikostorjunnan päällikkö.

56 §. Ylimääräisen tiedon käyttäminen. Pykälän 2 momenttiin tehtäisiin teknisluonteinen muutos, jolla ylimääräisen tiedon käyttämisestä Tullin toiminnan suuntaamiseksi säädettäisiin poliisia vastaavalla tavalla.

57 §. Tietojen hävittäminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen tarkennus mahdollisuudesta säilyttää ylimääräinen tieto laissa säädettyjen edellytysten vallitessa. Momentti muutettaisiin vastaamaan poliisia koskevaa sääntelyä lisäämällä siihen viittaus henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain lisäksi myös tullilakiin, jossa säädetään Tullin rekistereistä.

65 §. Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteiset muutokset, jolla salaisten pakkokeinojen käytön valvontaa ja siitä raportointia koskeva sääntely yhdenmukaistettaisiin poliisia koskevaan sääntelyyn kanssa. Muutoksella pakkokeinolain mukaisten salaisten pakkokeinojen valvonta ja raportointi saatettaisiin lisäksi vastaamaan asiallisesti rikostorjunnasta Tullissa annetun lain mukaisia, tullirikoksen estämiseksi käytettävien salaisten tiedonhankintakeinojen valvontaa ja raportointia koskevia säännöksiä.

1.7 Esitutkintalaki

2 luku Esitutkintaan osalliset

1 §. Viranomaiset esitutkinmassa. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi teknisluonteinen muu-

tos, jolla 2 momentin muotoilu saatettaisiin vastaamaan nyt ehdotettuja lakimuutoksia. Koska Tullin rikostorjuntaa koskeva sääntely ehdotetaan siirrettäväksi keskeisimmiltä osiltaan tullilaista rikostorjunnasta Tullissa annettuun lakiin, myös momentin viittaus vastaavasti muutettaisiin.

11 luku Erinäiset säännökset

8 §. *Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi teknisluonteinen lisäys viittaamalla poliisilain 4 luvun 2 ja 3 §:n lisäksi myös rikostorjunnasta Tullista annetun lain 2 luvun 14 §:ään, jossa säädetään Tullin oikeudesta saada tarvittavia tietoja tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi yksityiseltä ja julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä.

1.8 Ulkomaalaislaki

12 §. *Rajan ylittämistä koskevat säännökset.* Ulkomaalaislain 12 §:ään ehdotetaan tehtäväksi Tullin hallinnosta annetun lain ja sen mukaisen Tullin uuden organisaation edellyttämä tekninen muutos.

1.9 Valtion virkamieslaki

7 §. Valtion virkamieslain (750/1994) 7 §:n 1 momentin 12 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi Tullin hallinnosta annetun lain ja sen mukaisen Tullin uuden organisaation edellyttämät tekniset muutokset. Sana ”Tullilaitos” korvataan sanalla ”Tulli” asianomaisissa kohdissa.

1.10 Sähköisen viestinnän tietosuojalaki

36 §. *Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaantioikeus.* Pykälään tehtäisiin tekninen muutos, jolla 1 momentissa oleva viittaus ulotettaisiin koskemaan momentissa lueteltujen lakien lisäksi myös tässä esityksessä ehdotettua lakia rikostorjunnasta Tullissa.

1.11 Rikoslaki

16 luku Rikoksista viranomaisia vastaan

4 b §. *Niskoittelu tullimestä vastaan.* Rikoslain 16 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 b §, jossa säädettäisiin niskoittelusta tullimestä vastaan. Säännös olisi asiallisesti yhdenmukainen suhteessa rikoslain 16 luvun 4 §:n ja 4 a §:n mukaisiin säännöksiin, joissa säädetään niskoittelusta poliisia ja rajavartiomiestä vastaan. Yhdenmukaisuussyistä myös tullimieheen kohdistuvasta niskoittelusta ehdotetaan säädettäväksi rikoslaissa.

Tunnusmerkistö olisi asiallisesti yhdenmukainen suhteessa 4 §:n mukaiseen niskoitteluun poliisimestä vastaan ja 4 a §:n mukaiseen niskoitteluun rajavartiomiestä vastaan. Niin ikään rangaistusasteikko olisi sama, eli sakko tai vankeutta enintään kolme kuukautta.

Pykälän 1 kohta soveltuisi tilanteisiin, joissa tullimiehen lainmukaisen toimenpiteen kohteena oleva henkilö jättää noudattamatta tullimiehen tehtävän suorittamiseksi toimialallaan ja toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon. Vastaavaa yleissäännöstä ei nykyisin ole, ja jollei teko täytä mitään muuta rikoslain tunnusmerkistöä, pykälässä kuvailtuihin tilanteisiin soveltuu lähinnä tullilain 42 §:n 3 momentti. Mainitussa lainkohdassa säädetään tullirikkomuksesta ja siitä seuraavasta rangaistuksesta. Ottaen huomioon Tullille laissa säädetyt tehtävät ja tullimiehen toimivaltuudet näiden tehtävien toteuttamiseen, tullimieheen kohdistuvaan niskoitteluun soveltuvan rikoslakitasoisen rangaistussäännöksen puuttumista voidaan pitää selkeänä puutteena.

Tässä esityksessä ehdotetun rikostorjunnasta Tullissa annetun lain ja tullilain mukaan tullimiehellä olisi oikeus näissä tai muissa laeissa säädettyä toimivaltaa käyttäessään yksittäistapauksessa antaa toimialallaan jokaista velvoittavia tarpeellisia käskyjä ja kieltoja. Lain nojalla annettujen käskyjen ja kieltojen tehosteena olisi jatkossakin voimassa olevan tullilain 42 §:n 3 momentin mukainen tullirikkomus. Lisäksi rikoslaissa säädettäisiin säännöksen tunnusmerkistön mukaisiin nis-

koittelutapauksiin soveltuvasta rangaistus-säännöksestä.

Pykälän 2 kohta koskisi tilanteita, joissa henkilö estää tullimestä toteuttamasta tullilain 14 §:ssä tai rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 ja 15 §:ssä säädettyjä toimivaltuuksia. Tullilain 14 §:ssä säädetään Tullin tai muun toimivaltaisen viranomaisen toimivaltuuksista tullitoimenpiteen suorittamiseksi. Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:ssä säädetään tietojen saannista yksityiseltä tai julkiselta yhteisöltä taikka henkilöltä. Saman luvun 15 §:ssä puolestaan säädetään henkilötietojen selvittämistä.

Rangaistussäännöksen soveltamisalaan kuuluisivat lisäksi 3 kohdan mukaan tilanteet, joissa henkilö hälyttää aiheettomasti tullimiehen taikka vääriä tietoja antamalla vaikeuttaa Tullin toimintaa.

1.12 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa

12 §. *Asianomaisen oikeus tiedonsaantiin.* Lain 12 §:n 2 momentin 3 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi muutos, jossa salaisen tiedonhankinnan osalta viitattaisiin lakiin rikostorjunnasta Tullissa, jossa näistä keinoista jatkossa säädetään Tullin osalta.

1.13 Laki Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta

3 §. *Tiedon ja tiedustelun määritelmä.* Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annettuun lakiin ehdotetaan tehtäväksi muutos, jolla lainkohdan viittaus ulotettaisiin koskemaan muiden kohdassa lueteltujen lakien lisäksi myös tässä esityksessä tarkoitettua lakia rikostorjunnasta Tullissa.

1.14 Valmisteverotuslaki

4 §. *Toimivaltainen viranomainen.* Lain 4 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälään lisätään viittaus tässä esityksessä tarkoitettuun rikostorjunnasta Tullissa annetun lakiin.

103 §. *Haltuunotto.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi Tullin hallinnosta annetun lain ja sen mukaisen Tullin uuden organisaation edellyttämä tekninen muutos, jossa sana ”Tulliviranomainen” korvataan sanalla ”Tulli”.

1.15 Haastemieslaki

6 §. Haastemieslain 6 §:n 1 momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi, että vastaavasti kuin haastemies haastamisen ja tiedoksiannon on oikeutettu suorittamaan myös pidättämiseen oikeutettu tullimies tai tehtävään määrätty muu tullimies.

Pykälän 2 momentin mukaan poliisimiehen ja rajavartiomiehen velvollisuudesta toimittaa tiedoksiantoja säädetään valtioneuvoston asetuksella. Vastaavista velvollisuuksista säädettäisiin tullimiehen osalta.

1.16 Ulosottokaari

3 luku **Esitutkinta- ja eräät muut viranomaiset sekä tuomioistuimet**

70 §. Ulosottokaaren 3 luvun 70 §:n 1 momentin 6 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi lähinnä tekninen muutos, jossa huomioidaan Tullin hallinnosta annettu laki ja sen mukainen Tullin uusi organisaatio korvaamalla sana ”tulliviranomainen” sanalla ”Tulli”.

1.17 Laki tullilain 46 ja 47 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä on hyväksytty eduskunnassa ja sen voimaantuloa säädetään erikseen lailla. Kyseisen lain yhteydessä on hyväksytty myös lakimuutos, jossa muutetaan tullilain 46 ja 47 §:ää. Kyseiset lainkohdat ehdotetaan tässä esityksessä siirrettäviksi rikostorjunnasta Tullissa annet-

tuun lakiin, ja sen vuoksi tullilain 46 ja 47 §:n muuttamisesta annettu laki kumottaisiin.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Valtuutukset tarkempien säännöksiä antamisesta ehdotetaan säädettäväksi rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 5 luvun 4 §:ssä. Valtioneuvoston asetuksella voitaisiin säätää

- 1) Tullin rikostorjunnan tullimiehistä;
- 2) Tullin rikostorjunnan toiminnallisista johtosuhteista;
- 3) virkamerkistä; sekä
- 4) kansainväliseen sopimukseen perustuviin toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoituksista ja selvityksistä.

Pykälässä säädettäisiin valtuutuksesta, jonka mukaan valtiovarainministeriön asetuksella voidaan säätää

- 1) Tullin rikostorjunnan tullimiehen aseman ilmaisemisesta ja tullimiehen yksilöimisestä huolehtimisesta;
- 2) haltuun otetun omaisuuden säilyttämisestä sekä takavarikoidun tavaran luovuttamisesta, myymisestä, käyttämisestä ja menettämisestä;
- 3) kulkuneuvon pysäyttämisen käytettävistä merkeistä ja menetelmistä;
- 4) tullimiehen kunnosta ja ammattitaidosta;
- 5) virka-avun antamisesta muulle kuin poliisille tai rajavartiolaitokselle;
- 6) toimenpiteiden kirjaamisesta;
- 7) 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetun oikeudenkäyntivakuuden antamisesta; sekä
- 8) 2 luvun 14 §:n 5 momentissa tarkoitettua uhkasakosta.

Tullin ja Tullin rikostorjunnan mahdollisuudesta ohjata toimintaa määräyksin määrätään Tullin työjärjestyksessä (164/010/12) sekä sen nojalla annetussa rikostorjunnan ohjesäännössä (3/01.02.01.2013).

3 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2015.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

4.1 Johdanto

Perustuslakiin sekä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen ja suojaamiseen liittyviä kysymyksiä on käsitelty esityksen yleis- ja yksityiskohtaisissa perusteluissa siltä osin kuin niillä on vaikutusta siihen, minkälaisiksi ehdotetut säännökset ja niiden tulkinnat muodostuvat. Myös ylimpien laillisuusvalvojien ja EIT:n ratkaisukäytäntö sekä eduskunnan perustuslakivaliokunnan kannanotot on otettu huomioon.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin, ja kaikessa julkisessa toiminnassa on tarkoin noudatettava lakia. Kyseessä oleva perustuslain säännös on vaikuttanut leimallisesti esityksen sisältöön, ja viranomaistoimivaltuudet on pyritty sääntelemään kattavasti ja kokonaisvaltaisesti. Sääntelyn kuvanlaisen kehittämisen taustalla on viranomaistoimivaltuuksien kohteena olevien henkilöiden oikeusaseman parantaminen ja oikeusturvajärjestelyjen kohentaminen. Perustuslain 2 §:n 3 momentin ohella myös perustuslain 80 §:n 1 momentti asettaa esitykselle tiettyjä vaatimuksia; lainkohdan mukaan yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteisiin vaikuttava sääntely on oltava laintasoista. Tämä on otettu esityksessä huomioon, ja joitakin tällä hetkellä määräystasoisia säännöksiä on ehdotettu siirrettäväksi lakitasolle rikostorjunnasta Tullissa annettavaan lakiin.

Salaisilla tiedonhankinta- ja pakkokeinoilla puututaan usein perustuslailla suojattuihin oikeuksiin. Salaista tiedonhankintaa koskevan luvun osalta keskeinen perusoikeuksien suojaamiseen ja toteutumiseen liittyvä seikka onkin tämän esityksen taustalla vaikuttavien uuden pakkokeinolain ja uuden poliisilain säännösten yhdenmukaisuus suhteessa tässä esityksessä esitettyyn. Yhtäältä viranomaisen toimivaltuuksien, mutta toisaalta myös viranomaista koskevien velvollisuuksien symmetrisyys suhteessa muita esitutkintaviranomaisia koskevaan sääntelyyn on omiaan vähentämään eri laeissa esiintyvistä salaista tiedonhankintaa koskevista muotoiluista aiheutunutta sekavuutta ja perusoikeuksiin vai-

kuttavien säännösten vaikeaa hallittavuutta, johon perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan puuttunut.

Uuden poliisilain valmistelun yhteydessä perustuslakivaliokunta totesi, että perusoikeussuojan kannalta on perusteltua sovittaa yhteen salaista tiedonhankintaa koskevat poliisilain säännökset ja pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevat säännökset. Tässä esityksessä on noudatettu perustuslakivaliokunnan näkemystä, ja erityisesti salaista tiedonhankintaa koskevat säännökset on kirjoitettu muotoiluiltaan ja käyttöedellytyksiltään asiallisesti yhdenmukaisesti suhteessa edellä mainittuihin lakeihin nähden. Näin ollen jatkossa yksilön oikeusturvan ja perusoikeuksien toteutumisen kannalta ei olisi enää lähtökohtaisesti merkitystä, toimiiko tapausta tutkiva ja salaisia tiedonhankintamenetelmiä käyttävä viranomais poliisilain, tullilain vai pakkokeinolain säännösten nojalla.

Perustuslain ja perusoikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellisimpiä ovat lain-säädäntömuutokset, joilla annettaisiin viranomaisille uusia yksilöön kohdistuvia tai yksilön oikeuksia rajoittavia toimivaltuuksia tai laajennettaisiin jo olemassa olevia toimivaltuuksia taikka joilla muuten rajoitettaisiin yksilön oikeuksia tai toimintavapautta. Ottaen huomioon voimassa olevan tullilain säännökset Tullin toimivaltuuksista tullirikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi sekä 43 §:n 2 momentin viittaussäännöksen poliisiin toimivaltuuksiin rikoksen selvittämisessä, tullilakiin verrattuna kokonaan uudet tai aiempaa laajemmat toimivaltuudet jäävät esityksessä lukumääräisesti vähäisiksi. Näissäkin kyse on lähinnä tilanteista, joissa tällä hetkellä sääntelemättömistä toimista säädettäisiin ensi kertaa lain tasolla. Toimivaltuuksien laajentamiseen tähtäävien muutosten osalta on myös syytä kiinnittää huomiota siihen, millaiseksi Tullin rikostorjunnan rooli toimivaltuuksien käytännön toteutuksessa ehdotetaan.

Perusoikeuksiin kohdistuvien vaikutusten osalta esitystä on arvioitava perusoikeussäännöksiin sisältyvien lakivarausten kannalta ottaen samalla huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, joita ovat rajoituksen tarkkarajaisuus ja täsmällisyys, rajoittamisen perusteena olevien syiden hyväksyttävyyys, suhteellisuusvaatimuksen täyttyminen

perusoikeutta rajoitettaessa, oikeusturvajärjestelyjen riittävyys ja rajoituksen ristiriidattomuus Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kannalta.

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Pykälän 3 momentissa säädetään, että henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Voimassa olevassa tullilaissa säädetään toimivaltuuksista, jotka kohdistuvat eri perus- ja ihmisoikeuksiin. Niin ikään tässä esityksessä ehdotetaan säädettäväksi perus- ja ihmisoikeuksiin kohdistuvista toimivaltuuksista. Kuten jo yleisperusteluissa on todettu, esityksessä on kuitenkin otettu huomioon perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset.

Yksityiselämän suojaamisesta säädetään perustuslain 10 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on suojattu. Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton 2 momentin nojalla. Pykälän 3 momentissa säädetään, että lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.

Perustuslain 10 §:n 3 momentin osalta perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että toimivaltuuksia käytettäessä ei ole käytännössä mahdollista vetää täsmällistä rajaa rikoksen tekohetken mukaan. Monien rikosten luonteesta johtuu, että niiden selvittäminen ei ole mahdollista, mikäli rikoksen tekeminen ei ylipäänsä paljastu, mikä puolestaan saattaa vaatia ennakkollista varautumista rikoksen tapahtumiseen. Valiokunta on pitänyt rikoksen tutkintana myös sellaisia toimenpiteitä, joihin ryhdytään jonkin konkreettisen ja yksilöidyn rikosepäilyn johdosta, vaikka rikos ei olisi ehtinyt vielä toteutuneen teon asteelle. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että toimenpiteen valtiosääntöoikeudellisen sallittavuuden edellytyksenä oleva konkreet-

tinen ja yksilöity rikosepäily tuodaan selvästi esille myös säännöksen sanamuodossa. Perustuslakivaliokunnan näkemyksillä on erityisesti merkitystä arvioitaessa rikoksen estämiseen liittyviä toimivaltuuksia (PeVL 2/1996 vp, 5/1999 vp, 37/2002 vp ja 11/2005 vp). Esityksen ehdotuksia arvioitaessa merkitystä on myös perustuslain säännöksillä ko-kou tumisvapaudesta (13 §), omaisuuden suojasta (15 §) ja oikeusturvasta (21 §).

4.2 Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain säännökset

Yleistä

Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksista säädetään nykyisessä tullilaisissa. Rikostorjunnasta Tullissa annetun uuden lain rakenne noudattelee mahdollisimman pitkälle uuden poliisilain ja pakkokeinolain rakennetta ja systematiikkaa erityisesti salaista tiedonhankintaa koskevien säännösten osalta. Asiallisesti voimassa olevaan tullilakiin ollaan tekemässä vain vähän muutoksia, ja merkittävimmät muutokset liittyvät Tullin rikostorjuntaa koskevien säännösten rakenteen ja systematiikan muutokseen. Esityksessä ehdotetut muutokset Tullin rikostorjunnan toimivaltuuksiin liittyvät lähinnä salaisen tiedonhankintaan ja erityisesti peitetoimintaan ja valeostoon. Seuraavassa tarkastellaan vain niitä uuden lain säännöksiä, joilla saattaa olla merkitystä perusoikeuksien suojan kannalta.

Uudessa rikostorjunnasta Tullissa annettusalaissa salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat säännökset on otettu lain 3 lukuun. Kyseisen luvun rakennetta esitetään vastaavalaaiseksi kuin poliisilain 5 luvun ja pakkokeinolain 10 luvun rakenne. Perusoikeuksien suojaa koskevan tarkastelun osalta on syytä huomata, että salaisten tiedonhankintakeinojen käytön yleiset edellytykset on koottu lakiehdotuksen 3 luvun 2 §:ään, eikä niitä toisteta eri toimenpiteitä koskevien erityisten edellytysten yhteydessä. Luvun 2 §:n 1 momentin mukaan kaikkia kysymyksessä olevia toimenpiteitä koskeva yleinen edellytys on, että tiedonhankintakeinolla voidaan olettaa saatavan tullirikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja. Eräiden 2 momentissa lueteltujen tie-

donhankintakeinojen, jotka luonteeltaan voivat sisältää merkittävää puuttumista yksityisen suojattuihin oikeushyviin, edellytyksenä on myös, että toimenpiteellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tullirikoksen estämiselle. Peitetoiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttäisi lisäksi, että se olisi välttämätöntä tullirikoksen estämiseksi.

Salaiset tiedonhankintakeinot

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvussa säänneltäviksi ehdotettujen tiedonhankintakeinojen lukumäärän kasvu nykyiseen tullilakiin verrattuna johtuu pääasiassa siitä, että lain rakenne ja systematiikka saateetaan poliisilakia ja pakkokeinolakia vastaavaksi. Tästä seuraa se, että Tullin salaisia tiedonhankintatoimenpiteitä määriteltäisiin jatkossa entistä tarkemmin kriteerein, joissa on pyritty ottamaan huomioon myös tekninen kehitys. Esimerkiksi teknisen tarkkailun uusina lajeina säänneltäisiin myös Tullin osalta henkilön teknisestä seurannasta ja teknisestä laitetarkkailusta, joita tulkinnallisesti on voitu pitää nykyisen teknisen tarkkailun sallituina toteutusmuotoina.

Yleisesti voidaan todeta, että televerkossa tapahtuvaa tiedonhankintaa ja niiden käyttöä koskevat perus- ja ihmisoikeuskysymykset ovat useaan otteeseen olleet eduskunnan perustuslakivaliokunnan tarkasteltavana, jolloin myös perusoikeussääntelyn kehittyminen on voitu ottaa huomioon.

Voimassa olevan tullilain televalvonnan perusterikoksia koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että televalvonta olisi mahdollista myös, kun henkilöä on syytä epäillä telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehdystä tullirikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus olisi vähintään kaksi vuotta vankeutta. Kysymys olisi tältä osin siis perusterikosten piirin laajentamisesta.

Kun arvioidaan televalvontaa koskevaan sääntelyyn ehdotettuja muutoksia, on otettava ensinnäkin huomioon se, että kysymyksessä on telekuuntelua vähäisempi kajoaminen luottamuksellisen viestinnän suojaan. Perustuslakivaliokunta on todennut, että televalvonnalla hankitaan viestin tunnistamistietoja, jotka valiokunnan vakiintuneen käytännön mukaan jäävät viestin salaisuutta koske-

van perusoikeuden ydinalueen ulkopuolelle (PeVL 37/2002 vp ja PeVL 11/2005 vp). Rikoksen estämis- ja paljastamisintressin näkökulmasta televalvonta on tehokas keino nimenomaan silloin, kun rikos on tehty tai on perusteltu syy epäillä rikos tehtäväksi teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen. Perusterikosten piiriin laajentamiseen on tekniseen kehitykseen ja siitä aiheutuvaan rikosten tekoapojen muuttumiseen liittyviä perusteltuja syitä. Automaattiseen tietojenkäsittelyjärjestelmään kohdistuvan rikoksen osalta nykyinenkään lainsäädäntö ei edellytä rikokselta tiettyä vakavuustasoa. Huomattava on myös se, että salaisten tiedonhankintakeinojen käyttämisestä ohjaavista periaatteista erityisesti suhteellisuusperiaate ohjaa keinojen käyttämistä niin, että niitä ei käytetä vähäisimmässä tapauksissa. Kun lisäksi otetaan huomioon se, että televalvonnan käyttämistä edelleen päättäisi lopullisesti tuomioistuin lukuun ottamatta eräitä teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella tapahtuvia tai pidättämiseen oikeutetun tullimiehen päätöksellä tehtäviä (kiirepaikannus) televalvonnan käyttämistilanteita, televalvonnan perusterikosten laajentamista teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyihin rikoksiin ei voida pitää perusoikeusnäkökulmasta ongelmallisena.

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 4 §:n 3 momentin niin sanotun hätä- tai kiirepaikannussäännöksen soveltamistilanteita on esitelty yksityiskohtaisissa perusteluissa. Säännöksen mukaan Tullilla olisi oikeus televalvontaan 2 momentin edellytysten estämättä, jos sen välitön toteuttaminen on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Kysymys on perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen ja 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan liittyvästä sääntelystä (PeVL 36/2002 vp). Henkilö pysyttäisiin toimivaltuudella paikantamaan nopeasti ja selvittämään hänen olinpaikkansa. Kysymys olisi siten matkaviestimien pelkästä paikantamisesta, eikä esimerkiksi siitä, onko matkaviestimellä otettu yhteys. Toimivaltuudella ei puututtaisi luottamuksellisen viestinnän suojaan, ja sen käytödellytykset olisivat tiukat. Tätä ilmentävät ilmaisut ”välitön toteuttaminen” ja ”välttämätöntä”. Mainitut seikat huomioon ottaen

uudelle toimivaltuudelle on esitettävissä hyväksyttäviä syitä.

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 5 §:ssä Tulli saisi kohdistaa tullirikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos jonkun voitaisiin lausumiensa tai muun käytäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta tai muuhun teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään tullirikokseen. Säännös olisi uusi, ja se vastaisi asiallisesti uuden poliisilain 5 luvun 9 §:n 1 ja 4 kohtaa. Näissä tilanteissa televalvonnan käyttämisestä päättäisi tuomioistuin. Pykälän yksityiskohtaisista perusteluista ilmenee, että suostumuksen tulee olla annettu vapaaehtoisesti ennen toimenpiteeseen ryhtymistä ja ymmärtäen sen merkitys. Sen saamiseksi ei Tullin puolelta saisi käyttää taivuttelua tai muuta vastaavaa johdattelua. Nämä sekä edellä muun kuin suostumukseen perustuvan televalvonnan yhteydessä esitetyt seikat huomioon ottaen suostumukseen perustuvan televalvonnan sääntelyä ehdotettavalla tavalla ei voida pitää perusoikeusnäkökulmasta ongelmallisena.

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 7 ja 8 §:ssä säädettäisiin tukiasematietojen hankkimisesta. Pykälä olisi Tullin rikostorjuntaa koskevassa lainsäädännössä uusi, ja vastaisi soveltuvien osin poliisilain 5 luvun 11 §:ää. Lisäksi tiedonhankinnan kohteiden perustuslailla suojattujen oikeuksien toteutumisen kannalta merkityksellistä olisi tukiasematietojen hankkiminen rikoksen estämiseksi kohteita poissulkevassa tarkoituksessa. Kysymys on perustuslain 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen ja 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan liittyvästä sääntelystä (PeVL 36/2002 vp). Tukiasematietojen hankkiminen voisi koskea myös tulevaisuudessa kirjautuvia teleosoitteita tai telepäätelaitteita. Tukiasematietojen merkitys rikosten estämisen ja paljastamisen kannalta ei rajoitu menneisiin tapahtumiin tilanteissa, joissa rikosentekijän voi olettaa menevän rikoksen estämisen tai paljastamisen kannalta merkitykselliselle paikalle. Lisäksi lain mukaan edellytyksenä tukiasematietojen hank-

kimiselle tällaisissa tapauksissa olisi erityinen syy. Tullilla olisi lisäksi oikeus tukiasematietojen hankkimiseen, jos se olisi välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi. Käytännössä tarve momentissa tarkoitettujen tukiasematietojen hankkimiseen voisi aktualisoitua lähinnä PTR-yhteistyön alaan kuuluvissa tilanteissa. Momentti vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 11 §:n 3 momenttia. Tuomioistuin päättäisi tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu tullimies saisi päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin olisi ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Kun otetaan huomioon se, että edellä tarkoitetuissa tapauksissa perusoikeuksiin puuttuminen on vähäinen verrattuna rajoitusten perusteena olevan yhteiskunnallisen intressin tärkeyteen, ja se, että asia olisi pidättämiseen oikeutetun tullimiehen kiirepäätöksen jälkeen saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi viimeistään 24 tunnin kuluttua pakkokeinon käytön aloittamisesta, muutokselle on löydettävissä hyväksyttäviä perusteita.

Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta ja tekninen tarkkailu

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 9 §:ään otettaisiin säännökset tarkkailusta ja suunnitelmallisesta tarkkailusta. Tarkkailusta säädetään nykyisen tullilain 20 c §:ssä. Tarkkailua pidetään nykyisin sallittuna myös esitutkinnassa tavanomaisen oikeuden nojalla. Tarkkailulla tarkoitettaisiin tiettyyn henkilöön kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Tarkkailu voidaan katsoa eräänlaiseksi Tullin keinovalikoimaan kuuluvaksi perustoimenpiteeksi. Sen johdosta ei ole tarpeen säätää tämän perusmuotoisen tarkkailun edellytyksistä. Tarkkailussa saataisiin käyttää teknisiä laitteita, kuten esimerkiksi kiikaria, mutta tarkkailua ei saisi kohdistaa kotirauhan suo-

jan ydinalueeseen kohdistuvaan vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Tarkkailusta erotettaisiin 3 luvun 9 §:n 2 momentissa tarkoitettu suunnitelmallinen tarkkailu, joka tarkkailusta poiketen olisi muuta kuin lyhytaikaista. Ehdotuksen mukaan tällainen toiminta saatettaisiin nimenomaisen sääntelyn piiriin. Tämä salainen tiedonhankintakeino olisi merkityksellinen seurattavan henkilön yksityisyyden suojan kannalta, koska sen avulla hänen elämänsä seurattaisiin jonkin aikaa. Suunnitelmallisen tarkkailun kohteena voisi olla esimerkiksi se, mitä hän tekee vapaa-aikanaan ja keitä henkilöitä hän tuolloin tapaa. Myöskään suunnitelmallinen tarkkailu ei saisi kohdistua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Suunnitelmallisen tarkkailun sääntelyllä pyrittäisiin tarkkailun sääntelemisen tavoin täsmentämään nykyisin epäselvää oikeustilaa. Kysymys olisi tältäkin osin siis viranomaistoimivaltuuksien täsmällisemmästä ja kattavammasta sääntelystä. Yksityiselämän suojaan puuttumisen vuoksi suhteellisuusperiaatteen asettamien vaatimusten pohjalta suunnitelmallista tarkkailua ei voitaisi käyttää vähäisten rikosten estämisessä tai paljastamisessa. Edellytyksenä toimivaltuuden käytölle olisi se, että tarkkailtavan voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka tullirikokseksi katsottavaan rikoslain 44 luvun 5 §:ssä, rikoslain 46 luvun 6 §:ssä tai rikoslain 46 luvun 7 §:ssä säädettyyn rikokseen. Suunnitelmallisesta tarkkailusta päättäisi pidättämiseen oikeutettu tullimies. Myös suunnitelmallisen tarkkailun sääntelyä voidaan mainitut seikat huomioon ottaen pitää täsmällisenä ja tarkkarajaisena. Suunnitelmallisen tarkkailun sääntely ei ole perusoikeusnäkökulmasta ongelmallinen.

Uusi tiedonhankintakeino olisi myös 3 luvun 11 §:n mukainen peitelty tiedonhankinta. Sillä tarkoitettaisiin tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa tullirikostorjunnan tullimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään väriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Peitelty tiedonhankinta olisi kytetty tietyn vakavuustason rikoksiin. Kyseistä tiedonhankintakeinoa saataisiin käyttää,

jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän

1) tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta,

2) tullirikokseksi katsottavaan huumausainerikokseen,

3) salakuljetukseen tai

4) törkeään tulliselvitysririkokseen.

Uusi toimivaltuus asetuisi suunnitelmallisen tarkkailun ja peitetoiminnan välimaastoon, koska sitä käyttämällä toisaalta pyrittäisiin henkilökohtaiseen kontaktiin tiedonhankinnan kohteen kanssa, mutta toisaalta ei pyrittäisi kuitenkaan pitkäaikaiseen kanssakäymiseen ja erityisen luottamussuhteen muodostamiseen kuten peitetoiminnassa. Myös peitelty tiedonhankinnan käyttöön ottamisen osalta kysymys olisi tullirikostorjunnan käytännön tarpeista ja siihen liittyvästä toimivaltuuksien kattavasta ja täsmällisestä sääntelystä. Peiteltyssä tiedonhankinnassa ei puututtaisi yksityiselämän suojaan niin syvästi kuin peitetoiminnassa tehdään. Edellytysten osalta se rinnastuisi edellä selostettuun suunnitelmalliseen tarkkailuun.

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 17 §:n säädettäisiin henkilön teknisestä seurannasta. Jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaitte hänen yllään olevaan vaatteeseen tai mukanaan olevaan esineeseen, saadaan toimenpide suorittaa vain, jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikokseen (tekniseen kuunteluun oikeuttavat rikokset). Tältäkin osin kysymys olisi osittain lainsäädännön täsmentämisestä, koska käytännössä esineiden seuranta usein tarkoittaa niitä kuljettavan henkilön seuraamista. Henkilön tekninen seuranta olisi pääsääntöisesti kytketty vain suhteellisen vakavien rikosten tutkintaan. Lisäksi 3 luvun 18 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuimien päätäisi henkilön teknisestä seurannasta, joskin pidättämiseen oikeutettu tullimies saisi päättää toimivaltuuden käyttämisestä väliaikaisesti kiireellisissä tilanteissa.

Uusi tiedonhankintakeino olisi myös ehdotetun lain 3 luvun 19 §:n mukainen tekninen laitetarkkailu. Tullilain 20 a §:n 2 momentin

nykyisen viittaussäännöksen mukaan Tulli voi tullirikoksen estämiseksi käyttää henkilön teknistä laitetarkkailua sen mukaan kuin poliisilain 5 luvussa säädetään. Muiden salaisten tiedonhankintakeinojen tapaan myös teknisestä laitetarkkailusta ja sen edellytyksistä on asianmukaista säätää täsmällisesti ja tarkkarajaisesti kutakin viranomaista koskevassa erityislaissa. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 23 §:ää. Sen käyttämisen edellytykset kytkettäisiin toimenpiteen kohteena olevien rikosten osalta teknisen kuuntelun edellytyksiin. Teknisellä laitetarkkailulla ei saisi hankkia tietoa viestin sisällöstä tai tunnistamistiedoista. Teknisestä laitetarkkailusta päättäisi tuomioistuimien, joskin pidättämiseen oikeutettu tullimies saisi kiireellisessä tilanteessa päättää tilapäisestä toimenpiteestä. Tekniselle laitetarkkailulle siis asetettaisiin konkreettisen ja yksilöidyn epäilyn vaatimus (PeVL 12/1998 vp). Kysymys olisi tältäkin osin viranomaistoimivaltuuksien kattavasta ja täsmällisestä sääntelystä, koska tällaisen menettely luonne ja sijoittuminen salaisten pakkokeinojen kentässä ovat tällä hetkellä epäselviä. Huomioon on myös otettava vakavien rikosten estämisen ja paljastamisintressi.

Lain 3 luvun 21 §:ssä säädettäisiin teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen edellytyksistä. Tullilain 20 a §:n 2 momentin viittaussäännöksen mukaan Tulli voi tullirikoksen estämiseksi käyttää teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista sen mukaan kuin poliisilain 5 luvussa säädetään. Ehdotettu pykälä vastaisi asiallisesti poliisilain 5 luvun 25 §:ää.

Voimassa olevan tullilain 28 §:n 4 momentin mukaan Tullilla on myös oikeus saada tullirikosten estämistä ja tutkintaa varten teletoimintaa harjoittavalta yhteisöltä yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa. Lisäksi tullilain 28 §:n 3 momentin mukaan tullimiehellä on oikeus saada tehtävään määrätyn tullirikostorjunnan esimiehen pyynnöstä tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslail-

suuden estämättä. Voimassa olevassa laissa tiedonsaantioikeudelle ei ole asetettu rikoksen vakavuuteen liittyvää edellytystä. Ei lie ne kuitenkaan löydettävissä sellaista Tullin tehtävää, joissa olisi tarpeellista käyttää teknistä laitetta teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimiseksi, mutta jossa tehtävään ei liittyisi rikosta. Toimivaltuudella myös puututtaisiin ihmisen yksityiselämän suojaan, joten rikoksen vakavuuteen liittyvä toimivallan käyttöedellytys on perusteltua asettaa, joka olisi vähintään yksi vuosi vankeutta. Käytännössä ehdotus helpottaisi Tullin tiedonsaantia momentin mukaisissa tilanteissa, mutta samalla tiukentaisi tiedonsaantioikeuden edellytyksiä jonkin verran. Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen sääntely ei siten ole perusoikeusnäkökulmasta ongelmallinen.

Peitetoiminta ja valeosto

Peitetoiminnasta säädetään ehdotetun uuden lain 3 luvun 23 ja 24 §:ssä. Tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan peitetoiminnan toteuttaisi poliisi siten kuin 28 §:ssä säädetään. Luvun 23 §:n 3 momentissa tarkoitettua, yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan voisi kuitenkin toteuttaa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies. Huolimatta 23 §:n 2 momentissa Tullille säädetystä toimivaltuudesta suorittaa peitetoimintaa Tulli ei siis itsenäisesti suorittaisi tehtäviä, joissa käytetään kyseessä olevia toimivaltuuksia, vaan käytännön toteutuksesta vastaisi poliisi sen mukaan, mitä poliisin oikeuksista rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta säädetään poliisilaisissa ja pakkokeinolaissa. Salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu Tullin rikostorjunnan tullimies voisi osallistua rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan peitetoiminnan tai valeoston käytännön toteutukseen poliisin esitettyä asiaa koskevan pyynnön. Tullin rikostorjunnan tullimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista olisi tällöin soveltuvin osin voimassa mitä poliisilain 5 luvun 28—30 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 27—29 §:ssä säädetään poliisimie-

hen oikeuksista ja velvollisuuksista. Peitetoiminnan toteuttamiseen osallistumisen edellyttämän erityiskoulutuksen osalta noudatettaisiin soveltuvin osin vastaavissa tehtävissä toimivien poliisien koulutus- ja kelpoisuusvaatimuksia. Näin ollen näiden säännösten suhdetta perustuslakiin ja vaikutuksia perusoikeuksiin on käsitelty vuoden 2014 alussa voimaan tullessa uutta poliisilakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 224/2010 vp). Seuraavaksi käsitellään niitä peitetoimintaan ja valeostoon liittyviä säännöksiä, joiden toteuttamista esitetään Tullin itsenäiseksi toimivaltuudeksi.

Laissa säädettäisiin Tullin itsenäisestä oikeudesta kohdistaa henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa. Tietoverkossa toteutettavan peitetoiminnan käyttöedellytyksenä olisi, että kohdehenkilön voidaan hänen lausumiensa tai muun käyttäytymisen perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän sellaiseen tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Yksinomaan tietoverkossa tapahtuvasta peitetoiminnasta voisi olla kyse esimerkiksi tilanteessa, jossa tehtävään määrätty, salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies rikoksen estämisen tai selvittämistä tarkoituksessa pyrkii todellisen identiteettinsä salaten tietoverkossa hankkimaan rikoksen estämisen tai selvittämisen kannalta välttämätöntä tietoa taikka esimerkiksi luottamussuhteen mahdollisen tulevan valeoston kohteeseen. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta voisi olla kyse myös tilanteessa, jossa tietoverkossa todellisen identiteettinsä salaten toimiva tullimies esittää myyjälle tarkentavia kysymyksiä myytävästä kohteesta tai sen toimitustavasta ennen varsinaista valeostoon sisältyvää ostotarjousta.

Laissa säädettäisiin myös Tullin itsenäisestä toimivallasta ja oikeudesta toteuttaa valeosto tietoverkossa. Yksinomaan tietoverkossa tehtävällä valeostolla tarkoitettaisiin sananmukaisesti valeostoa, jossa myyjän ja valeostajan välinen vuorovaikutus tapahtuu kokonaisuudessaan tietoverkossa. Valeoston kohteena oleva myyjä ja sen toteuttava virkamies eivät siis fyysisesti kohtaisi tiedonhankinnan kuluessa. Mikäli itse valeostoon liittyisi tapahtuma, jossa myyjä tai palveluntarjoaja ja

valeostaja joutuisivat kohtaamaan fyysisesti, kyseessä ei olisi yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto, ja näin ollen tiedonhankinnan käytännön toteutuksesta vastaisi poliisi siten kuin 33 §:n 1 momentissa säädetään. Nyt tarkoitettussa yksinomaan tietoverkossa tapahtuvassa valeostossa olisikin siis kyse tilanteista, joissa tietoverkossa anonyymisti toimiva henkilö syyllistyisi 32 §:n 2 momentissa tarkoitettuun tullirikokseen, jonka estämiseksi tai selvittämiseksi valeoston toteuttaminen olisi välttämätöntä.

Peitetoimintaa tietoverkossa suorittava tullimies ei saisi tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen (lain 3 luvun 25 §). Tietyn edellytyksin peitetoimintaa yksinomaan tietoverkossa suorittava tullimies voisi tehdä rikkomusluonteisia rikoksia osallistuessaan järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan (3 luvun 26 §). Peitetehtävässä verkossa oleva tullimies saisi hankkia toimitiloja tai kulku- tai muita sellaisia välineitä, osallistua henkilöiden, esineiden tai aineiden kuljettamisen järjestämiseen, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla. Jos hän tässä yhteydessä syyllistyisi rangaistavaan tekoon, hän olisi kuitenkin rangaistusvastuusta vapaa, jos erittäin pätevin perusteiden on voitu olettaa, että

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaan;

2) tullimiehen toiminta verkossa ei tule aiheuttamaan vahinkoa tai vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle, vapaudelle tai merkittävää vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi tietoverkossa tapahtuvan peitetoiminnan tavoitteen saavuttamista.

Yksinomaan tietoverkossa peitetoimintaa suorittava tullimies saisi myös osallistua valvotun läpilaskun kohteena olevaan toimituksen järjestämiseen, jos osallistuminen edistäisi merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 30 §:n mukaan peitetoimintaa koskevien edellytysten arviointi olisi saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi silloin, kun peitetoiminnalla saatua tietoa on tarkoitus käyttää oikeudenkäynnissä syyllisyyttä tukevana selvityksenä. Tuomioistuimien arvioisi,

ovatko 3 luvun 23 §:n 2 momentissa tarkoitettujen peitetoiminnan edellytykset olleet olemassa. Tämä ei koskisi kuitenkaan yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa. Päätöksessään asiasta tuomioistuimien ei ottaisi kantaa siihen operatiiviseen kysymykseen, miten peitetoiminnan käyttäminen konkreettisesti tapauksessa järjestetään. Peitetoimintaa voitaisiin laajentaa, jos sen aikana ilmenee, että peitetoiminnan kohteena olevan henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän sen käyttämisen perusteena olevan rikoksen lisäksi siihen välittömästi liittyvään muuhun 23 §:n 2 momentissa tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen, jonka estämiseksi on välittömästi tehtävä yksinomaan tietoverkossa suoritettava peitetoimintaa.

Salaisiin tiedonhankintakeinoihin ja erityisesti peitetoiminnan ja valeoston käyttämiseen liittyisi 3 luvun 57 § salaisen tiedonhankintakeinon käytön ilmoittamisesta. Tiedonhankintakeinosta riippuen keinon käyttämisestä olisi ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Ilmoittamista voitaisiin kuitenkin lykätä tai jättää ilmoitus tekemättä laissa säädetyillä perusteilla, esimerkiksi valtion turvallisuuden varmistaminen taikka hengen tai terveyden suojaaminen. Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ei olisi velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei olisi aloitettu esitutkintaa. Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä, arvioinnissa olisi myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ehdotetussa laissa Tullin toimivaltaan kuuluvan peitetoiminnan ja valeoston käytännön toteuttamisesta vastaisi poliisi Tullin esittämän pyynnön perusteella. Siksi peitetoiminnan ja valeoston yleisestä merkityksestä yksityiselämän ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin perusoikeuksien kannalta viitataan siihen, mitä uutta poliisilakia kokevassa hallituksen esityksessä on asiasta esitetty. Tarkastelu koskee soveltuvien osin myös tässä esityksessä Tullille ehdotettavaa huomattavasti rajoitetumpaa toimivaltaa toteuttaa itse-

näisesti peitetoimintaa ja valeostoa yksinomaan tietoverkossa.

Tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku

Tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetäisiin 3 luvun 39—41 §:ssä sekä valvotusta läpilaskusta 42 ja 43 §:ssä. Tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saisi pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä taikka joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Muutenkin tietolähteen ohjattua käyttöä koskevilla säännöksillä lainsäädäntöä täydennettäisiin perustuslain vaatimukset täyttävällä tarkkarajaisella ja täsmällisellä sääntelyllä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäisi Tullin rikostorjunnan päällikkö tai salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Eduskunnan valiokunnat, perustuslakivaliokunta mukaan lukien, ovat useaan otteeseen kehottaneet laatimaan valvottua läpilaskua koskevat säännökset. Tähän on viimeksi kiinnitetty huomiota käsiteltäessä hallituksen esitystä HE 26/2008 vp, joka sisältää ehdotuksen laiksi poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta (PeVL 35/2008 vp ja LaVL 23/2008 vp). Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 42 §:ään otettaisiin täsmällisesti rajatut käyttöedellytykset, jotka on sidottu vakavien tullirikosten estämisen ja selvittämistarpeeseen.

Valvotussa läpilaskussa olisi kysymys siitä, että Tulli saisi olla puuttumatta esineen, aineen tai omaisuuden kuljetukseen tai muuhun toimitukseen taikka siirtää tällaista puuttumista, jos tämä on tarpeen tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamiseksi taikka tekeillä olevaa rikosta vakavamman rikoksen tai laajemman rikoskokonaisuuden estämiseksi. Valvottua läpilaskua saisi käyttää sellaisen rikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka jos kyseessä on tullirikokseksi katsottava huumausainerikos, salakuljetus tai törkeä tulliselvitysrikos. Edellytyksenä olisi lisäksi, että läpilaskua voidaan valvoa ja siihen voidaan tarvittaessa puuttua. Toimenpiteestä ei saisi myöskään aiheutua merkittävää vaa-

raa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Valvottu läpilasku olisi ensisijaisesti sovellettava erityissäännös suhteessa rikokseen puuttumisen siirtämistä koskevaan 3 luvun 45 §:n 1 momentin yleissäännökseen. Siirtämistä koskevassa säännöksessä on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan lausunnossaan PeVL 11/2005 vp esittämät näkökohdat.

Eräät muut rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun säännökset

Rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 47 §:ään otettaisiin säännökset salaista tiedonhankintaa koskevasta ilmaisukiellosta. Mahdollisuutta ilmaisukiellon määrittämiseen on, samoin kuin salaisten pakkokeinojen käytön ollessa kysymyksessä, pidettävä välttämättömänä myös salaisen tiedonhankintakeinon käytön yhteydessä, koska keinon käytön tuleminen sivullisen välityksellä kohdehenkilön tietoon voisi estää keinon käytön tai vaarantaa sen tarkoituksen toteutumisen. Ilmaisukiellolle asetettaisiin tiukka kynnyksen, koska ilmaisemiskiellon edellytyksenä olisi tärkeä tullirikoksen estämiseen liittyvä syy. Ilmaisukiellon rikkomisesta säädetty rangaistusuhkankin vuoksi ilmaisukieltoa koskeva menettely kirjallisine ilmoituksineen ja ilmoitettavine seikkoineen olisi tarkasti määritelty. Uuden lain 3 luvussa säädettyä ehdotettavien tiedonhankintakeinojen kannalta huomioon on otettava ylimääräisen tiedon käyttämistä (53 §), teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttämistä (55 §) sekä kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittämistä (56 §) koskevat yksityiskohtaiset säännökset, joilla keinokohdaisia säännöksiä täydentäen rajoitettaisiin salaisen tiedonhankintakeinon käytössä saatujen tietojen hyödyntämistä.

4.3 Säättämisyjärjestyksen arviointi

Edellä esitetyillä perusteilla lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Koska säättämisyjärjestystä koskevista kysy-

myksistä osa on tulkinnanvaraisia, esityksestä olisi kuitenkin tarpeen pyytää perustuslakivaliokunnalta lausunto.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**rikostorjunnasta Tullissa**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan, sen lisäksi mitä tullilaisissa (1466/1994) säädetään, Tullin tehtävänä oleviin toimiin tullirikosten estämiseksi, paljastamiseksi, selvittämiseksi ja tullirikoksista epäiltyjen syytteeseen saattamiseksi.

Siltä osin kuin tässä laissa ei toisin säädetä, tullirikosasian tutkinnassa noudatetaan, mitä esitutkintalaisissa (805/2011) ja pakkokeino-laisissa (806/2011) sekä muualla laissa esitutkinnasta ja pakkokeinoista säädetään.

2 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *tullirikoksella*:

a) rikosta, jolla rikotaan sellaista tullilain tai muun lain säännöstä, jonka noudattamisen valvonta tai täytäntöönpano on Tullin tehtävänä, taikka sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä;

b) tullimieheen kohdistuvaa rikoslain (39/1889) 16 luvun 3 §:ssä tarkoitettua haitantekoa virkamiehelle sekä 4 b §:ssä tarkoitettua niskoittelua tullimiestä vastaan;

c) rikoslain 46 luvun 6 ja 6 a §:ssä tarkoitettua laitonta tuontitavaraan ryhtymistä;

d) sellaista rikosta, johon sisältyy omaisuuden maahantuontia, maastavientiä tai Suomen kautta kuljettamista;[

2) *tullirikostorjunnalla* tullirikoksen estämistä, paljastamista ja selvittämistä;

3) *tullirikoksen estämisellä* toimenpiteitä, joiden tavoitteena on estää tullirikos, sen yritys tai valmistelu, taikka keskeyttää jo aloitetun tullirikoksen tekeminen tai rajoittaa siitä välittömästi aiheutuvaa vahinkoa tai vaaraa;

4) *tullirikoksen paljastamisella* toimenpiteitä, joiden tavoitteena on selvittää, onko esitutkinnan aloittamiselle esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettua perustetta;

5) *tullirikoksen selvittämisen* tullirikoksen esitutkintaa;

6) *tullirikostorjunnan tullimiehellä* Tullin rikostorjunnan tullimiestä ja muuta tullimiestä tämän suorittaessa tullirikostorjuntatehtävää;

7) *pidättämiseen oikeutetulla tullimiehellä* pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua Tullin virkamiestä.

3 §

Tullin toimivalta

Tulli vastaa tullirikostorjunnasta siten kuin siitä tässä laissa tai muualla säädetään. Tulli on esitutkintalaisissa tarkoitettu esitutkintaviranomainen.

4 §

Tullirikostorjunnan tullimiehen tehtävät ja toimivaltuudet

Sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, tullirikostorjunnan tullimiehen tehtävistä, toimivaltuuksista ja velvollisuuksista säädetään tullilaisissa ja Tullin hallinnosta annetussa laissa (960/2012).

Tullirikostorjunnan tullimiehellä on Tullin suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus

ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen suorittamassa esitutkinnassa, jollei tässä laissa toisin säädetä.

5 §

Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen

Tullin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä toimivaltuuksia käyttäessään valittava perusteltavissa olevista vaihtoehdoista se, joka parhaiten edistää näiden oikeuksien toteutumista.

6 §

Suhteellisuusperiaate

Tullirikostorjunnan tullimiehen toimenpiteiden on oltava puolustettavia suhteessa tehtävän tärkeyteen, vaarallisuuteen ja kiireellisyysyteen, tavoiteltavaan päämäärään, toimenpiteen kohteena olevan henkilön käyttäytymiseen, ikään, terveyteen ja muihin vastaviin häneen liittyviin seikkoihin sekä muihin tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin.

7 §

Vähimmän haitan periaate

Tullin toimenpiteillä ei kenenkään oikeuksiin saa puuttua enempää eikä kenellekään saa aiheuttaa suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi.

2 luku

Tullin toimivaltuudet tullirikostorjunnassa

1 §

Tullirikoksen esitutkinta

Tullirikosasian esitutkinnan toimittaa Tulli. Esitutkinnan voi toimittaa myös poliisi siinä tapauksessa, että se on saanut tullirikoksen

tietoonsa, eivätkä mainitut viranomaiset toisin sovi. Rajavartiolaitoksen oikeudesta toimittaa tullirikosasian esitutkinta säädetään rajavartiolain (578/2005) 42—44 §:ssä.

2 §

Ilmoittamisvelvollisuus

Tullin on ilmoitettava poliisille tietoonsa tulleesta epäilystä vakavasta rikoksesta ja käynnistämästään toimenpiteestä sellaisen rikoksen selvittämiseksi. Ilmoitusvelvollisuuden piiriin kuuluvista rikoksista ja ilmoituksen käytännön toteutuksesta sovitaan Tullin ja poliisin välisessä yhteistoiminnassa.

3 §

Tehtävän siirtäminen

Tulli siirtää tullirikoksen esitutkinnan kokonaan poliisille, jos poliisi sitä rikosvastuun kokonaisvaltaisen ja tarkoituksenmukaisen toteutumisen turvaamiseksi pyytää. Tulli turvaa siirrettävässä asiassa esitutkinnan suorittamisen siihen saakka, kunnes esitutkinnan siirtäminen on tapahtunut.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen esitutkinnan siirtoa koskevan kirjallisen pyynnön Tullille voi esittää keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö tai apulaispäällikkö. Pyyntö tulee laatia kirjallisesti ja se tulee perustella.

Poliisi varaa Tullille tilaisuuden osallistua siirretyn tullirikoksen esitutkintaan myös siirron jälkeen.

4 §

Tutkinnanjohtaja

Tullin toimittamassa esitutkinnassa tutkinnanjohtajana on pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu pidättämiseen oikeutettu Tullin virkamies. Muu tullirikostorjuntatehtävissä toimiva tullimies saa saamansa määräyksen perusteella asiaan laatuun liittyvästä tai muusta vastaavasta perustellusta syystä johtaa tutkintaa.

5 §

Oikeudenkäyntivakuus

Jos pidätetyllä tai vangitulla ei ole vaki-naista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa, hänen vapaaksi päästämisenä ehdoksi voidaan asettaa vakuus, jonka harkitaan ta-kaavan sen, että hän saapuu oikeudenkäyntiin ja suorittaa mahdollisesti tuomittavat seu-raamukset.

Jos vapaaksi päästetty ei saavu vastaamaan tuomioistuimeen tai suorittamaan vankeus-rangaistustaan sinä aikana, jona rangaistus saadaan tuomita tai tuomittu vankeusrangai-stus panna täytäntöön, tuomioistuin saa tuomi-ta vakuuden kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi.

Tuomittu sakko tai sakon täytäntöönpanos-ta annetun lain (672/2002) nojalla perittävä valtion saaminen saadaan periä vakuudesta.

Valtionvarainministeriön asetuksella voi-daan antaa tarkempia säännöksiä oikeuden-käyntivakuudesta ja sen asettamisesta.

6 §

Toimenpiteistä luopuminen

Jos rikoksesta ei ole odotettavissa anka-rampaa rangaistusta kuin sakkoa ja rikosta on kokonaisuudessaan pidettävä ilmeisen vähäi-senä, tullimies voi luopua esitutkinnan toi-mittamisesta tai jättää ilmoittamatta asian syyttäjälle. Tullimies voi kuitenkin antaa rikokseen syyllistyneelle huomautuksen.

7 §

Rangaistusvaatimuksen antaminen ja rikesa-kon määrääminen

Pidättämiseen oikeutettu tullimies tai teh-tävään määrätty muu tullimies voi antaa ran-gausvaatimuksen noudattaen, mitä rangai-stusmääräysmenettelystä annetussa laissa (692/1993) säädetään.

Pidättämiseen oikeutetulla tullimiehellä tai tehtävään määrättyllä muulla tullimiehellä on oikeus määrätä rikesakko noudattaen, mitä

rikesakkomenettelystä annetussa laissa (66/1983) säädetään. Tullin käsiteltävänä olevassa rikesakkoasiassa Tullin rikostorjun-nan päällikön tai hänen määräämänsä henki-lön tehtäviin sovelletaan, mitä mainitussa laissa säädetään poliisipiirin päällikön tehtä-vistä rikesakkoasiassa.

8 §

Haastaminen ja muu tiedoksianto

Tullimiehen oikeudesta haastamisen ja tie-doksiannon suorittamiseen säädetään haas-temieslaissa (505/1986).

Tullirikosasiassa haaste voidaan antaa tie-doksi myös vastaajan haasteen vastaanotta-mista varten valtuuttamalle asiamiehelle.

Jos asia koskee tullirikosta, josta on säädet-ty ankarampi rangaistus kuin sakko tai kuusi kuukautta vankeutta, haastetta ei voida antaa tiedoksi vastaajan haasteen vastaanottamista varten valtuuttamalle asiamiehelle.

Rajatulliyhteistyöstä Ruotsin kanssa teh-dyssä sopimuksessa (SopS 2/63) ja rajatul-liyhteistyöstä Norjan kanssa tehdyssä sopi-muksessa (SopS 37/1969) tarkoitettu virka-mies, joka suorittaa tullitoimenpiteitä Suo-men valtion lukuun, voi tullirikosasiassa an-taa tiedoksi haasteen ja tämän luvun 5 §:ssä tarkoitettun rangaistusvaatimuksen ja rikesa-kon sopimuksen tarkoittamalla valvonta-vyöhykkeellä. Tullirikosasiaa koskeva ran-gausvaatimus ja rikesakko voidaan valvon-tavyöhykkeellä antaa ilman valtakunnansyyt-täjän määräystä myös muulle kuin Suomen kansalaiselle.

9 §

Haastaminen takavarikkoasiassa

Jos takavarikoidun tavarän omistaja tai hal-tija on tuntematon tai hänellä ei ole tunnettua olinpaikkaa Suomessa, hänet haastetaan jul-kisella haasteella saapumaan tuomiois-tuimeen määröpäivänä, jota ei saa asettaa ai-kaisemmaksi kuin seitsemänneksi päiväksi haasteen julkaisemisesta. Haaste on pantava tuomioistuimen kansliaan yleisesti nähtäville.

Jos takavarikoidun tavaran laillisesti haastettu omistaja tai haltija ei saavu vastaamaan asiassa eikä näytä laillista estettä, vaatimus tavaran menettämisestä ratkaistaan hänen poissaolostaan huolimatta.

10 §

Takavarikoidun tavaran luovuttaminen, myyminen, käyttäminen tai menettäminen

Jos muussa laissa ei toisin säädetä, ennen kuin takavarikoitu tavara tuomitaan menetetyksi, se voidaan:

- 1) luovuttaa omistajalle Tullin harkitsemaa tavaran arvoa vastaavaa vakuutta vastaan;
- 2) myydä huutokaupalla, jos omistaja siihen suostuu tai jos tavaran säilyttäminen on hankalaa;
- 3) käyttä Tullin märämämän tarkoitusseen, jos tavaran tuonti tai vienti on kielletty ja sen säilyttäminen on hankalaa tai muusta erityisestä syystä;
- 4) hävittä noudattaen pakkokeinolain 7 luvun 24 §:ä ja siinä säädetyin edellytyksin.

Jos tuomioistuin tuomitsee takavarikoidun tavaran menetetyksi, omistusoikeuden katsotaan siirtyneen valtiolle silloin, kun takavarikko tehtiin. Edellä 1 momentin 2—4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa menetetyksi tuomitun tavaran sijasta katsotaan sen arvo menetetyksi.

11 §

Täytäntöonpano

Tulli panee täytäntöon Tullin tutkimassa tullirikosasiassa menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevan päätöksen.

Takavarikoitu tavara, joka on märätty palautettavaksi omistajalle tai sille, jolla on muutoin oikeus tavaraan, on tulliselvitettävä ja tavaran muut Suomeen tuonnin edellytykset on osoitettava asianmukaisesti.

12 §

Vapautensa menettäneen henkilön kohtelu

Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinnitettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan

poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annettua lakia (841/2006) ja tutkintavankeuslakia (768/2005).

Mitä 1 momentissa mainituissa laeissa säädetän poliisista sekä poliisimiehestä ja vartijasta koskee 3 momentissa säädetyin poikkeuksin Tullin säilyttämän henkilön osalta vastaavasti Tullia sekä tullimiestä. Mitä mainituissa laeissa säädetän säilytystilan esimiehestä tai hänen märämämätän pidätämiseen oikeutetusta virkamiehestä, koskee Tullin säilytystilan esimiestä.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa mainituissa laeissa säädetän;

- 1) Tullin hallinnoiman säilytystilan hyväcäsy Tullin valvontaosasto;
- 2) Tullin hallinnoiman säilytystilan järjestyssännön vahvistaa sekä tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä pättä Tullin valvontaosasto;
- 3) Tullin toimialaan kuuluvassa asiassa päätöksen oikaisuvaatimuksesta tekee Tullin toimipaikkaosaston pällikkö;
- 4) Tullin hallinnoiman säilytystilan esimieheksi on märätävä pidätämiseen oikeutettu tullimies.

13 §

Rikokseen puuttumisen lykkäminen

Suorittaessaan tullirikostorjunnan tiedonhankintatoimenpiteitä tullimies saa lykätä puuttumista sellaiseen tekeillä olevaan rikokseen, josta ei aiheudu välitöntä vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka välitöntä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa, jos lykkäminen on välttämätöntä tiedonhankintatoiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteiden turvaamiseksi.

14 §

Tietojen saanti yksityiseltä ja julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä

Tullilla on oikeus saada yksityiseltä tai julkiselta yhteisöltä tai henkilöltä yhteisön jäsäntä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen tai hallintoneuvoston jäsäntä tai työntekijä velvoittavan yritys-, pankki- tai va-

kuutussalaisuuden estämättä tarvittavat tiedot tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi.

Tullilla on oikeus erikseen tekemästään pyynnöstä saada teleyritykseltä ja yhteisötilaajalta yhteystiedot sellaisesta teleosoitteesta, jota ei mainita julkisessa luettelossa, taikka teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöivät tiedot, jos tiedot ovat tarpeen tullirikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Tullilla on vastaava oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

Päätöksen 1 ja 2 momentissa tarkoitettujen tietojen pyynnöstä tekee pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Tullilla on oikeus saada 1 ja 2 momentissa tarkoitettut tiedot maksutta, jollei laissa toisin säädetä. Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitettut tiedot voidaan antaa sähköistä tiedonsiirtomenetelmää käyttäen, jos tietojen suojaaminen henkilötietolain (523/1999) 32 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla on varmistettu.

Tulli voi velvoittaa antamaan tiedot kohdullisessa määräajassa. Tulli voi asettaa velvoitteen noudattamisen tehosteeksi uhkasakon. Uhkasakon asettamispäätöstä on noudatettava sitä koskevasta muutoksenhausta huolimatta. Uhkasakkoa ei kuitenkaan saa asettaa, jos asianosaista on aihetta epäillä rikoksesta ja pyydetty aineisto liittyy rikosepäilyn kohteena olevaan asiaan. Uhkasakon asettamisesta ja sen määrästä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtiovarainministeriön asetuksella. Muilta osin uhkasakosta säädetään uhkasakkolaissa (1113/1990).

15 §

Henkilöllisyyden selvittäminen

Tullirikostorjunnan tullimiehellä on Tullille säädetyn yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Jos joku kieltäytyy antamasta tietoja ja henkilöllisyyttä ei voida muutoin selvittää, tullirikostorjunnan tullimiehellä on oikeus

selvittää henkilöllisyys henkilötuntemerkkien sekä tullilaissa ja henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (761/2003) annetun lain 2 §:ssä tarkoitettujen henkilörekistereiden perusteella. Tällöin noudatetaan, mitä pakkokeinolain 8 luvun 33 §:n 2—4 momentissa säädetään henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisesta.

Tullirikostorjunnan tullimiehellä on oikeus henkilöllisyyden selvittämiseksi ottaa kiinni se, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitettuja seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon, jos kiinniottaminen on välttämätöntä henkilöllisyyden selvittämiseksi. Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu ja viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta.

16 §

Ilmaisukielto

Jos Tullin suorittamassa tiedonhankinnassa henkilölle ilmaistaan muita kuin häntä itseään koskevia rikostiedusteluun tai tutkintaan liittyviä seikkoja, pidättämiseen oikeutettu tullimies voi kieltää häntä ilmaisemasta niitä sivullisille.

Ilmaisukiellon edellytyksenä on, että 1 momentissa tarkoitettujen seikkojen ilmitulo voi vaikeuttaa rikoksen estämistä tai selvittämistä taikka aiheuttaa asianosaiselle tai muulle henkilölle vahinkoa tai haittaa.

Kielto on voimassa enintään kolme kuukautta kerrallaan. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Kiellossa on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloajasta ja ilmoitettava kiellon rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta.

Ilmaisukielto on kumottava viipymättä ennen määräajan päättymistä, jos 2 momentissa tarkoitettua määräämisen edellytystä ei enää ole. Kiellon saajalle on ilmoitettava kiellon kumoamisesta.

Rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n nojalla, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

3 luku

Salainen tiedonhankinta*Yleiset säännökset*

1 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen soveltaminen

Tässä luvussa säädetään televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, suunnitelmallisen tarkkailun, peiteltyyn tiedonhankinnan, teknisen tarkkailun (*tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu*), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisen, peite toiminnan, valeoston, tietolähdetoiminnan ja valvotun läpilaskun käyttämisestä tullirikoksen estämiseen.

Salaisten pakkokeinojen käytöstä tullirikosten selvittämiseksi säädetään pakkokeinolain 10 luvussa, jollei tässä laissa toisin säädetä.

2 §

Salaisten tiedonhankintakeinojen käytön edellytykset

Salaisen tiedonhankintakeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että sillä voidaan olettaa saatavan tullirikoksen estämiseksi tarvittavia tietoja.

Sen lisäksi, mitä salaisten tiedonhankintakeinojen käytön erityisistä edellytyksistä jäljempänä säädetään, suunnitelmallista tarkkailua, teknistä kuuntelua, teknistä katselua, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, peitet toimintaa, valeostoa, tietolähteen ohjattua käyttöä ja valvottua läpilaskua saadaan käyttää vain, jos niillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys tullirikoksen estämiselle. Peitet toiminnan ja valeoston käyttäminen edellyttää lisäksi, että se on välttämätöntä tullirikoksen estämiseksi.

Salaisen tiedonhankintakeinon käyttö on lopetettava ennen päätöksessä mainitun määräajan päättymistä, jos tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu tai sen edellytyksiä ei enää ole.

3 §

Salaisen tiedonhankinnan jatkaminen rikoksen selvittämiseksi

Jos tullirikoksen estämiseksi aloitetun salaisen tiedonhankinnan aikana ilmenee, että on syytä epäillä tiedonhankinnan kohteena oleva rikos tehdyksi, tiedonhankintaa saadaan jatkaa rikoksen selvittämiseksi kolme vuorokautta, enintään kuitenkin luvan voimassaoloajan. Jos tullirikoksen selvittämiseksi on tarpeen käyttää pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettua salaista pakkokeinoa, asia on saatettava mainitun ajan kuluttua sen viranomaisen ratkaistavaksi, joka on toimivaltainen päättämään kysymyksessä olevan pakkokeinon käyttämisestä.

Tiedonhankinta televerkoista

4 §

Televalvonta ja sen edellytykset

Televalvonnalla tarkoitetaan tässä laissa tunnistamistietojen hankkimista viestistä, joka on lähetetty viestintämarkkina laissa (393/2003) tarkoitettuun yleiseen viestintäverkkoon tai siihen liitettyyn viestintäverkkoon kytketystä teleosoitteesta tai telepäätelaitteesta taikka vastaanotettu tällaiseen osoitteeseen tai laitteeseen, sekä teleosoitteen tai telepäätelaitteen sijaintitiedon hankkimista taikka osoitteen tai laitteen käytön tilapäistä estämistä. *Tunnistamistiedolla* tarkoitetaan sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 2 §:n 8 kohdassa tarkoitettua tilaajaan tai käyttäjään yhdistettävissä olevaa viestiä koskevaa tietoa, jota viestintäverkoissa käsitellään viestien siirtämiseksi, jakelemiseksi tai tarjolla pitämiseksi.

Tullille voidaan tullirikoksen estämiseksi antaa lupa sellaisen henkilön hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

1) tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;

2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta;

3) tullirikoksena pidettävään huumausainerikokseen; tai

4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Tullilla on oikeus televalvontaan 2 momentin estämättä, jos sen välitön toteuttaminen on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

5 §

Televalvonta telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella

Tulli saa kohdistaa tullirikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka muuhun telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään tullirikokseen.

6 §

Televalvonnasta päättäminen

Tuomioistuin päättää 4 §:n 2 momentissa sekä 5 §:ssä tarkoitettusta televalvonnasta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta.

Jos 1 momentissa tarkoitettu televalvontaa koskeva asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu tullimies saa päättää televalvonnasta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua televalvonnan käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää 4 §:n 3 momentissa tarkoitettusta televalvonnasta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan, ja ne voivat koskea myös päätöstä edeltänyttä tiettyä aikaa, joka voi olla kuukautta pidempi.

Televalvontaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen oletettu teko aika tai toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja televalvonnan edellytykset perustuvat;

4) suostumus, jos se on televalvonnan käytön edellytys;

5) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkuudella;

6) toimenpiteen kohteena oleva teleosoite tai telepäätelaitte;

7) televalvonnan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu tullimies;

8) televalvonnan rajoitukset ja ehdot.

7 §

Tukiasematietojen hankkiminen ja sen edellytykset

Tukiasematietojen hankkimisella tarkoitetaan tiedon hankkimista tietyn tukiaseman kautta telejärjestelmään kirjautuneista tai kirjautuvista telepäätelaitteista ja teleosoitteista.

Tullille voidaan antaa lupa 4 §:n 2 momentissa tarkoitettujen tukiasematietojen estämiseksi merkityksellisten tukiasematietojen hankkimiseen.

Tullilla on lisäksi oikeus tukiasematietojen hankkimiseen, jos se on välttämätöntä henkeä tai terveyttä uhkaavan vaaran torjumiseksi.

8 §

Tukiasematietojen hankkimisesta päättäminen

Tuomioistuin päättää tukiasematietojen hankkimisesta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu tullimies saa päättää tukiasematietojen hankkimisesta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaista-

vaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Lupa annetaan tietyksi ajanjaksoksi.

Tukiasematietojen hankkimista koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) tosiseikat, joihin tukiasematietojen hankkimisen edellytykset perustuvat;

3) ajanjakso, jota lupa koskee;

4) tukiasema, jota lupa koskee;

5) tukiasematietojen hankkimisen suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu tullimies;

6) tukiasematietojen hankkimisen rajoitukset ja ehdot.

Suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta ja tekninen tarkkailu

9 §

Suunnitelmallinen tarkkailu ja sen edellytykset

Tarkkailulla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön salaa kohdistettavaa havaintojen tekemistä tiedonhankintatarkoituksessa. Tarkkailussa voidaan käyttää näköhavaintojen tekemiseen kameraa tai muuta sellaista teknistä laitetta.

Suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan muun kuin lyhytaikaisen tarkkailun kohdistamista henkilöön, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen.

Tullin rikostorjunnan tullimies saa tullirikoksen estämiseksi kohdistaa 2 momentissa tarkoitettuun henkilöön suunnitelmallista tarkkailua, jos on perusteltua syytä olettaa hänen syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka tullirikokseksi katsottavaan rikoslain 44 luvun 5 §:ssä säädettyyn lääkerikokseen, rikoslain 46 luvun 6 §:ssä säädettyyn laittomaan tuontitavaraan ryhtymiseen tai rikoslain 46 luvun 7 §:ssä säädettyyn tulliselvitysrikokseen.

Tässä pykälässä tarkoitettua tarkkailua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan. Teknistä laitetta ei saa myöskään käyttää rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tar-

koitettuun kotirauhan suojaamaan paikkaan kohdistuvassa tarkkailussa tai suunnitelmallisessa tarkkailussa.

10 §

Suunnitelmallisesta tarkkailusta päättäminen

Pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää suunnitelmallisesta tarkkailusta.

Suunnitelmallista tarkkailua koskeva päätös voidaan tehdä kerrallaan enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Päätös suunnitelmallisesta tarkkailusta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen oletettu tekoaika;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja suunnitelmallinen tarkkailu perustuvat;

4) luvan voimassaoloaika;

5) suunnitelmallisen tarkkailun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu tullimies;

6) suunnitelmallisen tarkkailun rajoitukset ja ehdot.

11 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa tullimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään väärää, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Tulli saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa tullirikoksen estämiseksi, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

1) tullirikokseen josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;

2) tullirikokseksi katsottavaan huumausainerikokseen;

3) salakuljetukseen; tai

4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

12 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää peitellystä tiedonhankinnasta tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

1) toimenpide ja sen tavoite riittävästi yksilöitynä;

2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja siitä vastaava tullirikostorjunnan tullimies;

3) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos;

4) peitellyn tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö;

5) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;

6) toimenpiteen suunniteltu toteuttamisajankohta;

7) peitellyn tiedonhankinnan rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

13 §

Tekninen kuuntelu ja sen edellytykset

Teknisellä kuuntelulla tarkoitetaan tietyn henkilön sellaisen keskustelun tai viestin, joka ei ole ulkopuolisten tietoon tarkoitettu ja johon keskusteluun kuuntelija ei osallistu, kuuntelua, tallentamista ja muuta käsittelyä teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla keskustelun tai viestin sisällön tai sen osapuolten taikka 4 momentissa tarkoitettun henkilön toiminnan selvittämiseksi.

Teknistä kuuntelua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Tullilla on oikeus tullirikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen kuunteluun. Tullille voidaan antaa lupa myös viranomaisten tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen kuunteluun. Kuuntelu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai muuhun paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän.

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän:

1) tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;

2) tullirikokseksi katsottavaan huumausainerikokseen;

3) salakuljetukseen; tai

4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Tullilla on aina 2 momentin estämättä oikeus tekniseen kuunteluun, jos se on välttämätöntä Tullin rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välitömän vaaran torjumiseksi.

14 §

Teknisestä kuuntelusta päättäminen

Tuomioistuin päättää rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön teknisestä kuuntelusta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta.

Pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää 13 §:n 5 momentissa tarkoitettusta ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettusta teknisestä kuuntelusta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Teknistä kuuntelua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen oletettu tekoaika taikka toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja teknisen kuuntelun edellytykset perustuvat;

4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) tila tai muu paikka, johon kuuntelu kohdistuu;

6) teknisen kuuntelun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu tullimies;

7) teknisen kuuntelun rajoitukset ja ehdot.

15 §

Tekninen katselu ja sen edellytykset

Teknisellä katselulla tarkoitetaan rikoslain 24 luvun 6 §:n estämättä tapahtuvaa tietyn henkilön taikka tilan tai muun paikan tarkkailua tai tallentamista kameralla tai muulla sellaisella paikkaan sijoitetulla teknisellä laitteella, menetelmällä tai ohjelmistolla.

Teknistä katselua ei saa kohdistaa vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan.

Tullilla on oikeus tullirikoksen estämiseksi vakituiseen asumiseen käytettävän tilan ulkopuolella olevan henkilön tekniseen katseluun. Tullille voidaan antaa lupa myös viranomaisen tiloissa olevan rikoksen johdosta vapautensa menettäneen henkilön tekniseen katseluun. Katselu voidaan toteuttaa kohdistamalla se tilaan tai paikkaan, jossa tiedonhankinnan kohteena olevan henkilön voidaan olettaa todennäköisesti oleskelevan tai käyvän.

Rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettua kotirauhan suojaaman tilan tai muun paikan ja rikoksen johdosta vapautensa menettäneen epäillyn teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikokseen. Muun teknisen katselun edellytyksenä on, että henkilön voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Tullilla on aina 2 momentin estämättä oikeus tekniseen katseluun, jos se on välttämä-

töntä Tullin rikostorjunnan toimenpiteen turvalliseksi suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

16 §

Teknisestä katselusta päättäminen

Tuomioistuin päättää teknisestä katselusta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta, jos katselu kohdistuu rikoslain 24 luvun 11 §:ssä tarkoitettuun kotirauhan suojaamaan tilaan tai muuhun paikkaan taikka rikoksen johdosta vapautensa menettäneeseen henkilöön.

Pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää 15 §:n 5 momentissa tarkoitettua ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettua teknisestä katselusta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Teknistä katselua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen oletettu tekoaika tai toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja teknisen katselun edellytykset perustuvat;

4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) tila tai muu paikka, johon katselu kohdistuu;

6) teknisen katselun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu tullimies;

7) teknisen kuuntelun rajoitukset ja ehdot.

17 §

Tekninen seuranta ja sen edellytykset

Teknisellä seurannalla tarkoitetaan esiin, aineen tai omaisuuden liikkumisen seurantaan siihen erikseen sijoitettavalla tai siinä jo olevalla radiolähettimellä tai muulla sellai-

sella teknisellä laitteella, taikka menetelmällä tai ohjelmistolla.

Tulli saa tullirikoksen estämiseksi kohdistaa rikoksen kohteena olevaan tai sellaisen henkilön oletettavasti hallussa olevaan tai käyttämään esineeseen, aineeseen tai omaisuuteen teknistä seurantaa, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Jos teknisen seurannan tarkoituksena on seurata henkilön liikkumista sijoittamalla seurantalaitte hänen yllään oleviin vaatteisiin tai mukanaan olevaan esineeseen (*henkilön tekninen seuranta*), saadaan toimenpide suoritetaan vain, jos hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikokseen.

Tullilla on lisäksi oikeus tekniseen seurantaan, jos se on välttämätöntä Tullin rikostorjunnan toimenpiteen turvallisesti suorittamiseksi ja toimenpiteen suorittajan, kiinni otettavan tai suojattavan henkilön henkeä tai terveyttä uhkaavan välittömän vaaran torjumiseksi.

18 §

Teknisestä seurannasta päättäminen

Tuomioistuin päättää henkilön teknisestä seurannasta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu tullimies saa päättää seurannasta siihen asti, kunnes tuomioistuin on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua keinon käytön aloittamisesta.

Pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää 17 §:n 4 momentissa tarkoitettua ja muusta kuin 1 momentissa tarkoitettua teknisestä seurannasta.

Lupa voidaan antaa ja päätös tehdä enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Teknistä seurantaa koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen oletettu tekoaikea tai toimenpiteen perusteena oleva vaara;

2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;

3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja teknisen seurannan edellytykset perustuvat;

4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;

5) toimenpiteen kohteena oleva esine, aine tai omaisuus;

6) teknisen seurannan suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu tullimies;

7) teknisen seurannan rajoitukset ja ehdot.

19 §

Tekninen laitetarkkailu ja sen edellytykset

Teknisellä laitetarkkailulla tarkoitetaan tietokoneen tai muun vastaavan teknisen laitteen taikka sen ohjelmiston toiminnan, sisältämien tietojen tai yksilöintitietojen muuta kuin yksinomaan aistinvaraista tarkkailua, tallentamista tai muuta käsittelyä tullirikoksen estämiselle merkityksellisen seikan tutkimiseksi.

Teknisellä laitetarkkailulla ei saa hankkia tietoa viestin sisällöstä eikä 4 §:n 1 momentissa tarkoitetuista tunnistamistiedoista.

Tullille voidaan antaa tullirikoksen estämiseksi lupa tekniseen laitetarkkailuun, jos henkilön lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän 13 §:n 4 momentissa tarkoitettuun rikokseen. Tulli saa kohdistaa teknistä laitetarkkailua henkilön todennäköisesti käyttämään tietokoneeseen tai muuhun vastaavaan tekniseen laitteeseen taikka sen ohjelmiston toimintaan.

20 §

Teknisestä laitetarkkailusta päättäminen

Tuomioistuin päättää teknisestä laitetarkkailusta pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta. Jos asia ei siedä viivytystä, pidättämiseen oikeutettu tullimies saa päättää teknisestä laitetarkkailusta siihen asti, kunnes

tuomioistuimien on ratkaissut luvan myöntämistä koskevan vaatimuksen. Asia on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi heti, kun se on mahdollista, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua tiedonhankintakeinon käytön aloittamisesta.

Lupa voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Teknistä laitetarkkailua koskevassa vaatimuksessa ja päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen oletettu tekoaika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily ja teknisen laitetarkkailun edellytykset perustuvat;
- 4) luvan voimassaoloaika kellonajan tarkkuudella;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva tekninen laite tai ohjelmisto;
- 6) teknisen laitetarkkailun suorittamista johtava ja valvova pidättämiseen oikeutettu tullimies;
- 7) teknisen laitetarkkailun rajoitukset ja ehdot.

21 §

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen

Tulli saa tullirikoksen estämiseksi hankkia teknisellä laitteella teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitiedot, jos estettävänä on tullirikos, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta.

Tulli saa käyttää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen hankkimiseksi ainoastaan sellaista teknistä laitetta, jota voidaan käyttää vain teleosoitteen ja telepäätelaitteen yksilöimiseen. Viestintävirasto tarkastaa teknisen laitteen tässä momentissa tarkoitettujen vaatimustenmukaisuuden sekä sen, ettei laite ominaisuuksiensa vuoksi aiheuta haitallista häiriötä yleisen viestintäverkon laitteille tai palveluille.

Teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimisesta päättää pidättämiseen oikeutettu tullimies.

22 §

Laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentaminen ja poisottaminen

Tullirikostorjunnan tullimiehellä on oikeus sijoittaa tekniseen tarkkailuun käytettävä laite, menetelmä tai ohjelmisto toimenpiteen kohteena olevaan esineeseen, aineeseen, omaisuuteen, tilaan tai muuhun paikkaan taikka tietojärjestelmään, jos tarkkailun toteuttaminen sitä edellyttää. Tullirikostorjunnan tullimiehellä on tällöin oikeus laitteen, menetelmän tai ohjelmiston asentamiseksi, käyttöön ottamiseksi ja poistamiseksi salaa mennä edellä mainittuihin kohteisiin tai tietojärjestelmään sekä kiertää, purkaa tai muulla vastaavalla tavalla tilapäisesti ohittaa kohteen tai tietojärjestelmän suojaus taikka haitata sitä. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

Tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen, menetelmän tai ohjelmiston saa asentaa vakiutukseen asumiseen käytettävään tilaan vain, jos tuomioistuin on antanut siihen luvan pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta taikka jos asentaminen on välttämätöntä 13 §:n 5 momentissa, 15 §:n 5 momentissa tai 17 §:n 5 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa.

Peitetoiminta ja valeosto

23 §

Peitetoiminta ja sen edellytykset

Peitetoiminnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön tai tämän toimintaan kohdistuvaa suunnitelmallista tiedonhankintaa käyttämällä soluttautumista, jossa tiedonhankinnan edellyttämän luottamuksen hankkimiseksi tai tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi käytetään väärää, harhauttavaa tai peiteltyjä tietoja tai rekisterimerkintöjä taikka valmistetaan tai käytetään väärää asiakirjoja.

Tulli saa, siten kuin jäljempänä säädetään, kohdistaa tullirikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tai myötävaikuttavan sellaiseen pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun

tuun rikokseen, johon sisältyy omaisuuden maahantuontia, maastavientiä tai Suomen kautta kuljettamista. Edellytyksenä on lisäksi, että tiedonhankintaa on rikollisen toiminnan suunnitelmallisuuden, järjestäytyneisyyden tai ammattimaisuuden taikka ennakoitavissa olevan jatkuvuuden tai toistuvuuden vuoksi pidettävä tarpeellisena.

Tullilla on oikeus kohdistaa tullirikoksen estämiseksi ja selvittämiseksi henkilöön peitetoimintaa tietoverkossa, jos henkilön lausumien tai muun käyttäytymisen perusteella voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän sellaiseen tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Peitetoiminta asunnossa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

24 §

Peitetoiminnan toteuttaminen

Tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan peitetoiminnan toteuttaa poliisi siten kuin 28 §:ssä säädetään. Yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan voi kuitenkin toteuttaa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.

Salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies voi osallistua rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan peitetoiminnan toteutukseen poliisin esittämästä pyynnöstä. Poliisin suorittaman peitetoiminnan toteutukseen osallistuvan tullirikostorjunnan tullimiehen oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan, mitä poliisilain (872/2011) 5 luvun 28—30 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 27—29 §:ssä säädetään poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista.

25 §

Rikoksentelekielto

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava tullirikostorjunnan tul-

limies ei saa tehdä rikosta eikä aloitetta rikoksen tekemiseen.

26 §

Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpilaskuun osallistuminen

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava tullimies osallistuu järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan hankkii toimitiloja taikka kulku- tai muita sellaisia välineitä, osallistuu henkilöiden, esineiden tai aineiden kuljettamisen järjestämiseen, hoitaa taloudellisia asioita taikka avustaa rikollisryhmää muilla näihin rinnastettavilla tavoilla, hän on rangaistusvastuusta vapaa, jos erittäin pätevin perustein on voitu olettaa, että:

1) toimenpide tehdään ilman hänen myötävaikutustaan;

2) tullimiehen toiminta ei tule aiheuttamaan vaaraa tai vahinkoa kenenkään hengelle, terveydelle, vapaudelle taikka merkittävää vaaraa tai vahinkoa omaisuudelle; ja

3) avustaminen edistää merkittävästi toiminnan tavoitteen saavuttamista.

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittava tullimies saa osallistua 42 §:ssä tarkoitetun valvotun läpilaskun kohteena olevan toimituksen järjestämiseen, jos osallistuminen edistää merkittävästi läpilaskun tavoitteen saavuttamista.

27 §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskeva esitys ja suunnitelma

Yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa koskevassa esityksessä on mainittava:

1) toimenpiteen esittäjä;

2) tiedonhankinnan kohteena oleva henkilö riittävästi yksilöitynä;

3) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos riittävästi yksilöitynä;

4) toiminnan tavoite;

5) toiminnan tarpeellisuus;

6) muut toiminnan edellytysten arviointia varten tarvittavat tiedot.

Toiminnan toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jonka tulee sisältää päätöksenteon ja toiminnan toteuttamisen kannalta oleelliset ja riittävän yksityiskohtaiset tiedot. Suunnitelma annetaan tiedoksi keskusrikospoliisille. Suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

28 §

Peitetoiminnasta päättäminen

Tullin rikostorjunnan päällikkö päättää tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta ja sen toteuttamista koskevan pyynnön esittämisestä poliisille. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättämisestä säädetään 29 §:ssä.

Poliisi päättää peitetoiminnan käytännön toteutuksesta. Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan peitetoiminnan toteuttamista koskevaan päätökseen sovelletaan, mitä poliisilain 5 luvun 32 §:ssä säädetään peitetoimintaa koskevasta päätöksestä. Tullirikoksen selvittämiseksi suoritettavan peitetoiminnan toteuttamista koskevaan päätökseen sovelletaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 31 §:ssä säädetään peitetoimintaa koskevasta päätöksestä.

29 §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäminen

Päätöksen 24 §:ssä tarkoitetun tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun tullirikostorjunnan tullimiehen toteuttamasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta tekee keskusrikospoliisin päällikkö tullirikostorjunnan päällikön tai tehtävään määrätyn salaisen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun tullimiehen esityksestä.

Päätös voidaan antaa enintään kuudeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;

- 2) toiminnan toteuttava yksikkö ja toiminnan toteuttamisesta vastaava tullimies;

- 3) tunnistetiedot yksinomaan tietoverkossa tehtävää peitetoimintaa suorittavista tullimiehistä;

- 4) tiedonhankinnan perusteena oleva tullirikos;

- 5) peitetoiminnan kohteena oleva henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyneen 4 kohdassa tarkoitettuun tullirikokseen, jos henkilö on tiedossa;

- 6) tosiseikat, joihin epäily ja peitetoiminnan edellytykset perustuvat;

- 7) toiminnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;

- 8) päätöksen voimassaoloaika;

- 9) voidaanko toiminnassa tehdä 26 §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä, ja toimenpiteiden perusteena olevat tosiseikat sekä peitetoiminnan rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Peitetoiminnan lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

30 §

Ratkaisu peitetoiminnan edellytyksistä

Jos 23 §:n 2 momentissa tarkoitettulla peitetoiminnalla saatua tietoa on tarkoitus käyttää oikeudenkäynnissä syyllisyyttä tukevana selvityksenä, toiminnasta päättäneen tullimiehen on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi, olivatko 23 §:n 2 momentissa tarkoitettujen peitetoiminnan edellytykset olemassa.

31 §

Peitetoiminnan laajentaminen

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan aikana ilmenee, että voidaan perustellusti olettaa toiminnan kohteena olevan henkilön syyllistyneen sen käyttämisen perusteena olevan tullirikoksen lisäksi siihen välittömästi liittyvään muuhun 23 §:n 2 momentissa tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen, tehtävää suorittava virkamies saa laajentaa peitetoiminnan koskemaan myös sitä. Edellytyksenä on lisäksi, että peitetoiminnan välitön laajentami-

nen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kulluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen tullimiehen ratkaistavaksi.

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan aikana ilmenee, että voidaan perustellusti olettaa muun kuin toiminnan kohteena olevan henkilön syyllistyvän 23 §:n 2 momentissa tai poliisilain 5 luvun 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuun rikokseen, tehtävää suorittava toimivaltainen virkamies saa laajentaa peitetoiminnan koskemaan myös mainittua henkilöä. Edellytyksenä on lisäksi, että peitetoiminnan välitön laajentaminen on tarpeen rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Toiminnan laajentaminen on kuitenkin saatettava ilman aiheetonta viivytystä ja viimeistään kolmen vuorokauden kulluttua tiedonhankinnan aloittamisesta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta päättäneen tullimiehen ratkaistavaksi.

Jos yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan laajentamisessa on kyse muun kuin tullirikoksen estämisestä ja toiminnan toteuttajana on poliisi, toiminnan laajentamista koskevassa asiassa noudatetaan poliisilain 5 luvun 34 §:ää.

32 §

Valeosto ja sen edellytykset

Valeostolla tarkoitetaan esitutkintaviranomaisen tekemää esineen, aineen, omaisuuden tai palvelun ostotarjousta tai ostoa, jonka tavoitteena on rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi saada viranomaisen haltuun tai löytää rikokseen liittyvä esine, aine tai omaisuus taikka saada haltuun tai löytää todiste rikosasiassa tai rikoksella saatu hyöty.

Tehtävään määrätty tullirikostorjunnan tullimies saa, siten kuin jäljempänä säädetään, tehdä tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi valeoston, jos siitä säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, ja on todennäköistä, että valeostolla saavutetaan 1 momentissa tarkoitettu tavoite. Muun kuin näyte-erän ostaminen edellyttää,

että ostaminen on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi.

Valeoston toteuttaja saa tehdä vain sellaista tiedonhankintaa, joka on välttämätöntä valeoston toteuttamiseksi. Valeosto on toteutettava siten, ettei se saa kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi.

Valeosto asunnossa on sallittua vain, jos sisäänkäynti tai oleskelu tapahtuu asuntoa käyttävän aktiivisella myötävaikutuksella. Kotietsinnästä säädetään erikseen.

33 §

Valeoston toteuttaminen

Tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan valeoston toteuttaa poliisi siten kuin 34 §:ssä säädetään. Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston voi kuitenkin toteuttaa tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.

Salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies voi osallistua rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavan valeoston toteutukseen poliisin esittämästä pyynnöstä. Poliisin suorittaman valeoston toteutukseen osallistuvan tullirikostorjunnan tullimiehen oikeuksiin ja velvollisuuksiin sovelletaan, mitä poliisilain 5 luvun 35—38 §:ssä ja pakkokeinolain 10 luvun 34—37 §:ssä säädetään poliisimiehen oikeuksista ja velvollisuuksista.

34 §

Valeostosta päättäminen

Tullin rikostorjunnan päällikkö päättää tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi suoritettavasta valeostosta ja sen toteuttamista koskevan pyynnön esittämisestä poliisille. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättämisestä säädetään 35 §:ssä.

Poliisi päättää valeoston käytännön toteutuksesta. Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan valeoston toteuttamista koskevaan päätökseen sovelletaan, mitä poliisilain 5 luvun 36 §:ssä säädetään valeoston toteuttamista

koskevasta päätöksestä. Tullirikoksen selvittämiseksi suoritettavan valeoston toteuttamista koskevaan päätökseen sovelletaan, mitä pakkokeinolain 10 luvun 35 §:ssä säädetään valeoston toteuttamista koskevasta päätöksestä.

35 §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta päättäminen

Päätöksen 33 §:n 1 momentissa tarkoitettua tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun tullirikostorjunnan tullimiehen toteuttamasta yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta tekee keskusrikospoliisin päällikkö tehtävään määrätyn salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutetun pidättämiseen oikeutetun tullimiehen esityksestä.

Päätös voidaan antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos;
- 2) valeoston kohteena oleva henkilö;
- 3) tosiseikat, joihin epäily ja valeoston edellytykset perustuvat;
- 4) valeoston kohteena oleva esine, aine, omaisuus tai palvelu;
- 5) valeoston tarkoitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) valeoston suorittamista johtava ja valvoja pidättämiseen oikeutettu tullimies;
- 8) valeoston rajoitukset ja ehdot.

36 §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva suunnitelma

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta on laadittava kirjallinen suunnitelma, jos se on tarpeen toiminnan laajuuden tai muun vastaavan syyn vuoksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettua suunnitelmaa on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

37 §

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamista koskeva päätös

Päätös yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston toteuttamisesta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksen tekee valeoston toteuttamisesta vastaava salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Päätöksessä on mainittava:

- 1) valeostosta päättäneen tullimiehen antopäivä ja sisältö;
- 2) valeoston toteuttava yksikkö;
- 3) tunnistetiedot valeoston suorittavista tullirikostorjunnan tullimiehistä;
- 4) selvitys siitä, miten on varmistuttu, että valeosto ei saa sen kohteena olevaa tai muuta henkilöä tekemään rikosta, jota hän ei muuten tekisi;
- 5) toteuttamisen rajoitukset ja ehdot.

Jos toimenpide ei siedä viivytystä, 2 momentissa tarkoitettua päätöstä ei tarvitse laatia kirjallisesti ennen valeostoa. Päätös on kuitenkin laadittava kirjallisesti viipymättä valeoston jälkeen.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava.

38 §

Tullimiehen turvaaminen peiteltyssä tiedonhankinnassa, peitetoiminnassa ja valeostossa

Pidättämiseen oikeutettu tullimies saa päättää, että peiteltyä tiedonhankintaa toteuttava tullirikostorjunnan tullimies varustetaan kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella, jos varustaminen on perusteltua hänen turvallisuutensa varmistamiseksi. Tullin rikostorjunnan tullimiehen osallistuesssa poliisin toteuttamaan peitetoimintaan tai valeostoon tullimiehen turvaamisessa noudatetaan, mitä poliisilain 5 luvun 39 §:ssä säädetään poliisin oikeudesta varustaa tiedonhankintaa toteuttava poliisimies kuuntelun ja katselun mahdollistavalla teknisellä laitteella.

Kuuntelu ja katselu saadaan tallentaa. Tallenteet on hävitettävä heti sen jälkeen, kun niitä ei tarvita tullimiehen turvaamiseen. Jos niitä on kuitenkin tarpeen säilyttää asiaan

osallisen oikeusturvaan liittyvistä syistä, talletteet saadaan säilyttää ja käyttää tässä tarkoituksessa ja ne on hävitettävä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku

39 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Tietolähdetoiminnalla tarkoitetaan muuta kuin satunnaista luottamuksellista, Tullille laissa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi merkityksellisten tietojen vastaanottamista tulli- ja muun esitutkintaviranomaisen ulkopuoliselta henkilöltä (*tietolähde*).

Tulli saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Tietolähteen ohjatussa käytössä tietoja ei saa pyytää hankittavaksi sellaisella tavalla, joka edellyttäisi viranomaiselle kuuluvien toimivaltuuksien käyttöä tai joka vaarantaisi tietolähteen tai muun henkilön hengen tai terveyden. Ennen tietolähteen ohjattua käyttöä tietolähteelle on tehtävä selkoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan sekä erityisesti hänelle lain mukaan sallitusta ja kielletystä toiminnasta. Tietolähteen turvallisuudesta on tarpeen mukaan huolehdittava tiedonhankinnan aikana ja sen jälkeen.

40 §

Tietolähdettä koskevien tietojen käsittely ja palkkion maksu

Tietolähdettä koskevat tiedot voidaan tallettaa henkilörekisteriin. Tietojen käsittelyyn sovelletaan tullilakia.

Rekisteröidylle tietolähteelle voidaan maksaa palkkio. Perustellusta syystä palkkio voidaan maksaa myös rekisteröimättömälle tietolähteelle. Palkkion veronalaisuudesta säädetään erikseen.

41 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä.

Päätös voidaan antaa enintään kahdeksi kuukaudeksi kerrallaan.

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen esittäjä;
- 2) tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava Tullin rikostorjunnan tullimies;
- 3) tunnistetiedot tietolähteestä;
- 4) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva henkilö, jos hän on päätöstä tehtäessä yksilöitävissä;
- 6) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 7) päätöksen voimassaoloaika;
- 8) tietolähteen ohjatun käytön rajoitukset ja ehdot.

Päätöstä on olosuhteiden muuttuessa tarvittaessa tarkistettava. Tietolähteen ohjatun käytön lopettamisesta on tehtävä kirjallinen päätös.

42 §

Valvottu läpilasku ja sen edellytykset

Tulli saa olla puuttumatta esineen, aineen tai omaisuuden kuljetukseen tai muuhun toimitukseen tai siirtää tällaista puuttumista, jos tämä on tarpeen tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamiseksi taikka tekeillä olevaa rikosta vakavamman rikoksen tai laajemman rikoskokonaisuuden estämiseksi (*valvottu läpilasku*).

Tulli saa käyttää valvottua läpilaskua sellaisen tullirikoksen estämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka jos kyseessä on tullirikokseksi katsottava huumausainerikos, salakuljetus tai törkeä tulliselvitysrikos. Edellytyksenä on lisäksi, että läpilaskua voidaan valvoa ja siihen voidaan tarvittaessa puuttua.

Toimenpiteestä ei saa myöskään aiheutua merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Viranomaisyhteistyöstä valvotun läpilaskun toteuttamiseksi säädetään erikseen.

Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea sitovaan velvoitukseen liittyvästä kansainvälisestä valvotusta läpilaskusta säädetään erikseen.

43 §

Valvotusta läpilaskusta päättäminen

Tullin rikostorjunnan päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää Tullin suorittamasta valvotusta läpilaskusta.

Päätös voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan.

Päätöksessä on mainittava:

- 1) toimenpiteen perusteena oleva tullirikos ja sen tekoaika;
- 2) henkilö, jonka voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän 1 kohdassa tarkoitettuun rikokseen;
- 3) tosiseikat, joihin henkilöön kohdistuva epäily perustuu;
- 4) tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma;
- 5) toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus;
- 6) päätöksen voimassaoloaika;
- 7) valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot.

Tässä pykälässä tarkoitetun päätöksen ilmoittamisesta poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009) 5 §:ssä tarkoitetulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Yhteiset säännökset

44 §

Menettely tuomioistuimessa

Salaista tiedonhankintaa koskevan lupa-asian käsittelemisessä ja ratkaisemisessa

tuomioistuimessa noudatetaan, mitä pakkokeinolain 3 luvun 1, 3, 8 ja 10 §:ssä säädetään vangitsemisasian käsittelystä. Peitetoimintaa koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa.

Salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskeva vaatimus on otettava viipymättä tuomioistuimessa käsiteltäväksi vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä asiaan perehtyneen tullimiehen läsnä ollessa. Asia on ratkaistava kiireellisesti. Käsitely voidaan pitää myös käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteyden keskenään.

Jos tuomioistuin on myöntänyt luvan televalvontaan, se saa tutkia ja ratkaista luvan myöntämistä uuteen telesoitteeseen tai telepäätelaitteeseen koskevan asian vaatimuksen tehneen tai hänen määräämänsä tullimiehen läsnä olematta, jos on kulunut vähemmän kuin kuukausi samaa estettävää tullirikosta koskevan lupa-asian suullisesta käsittelystä. Asia voidaan käsitellä mainitun tullimiehen läsnä olematta myös, jos tiedonhankintakeinon käyttö on jo lopetettu.

Asia voidaan ratkaista kuulematta henkilöä, jonka perustellusti voidaan olettaa syyllistyvän tai syyllistyneen tullirikokseen, taikka telesoitteen tai telepäätelaitteen taikka kuunteltavan tai katseltavan tilan haltijaa. Käsiteltäessä 5 §:ssä tarkoitettua asiaa telesoitteen tai telepäätelaitteen haltijalle on kuitenkin varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei siihen rikoksen estämiseen liittyvästä syystä ole estettä. Käsiteltäessä vapautensa menettäneen teknistä kuuntelua tai katselua koskevaa asiaa henkilöä säilyttävän laitoksen edustajalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi, jollei se ole hänen aikaisempi kuulemisensa huomiota ottaen tarpeetonta.

Lupa-asiaassa annettuun päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla. Päätöksestä saa ilman määräaikaa kannella. Kantelu on käsiteltävä kiireellisenä. Vaatimuksen esittäjä ei saa kuitenkaan kannella peitetoimintaa koskevasta päätöksestä.

Peitetoimintaa koskevaa asiaa varten tuomioistuimelle on toimitettava ainoastaan asian käsittelemiseksi välttämättömät tiedot. Asian käsittelyssä on kiinnitettävä erityistä huomiota salassapitovelvollisuuden toteutu-

miseen ja siihen, että asiakirjoihin ja tietojärjestelmiin sisältyvien tietojen suoja turvataan tarvittavin menettelytavooin ja tietoturvallisuusjärjestelyin.

45 §

Salaisen tiedonhankinnan suojaaminen

Tullilla on salaista tiedonhankintakeinoa käyttäessään oikeus lykätä puuttumista rikokseen, jos puuttumisen siirtämisestä ei aiheudu merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa. Edellytyksenä on lisäksi, että lykkääminen on välttämätöntä tiedonhankinnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteen turvaamiseksi.

Tulli saa käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, jos se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen tiedonhankintakeinon käytön suojaamiseksi.

Edellä 2 momentissa tarkoitettu rekisterimerkintä on oikaistava sen jälkeen, kun momentissa tarkoitettuja edellytyksiä ei enää ole.

46 §

Suojaamisesta päättäminen

Tullin rikostorjunnan päällikkö päättää tämän luvun 45 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rekisterimerkinnän tekemisestä sekä asiakirjan valmistamisesta.

Salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies päättää muusta kuin 1 momentissa tarkoitettua tiedonhankinnan suojaamisesta.

Tullin rikostorjunnan on pidettävä luetteloa Tullin tekemistä rekisterimerkinnöistä ja valmistamista asiakirjoista, valvottava niiden käyttöä sekä huolehdittava merkintöjen oikaisemisesta.

47 §

Salaista tiedonhankintaa koskeva ilmaisukielto

Pidättämiseen oikeutettu tullimies saa tärkeästä tullirikoksen estämiseen liittyvästä syystä kieltää sivullista ilmaisemasta tämän tietoon tulleita seikkoja salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä. Edellytyksenä on lisäksi, että sivullinen on tehtävänsä tai asemansa johdosta avustanut tai häntä on pyydetty avustamaan salaisen tiedonhankintakeinon käytön toteuttamisessa.

Ilmaisukielto annetaan enintään vuodeksi kerrallaan. Kielto on annettava saajalleen kirjallisena todisteellisesti tiedoksi. Siinä on yksilöitävä kiellon kohteena olevat seikat, mainittava kiellon voimassaoloaika ja ilmoitettava sen rikkomiseen liittyvästä rangaistusuhasta.

Rangaistus ilmaisukiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

48 §

Määräaikojen laskeminen

Tässä luvussa tarkoitettujen määräaikojen laskemiseen ei sovelleta säädettyjen määräaikain laskemisesta annettua lakia (150/1930).

Aika, joka on määrätty kuukausina, päättyy sinä määräkuukauden päivänä, joka järjestyksnumeroltaan vastaa sanottua päivää. Jos vastaavaa päivää ei ole siinä kuussa, jona määräaika päättyy, määräaika päättyy kuukauden viimeisenä päivänä.

49 §

Kuuntelu- ja katselukiellot

Teknistä kuuntelua ja teknistä katselua koskeviin kielloihin sovelletaan pakkokeinolain 10 luvun 52 §:ää.

50 §

Tallenteiden ja asiakirjojen tarkastaminen

Pidättämiseen oikeutetun tullimiehen tai hänen määräämänsä virkamiehen on ilman aiheetonta viivytystä tarkastettava salaisen tiedonhankintakeinon käytössä kertyneet tallenteet ja asiakirjat.

51 §

Tallenteiden tutkiminen

Salaisen tiedonhankintakeinon käytössä kertyneitä tallenteita saa tutkia vain tuomioistuimien ja pidättämiseen oikeutettujen tullimiesten ja pidättämiseen oikeutettujen tullimiesten määräksetä tai tuomioistuimen osoituksen mukaan tallennettua saa tutkia myös muu tullimies, asiantuntija tai muu henkilö, jota käytetään apuna tiedonhankintaa toteutettaessa.

52 §

Ylimääräinen tieto

Ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan televälvonnalla, tukiasematietojen hankkimisella ja teknisellä tarkkailulla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai vaaran torjumiseen taikka joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka estämistä varten lupa on annettu tai päätös on tehty.

53 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa käyttää tullirikoksen selvittämisessä, jos tieto koskee sellaista tullirikosta, jonka estämisessä olisi saatu käyttää sitä tämän luvun mukaista tiedonhankintakeinoja, jolla tieto on saatu. Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta ja jos ylimääräisen tiedon käyttämisellä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittä-

selle. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä näyttönä päättää tuomioistuin pääasian käsittelyn yhteydessä. Ylimääräisen tiedon käyttämisen kirjaamisesta esitutkintapöytäkirjaan säädetään esitutkintalain 9 luvun 6 §:n 2 momentissa ja ilmoittamisesta haastehakemuksessa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 luvun 3 §:n 1 momentin 8 kohdassa.

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina tullirikoksen estämiseksi, Tullin rikostorjunnan toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

Ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Jos edellä mainitun vaaran tai vahingon estäminen ei kuulu Tullin toimivaltaan, asia siirretään viipymättä toimivaltaiselle viranomaiselle.

Pakkokeinolain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämiseen tullirikoksen estämiseen tai 3 momentin mukaiseen tarkoitukseen sovelletaan pakkokeinolain 10 luvun 56 §:ää.

54 §

Tietojen hävittäminen

Salaisella tiedonhankintakeinolla saatu tieto on hävitettävä viipymättä sen jälkeen, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran torjumiseksi.

Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa tullilaissa tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee 53 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikosta. Tieto, jota ei ole talletettu rekisteriin tai liitetty esitutkintaineistoon, on hävitettävä ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun on käynyt ilmeiseksi, ettei tietoa voida käyttää tai sitä ei enää tarvita tullirikoksen estämisessä tai selvittämisessä.

Edellä 7 §:ssä tarkoitettujen tukiasematietojen hävitettävä, kun on käynyt ilmi, ettei tietoa tarvita rikoksen estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi taikka vaaran torjumiseksi.

55 §

Teknisen kuuntelun ja teknisen laitetarkkailun keskeyttäminen

Jos käy ilmi, että teknisen kuuntelun kohteena oleva henkilö ei oleskele kuunneltavassa tilassa tai muussa paikassa, tiedonhankintakeinon käyttö on keskeytettävä niin pian kuin mahdollista sekä kuuntelulla saadut tallenteet ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Velvollisuus keskeyttämiseen sekä tallenteiden ja muistiinpanojen hävittämiseen koskee myös teknistä laitetarkkailua, jos käy ilmi, että tarkkailu kohdistuu viestin sisältöön tai 4 §:ssä tarkoitettuihin tunnistamistietoihin taikka että 19 §:n 3 momentissa tarkoitettu henkilö ei käytä tarkkailun kohteena olevaa laitetta. Ennen tiedonhankintakeinon käytön keskeyttämistä saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa 53 §:n mukaan.

56 §

Kiireellisessä tilanteessa saadun tiedon hävittäminen

Jos pidättämiseen oikeutettu tullimies on 6 §:n 2 momentissa, 8 §:n 1 momentissa, 18 §:n 1 momentissa tai 20 §:n 1 momentissa tarkoitettussa kiireellisessä tilanteessa päättänyt televalvonnan, tukiasematietojen hankkimisen, henkilön teknisen seurannan tai teknisen laitetarkkailun aloittamisesta, mutta tuomioistuin katsoo, että edellytyksiä toimenpiteelle ei ole ollut, se on lopetettava sekä sillä saatu aineisto ja sillä saatuja tietoja koskevat muistiinpanot on heti hävitettävä. Näin saatuja tietoja saadaan kuitenkin käyttää samoin edellytyksin kuin ylimääräistä tietoa saadaan käyttää 53 §:n mukaan.

57 §

Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä ilmoittaminen

Televalvonnasta, suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, teknisestä tarkkailusta ja valvotusta läpikäytystä

on viipymättä ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle kirjallisesti sen jälkeen, kun tiedonhankinnan tarkoitus on saavutettu. Salaisen tiedonhankintakeinon käytöstä on kuitenkin ilmoitettava tiedonhankinnan kohteelle viimeistään vuoden kuluttua sen käytön lopettamisesta.

Tuomioistuin voi pidättämiseen oikeutetun tullimiehen vaatimuksesta päättää, että 1 momentissa tarkoitettua ilmoitusta tiedonhankinnan kohteelle saadaan lykätä enintään kaksi vuotta kerrallaan, jos se on perusteltua käynnissä olevan tiedonhankinnan turvaamiseksi, valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi. Ilmoitus saadaan tuomioistuimen päätöksellä jättää kokonaan tekemättä, jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen tai terveyden suojaamiseksi.

Jos tiedonhankinnan kohteen henkilöllisyys ei ole tiedossa 1 tai 2 momentissa tarkoitettun määräajan tai lykkäyksen päättyessä, tiedonhankintakeinon käytöstä on ilmoitettava kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä henkilöllisyyden selvittyä.

Kohteelle ilmoittamisesta on samalla annettava kirjallisesti tieto luvan myöntäneelle tuomioistuimelle.

Suunnitelmallisesta tarkkailusta, peitelystä tiedonhankinnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ei ole velvollisuutta ilmoittaa tiedonhankinnan kohteelle, jos asiassa ei ole aloitettu esitutkintaa. Jos esitutkinta aloitetaan, noudatetaan pakkokeinolaan 10 luvun 60 §:ää.

Kun harkitaan ilmoituksen lykkäämistä tai tekemättä jättämistä 2 ja 4 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, arvioinnissa on myös otettava huomioon asianosaisen oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Ilmoitusta koskevan asian käsittelyssä tuomioistuimessa noudatetaan 44 §:ää. Yksinomaan tietoverkossa tehtävästä peitetoiminnasta, yksinomaan tietoverkossa tehtävästä valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä ilmoittamista koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa noudattaen mainitun pykälän 6 momenttia.

58 §

Pöytäkirja

Muun salaisen tiedonhankintakeinon kuin tarkkailun käytön lopettamisen jälkeen on laadittava ilman aiheetonta viivytystä pöytäkirja.

59 §

Asianosaisjulkisuuden rajoittaminen eräissä tapauksissa

Sen estämättä, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 11 §:ssä säädetään, sillä, jonka oikeutta tai velvollisuutta asia koskee, ei ole oikeutta saada tietoa tässä luvussa tarkoitettun tiedonhankintakeinon käytöstä, ennen kuin 57 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty. Hänellä ei ole myöskään henkilötietolaissa säädettyä rekisteröidyn tarkastusoikeutta.

Kun 57 §:ssä tarkoitettu ilmoitus on tehty, 1 momentissa tarkoitettulla henkilöllä on oikeus saada tieto salaisen tiedonhankintakeinon käyttöä koskevasta asiakirjasta tai tallenteesta, jollei antamatta jättäminen ole välttämätöntä valtion turvallisuuden varmistamiseksi taikka hengen, terveyden, yksityisyyden tai salassa pidettävien taktisten ja teknisten menetelmien suojaamiseksi. Kun harkitaan asiakirjan, tallenteen tai tiedon antamista jättämisestä, arvioinnissa on otettava huomioon 1 momentissa tarkoitettun henkilön oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan.

Tieto ääni- tai kuvatallenteesta voidaan antaa vain luovuttamalla tallenne Tullin luona kuultavaksi tai nähtäväksi, jos tallenteen sisältö huomioon ottaen on syytä olettaa, että tiedon antaminen muulla tavoin voisi johtaa tallenteessa esiintyvän henkilön yksityisyyden suojan loukkaamiseen.

60 §

Teleyrityksen avustamisvelvollisuus ja pääsy eräisiin tiloihin

Teleyrityksen on ilman aiheetonta viivytystä tehtävä televerkkoon televalvonnan edel-

lyttämät kytkennät. Sama koskee myös niitä tilanteita, joissa Tulli toteuttaa televalvonnan teknisellä laitteella. Teleyrityksen on lisäksi annettava pidättämiseen oikeutetun tullimiehen käyttöön hallussaan olevat teknisen seurannan toimeenpanoa varten tarpeelliset tiedot.

61 §

Korvaus teleyritykselle

Teleyrityksellä on oikeus saada valtion varoista korvaus tässä luvussa tarkoitettusta viranomaisten avustamisesta ja tietojen antamisesta aiheutuneista välittömistä kustannuksista noudattaen viestintämarkkinalain 98 §:ää. Korvauksen maksamisesta päättää toimenpiteen suorittanut Tullin rikostorjunnan yksikkö.

Päätökseen saa hakea muutosta siten kuin tullilaisissa säädetään. Hallinto-oikeuden on tällaista asiaa käsitellessään varattava Viestintävirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

62 §

Salaisen tiedonhankinnan valvonta

Tullin ja sen salaisia tiedonhankintakeinoja käyttävien yksiköiden esimiehet valvovat tässä luvussa tarkoitettua tiedonhankintaa. Tulli antaa valtiovarainministeriölle vuosittain kertomuksen salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen käytöstä ja valvonnasta Tullissa.

Valtiovarainministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus salaisten tiedonhankinta- ja pakkokeinojen sekä niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta Tullissa.

63 §

Rangaistusasteikon lieventämisen vaikutus

Tässä luvussa tarkoitettujen tiedonhankintakeinojen käyttöön ei vaikuta se, että rangaistus mitattaisiin rikoslain 6 luvun 8 §:ää soveltaen lievennetyltä rangaistusasteikolta.

64 §

Tarkemmat säännökset

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä tässä luvussa tarkoitettujen salaisten tiedonhankintakeinojen käytön järjestämisestä ja valvonnasta sekä toimenpiteiden kirjaamisesta ja valvontaa varten annettavista selvityksistä.

4 luku

Vaitiolovelvollisuus ja vaitiolo-oikeus

1 §

Vaitiolovelvollisuus

Tullin henkilöstöön kuuluva virkamies ei saa ilmaista luottamuksellisesti tietoja antaneen taikka valeostajana tai peitehenkilönä toimineen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa, jos tiedon ilmaiseminen vaarantaisi luottamuksellisesti tietoja antaneen tai valeostajana tai peitehenkilönä toimineen tai hänen läheistensä turvallisuuden. Vaitiolovelvollisuus on voimassa myös, jos henkilöllisyyttä koskevan tiedon ilmaiseminen vaarantaisi käynnissä jo olevan tai tulevan tiedonhankinnan.

Sama vaitiolovelvollisuus on sillä, joka on työsopimussuhteessa Tulliin tai joka on muutoin saanut tietoonsa Tullin salassa pidettävää tietoa. Vaitiolovelvollisuus on voimassa myös palvelussuhteen Tullissa päätyttyä.

Lisäksi vaitiolovelvollisuudesta säädetään tullilaissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa.

2 §

Tietojen antaminen vaitiolovelvollisuuden estämättä

Tullin henkilöstöön kuuluvan virkamiehen tai muun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen henkilön vaitiolovelvollisuus ei estä tiedon antamista viranomaiselle tai julkista tehtävää hoitavalle yhteisölle, jolla säädetyn tehtävän-

sä vuoksi on tarve saada tieto muuten salassa pidettävästä seikasta.

Edellä 1 §:n 2 momentissa säädetty vaitiolovelvollisuus ei estä ilmaisemasta sellaisia tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi.

3 §

Vaitiolo-oikeus

Tullin henkilöstöön kuuluva ei ole velvollinen ilmaisemaan hänelle hänen palvelussuhteensa aikana luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilöllisyyttä koskevaa tietoa eikä salassa pidettäviä taktisia tai teknisiä menetelmiä.

Velvollisuudesta pitää 1 momentissa tarkoitettujen tietojen ja menetelmien salassa tietyissä tapauksissa säädetään 1 §:n 1 momentissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 5 kohdassa.

4 §

Ilmaisuvelvollisuus oikeudenkäynnissä

Tuomioistuimien voi määrätä ilmaistavaksi 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tietojen, jos ilmoittamatta jättäminen voisi loukata asianosaisen oikeutta puolustautua asianmukaisesti tai muuten asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä. Edellytyksenä määräämiselle on lisäksi, että virallinen syyttäjä ajaa syytettä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kuusi vuotta vankeutta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta siihen. Luottamuksellisesti tietoja antaneen henkilön taikka valeostajana tai peitetöiminnässä toimineen henkilöllisyyttä ei tällöinkään saa määrätä ilmaistavaksi, jos siitä ilmeisesti aiheutuisi vakavaa vaaraa hänen tai hänen läheistensä turvallisuudelle.

5 §

Ilmaisuvelvollisuus rikosta selvitettäessä

Tullin henkilöstöön kuuluva on vaitiovelvollisuudestaan tai -oikeudestaan huolimatta velvollinen ilmaisemaan 1 §:n 1 momentissa tai 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun sellaisen tiedon, jonka ilmaiseminen on välttämätöntä esitutkinnan aloittamisen edellytysten arvioimiseksi, kun luottamuksellisesti tietoja antaneen on siinä ominaisuudessa taikka valeostajan tai peitehenkilön on siinä tehtävässä perusteltua syytä olettaa syyllistyneen rikokseen.

Tullin henkilöstöön kuuluva on velvollinen ilmaisemaan 1 momentissa tarkoitetun tiedon myös selvityksen saamiseksi asiassa, jossa esitutkinta on aloitettu, jos on perusteltua syytä epäillä, että luottamuksellisesti tietoja antanut siinä ominaisuudessa taikka valeostaja tai peitehenkilö siinä tehtävässä on syyllistynyt rikokseen.

Jos Tullin henkilöstöön kuuluva kieltäytyy ilmaisemasta 1 tai 2 momentissa tarkoitettua tietoa, tuomioistuimien voi pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta määrätä, että tieto on annettava vaatimuksen esittäjälle, jos kieltäytymiselle ei ole laillista perustetta. Tuomioistuimien voi samoin asianomistajan vaatimuksesta määrätä, että Tullin henkilöstöön kuuluvan on annettava tieto luottamuksellisesti tietoja Tullille antaneen henkilöllisyydestä, jos ilmaiseminen on välttämätöntä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 14 §:ssä tarkoitetun asianomistajan syyteoikeuden turvaamiseksi. Tässä momentissa tarkoitettua asiaa käsiteltäessä noudatetaan esitutkintalain 7 luvun 9 §:n säännöksiä todistajankuulustelusta tuomioistuimessa.

Harkitessaan 3 momentissa tarkoitetun määräyksen antamista tuomioistuimen on kiinnitettävä huomiota siihen, voiko ilmaisuvelvollisuus aiheuttaa vaaraa valtion turvallisuudelle tai jonkun hengelle tai terveydelle taikka vaarantaa käynnissä olevan tiedonhankinnan, ja miten perusteltua ilmoittaminen toisaalta on ottaen huomioon rikosepäilyn laatu ja asianomistajan oikeus asianmukaisesti valvoa oikeuttaan oikeudenkäynnissä.

Jos 3 momentissa tarkoitettu asia koskee valeostoa, peitetoimintaa tai tietolähteen ohjattua käyttöä, asia käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Muu ilmaisuvelvollisuutta koskeva asia käsitellään siinä käräjäoikeudessa, jossa se käy sopivasti päinsä. Tiedon ilmaisemista koskevan pyynnön esittäjän ja ilmaisemisesta kieltäytyneen henkilön on oltava läsnä asiaa käsiteltäessä. Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

6 §

Viittaussäännös tietojen luovuttamisesta

Tullin henkilökisteriin talletettujen tietojen luovuttamisesta muille viranomaisille teknisen käyttöyhteyden avulla tai konekielissä muodossa ja ulkomaille säädetään tulli-laissa.

5 luku

Erinäiset säännökset

1 §

Yhteistoiminta muiden viranomaisten kanssa

Viranomaisten yhteistoiminnasta rikostorjunta-asioissa säädetään poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

2 §

Virkamerkki ja tullimiehen aseman ilmaiseminen

Tulli vahvistaa virkamerkin, joka Tullin rikostorjunnan tullimiehen on pidettävä virkatehtävää suorittaessaan mukanaan.

Tullimiehen on ilmaistava tullitoimenpiteen kohteena olevalle henkilölle olevansa tullimies ja tarvittaessa tai vaadittaessa esitettävä virkamerkkinsä, jos ilmaiseminen tai esittäminen on mahdollista toimenpiteen suorittamista vaarantamatta.

Muun kuin 1 momentissa tarkoitetun Tullin rikostorjunnan virkatehtävässä käytettävän,

tullimiehen asemaa ilmaisevan tunnisteiden hyväksyy ja sen käytöstä päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö.

3 §

Tullin rikostorjunnan tullimiehen kunto ja ammattitaito

Tullin rikostorjunnan operatiivisia tehtäviä suorittavan tullimiehen tulee ylläpitää työtehtäviensä edellyttämää kuntoa ja ammattitaitoa. Eri työtehtävien edellyttämän kunnan tason ja kuntotestien järjestämisestä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.

4 §

Asetuksenantovaltuudet

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä:

- 1) Tullin rikostorjunnan tullimiehistä;
- 2) Tullin rikostorjunnan toiminnallisista johtosuhteista;
- 3) virkamerkistä;

4) kansainväliseen sopimukseen perustuvien toimivaltuuksien käytöstä tehtävistä ilmoituksista ja selvityksistä.

Valtionvarainministeriön asetuksella voidaan säätää:

- 1) Tullin rikostorjunnan tullimiehen aseman ilmaisemisesta ja tullimiehen yksilöimisestä huolehtimisesta;
- 2) haltuun otetun omaisuuden säilyttämisestä ja takavarikoidun tavaran luovuttamisesta, myymisestä, käyttämisestä ja menettämisestä;
- 3) kulkuneuvon pysäyttämisessä käytettävistä merkeistä ja menetelmistä;
- 4) tullimiehen kunnosta ja ammattitaidosta;
- 5) virka-avun antamisesta muulle kuin poliisille tai rajavartiolaitokselle;
- 6) toimenpiteiden kirjaamisesta;
- 7) 2 luvun 3 §:ssä tarkoitetun oikeudenkäyntivakuuden asettamisesta;
- 8) 2 luvun 14 §:n 5 momentissa tarkoitetusta uhkasakosta.

5 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki**tullilain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan tullilain (1466/1994) 20 a §:n edellä oleva väliotsikko, 20 a—20 j §, 28 §:n 3—5 momentti, 42 §:n edellä oleva väliotsikko, 43, 43 a, 44, 45, 45 a, 46, 47 ja 47 a §, 48 § ja sen edellä oleva väliotsikko sekä 49 ja 50 §,

sellaisina kuin niistä ovat 20 a, 20 e ja 20 i § laissa 879/2011, 20 b §, 28 §:n 4 momentti ja 43 a § laissa 961/2012, 20 a §:n edellä oleva väliotsikko ja 20 c § laissa 331/1996, 20 d § laeissa 1299/2003, 426/2009 ja 1260/2013, 20 f § laeissa 1299/2003 ja 879/2011, 20 g § laeissa 774/2003, 1299/2003 ja 1260/2013, 20 h § laeissa 774/2003, 1299/2003 ja 961/2012, 20 j § laeissa 879/2011 ja 1260/2013, 28 §:n 3 momentti laissa 1299/2003, 28 §:n 5 momentti laissa 1104/1998, 43 § osaksi laeissa 961/2012, 1150/2013 ja 1260/2013, 45 a § laissa 690/2009, 46 § laeissa 1299/2003 ja 961/2012, 47 § osaksi laeissa 331/1996 ja 961/2012, 47 a § laissa 1260/2013 sekä 49 ja 50 § osaksi laissa 961/2012,

muutetaan 1 ja 3 §, 14 §:n 1 momentin 2 ja 5 kohta sekä 15—17 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 § laissa 961/2012, 3 § osaksi laissa 1260/2013 sekä 15 ja 17 § laissa 879/2011, sekä

lisätään 17 §:n edelle uusi väliotsikko, lakiin uusi 17 a—17 e § ja 17 d §:n edelle uusi väliotsikko seuraavasti:

1 §

Tätä lakia sovelletaan kolmansista maista tuotavien ja niihin vietävien tavaroiden tulliverotukseen ja tullivalvontaan sen lisäksi, mitä niistä säädetään yhteisön tullikoodeksista annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2913/92, jäljempänä *koodeksi*, tietyistä yhteisön tullikoodeksista annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2913/92 soveltamista koskevista säännöksistä annetussa komission asetuksessa (ETY) N:o 2454/93, jäljempänä *soveltamisasetus*, ja yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1186/2009, jäljempänä *tullittomuusasetus*, tai muussa Euroopan unionin (EU) lainsäädännössä. Lisäksi tätä lakia sovelletaan EU:n lainsäädännön ohella Suomen ja muiden maiden välisen kaupan tilastointiin sekä tullirikostutkintaan, jollei rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/) toisin säädetä.

3 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *Suomen tullialueella* aluetta, jonka muodostavat valtakunnan maa-alue, aluevedet ja ilmatila, kuitenkin niin, että tullialue ulottuu kaksi meripeninkulmaa aluemerren ulkorajaa ulommaksi, jollei asiasta ole kansainvälisesti muuta sovittu;

2) *EU:n tullialueella* koodeksin 3 artiklassa tarkoitettua aluetta;

3) *kolmannella maalla* aluetta, joka ei kuulu EU:n tullialueeseen;

4) *tullitoimenpiteellä* Tullin toimivaltaan kuuluvaa virkatointia tullirikosten esitutkintaa lukuun ottamatta.

Edellä 1 momentissa säädetyn lisäksi sovelletaan koodeksin 4 artiklan määritelmiä.

14 §

Tullitoimenpiteen suorittamiseksi Tullilla tai muulla toimivaltaisella viranomaisella on oikeus:

2) pysäyttää henkilö ja tarkastaa hänen matkustusasiakirjansa ja henkilöllisyystodistuksensa henkilöllisyyden selvittämiseksi hänen saapuessaan tullialueelle, lähtiessään tullialueelta, käydessään kulkuneuvossa tai muussa paikassa, jossa tavaraa puretaan, lastataan tai säilytetään, sekä muuallakin tullialueella, jos siihen on erityisiä syitä;

5) tarkastaa postilähetysten kirjesalaisuutta loukkaamatta tavaraa, sen valmistusta ja kirjanpitoaineistoa sekä tarkastaa henkilön mukana olevat rahavarat rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 §:ssä tarkoitetun rahanpesun paljastamiseksi.

15 §

Tullitoimenpiteen suorittamiseksi henkilöle voidaan 14 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa suorittaa pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 30 §:ssä tarkoitettu henkilöön kohdistuva etsintä, siten kuin jäljempänä säädetään.

Pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 1 kohdassa tarkoitettua henkilöntarkastuksen suorittamisesta lukuun ottamatta sen tutkimista, mitä tarkastettavalla on muuten kuin vaatteissaan yllään, päättää tullitoimenpidettä suorittava tullimies.

Pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 2 kohdassa tarkoitettu henkilöntarkastus taikka 1 kohdassa tarkoitettu henkilöntarkastus sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on muuten kuin vaatteissaan yllään, voidaan suorittaa sille, jota epäillään todennäköisin syin rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Tarkastus voidaan tällöin suorittaa esitutkintaa aloittamatta. Toimenpiteen suorittamisesta päättää tehtävään määrätty tullirikostorjunnan tai tullivalvonnan esimiehenä toimiva tullimies.

Henkilöön kohdistuva etsintä on suoritettava hienotunteisesti ja siten, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tai vahinkoa tarkastettavalle tai vahinkoa hänen yllään tai mukanaan olevalle omaisuudelle. Edellä 3 momentissa tarkoitettua henkilöön kohdistuvasta etsinnästä on laadittava pöytäkirja, jossa toimituksen kulku selostetaan riittävällä tarkkuudella. Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava tarkas-

tettavalle jäljennös. Henkilöön kohdistuvan etsinnän toimittamisessa menettelyssä on lisäksi noudatettava pakkokeinolakia.

16 §

Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan jatkuvaa tai toistuvaa ajoneuvoihin, ajoneuvojen kuljettajiin, esineisiin, jalankulkijoihin tai yleisöön kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista.

Tullilla on oikeus suorittaa teknistä valvontaa tullilainsäädännön noudattamisen valvomiseksi Suomen valtakunnan rajanylityspaikoilla sekä matkustajaterminaaleissa, tavariikenteelle tarkoitetuilla satama-alueilla, tavariikenteelle tarkoitetuissa varastoissa ja muissa vastaavissa paikoissa ja tiloissa, joita Tulli saa valvoa, siitä ennalta ilmoitettuaan.

Voimakeinojen käyttö

17 §

Jollei laissa toisin säädetä, tullirikostorjunta- ja tullivalvontatehtävissä työskentelevällä tullimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan oikeus henkilön vastarinnan murtamiseksi, paikalta poistamiseksi tai kiinniottamiseksi, vapautensa menettäneen pakenemisen estämiseksi, esteen poistamiseksi taikka välittömästi uhkaavan rikoksen tai muun vaarallisen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina. Voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat. Jos voimakeinojen käyttäminen on välttämätöntä, niitä on käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka kuin se on välttämättä tarpeen laissa säädetyn virkatehtävän suorittamiseksi.

Tullimiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun. Hätävarjelusta säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:ssä. Tällaisessa hätävarjelussa tullimies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa teon puolustettavuutta on otettava huomioon tullimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Sillä, joka tullimiehen pyynnöstä tai hänen suostumuksellaan tilapäisesti avustaa tullimiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen apuun voimakeinojen käytössä erittäin tärkeän ja kiireellisen virkatehtävän suorittamisessa, on oikeus tullimiehen ohjauksessa sellaisten voimakeinojen käyttämiseen, joihin tullimies toimivaltansa nojalla hänet valtuuttaa.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja hätävarjelun liioittelusta 4 §:n 2 momentissa. Lisäksi niistä säädetään mainitun luvun 7 §:ssä.

17 a §

Jos on syytä epäillä, että virkatehtävää suoritettaessa kohdataan vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ja ymmärrettävällä tavalla.

17 b §

Ampuma-asetta voidaan käyttää ainoastaan silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitettua ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää tullirikostorjunnan esimiehenä toimiva tullimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

17 c §

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Turvallisuustarkastus

17 d §

Tullimiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa toimenpiteen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Tullimies voi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle tarkastuksen tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi muussakin tapauksessa, jos se perustellusta syystä on tarpeen tullimiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi.

Henkilö tai hänen mukanaan olevat tavarat voidaan vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuja vaarallisia esineitä tai aineita on tarvittaessa otettava pois tarkastettavalta. Pois on otettava myös esineet tai aineet, joiden hallussapito on laissa tai sen nojalla annettu säännöksessä tai määräyksessä kielletty.

17 e §

Turvallisuustarkastus toimitetaan käsin tunnustelemalla, koulutettua koiraa käyttäen, metallinilmaisinta tai muuta vastaavaa tek-

nistä laitetta käyttäen taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla.

Tarkastuksella ei saa puuttua tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen enempää kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Tarkastuksessa on noudatetta-

va olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

poliisilain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 1 §:n 4 momentti seuraavasti:

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot

1 §

Soveltamisala ja määritelmät

Mitä tässä luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta myös rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Tullin

oikeudesta tullirikoksen estämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/). Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

Laki**rajavartiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolain (578/2005) 10 §, 44 §:n 1 momentti sekä 78 §:n 1 momentti,
 sellaisina kuin niistä ovat 10 § laissa 875/2011 ja 78 §:n 1 momentti laissa 688/2009, seuraavasti:

10 §

Tullitehtävissä, poliisitehtävissä ja esitutkintatehtävissä noudatettavat yleiset periaatteet

Poliisitehtävissä noudatetaan poliisilaissa ja muussa poliisin tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Tullitehtävissä noudatetaan tullilaissa (1466/1994), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/) ja muussa tullivalvontaa koskevassa laissa säädettyjä periaatteita. Esitutkintatehtävissä noudatetaan esitutkintalaissa (805/2011), pakkokeinolaissa (806/2011) ja muussa esitutkintaviranomaisen tehtäviä koskevassa laissa säädettyjä periaatteita.

44 §

Esitutinnan siirtäminen toiselle esitutkintaviranomaiselle

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja Tullin tehtäväjakoja koskevista säännöksistä muuta johdu, rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa tarkoitetun tullirikoksen esitut-

kinnan Tullille ja muun rikoksen esitutinnan poliisille, jos asian tai sen edellyttämien esitutkintatoimenpiteiden laatu tai laajuus sitä edellyttää taikka jos asianomainen esitutkintaviranomainen sitä vaatii. Rajavartiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa esitutinnan suorittamiseen siihen saakka, kunnes esitutinnan siirtäminen on tapahtunut.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Rajavartiolaitokselle annettavasta avusta säädetään myös poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

5.

Laki**poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009) nimike, 1 §:n 1 momentti, 2 §:n edellä oleva väliotsikko sekä 4 §:n 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 4 momentti laissa 881/2011, seuraavasti:

Laki**poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta**

1 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen (*PTR-viranomaiset*) yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen toteuttamista siten, että PTR-viranomaisille säädetyt rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen (*rikostorjunta*), valvontaan sekä niitä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti.

Poliisin, Tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa

4 §

Menettely kansainvälisen valvotun läpilaskun toteuttamisessa

Valvotusta läpilaskusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 41 §:ssä, poliisilain (872/2011) 5 luvun 43 §:ssä, rajavartiolain (578/2005) 41 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (/) 3 luvun 42 §:ssä, sekä poliisin, rajavartiolaitoksen tai Tullin suorittamaa valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta pakkokeinolain 10 luvun 42 §:ssä, poliisilain 5 luvun 44 §:ssä, rajavartiolain 41 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 43 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki**pakkokeinolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 1 ja 14 §, 15 §:n 1 momentti ja 2 momentin 2 kohta, 39 §:n 2 ja 4 momentti, 40 §:n 1 momentti ja 3 momentin 2 kohta, 47 §:n 2 momentti, 48 §:n 1 momentti, 56 §:n 4 momentti, 57 §:n 1 momentti sekä 65 §, sellaisina kuin niistä ovat 14 § osaksi laissa 438/2013 sekä 56 §:n 4 momentti ja 57 §:n 1 momentti laissa 1146/2013, seuraavasti:

10 luku

Salaiset pakkokeinot

1 §

Soveltamisala

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (*tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu*), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetoimintaa, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/).

Mitä tässä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisin lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. Tullin oikeudesta käyttää peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä tullirikoksen esitutkinnassa säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa. Tullirikoksen esitutkinnassa suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä

yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen tai Tullin rikostorjunnan tullimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään väärää, harhauttavaa tai peiteltyjä tietoja.

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tai parituksesta;
- 3) huumausainerikoksesta;
- 4) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta;
- 5) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;
- 6) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvästä varkaudesta tai kätkemisrikoksesta;
- 7) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka
- 8) törkeän ryöstön valmistelusta.

Tulli saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) tullirikokseksi katsottavasta huumausainerikoksesta;
- 3) salakuljetuksesta; taikka
- 4) törkeästä tulliselvitysrikoksesta.

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

15 §

Peitellystä tiedonhankinnasta päättäminen

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitellystä tiedonhankinnasta. Peitellystä tiedonhankinnasta tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Päätös peitellystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja siitä vastaava poliisimies tai Tullin rikostorjunnan tullimies;

39 §

Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset

Poliisi tai Tulli saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan I momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilörekisteriin ja palkkion maksami-

sesta säädetään poliisilaisissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa.

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

- 2) tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies;

47 §

Salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen

Poliisi tai Tulli saa käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää vääriä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi.

48 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitettujen rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. Jos kyse on Tullin

tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö.

den ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin tai Tullin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

57 §

Tietojen hävittäminen

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tai tullilaissa (1466/1994) tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee tämän lain 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuo-

65 §

Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisihallitus ja salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt valvovat poliisin osalta salaisten pakkokeinojen käyttöä. Tullin rikostorjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvoo Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt.

Sisäasiainministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta. Valtionvarainministeriö antaa vuosittain kertomuksen salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta Tullissa.

Oikeusasiamiehelle annettavista rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi käytettyä salaista tiedonhankintaa koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki**esitutkintalain 2 luvun 1 §:n ja 11 luvun 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:n 2 momentti sekä 11 luvun 8 § seuraavasti:

2 luku

Esitutkintaan osalliset

1 §

Viranomaiset esitutkinnassa

Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset siten kuin niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rajavartiolaissa (578/2005), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/) ja sotilaskurinpidoista ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

11 luku

Erinäiset säännökset

8 §

Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Rikoksen selvittämiseksi tarvittavien tietojen saamisesta viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä säädetään poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 ja 3 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

8.

Laki**ulkomaalaislain 12 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 12 §, sellaisena kuin se on laissa 1214/2013, seuraavasti:

12 §

Rajan ylittämistä koskevat säännökset

Rajan ylittämisestä Euroopan unionin ulkoraajoilla säädetään Schengenin rajasäännöissä.

Valtakunnan rajan ylittämisestä ja sen valvonnasta, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista, rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin kesken eri rajanylityspaikoilla sekä Schengenin rajasäännösten edellyttämistä kansallis-

ta tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään Tämän laki tulee voimaan päivänä kuuta
 rajavartiolaissa. _____ 20 .

9.

Laki

valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion virkamieslain (750/1994) 7 §:n 1 momentin 12 kohta, sellaisena kuin se
 on laissa 281/2000, seuraavasti:

7 §
 Seuraaviin virkoihin voidaan nimittää vain Tullin toimialaan kuuluvia rikostutkinta- ja
 Suomen kansalainen: valvontatehtäviä;

12) Tullin virka, johon kuuluu oikeus pi- Tämän laki tulee voimaan päivänä kuuta
 dättämiseen, ja Tullin virka, johon kuuluu 20 .
 Suomen alueellisen koskemattomuuden val-

10.

Laki

sähköisen viestinnän tietosuojalain 36 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 36 §:n 1 momentti, sellaisena kuin
 se on laissa 343/2008, seuraavasti:

36 §
*Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaanti- löttöjen käsittelystä rajavartiolaitoksessa
 oikeus* annettussa laissa (579/2005), rikostorjunnasta
 Tullissa annettussa laissa (/) ja pakkokei-

 nolaisissa.

Viranomaisten oikeudesta saada tunnistami- Tämän laki tulee voimaan päivänä kuuta
 tustietoja rikosten ennalta estämiseksi, pal- 20 .
 jastamiseksi tai selvittämiseksi säädetään poliisilaisissa, rajavartiolaissa (578/2005), henki-

11.

Laki**rikoslain 16 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään rikoslain (39/1889) 16 lukuun uusi 4 b § seuraavasti:

16 luku
Rikoksista viranomaisia vastaan

4 b §

Niskoittelu tullimiestä vastaan

Joka

1) jättää noudattamatta tullimiehen tehtävän suorittamiseksi toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon,

2) estää tullimiestä käyttämästä tullilain (1466/1994) 14 §:ssä tai rikostorjunnasta

Tullissa annetun lain (/) 2 luvun 14 ja 15 §:ssä säädettyjä toimivaltuuksia tai
3) hälyttää aiheettomasti tullimiehen taikka antamalla vääriä tietoja vaikeuttaa Tullin toimintaa,
on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, *niskoittelusta tullimiestä vastaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki**oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 12 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 12 §:n 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 821/2011, seuraavasti:

12 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

3) pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa tai rikostorjunnasta Tullissa ane-

tun lain (/) 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoa koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla; eikä

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

13.

Laki**Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (26/2009) 3 §:n 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1183/2013, seuraavasti:

3 §

Tiedon ja tiedustelutiedon määritelmä

Tässä laissa tarkoitetaan tiedoilla ja tiedustelutiedoilla:

4) tietoja, jotka ovat muutoin poliisin, Tullin tai rajavartiolaitoksen hallussa taikka pakkokeinoja käyttämättä saatavilla poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 ja 3 §:n sekä 5 lu-

vun 40—42 §:n, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 13 §:n, tullilain 28 §:n, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (/) 2 luvun 14 §:n, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 17, 18 ja 22 §:n taikka muun lain tai sopimuksen perusteella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

14.

Laki**valmisteverotuslain 4 ja 103 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valmisteverotuslain (182/2010) 4 §:n 2 momentti ja 103 §:n 1 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 2 momentti laissa 964/2012, seuraavasti:

4 §

Toimivaltainen viranomainen

Tullin toimivaltuuksiin ja toimenpiteisiin sovelletaan, mitä tullilaisissa tai rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/) säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

103 §

Haltuunotto

Tullilla on verosaatavien turvaamiseksi oikeus ottaa haltuunsa valmisteveron alaiset tuotteet, jos:

1) niitä ei ole asianmukaisesti ilmoitettu verotettaviksi;

2) niihin ei ole sovellettu valmisteverotusta koskevia säännöksiä tai Tullin näiden säännösten nojalla antamia päätöksiä ja määräyksiä;

3) niihin liittyvästä verovelvollisuudesta, veron alaisuudesta taikka maahantuonnin tarkoituksesta on epäselvyyttä; taikka

4) on olemassa muu perusteltu syy turvata verosaatava.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

15.

Laki

haastemieslain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan haastemieslain (505/1986) 6 §, sellaisena kuin se on laeissa 1263/1994, 1259/1999 ja 449/2011, seuraavasti:

6 §

Muut tiedoksiantoon oikeutetut

Haastamisen ja tiedoksiannon on oikeutettu suorittamaan niin kuin haastemies:

1) poliisimies, syyttäjä, ulosottomies, julkinen notaari, rajavartiomies sekä pidättämiseen oikeutettu tullimies tai tehtävään määrätty muu tullimies;

2) tuomioistuimen, ulosottoviraston, kihlakunnanviraston, kihlakunnanviraston ulosotto-osaston tai poliisilaitoksen päällikön määräämä asianomaisen viranomaisen palveluksessa oleva virkamies;

3) vankilanjohtaja tai vankilanjohtajan määräämä vankilan virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on vanki; sekä

4) puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan tai häneen rinnastettavan esimiehen määräämä virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain (39/1889) 45 luvun alainen henkilö.

Poliisimiehen, rajavartiomiehen ja tullimiehen velvollisuudesta toimittaa tiedoksiantoja säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

16.

Laki**ulosottokaaren 3 luvun 70 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 70 §:n 1 momentin 6 kohta seuraavasti:

3 luku

Yleiset menettelysäännökset

70 §

*Esitutkinta- ja eräät muut viranomaiset sekä
 tuomioistuimet*

sen asiakirjasta vastaajan tunniste- ja yhteys-
 tietoja sekä vastaajan taloudellista asemaa ja
 toimintaa koskevia tietoja:

6) Tullille tullilaissa (1466/1994) säädetyn
 tehtävän hoitamista varten;

Ulosottoviranomainen saa yksittäistapauk-
 sessa antaa pyydettyä ulosottoviranomai-

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
 20 _____ .

17.

Laki**tullilain 46 ja 47 §:n muuttamisesta annetun lain kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

Tällä lailla kumotaan tullilain 46 ja 47 §:n muuttamisesta annettu laki (763/2010).
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta _____ 20_____.

Helsingissä 25 päivänä syyskuuta 2014

Pääministeri

ALEXANDER STUBB

Liikenne- ja kuntaministeri *Paula Risikko*

Liite
Rinnakkaistekstit

2.

Laki

tullilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan tullilain (1466/1994) 20 a §:n edellä oleva väliotsikko, 20 a—20 j §, 28 §:n 3—5 momentti, 42 §:n edellä oleva väliotsikko, 43, 43 a, 44, 45, 45 a, 46, 47 ja 47 a §, 48 § ja sen edellä oleva väliotsikko sekä 49 ja 50 §,

sellaisina kuin niistä ovat 20 a, 20 e ja 20 i § laissa 879/2011, 20 b §, 28 §:n 4 momentti ja 43 a § laissa 961/2012, 20 a §:n edellä oleva väliotsikko ja 20 c § laissa 331/1996, 20 d § laeissa 1299/2003, 426/2009 ja 1260/2013, 20 f § laeissa 1299/2003 ja 879/2011, 20 g § laeissa 774/2003, 1299/2003 ja 1260/2013, 20 h § laeissa 774/2003, 1299/2003 ja 961/2012, 20 j § laeissa 879/2011 ja 1260/2013, 28 §:n 3 momentti laissa 1299/2003, 28 §:n 5 momentti laissa 1104/1998, 43 § osaksi laeissa 961/2012, 1150/2013 ja 1260/2013, 45 a § laissa 690/2009, 46 § laeissa 1299/2003 ja 961/2012, 47 § osaksi laeissa 331/1996 ja 961/2012, 47 a § laissa 1260/2013 sekä 49 ja 50 § osaksi laissa 961/2012,

muutetaan 1 ja 3 §, 14 §:n 1 momentin 2 ja 5 kohta sekä 15—17 §,

sellaisina kuin niistä ovat 1 § laissa 961/2012, 3 § osaksi laissa 1260/2013 sekä 15 ja 17 § laissa 879/2011, sekä

lisätään 17 §:n edelle uusi väliotsikko, lakiin uusi 17 a—17 e § ja 17 d §:n edelle uusi väliotsikko seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

Tätä lakia sovelletaan kolmansista maista tuotavien ja niihin vietävien tavaroiden tulliverotukseen ja tullivalvontaan sen lisäksi, mitä niistä säädetään yhteisön tullikoodeksista annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2913/92, jäljempänä *koodeksi*, tietyistä yhteisön tullikoodeksista annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2913/92 soveltamista koskevista säännöksistä annetussa komission asetuksessa (ETY) N:o 2454/93, jäljempänä *soveltamisasetus*, ja yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1186/2009, jäljempänä *tullittomuusasetus*, tai muussa Euroopan unionin (EU) lainsäädännössä. Lisäksi tätä lakia sovelletaan EU:n lainsäädännön ohella Suomen ja muiden maiden välisen kaupan tilastointiin sekä tullirikostutkintaan.

1 §

Tätä lakia sovelletaan kolmansista maista tuotavien ja niihin vietävien tavaroiden tulliverotukseen ja tullivalvontaan sen lisäksi, mitä niistä säädetään yhteisön tullikoodeksista annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 2913/92, jäljempänä *koodeksi*, tietyistä yhteisön tullikoodeksista annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2913/92 soveltamista koskevista säännöksistä annetussa komission asetuksessa (ETY) N:o 2454/93, jäljempänä *soveltamisasetus*, ja yhteisön tullittomuusjärjestelmän luomisesta annetussa neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1186/2009, jäljempänä *tullittomuusasetus*, tai muussa Euroopan unionin (EU) lainsäädännössä. Lisäksi tätä lakia sovelletaan EU:n lainsäädännön ohella Suomen ja muiden maiden välisen kaupan tilastointiin sekä tullirikostutkintaan, *jollei rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/) toisin säädetä*.

3 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *Suomen tullialueella* aluetta, jonka muodostavat valtakunnan maa-alue, aluevedet ja ilmatila, kuitenkin niin, että tullialue ulottuu kaksi meripeninkulmaa aluemerren ulkorajaa ulommaksi, jollei asiasta ole kansainvälisesti muuta sovittu;

2) *EU:n tullialueella* koodeksin 3 artiklassa tarkoitettua aluetta;

3) *kolmannella maalla* aluetta, joka ei kuulu EU:n tullialueeseen;

4) *tullitoimenpiteellä* Tullin toimivaltaan kuuluvaa virkatointia tullirikosten esitutkintaa lukuun ottamatta;

5) *tullirikoksella rikosta, joka käsittää tämän lain tai muun lain säännösten, joiden noudattamisen valvonta tai täytäntöönpano on Tullin tehtävänä, tai näiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten rikkomisen taikka rikoslain (39/1889) 46 luvussa tarkoitettua laitonta tuontitavaraan ryhtymistä, sellaista rikoslain 32 luvussa tarkoitettua rahanpesurikosta ja sellaista säännösten rikkomista, johon sisältyy omaisuuden maahan tuontia tai maastavientiä;*

6) *teknisellä valvonnalla* ennalta määräämättömään henkilö- ja tavaraliikenteeseen kohdistuvaa teknisellä laitteella tapahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen tai kuvan automaattista tallentamista;

7) *poliisiasiain tietojärjestelmän teknisenä osana olevalla tutkinta- ja virka-apujärjestelmällä sekä sen arkistohakemistolla* henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain (761/2003) 2 §:ssä tarkoitettua poliisiasiain tietojärjestelmää niiden tietojen osalta, jotka Tulli on tallettanut tutkinnan ja virka-avun tietoihin sekä tutkinnan ja virka-avun arkistotietoihin.

Edellä 1 momentissa säädetyn lisäksi sovelletaan koodeksin 4 artiklan määritelmiä.

14 §

Tullitoimenpiteen suorittamiseksi Tullilla tai muulla toimivaltaisella viranomaisella on oikeus:

2) pysäyttää henkilö ja suorittaa henkilöön kohdistuva etsintä tämän saapuessa tullialu-

3 §

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *Suomen tullialueella* aluetta, jonka muodostavat valtakunnan maa-alue, aluevedet ja ilmatila, kuitenkin niin, että tullialue ulottuu kaksi meripeninkulmaa aluemerren ulkorajaa ulommaksi, jollei asiasta ole kansainvälisesti muuta sovittu;

2) *EU:n tullialueella* koodeksin 3 artiklassa tarkoitettua aluetta;

3) *kolmannella maalla* aluetta, joka ei kuulu EU:n tullialueeseen;

4) *tullitoimenpiteellä* Tullin toimivaltaan kuuluvaa virkatointia tullirikosten esitutkintaa lukuun ottamatta.

Edellä 1 momentissa säädetyn lisäksi sovelletaan koodeksin 4 artiklan määritelmiä.

14 §

Tullitoimenpiteen suorittamiseksi Tullilla tai muulla toimivaltaisella viranomaisella on oikeus:

2) pysäyttää henkilö ja tarkastaa hänen matkustusasiakirjansa ja henkilöllisyystodis-

eelle, lähtiessä tullialueelta, käydessä kulkuneuvossa tai muussa paikassa, jossa tavaraa puretaan lastataan tai säilytetään sekä muuallakin tullialueella, jos siihen on erityisiä syitä:

5) tarkastaa postilähetysten kirjesalaisuutta loukkaamatta tavaraa, sen valmistusta ja kirjanpitoaineistoa sekä tarkastaa henkilön mukana olevat rahavarat rikoslain 32 luvun 6 §:ssä tarkoitettun rahanpesun paljastamiseksi.

tuksensa henkilöllisyyden selvittämiseksi hänen saapuessaan tullialueelle, lähtiessään tullialueelta, käydessään kulkuneuvossa tai muussa paikassa, jossa tavaraa puretaan, lastataan tai säilytetään, sekä muuallakin tullialueella, jos siihen on erityisiä syitä;

5) tarkastaa postilähetysten kirjesalaisuutta loukkaamatta tavaraa, sen valmistusta ja kirjanpitoaineistoa sekä tarkastaa henkilön mukana olevat rahavarat rikoslain (39/1889) 32 luvun 6 §:ssä tarkoitettun rahanpesun paljastamiseksi.

15 §

Henkilönkatsastus ja muu kuin henkilön matkatavaroihin tai päällysvaatteisiin kohdistuva tarkastus voidaan 14 §:n 1 momentin 2 kohdassa mainituissa tapauksissa kohdistaa myös esitutkintaa suorittamatta henkilöön, jota epäillään todennäköisin syin rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta. Toimenpiteestä päättää tehtävään määrätty tullirikostorjunnan tai tullivalvonnan esimiehenä toimiva tullimies. Muutoin näitä toimenpiteitä suoritettaessa noudatetaan soveltuvin osin, mitä menettelystä henkilöön kohdistuvassa etsinnässä säädetään pakkokeinolaissa (450/1987).

15 §

Tullitoimenpiteen suorittamiseksi henkilölle voidaan 14 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa suorittaa pakkokeinolain (806/2011) 8 luvun 30 §:ssä tarkoitettu henkilöön kohdistuva etsintä, siten kuin jäljempänä säädetään.

Pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 1 kohdassa tarkoitettun henkilöntarkastuksen suorittamisesta lukuun ottamatta sen tutkimista, mitä tarkastettavalla on muuten kuin vaatteissaan yllään, päättää tullitoimenpidettä suorittava tullimies.

Pakkokeinolain 8 luvun 30 §:n 2 kohdassa tarkoitettu henkilönkatsastus taikka 1 kohdassa tarkoitettu henkilöntarkastus sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on muuten kuin vaatteissaan yllään, voidaan suorittaa sille, jota epäillään todennäköisin syin rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Tarkastus voidaan tällöin suorittaa esitutkintaa aloittamatta. Toimenpiteen suorittamisesta päättää tehtävään määrätty tullirikostorjunnan tai tullivalvonnan esimiehenä toimiva tullimies.

Henkilöön kohdistuva etsintä on suoritettava hienotunteisesti ja siten, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tai vahinkoa tarkastettavalle tai vahinkoa hänen yllään tai mukanaan olevalle omaisuudelle. Edellä 3 momentissa tarkoitettusta henkilöön kohdistuvasta etsinnästä on laadittava pöytäkirja, jossa toimituksen kulku selostetaan riittävällä tarkkuudella. Pöytäkirjasta on pyynnöstä annettava tarkastettavalle jäljennös. Henkilöön

*kohdistuvan etsinnän toimittamisessa menettelyssä on lisäksi noudatettava pakkokeinola-
kia.*

16 §

Tullimiehellä on oikeus 15 §:ssä tarkoitetun etsinnän sekä kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen ja säilöönottamisen yhteydessä tarkastaa henkilö sen varmistamiseksi, ettei henkilöllä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa tarkastamisen tai säilyttämisen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut vaaralliset esineet tai aineet saadaan ottaa pois tarkastetavalta. Ne on palautettava hänelle tarkastuksen jälkeen tai vapaaksi päästämisen yhteydessä, jollei siihen lain mukaan ole estettä.

Tullimiehellä on kuitenkin oikeus ottaa tilapäisesti haltuun vaaralliset esineet, niihin kuuluvat tai liittyvät osat ja vaaralliset aineet siltä, jonka voidaan perustellusti epäillä ikänsä, päihtymyksensä, mielentilansa tai muiden olosuhteiden perusteella aiheuttavan välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Haltuun otetut tavarat on palautettava 14 vuorokauden kuluessa, jollei muu viranomainen ole ryhtynyt toimenpiteisiin hallussapitoa koskevan luvan peruuttamiseksi.

17 §

Mitä poliisilain (872/2011) 2 luvun 17 §:n 1, 2 ja 5 momentissa säädetään poliisimiehen oikeudesta käyttää eräissä tapauksissa voimakeinoja, sovelletaan vastaavasti tullirikostorjunta- ja tullivalvontatehtävissä työskentelevään tullimieheen. Henkilöön, joka avustaa tullimestä tämän pyynnöstä tai suostumuksella virkatehtävän suorittamisessa, sovelletaan, mitä poliisilain 9 luvun 5 §:ssä säädetään poliisimiestä avustavan henkilön valtuuksista.

16 §

*Teknisellä valvonnalla tarkoitetaan jatku-
vaa tai toistuvaa ajoneuvoihin, ajoneuvojen
kuljettajiin, esineisiin, jalankulkijoihin tai
yleisöön kohdistuvaa teknisellä laitteella ta-
pahtuvaa katselua tai kuuntelua sekä äänen
tai kuvan automaattista tallentamista.*

*Tullilla on oikeus suorittaa teknistä valvon-
taa tullilainsäädännön noudattamisen val-
vomiseksi Suomen valtakunnan rajanylitys-
paikoilla sekä matkustajaterminaaleissa, ta-
varaliikenteelle tarkoitetuilla satama-
alueilla, tavaraliikenteelle tarkoitetuissa va-
rastoissa ja muissa vastaavissa paikoissa ja
tiloissa, joita Tulli saa valvoa, siitä ennalta
ilmoitettuaan.*

Voimakeinojen käyttö

17 §

*Jollei laissa toisin säädetä, tullirikostorjun-
ta- ja tullivalvontatehtävissä työskentelevällä
tullimiehellä on virkatehtävää suorittaessaan
oikeus henkilön vastarinnan murtamiseksi,
paikalta poistamiseksi tai kiinniottamiseksi,
vapautensa menettäneen pakenemisen estä-
miseksi, esteen poistamiseksi taikka välittö-
mästi uhkaavan rikoksen tai muun vaaralli-
sen teon tai tapahtuman estämiseksi käyttää
sellaisia tarpeellisia voimakeinoja, joita voi-
daan pitää puolustettavina. Voimakeinojen
puolustettavuutta arvioitaessa on otettava
huomioon virkatehtävän tärkeys ja kiireelli-
syys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä
olevat voimavarat sekä muut tilanteen koko-
naisarvosteluun vaikuttavat seikat. Jos voi-*

makeinojen käyttäminen on välttämätöntä, niitä on käytettävä vain siinä määrin ja siihen saakka kuin se on välttämättä tarpeen laissa säädetyn virkatehtävän suorittamiseksi.

Tullimiehellä on virantoimituksessa lisäksi oikeus hätävarjeluun. Hätävarjelusta säädetään rikoslain 4 luvun 4 §:ssä. Tällaisessa hätävarjelussa tullimies toimii virkavastuulla. Arvioitaessa teon puolustettavuutta on otettava huomioon tullimiehelle koulutuksensa ja kokemuksensa perusteella asetettavat vaatimukset.

Sillä, joka tullimiehen pyynnöstä tai hänen suostumuksellaan tilapäisesti avustaa tullimiestä tilanteessa, jossa on välttämätöntä turvautua sivullisen apuun voimakeinojen käytössä erittäin tärkeän ja kiireellisen virkatehtävän suorittamisessa, on oikeus tullimiehen ohjauksessa sellaisten voimakeinojen käyttämiseen, joihin tullimies toimivaltansa nojalla hänet valtuuttaa.

Voimakeinojen käytön liioittelusta säädetään rikoslain 4 luvun 6 §:n 3 momentissa ja hätävarjeluun liioittelusta 4 §:n 2 momentissa. Lisäksi niistä säädetään mainitun luvun 7 §:ssä.

17 a §

Jos on syytä epäillä, että virkatehtävää suoritettaessa kohdataan vastarintaa tai rikoslain 4 luvun 4 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeudeton hyökkäys, voimakeinojen käyttöön on varauduttava sopivalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Virkatehtävän kohteena olevaa henkilöä on varoitettava mahdollisuudesta joutua voimakeinojen käytön kohteeksi, jos varoittaminen on mahdollista ja tarkoituksenmukaista. Varoittaminen on tehtävä tarkoitukseen soveltuvalla ja ymmärrettävällä tavalla.

17 b §

Ampuma-asetta voidaan käyttää ainoastaan silloin, kun kyseessä on välitöntä ja vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle aiheuttavan henkilön toiminnan pysäyttäminen eikä lievempää keinoa pysäyttämiseksi ole käytettävissä. Ampuma-asetta voidaan lisäksi käyttää kiireellistä ja tärkeää tehtävää suoritettaessa esineen, eläimen tai muun vastaavan esteen poistamiseksi.

Ampuma-aseen käytöllä tarkoitetaan ampuma-aselain (1/1998) 2 §:ssä tarkoitetun ampuma-aseen käytöstä varoittamista, ampuma-aseella uhkaamista ja laukauksen ampumista. Ampuma-aseen esille ottaminen ja toimintavalmiuteen saattaminen eivät ole ampuma-aseen käyttöä.

Ampuma-aseella uhkaamisesta ja laukauksen ampumisesta päättää tullirikostorjunnan esimiehenä toimiva tullimies, jos se tilanteen kiireellisyys huomioon ottaen on mahdollista.

17 c §

Virkatehtävän kohteena olevan henkilön liikkuma- tai toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos rajoittaminen on välttämätöntä virkatehtävän suorittamisen yhteydessä henkilön karkaamisen estämiseksi, väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi tai uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Liikkuma- tai toimintavapauden rajoittamista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Rajoittaminen ei saa aiheuttaa kohteena olevalle henkilölle vaaraa tai tarpeetonta kipua.

Turvallisuustarkastus

17 d §

Tullimiehellä on oikeus kiinniottamisen, pidättämisen, vangitsemisen, säilöön ottamisen ja muun henkilökohtaiseen vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa, mitä henkilöllä on vaatteissaan tai muuten yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa sen varmistamiseksi, ettei hänellä ole hallussaan esineitä tai aineita, joilla hän voi vaarantaa toimenpiteen taikka aiheuttaa vaaraa itselleen tai muille. Tullimies voi virkatehtävän suorittamisen yhteydessä tehdä henkilölle tarkastuksen tällaisten esineiden tai aineiden löytämiseksi muussakin tapauksessa, jos se perustellusta syystä on tarpeen tullimiehen työturvallisuuden ja virkatehtävän suorittamisen varmistamiseksi.

Henkilö tai hänen mukanaan olevat tavarat voidaan vapauteen kohdistuvan toimenpiteen yhteydessä tarkastaa myös hänen tunnistamistaan varten tarpeellisen asiakirjan löytämiseksi.

Edellä 1 momentissa tarkoitetut vaaralliset esineet tai aineet on tarvittaessa otettava pois tarkastettavalta. Pois on otettava myös esineet tai aineet, joiden hallussapito on laissa tai sen nojalla annetussa säännöksessä tai määräyksessä kielletty.

17 e §

Turvallisuustarkastus toimitetaan käsin tunnustelemalla, koulutettua koiraa käyttäen, metallinilmaisinta tai muuta vastaavaa teknistä laitetta käyttäen taikka muulla niihin rinnastettavalla tavalla.

Tarkastuksella ei saa puuttua tarkastettavan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen enempää kuin tehtävän suorittamiseksi on välttämätöntä. Tarkastuksessa on noudatettava olosuhteiden edellyttämää hienotunteisuutta.

Tiedonhankinta

(kumotaan)

20 a §

Tullirikoksen selvittämiseksi voidaan käyttää telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua, teleosoitteen ja telepätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, valvottua läpilaskua ja salaisen pakkokeinon käytön suojaamista sen mukaan kuin pakkokeinolain 10 luvussa säädetään.

Tullirikoksen estämiseksi voidaan sen lisäksi, mitä tässä laissa säädetään, käyttää suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, henkilön teknistä seuranta, teknistä laitetarkkailua, teleosoitteen ja telepätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista ja salaisen tiedonhankinnan suojaamista sen mukaan kuin poliisilain 5 luvussa säädetään.

Peitellystä tiedonhankinnasta sekä salaisen pakkokeinon käytön ja salaisen tiedonhankinnan suojaamisesta päättää Tullihallituksen tai tullipiirin rikostorjunnasta vastaavan yksikön päällikkö. Mitä poliisilain 5 luvussa säädetään pidättämiseen oikeutetusta poliisimiehestä, sovelletaan vastaavasti myös pidättämiseen oikeutettuun tullimieheen ja tehtävään määrättyyn, tullirikostorjunnan esimiehenä toimivaan tullimieheen.

(kumotaan)

20 a §

20 b §

Tullilla on oikeus rajanylityspaikoilla sekä matkustajaterminaaleissa, tavaraliikenteelle tarkoitetuilla satama-alueilla, tavaraliikenteelle tarkoitetuissa varastoissa ja muissa vastaavissa paikoissa ja tiloissa, joita Tulli saa valvoa, siitä ennalta ilmoitettuaan suorittaa teknistä valvontaa tullirikosten ennalta ehkäisemiseksi sekä tullirikoksesta epäillyn tunnistamiseksi.

(kumotaan)

20 b §

20 c §

Tullimiehellä on oikeus rikollisen toiminnan estämiseksi tai keskeyttämiseksi tarkkailuun muualla kuin asunnossa olevaa henkilöä, jos tämän käyttäytymisen perusteella tai muutoin on perusteltua syytä epäillä hänen syylistyvän tullirikokseen.

(kumotaan)

20 c §

Tarkkailua saadaan 1 momentissa säädettyssä tarkoituksessa kohdistaa lisäksi sellaiseen kotirauhan piirin ulkopuolella olevaan henkilöön, jonka on perusteltua syytä epäillä myötävaikuttavan tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta.

20 d §

Tullimiehellä on oikeus kohdistaa vakituiseen asumiseen käytetyn huoneen tai tilan ulkopuolella olevaan henkilöön taikka kulkuunvooon tai tavaraan teknistä tarkkailua, jos sen avulla voidaan perustellusti olettaa saatavan tullirikoksen torjumiseksi tai paljastamiseksi tarvittavia tietoja. Määräyksen toimenpiteeseen antaa tehtävään määrätty tullirikostorjunnan esimiehenä toimiva tullimies sekä yli kolme vuorokautta kestävään tekniseen kuunteluun Tullihallituksen valvontaosaston päällikkö tai valvontaosaston tullirikostorjunnasta vastaavien yksiköiden päälliköt taikka tullipiirin päällikkönä toimiva virkamies.

(kumotaan)

20 d §

Tekniseen tarkkailuun käytettävä laite voidaan sijoittaa tiloihin, joissa tekninen tarkkailu on 1 momentin mukaan sallittu, jos tekninen tarkkailu sitä edellyttää. Tullimiehellä on tehtävään määrätyn tullirikostorjunnan esimiehenä toimivan tullimiehen määräyksestä oikeus laitteen asentamiseksi ja poistami-

Voimassa oleva laki

seksi päästä kyseisiin tiloihin. Jos laite kuluttaa kulkuneuvon tai muun sijoituspaikan energiaa, vähäistä suuremmasta kulutuksesta on suoritettava korvaus.

Teknisen kuuntelun edellytyksenä on lisäksi, että henkilön käyttäytymisen perusteella tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, tullirikoksena pidettävään huumausainerikokseen tai törkeään tulliselvitysrikokseen. Teknisen katselun ja teknisen seurannan edellytyksenä on vastaavasti, että henkilön käyttäytymisen perusteella tai muutoin voidaan perustellusti olettaa hänen syyllistyvän tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on enemmän kuin kuusi kuukautta vankeutta, tai myötävaikuttavan tällaisen tullirikoksen tekemiseen.

20 e §

Tulliviranomaiselle voidaan tullirikoksen estämiseksi antaa lupa sellaisen henkilön hallussa olevan tai oletettavasti muuten käyttämän teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan, jonka lausumien, uhkausten tai käyttäytymisen perusteella taikka muutoin hänen voidaan perustellusti olettaa syyllistyvän:

- 1) tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn tullirikokseen;
- 3) tullirikoksena pidettävään huumausainerikokseen; tai
- 4) törkeään tulliselvitysrikokseen.

Tulliviranomaisella on oikeus kohdistaa tullirikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän:

- 1) tullirikokseen, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta; tai
- 2) telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyyn tullirikokseen.

20 e §

(kumotaan)

20 f §

Pakkokeinolain 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu tuomioistuin tai käräjäoikeus, jossa asian käsittely sopivasti käy päinsä, päättää televalvonnasta sekä teknisestä tarkkailusta 20 d §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa, joissa tekninen kuuntelu tai katselu edellyttää tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamista tarkkailtavan käyttämän kulkuneuvon sisälle taikka huoneeseen tai tilaan, jossa tarkkailtava oleskelee. Asia ratkaistaan kuulematta kuunneltavan tai katseltavan tilan haltijaa. Asian käsittelystä on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5—9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.

(kumotaan)

20 f §

Tehtävään määrättyllä tullirikostorjunnan esimiehenä toimivalla tullimiehellä on oikeus päättää televalvonnan tai 1 momentissa tarkoitetun teknisen tarkkailun aloittamisesta, jos toimenpide asian kiireellisyyden vuoksi on välttämätöntä suorittaa viivytyksettä. Tällöin toimenpiteestä on viipymättä ja viimeistään 24 tunnin kuluessa toimenpiteen aloittamisesta tehtävä ilmoitus 1 momentissa tarkoitettulle tuomioistuimelle. Ilmoitukseen on liitettävä televalvontaa tai teknistä tarkkailua koskeva vaatimus, jos televalvontaa tai teknistä tarkkailua aiotaan jatkaa sen jälkeen, kun ilmoitus on saapunut tuomioistuimeen.

Saatuuan 2 momentissa tarkoitettun ilmoituksen tuomioistuin voi kieltää televalvonnan tai teknisen tarkkailun jatkamisen taikka asettaa toimenpiteen käytölle rajoituksia tai tietojen käytölle tarpeellisiksi katsomiaan ehtoja. Asian käsittelystä tuomioistuimessa on soveltuvin osin voimassa, mitä pakkokeinolain 5 a luvun 5—9 §:ssä, 11 §:n 1 momentissa sekä 12 ja 14 §:ssä säädetään.

20 g §

Edellä 20 d §:ssä tarkoitettusta teknisestä tarkkailusta tai tekniseen tarkkailuun käytettävän laitteen sijoittamisesta päättäneen tullimiehen tai 20 f §:n 2 momentin nojalla televalvonnasta päättäneen tehtävään määrätyn tullirikostorjunnan esimiehenä toimivan tullimiehen tai tuomioistuimelle ilmoituksen tehneen tullimiehen on televalvonnan tai teknisen tarkkailun päätyttyä ilmoitettava toimenpiteestä sen kohteena olleelle henkilölle,

(kumotaan)

20 g §

Voimassa oleva laki

jollei ilmoittaminen vaaranna tiedonhankinnan tarkoitusta tai rikoksen esitutkintaa.

Ilmoitusta tarkkailusta tai sen perusteista ei tarvitse tehdä.

Edellä 20 d §:ssä tarkoitettu teknisestä kuuntelusta sekä 20 f §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu televalvonnasta on toimenpiteen suorittaneen tullimiehen laadittava viipymättä pöytäkirja.

20 h §

Tehtävään määrätyn tullirikostorjunnan esimiehenä toimivan tullimiehen on viipymättä tarkastettava 20 c—20 e §:ssä tarkoitettuja toimenpiteitä suoritettaessa kootut tiedot ja 20 d §:ssä tarkoitettujen teknisen tarkkailun avulla hankitut tallenteet. Yksinomaan sivulista koskevat tiedot on tarkastuksen jälkeen viipymättä hävitettävä, jollei niitä tarvita tullirikoksen selvittämiseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettujen aineiston liittämisestä Tullin henkilörekistereihin säädetään erikseen lailla. Jos teknisellä kuuntelulla saatu tieto koskee muuta tullirikosta kuin sitä, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua suoritettiin, tiedon saa tallettaa henkilörekisteriin vain, jos se koskee sellaista tullirikosta, jonka estämiseksi tai keskeyttämiseksi kuuntelua voidaan suorittaa.

Koottu aineisto ja tallenteet, joita ei ole liitetty rekisteriin tai esitutkinta-aineistoon, on hävitettävä viimeistään yhden vuoden kuluttua siitä, kun aineistoa ei enää todennäköisesti tarvita siihen tarkoitukseen, mihin se on hankittu.

(kumotaan)

20 h §

20 i §

Edellä 20 d §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa kuuntelu- ja katselukieltojen osalta on soveltuvin osin noudatettava, mitä poliisilain 5 luvun 50 §:ssä säädetään.

Edellä 20 d ja 20 e §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa salaista tiedonhankintaa koskevan ilmaisukiellon osalta on soveltuvin osin noudatettava, mitä poliisilain 5 luvun 48 §:ssä säädetään.

(kumotaan)

20 i §

20 j §

Tullin valvontaosasto ja salaisia tiedonhankintakeinoja käyttävien yksiköiden päälli-

(kumotaan)

20 j §

köt valvovat salaisten pakkokeinojen ja tiedonhankintakeinojen käyttöä.

Valtiovarainministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus salaisten pakko- ja tiedonhankintakeinojen käytöstä ja valvonnasta.

28 §

28 §

Tullimiehellä on oikeus saada tehtävään määrätyn tullirikostorjunnan esimiehenä toimivan tullimiehen pyynnöstä tullirikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä tarvittavia tietoja yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, toimitusjohtajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä.

Tullilla on lisäksi oikeus saada tullirikosten estämistä ja tutkintaa varten teletoimintaa harjoittavalta yhteisöltä yhteystiedot sellaisesta teleliittymästä, jota ei mainita julkisessa luettelossa. Samaa tarkoitusta varten Tullilla on oikeus saada postitoimintaa harjoittavalta yhteisöltä jakeluosoitetietoja.

Virkatehtävän suorittamiseksi tarpeelliset tiedot on oikeus saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä maksutta.

(3—5 mom. kumotaan)

Tullirikokset ja niiden selvittäminen

(kumotaan)

43 §

Tullirikosasiaa tutkittaessa noudatetaan esitutkinnasta ja pakkokeinoista erikseen annettujen säännösten lisäksi tämän lain säännöksiä.

Tullimiehellä on Tullin suorittamassa esitutkinnassa sama oikeus ryhtyä tutkintatoimenpiteisiin ja käyttää pakkokeinoja kuin poliisimiehellä poliisiviranomaisen toimittamassa esitutkinnassa, jos 20 a §:n 1 momentista ei muuta johdu. Pidättämiseen oikeutetuista tullimiehistä säädetään pakkokeinolain 2 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdassa.

Tutkinnanjohtajana Tullin toimittamassa esitutkinnassa on pidättämiseen oikeutettu tullimies. Erityisestä syystä tullirikostorjunta-tehtävissä toimiva muu tullimies saa saaman-

(kumotaan)

43 §

Voimassa oleva laki

sa määräyksen perusteella johtaa tutkintaa rajoitetuin toimivaltuuksin. Tällaisella tullimiehellä on sama oikeus kuin pidättämiseen oikeutetulla virkamiehellä päättää takavarikosta ja etsinnästä.

43 a §

Tullin säilyttämien pidätettyjen ja kiinni otettujen henkilöiden kohteluun sovelletaan, mitä poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa (841/2006) säädetään. (kumotaan)

Mitä 1 momentissa tarkoitetussa laissa säädetään poliisista, koskee Tullin säilyttämän henkilön osalta Tullia. Mitä mainitussa laissa säädetään poliisimiehestä tai vartijasta, koskee tullimestä. Mitä samassa laissa säädetään säilytystilan esimiehestä tai hänen määräämästään pidättämiseen oikeutetusta virkamiehestä, koskee Tullin säilytystilan esimiestä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetun lain:

- 1) 2 luvun 1 §:ssä säädetystä poiketen Tullin hallinnoiman säilytystilan hyväksyy Tulli;
- 2) 8 luvun 3 §:ssä säädetystä poiketen Tulli vahvistaa hallinnoimansa säilytystilan järjestyssäännön sekä päättää tilojen valvonnasta ja lukittuna pitämisestä;
- 3) 17 luvun 3 §:n 1 momentissa säädetystä poiketen oikaisuvaatimuksen ratkaisee Tullin vastuuyksikön päällikkö;
- 4) 18 luvun 1 §:ssä säädetystä poiketen säilytystilan esimieheksi on määrättävä pidättämiseen oikeutettu tullimies.

43 a §

44 §

Jos pidätetyllä tai vangitulla ei ole vakinaista asuntoa Suomessa ja on todennäköistä, että hän poistumalla maasta karttaa oikeudenkäyntiä tai rangaistuksen täytäntöönpanoa, hänen vapaaksi päästämisenä ehdoksi voidaan panna, että hän asettaa vakuuden, jonka harkitaan takaavan hänen saapumisen sa oikeudenkäyntiin ja ehkä tuomittavien seuraamusten suorittamisen. Jos vapaaksi päästetty ei saavu vastaamaan tuomioistuimeen tai suorittamaan vankeusrangaistustaan sinä aikana, jona rangaistus saadaan tuomita tai tuomittu vankeusrangaistus panna täytäntöön, tuomioistuimien saa tuomita vakuuden kokonaan tai osaksi valtiolle menetetyksi. Tuo-

44 §

*mittu sakko tai sakkorangaistuksen täytöntöönpanosta annetun lain (318/63) nojalla perittävä valtion saaminen saadaan periä va-
kuudesta.*

45 § (kumotaan) 45 §
Tullimies voi olla ryhtymättä toimenpiteisiin syyllisen saattamiseksi syytteeseen, jos rikoksesta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja rikosta on kokonaisuudessaan pidettävä ilmeisen vähäisenä. Tullimies voi kuitenkin antaa tällaiseen rikokseen syyllistyneelle huomautuksen.

45 a § (kumotaan) 45 a §
Suorittaessaan tullirikostorjunnan tiedonhankintatoimenpiteitä tullimies saa siirtää puuttumisen sellaiseen tekeillä olevaan rikokseen, josta ei aiheudu välitöntä vakavaa vaaraa toisen hengelle, terveydelle tai vapaudelle taikka välitöntä huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon vaaraa, ja jos toimenpiteen siirtäminen on välttämätöntä tiedonhankintatoiminnan paljastumisen estämiseksi tai toiminnan tavoitteiden turvaamiseksi.

46 § (kumotaan) 46 §
Jos tullirikosta koskeva asia voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, tutkinnanjohtaja tai tehtävään määrätty muu tullimies voi antaa rangaistusvaatimuksen siten kuin rangaistusmääräysmenettelystä annetussa laissa (692/1993) säädetään.
Jos Tullin tutkittavana olevasta rikoksesta voidaan määrätä seuraamukseksi rikesakko, I momentissa tarkoitettulla tullimiehellä on oikeus määrätä rikesakko siten kuin rikesakomenettelystä annetussa laissa (66/1983) säädetään. Tullin käsiteltävänä olevassa rikesakkoasiassa Tullin rikostorjunnan päällikön tehtäviin sovelletaan, mitä sanotussa laissa säädetään poliisipiirin päällikön tehtävistä rikesakkoasiassa. Tullin rikostorjunnan päällikölle rikesakkoasiassa kuuluvia tehtäviä voidaan Tullin rikostorjunnan ohjesäännön määräyksellä siirtää muulle Tullin pidättämiseen oikeutetulle virkamiehelle.

47 §

47 §

Tullirikosasiassa esitutkinnan johtaja tai tehtävään määrätty muu tullimies on oikeutettu suorittamaan haastamisen ja muun tiedoksiannon niin kuin haastemies. (kumotaan)

Tullirikosasiassa haaste voidaan antaa tiedoksi myös vastaajan haasteen vastaanottamista varten valtuuttamalle asiamiehelle.

Tullimies voi haastamiseen oikeutetun viranomaisen pyynnöstä suorittaa haastamisen myös muussa kuin tullirikosasiassa.

Tullin suorittamassa haastamisessa ja muun tiedoksiannon toimittamisessa noudatetaan, mitä haastemieslaissa (505/1986) ja haastemiesasetuksessa (506/1986) säädetään.

Rajatulliyhteistyöstä tehdyssä sopimuksessa tarkoitettu virkamies, joka suorittaa tullitoimenpiteitä Suomen valtion lukuun, voi tullirikosasiassa antaa tiedoksi haasteen ja 46 §:ssä tarkoitetun rangaistusvaatimuksen sopimuksen tarkoittamalla valvontavyöhykkeellä. Tullirikosasiaa koskeva rangaistusvaatimus voidaan valvontavyöhykkeellä antaa ilman oikeuskanslerin syytemääräystä myös muulle kuin Suomen kansalaiselle.

47 a §

47 a §

Mitä poliisilain 7 luvun 1 §:n 1 momentissa ja 3–5 §:ssä säädetään poliisin henkilöstöön kuuluvan vaitiolovelvollisuudesta ja vaitiolo-oikeudesta, sovelletaan vastaavasti myös Tullin henkilöstöön kuuluvaan rikostorjunnan osalta. (kumotaan)

Takavarikoitu tavara (kumotaan)

48 §

48 §

Jos takavarikoidun tavaran omistaja tai haltija on tuntematon tai hänellä ei ole tunnettua olinpaikkaa Suomessa, hänet haastetaan julkisella haasteella saapumaan tuomioistuimeen määröpäivänä, jota ei saa asettaa aikaisemmaksi kuin seitsemänneksi päiväksi haasteen julkaisemisesta. Haaste on pantava tuomioistuimen kansliaan yleisesti nähtäville. (kumotaan)

Jollei takavarikoidun tavaran laillisesti haastettu omistaja tai haltija saavu vastaa-

maan asiassa eikä näytä laillista estettä, vaatimus tavaran menettämistä ratkaistaan hänen poissaolostaan huolimatta.

49 §

Takavarikoitu tavara saadaan, jollei muussa laissa toisin säädetä, ennen kuin se on tuomittu menetetyksi: (kumotaan)

49 §

1) luovuttaa omistajalle Tullin harkitsemaa vakuutta vastaan;

2) myydä huutokaupalla, jos omistaja siihen suostuu tai jos tavaran säilyttäminen on hankalaa;

3) käyttää Tullin määräämään tarkoitukseen, jos tavaran tuonti tai vienti on kielletty ja sen säilyttäminen on hankalaa.

Jos tuomioistuin tuomitsee takavarikoidun tavaran menetetyksi, omistusoikeuden katsotaan siirtyneen valtiolle silloin, kun takavarikko tehtiin. Edellä 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa menetetyksi tuomitun tavaran sijasta katsotaan sen arvo menetetyksi.

50 §

Tulli panee täytäntöön tullirikosasiassa menetetyksi tuomittua omaisuutta koskevan päätöksen. (kumotaan)

50 §

Takavarikoitu tavara, joka on määrätty palautettavaksi omistajalle tai sille, jolla on muutoin oikeus tavarahan, on tulliselvitettävä asianmukaisesti.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä kuuta
20 . _____

3.

Laki**poliisilain 5 luvun 1 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisilain (872/2011) 5 luvun 1 §:n 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

5 luku

5 luku

Salaiset tiedonhankintakeinot**Salaiset tiedonhankintakeinot**

1 §

1 §

Soveltamisala ja määritelmät

Soveltamisala ja määritelmät

Mitä tässä luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään.

Mitä tässä luvussa säädetään poliisin tai poliisimiehen oikeudesta käyttää salaisia tiedonhankintakeinoja, koskee telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta myös rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. *Tullin oikeudesta tullirikoksen estämiseksi suoritettavasta peitetoiminnasta, valeostosta ja tietolähteen ohjatusta käytöstä säädetään rikos- torjunnasta Tullissa annetussa laissa (/). Tullirikoksen estämiseksi suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.*

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

4.

Laki**rajavartiolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rajavartiolain (578/2005) 10 §, 44 §:n 1 momentti sekä 78 §:n 1 momentti,
 sellaisina kuin niistä ovat 10 § laissa 875/2011 ja 78 §:n 1 momentti laissa 688/2009, seu-
 raavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

10 §

10 §

*Tullitehtävissä, poliisitehtävissä ja esitutkin-
 tatehtävissä noudatettavat yleiset periaatteet*

*Tullitehtävissä, poliisitehtävissä ja esitut-
 kintatehtävissä noudatettavat yleiset periaat-
 teet*

Poliisitehtävissä noudatetaan poliisilaissa (493/1995) ja muussa poliisin tehtäviä koske-
 vassa laissa säädettyjä periaatteita. Tullitehtä-
 vissä noudatetaan tullilaissa (1466/1994) ja
 muussa tullivalvontaa koskevassa laissa sää-
 dettyjä periaatteita. Esitutkintatehtävissä nou-
 datetaan esitutkintalaissa (449/1987) ja muus-
 sa esitutkintaviranomaisen tehtäviä koskevas-
 sa laissa säädettyjä periaatteita.

Poliisitehtävissä noudatetaan poliisilaissa ja
 muussa poliisin tehtäviä koskevassa laissa
 säädettyjä periaatteita. Tullitehtävissä nouda-
 tetaan tullilaissa (1466/1994), rikostorjun-
 nasta Tullissa annetussa laissa (/) ja
 muussa tullivalvontaa koskevassa laissa sää-
 dettyjä periaatteita. Esitutkintatehtävissä
 noudatetaan esitutkintalaissa (805/2011),
 pakkokeinolaissa (806/2011) ja muussa esi-
 tutkintaviranomaisen tehtäviä koskevassa
 laissa säädettyjä periaatteita.

44 §

44 §

*Esitutinnan siirtäminen toiselle viranomai-
 selle*

*Esitutinnan siirtäminen toiselle esitutkinta-
 viranomaiselle*

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin ja
 tullin tehtäväjako koskevasta säännöksistä
 muuta johdu, tullilaissa tarkoitetun tullirikok-
 sen esitutinnan tullille ja muun rikoksen esi-
 tutkinnan poliisille, jos asian tai sen edellyt-
 tämien esitutkintoimenpiteiden laatu tai laa-
 juus sitä edellyttävät taikka jos asianomainen
 esitutkintaviranomainen sitä vaatii. Rajavar-
 tiolaitos turvaa siirrettävässä asiassa esitut-
 kinnan suorittamisen siihen saakka, kunnes
 esitutkinnan siirtäminen on tapahtunut.

Rajavartiolaitos siirtää, jollei sen, poliisin
 ja Tullin tehtäväjako koskevasta säännöksis-
 tä muuta johdu, rikostorjunnasta Tullissa an-
 netussa laissa tarkoitetun tullirikoksen esi-
 tutkinnan Tullille ja muun rikoksen esitutkin-
 nan poliisille, jos asian tai sen edellyttämien
 esitutkintoimenpiteiden laatu tai laajuus si-
 tä edellyttää taikka jos asianomainen esitut-
 kintaviranomainen sitä vaatii. Rajavartiolai-
 tos turvaa siirrettävässä asiassa esitutkinnan
 suorittamisen siihen saakka, kunnes esitut-
 kinnan siirtäminen on tapahtunut.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Rajavartiolaitokselle annettavasta avusta säädetään myös poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

78 §

Rajavartiolaitokselle annettava virka-apu

Viranomaisen on annettava rajavartiolaitokselle kuuluvan tehtävän suorittamiseksi sellaista tarpeellista virka-apua, jonka antamiseen asianomainen viranomainen on toimivaltainen. Rajavartiolaitokselle annettavasta avusta säädetään myös poliisin, *Tullin* ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .

5.

Laki**poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain (687/2009) nimike, 1 §:n 1 momentti, 2 §:n edellä oleva väliotsikko sekä 4 §:n 4 momentti, sellaisena kuin niistä on 4 §:n 4 momentti laissa 881/2011, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***Laki****Laki****poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta****poliisin, *Tullin* ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta**

1 §

1 §

*Lain tarkoitus**Lain tarkoitus*

Tämän lain tarkoituksena on edistää poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen (*PTR-viranomaiset*) yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen toteuttamista siten, että PTR-viranomaisille säädetty rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen (*rikostorjunta*), valvontaan sekä niitä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti.

Tämän lain tarkoituksena on edistää poliisin, *Tullin* ja rajavartiolaitoksen (*PTR-viranomaiset*) yhteistoimintaa sekä PTR-viranomaisten yhteisten toimintalinjojen toteuttamista siten, että PTR-viranomaisille säädetty rikosten estämiseen, paljastamiseen ja selvittämiseen (*rikostorjunta*), valvontaan sekä niitä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tehtävät ja yksittäiset toimenpiteet tulevat hoidetuiksi tarkoituksenmukaisesti, tehokkaasti ja taloudellisesti.

*Poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa**Poliisin, **Tullin** ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminta rikostorjunnassa*

4 §

4 §

*Menettely kansainvälisen valvotun läpilaskun toteuttamisessa**Menettely kansainvälisen valvotun läpilaskun toteuttamisessa*

Valvotusta läpilaskusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 41 §:ssä ja poliisilain (872/2011) 5 luvun

Valvotusta läpilaskusta ja sen edellytyksistä säädetään pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 41 §:ssä, poliisilain (872/2011)

Voimassa oleva laki

Ehdotus

43 §:ssä sekä poliisin suorittamaa valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta pakkokeinolain 10 luvun 42 §:ssä ja poliisilain 5 luvun 44 §:ssä.

5 luvun 43 §:ssä, *rajavartiolain (578/2005) 41 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (/) 3 luvun 42 §:ssä*, sekä poliisin, *rajavartiolaitoksen tai Tullin* suorittamaa valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta pakkokeinolain 10 luvun 42 §:ssä, poliisilain 5 luvun 44 §:ssä, *rajavartiolain 41 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 3 luvun 43 §:ssä*.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

6.

Laki**pakkokeinolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti *muutetaan* pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 1 ja 14 §, 15 §:n 1 momentti ja 2 momentin 2 kohta, 39 §:n 2 ja 4 momentti, 40 §:n 1 momentti ja 3 momentin 2 kohta, 47 §:n 2 momentti, 48 §:n 1 momentti, 56 §:n 4 momentti, 57 §:n 1 momentti sekä 65 §, sellaisina kuin niistä ovat 14 § osaksi laissa 438/ 2013 sekä 56 §:n 4 momentti ja 57 §:n 1 momentti laissa 1146/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 luku

10 luku

Salaiset pakkokeinot**Salaiset pakkokeinot**

1 §

1 §

*Soveltamisala**Soveltamisala*

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (*tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu*), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetöimintää, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpilaskua

Telekuuntelua, tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta, televalvontaa, tukiasematietojen hankkimista, suunnitelmallista tarkkailua, peiteltyä tiedonhankintaa, teknistä tarkkailua (*tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu*), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkimista, peitetöimintää, valeostoa, tietolähdetoimintaa ja valvottua läpi-

voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi säädetään poliisilaissa.

Mitä tässä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisiin lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään.

laskua voidaan käyttää esitutkinnassa salassa niiden kohteilta. Näiden keinojen käytöstä rikoksen estämiseksi ja paljastamiseksi säädetään poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/).

Mitä tässä luvussa säädetään esitutkintaviranomaisen tai esitutkintavirkamiehen oikeudesta käyttää pakkokeinoja koskee peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä lukuun ottamatta poliisiin lisäksi rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaisia sen mukaan kuin siitä laissa erikseen säädetään. *Tullin oikeudesta käyttää peitetoimintaa, valeostoa ja tietolähteen ohjattua käyttöä tullirikoksen esitutkinnassa säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa. Tullirikoksen esitutkinnassa suoritettavan peitetoiminnan ja valeoston toteuttaa poliisi Tullin pyynnöstä. Keskusrikospoliisin päällikön päätöksellä yksinomaan tietoverkossa tehtävän peitetoiminnan ja valeoston voi kuitenkin toteuttaa myös salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu tullirikostorjunnan tullimies.*

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tai parituksesta;
- 3) huumausainerikoksesta;
- 4) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta;
- 5) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;
- 6) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvästä varkaudesta tai kätkemisrikoksesta;
- 7) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka

14 §

Peitelty tiedonhankinta ja sen edellytykset

Peiteltyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen tai *Tullin rikostorjunnan tullimiehen* tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja.

Poliisi saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

- 1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;
- 2) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tai parituksesta;
- 3) huumausainerikoksesta;
- 4) terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta;
- 5) törkeästä tulliselvitysrikoksesta;
- 6) suunnitelmalliseen, järjestäytyneeseen, ammattimaiseen, jatkuvaan tai toistuvaan rikolliseen toimintaan liittyvästä varkaudesta tai kätkemisrikoksesta;
- 7) panttivangin ottamisen valmistelusta; taikka

8) törkeän ryöstön valmistelusta.

8) törkeän ryöstön valmistelusta.

Tulli saa käyttää peiteltyä tiedonhankintaa, jos on syytä olettaa, että toimenpiteellä saadaan selvitystä:

1) rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta;

2) tullirikokseksi katsottavasta huumausainerikoksesta;

3) salakuljetuksesta; taikka

4) törkeästä tulliselvitysrikoksesta.

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

Peitelty tiedonhankinta ei ole sallittua asunnossa edes asunnonhaltijan myötävaikutuksella.

15 §

15 §

*Peitelystä tiedonhankinnasta päättäminen**Peitelystä tiedonhankinnasta päättäminen*

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitelystä tiedonhankinnasta.

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää peitelystä tiedonhankinnasta. *Peitelystä tiedonhankinnasta tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.*

Päätös peitelystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

Päätös peitelystä tiedonhankinnasta on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava poliisiyksikkö ja siitä vastaava poliisimies;

2) peitellyn tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja siitä vastaava poliisimies *tai Tullin rikostorjunnan tullimies;*

39 §

39 §

*Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset**Tietolähdetoiminta ja tietolähteen ohjatun käytön edellytykset*

Poliisi saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Poliisi *tai Tulli* saa pyytää tähän tarkoitukseen hyväksytyä, henkilökohtaisilta ominaisuuksilta sopivaa, rekisteröityä ja tiedonhankintaan suostunutta tietolähdettä hankkimaan 1 momentissa tarkoitettuja tietoja (*tietolähteen ohjattu käyttö*).

Tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilökisteriin ja palkkion maksamisesta säädetään poliisilaissa.

Tietolähdettä koskevien tietojen tallettamisesta henkilökisteriin ja palkkion maksamisesta säädetään poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa.

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä.

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

2) tiedonhankinnan toteuttava poliisiyksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava poliisimies;

47 §

Salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen

Poliisi saa käyttää väärä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää väärä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väärä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi.

48 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun

40 §

Tietolähteen ohjatusta käytöstä päättäminen

Keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää tietolähteen ohjatusta käytöstä. *Tietolähteen ohjatusta käytöstä Tullin tutkiman tullirikoksen selvittämiseksi päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu tullimies.*

Päätös tietolähteen ohjatusta käytöstä on tehtävä kirjallisesti. Päätöksessä on mainittava:

2) tiedonhankinnan toteuttava yksikkö ja sen toteuttamisesta vastaava virkamies;

47 §

Salaisen pakkokeinon käytön suojaaminen

Poliisi tai Tulli saa käyttää väärä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja, tehdä ja käyttää väärä, harhauttavia tai peiteltyjä rekisterimerkintöjä sekä valmistaa ja käyttää väärä asiakirjoja, kun se on välttämätöntä jo toteutetun, käynnissä olevan tai tulevaisuudessa toteutettavan salaisen pakkokeinon käytön suojaamiseksi.

48 §

Suojaamisesta päättäminen

Keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö päättää 47 §:n 2 momentissa tarkoi-

rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta.

tetun rekisterimerkinnän tekemisestä ja asiakirjan valmistamisesta. *Jos kyse on Tullin tutkiman tullirikoksen estämisestä, asiasta päättää Tullin rikostorjunnan päällikkö.*

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

56 §

Ylimääräisen tiedon käyttäminen

Ylimääräistä tietoa saa lisäksi käyttää aina rikoksen estämiseksi, poliisin *tai Tullin* toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä.

57 §

Tietojen hävittäminen

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee tämän lain 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta, taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

57 §

Tietojen hävittäminen

Ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetussa laissa *tai tullilaissa (1466/1994)* tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee tämän lain 56 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettua rikosta taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

65 §

Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisihallitus ja salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt valvovat poliisin osalta salaisten pakkokeinojen käyttöä.

Sisäasiainministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus salaisten pakkokeinojen ja niiden suo-

65 §

Salaisten pakkokeinojen käytön valvonta

Poliisihallitus ja salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt valvovat poliisin osalta salaisten pakkokeinojen käyttöä. *Tullin rikostorjunnan salaisten pakkokeinojen käyttöä valvoo Tulli ja sen salaisia pakkokeinoja käyttävien yksiköiden päälliköt.*

Sisäasiainministeriön on annettava eduskunnan oikeusasiamiehelle vuosittain kertomus salaisten pakkokeinojen ja niiden suo-

jaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Oikeusasiamiehelle annettavista rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi käytettyä salaista tiedonhankintaa koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa.

jaamisen käytöstä ja valvonnasta. *Valtionvarainministeriö antaa vuosittain kertomuksen salaisten pakkokeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta Tullissa.*

Oikeusasiamiehelle annettavista rikoksen estämiseksi tai paljastamiseksi käytettyä salaista tiedonhankintaa koskevista kertomuksista säädetään poliisilaissa ja rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

esitutkintalain 2 luvun 1 §:n ja 11 luvun 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan esitutkintalain (805/2011) 2 luvun 1 §:n 2 momentti sekä 11 luvun 8 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 luku

2 luku

Esitutkintaan osalliset

Esitutkintaan osalliset

1 §

1 §

Viranomaiset esitutkinnassa

Viranomaiset esitutkinnassa

Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tull- ja sotilasviranomaiset siten kuin niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rajavartiolaissa (578/2005), tullilaissa (1466/1994), sotilaskurinpitolaissa (331/1983) ja poliisin tehtävien suorittamisesta puolustusvoimissa annetussa laissa (1251/1995).

Poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tull- ja sotilasviranomaiset siten kuin niiden esitutkintatoimivallasta säädetään rajavartiolaissa (578/2005), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/) ja sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta puolustusvoimissa annetussa laissa (255/2014).

11 luku

11 luku

Erinäiset säännökset

Erinäiset säännökset

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 §

8 §

Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Tietojen saaminen viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä

Rikoksen selvittämiseksi tarvittavien tietojen saamisesta viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä säädetään poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 ja 3 §:ssä.

Rikoksen selvittämiseksi tarvittavien tietojen saamisesta viranomaiselta sekä yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä säädetään poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 ja 3 §:ssä ja rikostorjunnasta Tullissa annetun lain 2 luvun 14 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

ulkomaalaislain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 12 §, sellaisena kuin se on laissa 1214/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Rajan ylittämistä koskevat säännökset

Rajan ylittämistä koskevat säännökset

Rajan ylittämisestä Euroopan unionin ulkoraajoilla säädetään Schengenin rajasäännöstössä.

Rajan ylittämisestä Euroopan unionin ulkoraajoilla säädetään Schengenin rajasäännöstössä.

Rajavartiolaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä säädetään muutoin valtakunnan rajan ylittämisestä ja sen valvonnasta, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista, rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja tullin kesken eri rajanylityspaikoilla sekä Schengenin rajasäännöstön edellyttämistä kansallisista tehtävistä ja toimivaltuuksista.

Valtakunnan rajan ylittämisestä ja sen valvonnasta, rajanylityspaikoista ja niiden aukioloajoista, rajatarkastustehtävien jakamisesta rajavartiolaitoksen, poliisin ja Tullin kesken eri rajanylityspaikoilla sekä Schengenin rajasäännöstön edellyttämistä kansallisista tehtävistä ja toimivaltuuksista säädetään rajavartiolaissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

9.

Laki**valtion virkamieslain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion virkamieslain (750/1994) 7 §:n 1 momentin 12 kohta, sellaisena kuin se on laissa 281/2000, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

7 §

Seuraaviin virkoihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen:

12) tullilaitoksen virka, johon kuuluu oikeus pidättämiseen ja tullilaitoksen virka, johon kuuluu Suomen alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen osallistuminen tai tullilaitoksen toimialaan kuuluvia rikostutkinta- ja valvontatehtäviä;

7 §

Seuraaviin virkoihin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen:

12) *Tullin* virka, johon kuuluu oikeus pidättämiseen, ja *Tullin* virka, johon kuuluu Suomen alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen osallistuminen tai *Tullin* toimialaan kuuluvia rikostutkinta- ja valvontatehtäviä;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

10.

Laki**sähköisen viestinnän tietosuojalain 36 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sähköisen viestinnän tietosuojalain (516/2004) 36 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 343/2008, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

36 §

Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaanti-oikeus

Viranomaisten oikeudesta saada tunnistamistietoja rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi säädetään po-

36 §

Eräiden muiden viranomaisten tiedonsaanti-oikeus

Viranomaisten oikeudesta saada tunnistamistietoja rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi säädetään po-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

liisilaissa, rajavartiolaissa (578/2005), henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), tullilaissa (1466/1994) ja pakkokeinolaissa.

liisilaissa, rajavartiolaissa (578/2005), henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetussa laissa (579/2005), rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/) ja pakkokeinolaissa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

12.

Laki

oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 12 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007) 12 §:n 2 momentin 3 kohta, sellaisena kuin se on laissa 821/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 §

12 §

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

Asianosaisen oikeus tiedonsaantiin

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

Asianosaisella ei ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta:

3) pakkokeinolain 10 luvussa tai poliisilain 5 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja taikka tullilain 20 f §:ssä tarkoitettua tullitoimenpidettä koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla; eikä

3) pakkokeinolain 10 luvussa, poliisilain 5 luvussa tai rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (/) 3 luvussa tarkoitettua salaista tiedonhankintakeinoja koskevassa asiassa, jossa tiedonhankintakeinon tai toimenpiteen kohteena olevaa henkilöä ei vaatimusta käsiteltäessä tarvitse kuulla; eikä

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

13.

Laki**Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisen tietojen ja tiedustelutietojen vaihdon yksinkertaistamisesta tehdyn neuvoston puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetun lain (26/2009) 3 §:n 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 1183/2013, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

3 §

Tiedon ja tiedustelutiedon määritelmä

Tässä laissa tarkoitetaan tiedoilla ja tiedustelutiedoilla:

4) tietoja, jotka ovat muutoin poliisin, Tullin tai rajavartiolaitoksen hallussa taikka pakkokeinoja käyttämättä saatavilla poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 ja 3 §:n ja 5 luvun 40—42 §:n, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 13 §:n, tullilain 28 §:n, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 17, 18 ja 22 §:n taikka muun lain tai sopimuksen perusteella.

Ehdotus

3 §

Tiedon ja tiedustelutiedon määritelmä

Tässä laissa tarkoitetaan tiedoilla ja tiedustelutiedoilla:

4) tietoja, jotka ovat muutoin poliisin, Tullin tai rajavartiolaitoksen hallussa taikka pakkokeinoja käyttämättä saatavilla poliisilain (872/2011) 4 luvun 2 ja 3 §:n ja 5 luvun 40—42 §:n, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 13 §:n, tullilain 28 §:n, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain (/) 2 luvun 14 §:n, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain 17, 18 ja 22 §:n taikka muun lain tai sopimuksen perusteella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

14.

Laki**valmisteverotuslain 4 ja 103 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valmisteverotuslain (182/2010) 4 §:n 2 momentti ja 103 §:n 1 momentti,
 sellaisena kuin niistä on 4 §:n 2 momentti laissa 964/2012, seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 §

4 §

*Toimivaltainen viranomainen**Toimivaltainen viranomainen*

Tullin toimivaltuuksiin ja toimenpiteisiin sovelletaan, mitä tullilaisissa säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

Tullin toimivaltuuksiin ja toimenpiteisiin sovelletaan, mitä tullilaisissa *tai rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (/)* säädetään, jollei tässä laissa toisin säädetä.

103 §

103 §

*Haltuunotto**Haltuunotto*

Tulliviranomaisella on verosaatavien turvaamiseksi oikeus ottaa haltuunsa valmisteveron alaiset tuotteet, jos:

1) niitä ei ole asianmukaisesti ilmoitettu verotettaviksi;

2) niihin ei ole sovellettu valmisteverotusta koskevia säännöksiä tai tulliviranomaisen näiden säännösten nojalla antamia päätöksiä ja määräyksiä;

3) niihin liittyvästä verovelvollisuudesta, veron alaisuudesta taikka maahantuonnin tarkoituksesta on epäselvyyttä; taikka

4) on olemassa muu perusteltu syy turvata verosaatava.

Tullilla on verosaatavien turvaamiseksi oikeus ottaa haltuunsa valmisteveron alaiset tuotteet, jos:

1) niitä ei ole asianmukaisesti ilmoitettu verotettaviksi;

2) niihin ei ole sovellettu valmisteverotusta koskevia säännöksiä tai *Tullin* näiden säännösten nojalla antamia päätöksiä ja määräyksiä;

3) niihin liittyvästä verovelvollisuudesta, veron alaisuudesta taikka maahantuonnin tarkoituksesta on epäselvyyttä; taikka

4) on olemassa muu perusteltu syy turvata verosaatava.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
 20 .

15.

Laki**haastemieslain 6 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan haastemieslain (505/1986) 6 §, sellaisena kuin se on laeissa 1263/1994, 1259/1999 ja 449/2011, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

6 §

Muut tiedoksiantoon oikeutetut

Muut tiedoksiantoon oikeutetut

Haastamisen ja tiedoksiannon on oikeutettu suorittamaan niin kuin haastemies:

1) poliisimies, syyttäjä, ulosottomies, julkinen notaari sekä rajavartiomies;

2) tuomioistuimen, ulosottoviraston, kihlakunnanviraston, kihlakunnanviraston ulosotto-osaston tai poliisilaitoksen päällikön määräämä asianomaisen viranomaisen palveluksessa oleva virkamies;

3) vankilanjohtaja tai vankilanjohtajan määräämä vankilan virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on vanki; sekä

4) puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan tai häneen rinnastettavan esimiehen määräämä virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain 45 luvun alainen henkilö.

Poliisimiehen ja rajavartiomiehen velvollisuudesta toimittaa tiedoksiantoja säädetään asetuksella.

Haastamisen ja tiedoksiannon on oikeutettu suorittamaan niin kuin haastemies:

1) poliisimies, syyttäjä, ulosottomies, julkinen notaari, rajavartiomies *sekä pidättämiseen oikeutettu tullimies tai tehtävään määrätty muu tullimies*;

2) tuomioistuimen, ulosottoviraston, kihlakunnanviraston, kihlakunnanviraston ulosotto-osaston tai poliisilaitoksen päällikön määräämä asianomaisen viranomaisen palveluksessa oleva virkamies;

3) vankilanjohtaja tai vankilanjohtajan määräämä vankilan virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on vanki; sekä

4) puolustusvoimissa joukko-osaston komentajan tai häneen rinnastettavan esimiehen määräämä virkamies, kun viranomainen sitä pyytää ja haastettava tai tiedoksiannon vastaanottaja on rikoslain (39/1889) 45 luvun alainen henkilö.

Poliisimiehen, rajavartiomiehen ja *tullimiehen* velvollisuudesta toimittaa tiedoksiantoja säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

16.

Laki**ulosottokaaren 3 luvun 70 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulosottokaaren (705/2007) 3 luvun 70 §:n 1 momentin 6 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 luku

3 luku

Yleiset menettelysäännökset**Yleiset menettelysäännökset**

70 §

70 §

Esitutkinta- ja eräät muut viranomaiset sekä tuomioistuimet

Esitutkinta- ja eräät muut viranomaiset sekä tuomioistuimet

Ulosottoviranomainen saa yksittäistapauksessa antaa pyydettyä ulosottoviranomaisen asiakirjasta vastaajan tunniste- ja yhteystietoja sekä vastaajan taloudellista asemaa ja toimintaa koskevia tietoja:

Ulosottoviranomainen saa yksittäistapauksessa antaa pyydettyä ulosottoviranomaisen asiakirjasta vastaajan tunniste- ja yhteystietoja sekä vastaajan taloudellista asemaa ja toimintaa koskevia tietoja:

6) tulliviranomaiselle tullilaisissa (1466/1994) säädetyn tehtävän hoitamista varten;

6) *Tullille* tullilaisissa (1466/1994) säädetyn tehtävän hoitamista varten;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .